David C. Korten

CORPORAȚIILE CONDUC LUMEA

RAPORT ASUPRA MARII FINANȚE INTERNAȚIONALE: F.M.I., BANCA MONDIALĂ, B.E.R.D., PHARE, G7

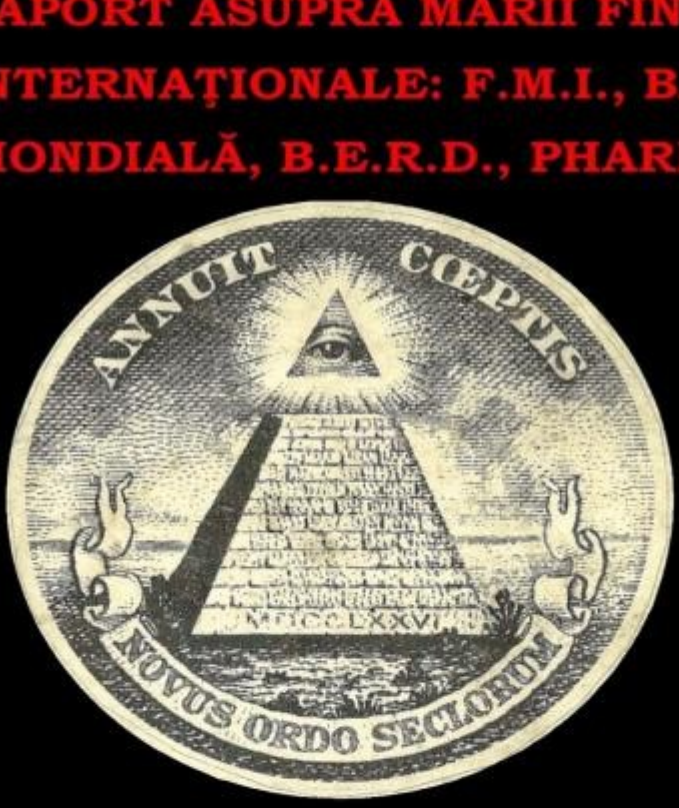

David C. Korten
Corporaţiile Conduc Lumea
Traducere din limba engleză:
Ligia Caranfil
ANTET
© *When Corporations Rule the World.* Copublished 1995 in the United States of America by Kumarian Press, Inc., and Berrett-Koehler Publishers, Inc.
Published by arrangement with Linda Michaels Limited, International Literary Agents and the Ann-Christine Danielsson Agency
Copyright © 1995 PCDForum. All right reserved.
© Editura ANTET, pentru versiunea în limba română
Redactor: Nicolae Năstase Coperta: Ion Năstase
Tehnoredactare computerizată: Gabriela Burlacu Corectura: Edvina Sur
ISBN: 973-9241-36-0
Tiparul executat sub cda nr. 369/1997, la Imprimeria de Vest R.A., Oradea, str. Mareşal Ion Antonescu nr. 105. România

Celor doi extraordinari profesori, domnii Robert North şi Willis Harman cai-e m-au învăţat să pun sub semnul întrebării înţelepciunea convenţională

şi mi-au deschis ochii către posibilitătile care mi-au schimbat viaţa.

Şi

Partenerei mele de viaţă, dr. Frances F. Korten care împărtăşeşte această călătorie incredibilă pe un drum mai puţin umblat.

Cuprins

Aceasta carte este rezultatul unei colaborări internaţionale în care au fost implicaţi mulţi colegi minunaţi. Le sunt îndatorat mai cu seamă lui Tony Quizon, Sunimal Fernando, Bishan Singh, Chandra de Fonseca, Felix Sugitharaj şi Sixto Roxas, împreună cu care am petrecut zece zile de recluziune în localitatea filipineză Baguio, în noiembrie 1992. Această carte e în mare măsură o dezvoltare a raportului colectiv pe care l-am elaborat ca urmare a şederii noastre acolo-.

Krishna Sondhi şi Ian Mayo-Smith de la Kumarian Press, editura care a publicat multe dintre cărţile mele anterioare, m-au îndemnat insistent să-mi asum realizarea acestui proiect şi mi-au acordat un sprijin extraordinar pentru a-1 concretiza.

Ei l-au delegat pe Henry Berry în calitate de consilier editorial şi comercial pentru a mă ajuta să trec de la un discurs care se adresează unui public specializat în probleme de dezvoltare, la unul menit unui public de profesie mai larg. Ei au conceput de asemenea un parteneriat unic de coeditare cu Berrett-Koehler Publishers, acest proiect bucurându-se şi de contribuţiile creatoare ale lui Steve Piersanti şi ale colegilor săi.

Soţia mea, Frances Korten, a conturat argumentele esenţiale ale cărţii în timpul multor ore de conversaţie, desfăşurate în jurul mesei de prânz. Cu multă dragoste, devotament şi cu un sever ochi critic, a citit şi redactat de mai multe ori fiecare capitol. Un consiliu redacţional consultativ alcătuit din Anwar Fazal, Robert Gilman, Willis Harman, Stanley Katz şi Donella Meadows a oferit idei,

elan şi sfaturi pe toată durata elaborării lucrării. Michelle Beresten şi Claudia Radei au făcut muncă voluntară de cercetare şi au ajutat la redactarea cărţii.

Pe lângă aceasta, Nancy Alexander, Robin Broad, John Cavanagh, Walter Coddington, Sandy Cohen, Herman Daly, Richard Douthwaite, Neva Goodwin, Jonathan Greenberg, Ross Jackson, Elizabeth Kramer, Mark Leach, Jerry Mander şi Marilyn

Mehlmann au avut diverse contribuţii şi reacţii critice. Alţi colegi, care au contribuit în mod deosebit la elaborarea ideilor fundamentale şi a analizelor cuprinse în aceasta carte, sunt: Fatma Alloo, Gar Alperoviţz, Roy Anderson, Winifred Armstrong, Patricia Bauman, Walden Bello, David Bonbright, Jeremy Brecher, Beth Burrows, Ruth Caplan, Robert Cassani, Mary Clark, Clifford Cobb, Harriet Crosby, Joelle Danant, Joe Dominguez, Duane Elgin, Bill Ellis, Linda Elswick, Gustavo Esteva, Joyce Gillilan-Goldberg, Edward Goldsmith, Alisa Gravitz, Nathan Gray, Leanne Grossman, Richard Grossman, Ted Halstead, Wendy Harcourt, Paul Hawken, Judy Henderson, Noeleen Heyzer, Janet Hunt, Tom Keehn, Danny Kennedy, Martin Khor, Andy Kimbrell, Alicia Korten, Smitu Kothari, Sigmund Kvaloy, Kathy Lawrence, Michael Lemer, Tina Liarnzon, Peter Mann, Atherton Martin, Michael McCoy, Luis Lopezllera Mendez, Victor Menotti, John Mohawk, Ward Morehouse, David Morris, Shierry Nicholsen, Helena NorbergHodge, Michael Northrup, Sharlye Patton, David Perrin, George Porter, William Rees, David Richards, Mark Ritchie, Neil Ritchie, James Robertson, Vicki Robin, Atila Roque, Isagani Serrano, Vandana Shiva, Michael Shuman, Greg Thompson, Sally Timpson, Edgardo Valenzuela, Steve

Viederman, Paul Wachtel, Lori Wallach şi Paul Wangoolă. Extraordinarele creaţii muzicale ale lui Jeff Clarkson (prieten şi coleg, compozitor, interpret la sintetizator şi militant ecologist neozeelandez), mi-au creat o stare de spirit meditativă şi relaxată în timpul lungilor perioade de elaborare.

Cartea face parte dintr-un proiect al organizaţiei neguvernamentale People-Centerred Development Forum (Forumul Dezvoltării Centrale pe Oameni), — Forumul PCD. Fundaţia Jenifer Altman a asigurat Forumului un ajutor financiar special pentru acest proiect. Forumul a mai primit un ajutor suplimentar pentru proiectele sale, printre care şi acesta, de la Batir Foundation (Fundaţia Batir), Bauman Family Foundation (Fundaţia Familiei Bauman), Deep Ecology Foundation, New Road Map Foundation, Charles Stewart Mott Foundation, Fondul Discreţionar al Directorilor din cadrul Jessie Smith Noyes Foundation, Rockefeller Foundation (Fundaţia Rockefeller), Rockwood Fund (Fondul Rockwood), Sierra Club şi Uniterra Foundation (Fundaţia Unitera). Printre colaboratorii individuali îi mai amintesc şi pe Andres Carothers, Harriett Crosby, Margaret Korten, Maryanne Mott, Edgardo Valenzuela.

Forumul PCD este o organizaţie pur voluntară, care nu plăteşte salarii. Nu am fost plătit din nici o sursă pentru scrierea acestei cărţi, şi toate încasările provenite din vânzarea ei vor intra în contul Forumului. Informaţii suplimentare în legătura cu Forumul PCD sunt disponibile la oricare dintre următoarele două adrese de Internet:

URI,: gopher//wn.apc.org/ sangonet/PCDF *(SangoNet South Africa)*

HTTP://iisdl.iisd.ca/ devideas *(International Institute for*

Sustainable Development Canada) (Institutul pentru Dezvoltare Viabilă din Canada)

Opiniile exprimate în această carte îmi aparţin în totalitate şi nu reprezintă neapărat pe cele ale Forumului şi ale colaboratorilor săi. Îmi exprim cea mai profundă apreciere faţă de toţi cei care m-au ajutat să realizez această carte.

Prolog:

OCălătorie Personală

Cred că există motive întemeiate pentru a sugera că Era modernă s-a încheiat. Astăzi, multe lucruri arată că străbatem o perioadă de tranziţie, când, se pare că ceva este pe dale de dispariţie şi altceva se află în durerile facerii. Este ca şi cum un lucru s-ar destrăma, s-ar descompune şi s-ar epuiza, în vreme ce un altul încă nedefinit, s-ar ridica din ruine.

Vâclav Havel, preşedintele Republicii Cehe[1]

Călătoria mea personală din ultimii ani m-a pus în contact cu oameni de condiţii extrem de variate, în ţări atât de diferite ca Filipine, Ungaria, Noua Zeelandă, Bangladesh, Brazilia, Africa de Sud, Thailanda şi SUA. Oriunde mă duc, întâlnesc printre oamenii obişnuiţi un sentiment aproape universal că instituţiile pe care se bazează îi dezamăgesc. Mulţi dintre ei îşi manifestă din ce în ce mai multe temeri în legătură cu un viitor care pare să le ofere perspective tot mai sumbre lor şi copiilor lor. În SUA şi aiurea, această teamă creează o stare crescândă de frustrare şi alienare politică, stare de spirit care în prezent se exprimă prin numărul tot mai mic al prezenţei la vot, o revoltă a contribuabililor şi respingerea funcţionarilor de stat. lotuşi, problemele

reale sunt mult mai profunde decât o simplă respingere a unei birocraţii guvernamentale numeroase.

Deşi politicienii şi presa mizează pe frustrările publicului în legătură cu eşecul guvernelor, ei manifestă foarte puţină înţelegere faţă de cauzele fundamentale ale sărăciei crescânde şi şomajului, inegalităţii, criminalităţii, destrămării familiilor şi deteriorării mediului înconjurător, cauze ce îi determină pe atât de mulţi , oameni să întrevadă un viitor sumbru. Liderii noştri par să nu fie în 1 stare să depăşească faza în care îşi acuză oponenţii politici şi promovează aceleaşi vechi soluţii inutile cum sunt, accelerarea creşterii economice prin liberalizare, reducerea impozitelor, înlăturarea barierelor comerciale, acordarea mai multor stimulente şi subvenţii pentru industrie, obligarea beneficiarilor de alocaţii sociale

să muncească, angajarea mai multor poliţişti şi construirea mai multor închisori.

Adesea, tocmai oamenii care trăiesc vieţi obişnuite, la mare distanţă de coridoarele puterii, sunt cei care au cea mai clară percepţie asupra a ceea ce se întâmplă în realitate. Totuşi, ei ezită să vorbească deschis despre ceea ce cred în sinea lor că e adevărat. Este prea înspăimântător şi diferă prea flagrant de ceea ce declară cei cu autoritate şi cu acces la mass-media. Intuiţiile lor reprimate îi pot face să se simtă izolaţi şi neajutoraţi. Întrebările îi sâcâie: oare sunt lucrurile cu adevărat atât de rele pe cât mi se par mie? De ce ceilalţi par să nu le observe? Sunt eu tâmpit? Sunt oare dezinformat în mod intenţionat? Oare aş putea face ceva? Ce se poate face?

M-am luptat timp de mai mulţi ani cu aceleaşi întrebări, mai întâi cuprins de acelaşi sentiment de

izolare, dar apoi cu conştiinţa tot mai clară a faptului că există milioane de alţi oameni care intuiesc aceleaşi probleme. Chiar şi aşa, de fiecare dată când mă pregătesc să mă adresez unui nou grup, mă încearcă inevitabil teama că ceea ce am de spus va fi respins de la început într-o lume angajată pe calea creşterii economice, a marilor afaceri şi a finanţării deficitelor. Totuşi, reacţia obişnuită e un potop de confirmări din partea unor oameni care îşi exprimă uşurarea şi plăcerea neobişnuitei experienţe de a-şi auzi propriile lor trăiri afirmate într-o dezbatere publică. A aduce în discuţie crudul adevăr e un prim pas spre acţiune. În vreme ce teama de necunoscut ne poate imobiliza, adevărul ne dă putere să acţionăm.

n cadrul Central American Management Institute — INCAE — cu sediul în Nicaragua. O şcoala postuniversitară de comerţ, pe placul familiilor oamenilor de afaceri prosperi din ţările central-americane şi andine. După ce m-am întors la Boston, am mai predat doi ani la Business School şi apoi m-am mutat la Harvard Institute for International Development şi la Harvard School of Public Health. La începutul lui 1978, Fran şi eu ne-am angajat la Ford Foundation (Fundaţia Ford) din Filipine şi am rămas în Asia de Sud-Est încă paisprezece ani. În vreme ce Fran a rămas la Ford, eu m-am transferat la U.S Agency for International Development[1] (USAID), programul oficial de ajutor pentru străinătate al guvernului Statelor Unite, unde timp de opt ani am fost consilier principal în managementul dezvoltării.

---

n cadrul Central American Management Institute
Institutul de Management al Americii Centrale (n.t.).

1 Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională (n.t.).

Vă împărtăşesc aceste amănunte pentru a arăta cât de adânci sunt rădăcinile mele conservatoare. Totuşi, cea mai interesantă parte a biografiei mele este momentul în care am ajuns la concluzia că practicile tradiţionale de dezvoltare, îmbrăţişate de majoritatea conservatorilor şi chiar de liberali, constituie cauza majoră a crizei umane de proporţii mondiale, accelerate şi potenţial fatale, şi nicidecum soluţia ei.

Primul pas pe calea trezirii mele s-a produs o dată cu absolvirea cursului de revoluţii moderne, care mi-a deschis ochii asupra faptului că avantajele dezvoltării de care beneficiem nu erau împărtăşite de toată lumea. În 1961, o vară petrecută în Indonezia mi-a revelat realităţile subdezvoltării şi lupta eroică, spiritualitatea şi generozitatea oamenilor care trăiesc într-o sărăcie lucie. A fost un aspect al experienţei umane cu care avusesem prea puţin contact.

Pe vremea când lucram la INCAE, în prima parte a anilor ’70, am scris mai multe studii de caz în domeniul managementului[2], în stilul de la Harvard Business School, pentru un curs pe care îl predam în legătură cu managementul dezvoltării. Eie se bazau pe experienţele latino-americane şi multe dintre ele implicau eforturile guvernelor, companiilor şi agenţiilor voluntare pentru a îmbunătăţi condiţiile de viaţă ale săracilor din mediul urban şi rural. Multe dintre acele cazuri aveau un mesaj tulburător: „dezvoltarea" impusă din exterior submina

2 Management = „1. Activitatea şi arta de a conduce. 2. Ansamblul activităţilor de organizare, de conducere şi de gestiune a întreprinderilor. 3. Ştiinţa şi tehnica organizării şi conducerii unei întreprinderi.“ (DEX — ACADEMIA ROMÂNĂ. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, *j* 1996, p. 595, col. II.)

grav relaţiile umane şi viaţa comunitară, cauzând greutăţi mari chiar şi oamenilor care, chipurile, ar urma să culeagă roadele ei. Prin contrast, atunci când oamenii îşi găseau libertatea şi încrederea de sine să se dezvolte liber, ei demonstrau un enorm potenţial de a crea o lume mai bună. M-a fascinat provocarea pe care o reprezenta transformarea programelor de dezvoltare, pentru a sprijini acest fel de procese de *baza,* autodeterminate, la scara comunităţilor rurale. In timpul anilor petrecuţi la 1NCAE şi Harvard, Fran şi cu mine ne-am implicat, de asemenea, în eforturile de ameliorare a managementului programelor de planificare familială. Aceasta ne-a dat posibilitatea să cunoaştem multe iniţiative locale, inclusiv pe cele ale oamenilor săraci, care încercau să obţină controlul asupra vieţilor lor pe o bază de resurse tot mai redusă. „

Când Fran şi cu mine am părăsit Harvard-ul pentru a ne alătura personalului Fundaţiei Ford din Manila, Fran a preluat un portofoliu de burse care cuprindea o bursă mică, acordată Administraţiei naţionale filipmeze a sistemelor de irigaţie (NIA), în intenţia de a consolida capacitatea acestei instituţii de a sprijini sistemele de irigaţii mici aflate în proprietatea fermierilor şi mânuite de către ei. Acest lucru a dus la o colaborare petermen lung între NIA şi Fundaţia Ford, cea din urmă transformând în final NIA dintr-o organizaţie specializată în inginerie şi construcţii, care dicta fermierilor, într-una care lucra în cooperare cu organizaţiile acestora şi încuraja un grad substanţial de autoconducere locală.

Am putut vedea la lucru energiile puternice pe care oamenii şi comunităţile lor le pot mobiliza în propriul sprijin, atunci când iniţiativele de dezvoltare sunt cu

adevărat centrate pe oameni. Am putut fi martori la modul în care de obicei proiectele de dezvoltare cu fonduri din străinătate, chiar şi cele menite să le vină în întâmpinare, copleşesc asemenea eforturi. Totuşi, am văzut şi cum fondurile venite din străinătate pot fi utilizate la debirocratizarea agenţiilor publicie mari şi pot întări controlul localnicilor asupra resurselor teritoriilor lor. USAJD m-a invitat să o ajut să aplice lecţiile învăţate din această experienţă la programele sale din Asia. M-am dedicat acestei sarcini timp de opt ani, numai pentru a ajunge la concluzia că USAID este prea mare şi prea birocratică pentru a cataliza eficient efortul de debirocratizare al altor agenţii de' dezvoltare.

Aceste experienţe m-au lăsat cu convingerea profundă că adevărata dezvoltare nu poate fi cumpărată cu bani proveniţi din ajutoarele străine. Dezvoltarea depinde de capacitatea oamenilor de a controla şi folosi eficient resursele reale existente în localităţile lor, cum ar fi pământul, apa, forţa de-muncă, tehnologia, ingeniozitatea şi motivaţia umană, pentru a-şi satisface nevoile. Totuşi, cea mai mare parte a intervenţiilor din domeniul dezvoltării transferă controlul resurselor locale în mâinile unor instituţii tot mai mari şi mai centralizate, fără vreo răspundere faţă dc localnici şi indiferente la nevoile lor. Cu cât este mai mare suma de bani care circulă prin aceste instituţii centrale, cu atât mai dependenţi devin oamenii, cu atât au mai puţin control asupra vieţilor şi resurselor lor, şi cu atât mai repede se adânceşte prăpastia dintre cei care deţin puterea centrală şi cei care se luptă să-şi câştige existenţa în cadrul comunităţilor locale.

Am ajuns să văd diferenţa dintre lucrurile care

sporesc creşterea economică şi cele care au drept rezultat o viaţă mai bună pentru oameni. Din această diferenţă s-a ivit o întrebare fundamentală: cum ar arăta oare dezvoltarea, dacă în loc să fie centrată pe sporirea creşterii economice, în care oamenii sunt trataţi numai ca instrumente de realizare a acesteia, ar fi centrată pe oameni, ei constituind atât scopul cât şi instrumentul fundamental? în 1984, am publicat antologia *People-Centered Development,* publicată de Kumarian Press. În -1986 am redactat o altă antologie publicată tot la Kumarian, intitulată *Community Management,* care se concentra asupra importanţei transferului controlului resurselor în mâinile oamenilor.

Cu cât am văzut mai mult felul în care presupuşii beneficiari ai dezvoltării se străduiau să-şi păstreze demnitatea şi calitatea vieţilor lor în faţa atacului sistematic al agenţiilor şi proiectelor de dezvoltare care le colonizau resursele, cu atât mai mult m-am înstrăinat de curentul dominant de gândire în materie de dezvoltare, în 1988, am părăsit USAID, dar am rămas în Asia de Sud-Est.

Deziluzionat de agenţiile oficiale de dezvoltare, m-am retras în lumea organizaţiilor neguvernamentale (ONG-uri) şi m-am aflat curând printre colegi din ONG-uri care puneau întrebări fundamentale despre natura şi procesele dezvoltării. Am devenit un antologator şi scrib al intuiţiilor colective care se desprindeau dintr-un dialog din ce în ce mai dinamic, desfăşurat în comunitatea ONG-urilor. A fost o perioadă de învăţare personală intensă, care m-a condus la scrierea următoarei mele cărţi, intitulată: *Getting to the 21st Century: Voluntary Action and the Global Agenda,* publicată de Kumarian Press în

1990, Această carte se concentra asupra întreitei crize umane a sărăciei crescânde, deteriorării mediului înconjurător şi dezintegrării sociale şi identifica rădăcinile crizei în modelele care făceau din creşterea economică ţelul dezvoltării, tratând oamenii ca simple instrumente. Ajungeam la concluzia că întrucât instituţiile dominante ale societăţii moderne sunt creaţiile unei viziuni asupra dezvoltării, centrată pe creşterea economică, conducerea luptei pentru schimbare trebuie să revină în mod necesar acţiunii voluntare a cetăţenilor.

Îmbrăţişând acest argument pentru a-mi reface propriile angajamente, m-am alăturat mai multor colegi pentru a fonda People Centered Development Forum (Forumul Dezvoltării Centrate pe Oameni, n.t.) — Forumul PCD -, o reţea cetăţenească mondială, angajată în articularea viziunii centrate pe oameni asupra viitorului şi redefinirea practicilor de dezvoltare în lumina noii viziuni. Forumul PCD a acordat o atenţie deosebită examinării rolului jucat de structurile şi instituţiile naţionale şi mondiale în privarea oamenilor şi a comunităţilor locale de puterea de a-şi satisface propriile nevoi pe căi responsabile şi viabile. Aceasta explică ceea ce unii oameni pot considera un paradox: deşi vorbesc despre nevoia de a întări puterea locală, o mare parte din atenţia mea se concentrează asupra transformării instituţiilor mondiale. Fac parte dintre cei care urmăresc să transforme mondialul pentru a pune în drepturile sale localul.

În noiembrie 1992, m-am dus la Baguio, o staţiune filipineză montană pentru a mă întâlni cu liderii câtorva ONG-uri asiatice. Ne-am angajat într-o meditaţie de zece zile asupra experienţei asiatice în materie de dezvoltare

şi implicaţiile sale pentru strategiile ONG-urilor. Eram îngrijoraţi în legătură cu faptul că succesul economic al Asiei este periculos de superficial. În spatele unor economii dinamice, competitive, se ascunde o realitate mai adâncă de sărăcire şi deteriorare tot mai răspândită a fundamentelor ecologice şi sociale ale regiunii. Discuţiile noastre s-au concentrat asupra necesităţii elaborării unei teorii care ar explica fenomenul şi ar oferi o orientare în combaterea cauzelor mai adânci ale crizei. Fără o teorie, ne aflam în situaţia unui pilot fără compas. In toiul unei nopţi, într-un mic restaurant chinezesc, discuţiile noastre au început să se concentreze în jurul a două adevăruri fundamentale, în primul rând, nu de o teorie alternativă a dezvoltării aveam nevoie drept călăuză. Mai degrabă, aveam nevoie de o teorie a societăţilor viabile, care s-ar putea aplica în aceeaşi măsură, atât statelor din Nord, cât şi celor din Sud. În al doilea rând, teoria trebuia să depăşească formulările sterile ale economiei, ca să explice de ce societăţile umane s-au îndepărtat atât de mult de procesele naturale.

Pe măsura ce ne-am continuat discuţia în următoarele câteva zile, bucăţile mozaicului au început să se lege. Viziunea ştiinţifică occidentală a unui univers mecanic a creat o înstrăinare filosofică sau conceptuală de inerenta noastră natură spirituală. Faptul a fost reafirmat în viaţa noastră cotidiană de alinierea crescândă a instituţiilor noastre la valorile monetare ale pieţii. Cu cât mai dominanţi au devenit banii în viaţa noastră, cu atât a fost mai puţin loc pentru simţul datoriilor spirituale care este temelia societăţii şi al unui raport echilibrat cu natura. Căutarea împlinirii spirituale a

fost înlocuită tot mai mult de o obsesie devoratoare şi tot mai autodistructivă a banului, o creaţie umană folositoare, dar total lipsită de substanţă şi fără valoare.

Părea evident din analiza noastră că pentru a restabili o relaţie viabilă cu natura, trebuia să ne eliberăm de iluziile lumii banilor, să redescoperim înţelesul spiritualităţii în vieţile noastre şi să ne întemeiem instituţiile economice în plan local şi comunitar, astfel încât să fie pe de-a-ntregul legate de oameni şi de viaţă. Prin urmare am ajuns la concluzia că sarcina dezvoltării centrate pe oameni în cel mai deplin sens al ei trebuie să fie crearea unor societăţi centrate pe viaţă, în care economia să nu fie decât unul dintre instrumentele bunului trai, nu scopul existenţei umane. Pentru că liderii noştri sunt prinşi în capcana miturilor şi sistemelor de gratificaţii ale instituţiilor pe care le conduc, decizia în acest proces creator de recreere instituţională şi valorică trebuie să aparţină societăţii civile.

Din multe puncte de vedere, nu a fost o intuiţie genială. Ceea ce' realizasem era puţin mai mult decât a redescoperi înţelepciunea antică, potrivit căreia, există o tensiune adâncă între natura noastră spirituală şi viaţa noastră economică şi că funcţionalitatea socială şi spirituală sănătoasă depinde de menţinerea celor doi factori într-un echilibru şi o perspectivă corespunzătoare. Nu a fost nimic nou nici în faptul că am recunoscut importanţa societăţii civile, care a fost totdeauna fundamentul guvernării democratice. Totuşi simţeam că ne aprofundasem propriile intuiţii în relevarea practică a acestor idei, privind criza care periclitează societăţile contemporane. Am consacrat restul timpului petrecut la Baguio, materializării intuiţiilor noastre, într-o lucrare

intitulată, *Economic Ecology & Spirituality: Toward a Theory and Practice of Sustainability.*[2] Acum, fiind cu treizeci de ani mai bătrâni, şi, sperăm, ceva mai înţelepţi, Fran şi cu mine am ajuns să ne dăm seama de gradul în care «succesul» american este una din problemele cheie ale lumii. Intr-adevăr, suprema demonstraţie a acestei teze se găseşte în America însăşi. '

De pe poziţia noastră avantajoasă din Asia, am urmărit cu groază cum aceleaşi politici pe care SUA le-a susţinut pentru restul lumii, au creat o Lume a Treia în interiorul propriilor graniţe, aşa cum se poate vedea în prăpastia tot mai adâncă dintre bogaţi şi săraci, dependenţa de datoriile externe, deteriorarea sistemelor de învăţământ, o rată a mortalităţii infantile în creştere, dependenţa economică de exportul materiilor prime (inclusiv a ultimelor pă-’ duri seculare, care i-au mai rămas), aruncarea la întâmplare a reziduurilor toxice si destrămarea familiilor si comunităţilor.

În timpul cât am fost departe de casă, puternicii zilei şi-au consolidat stăpânirea bogăţiei naţionale şi s-au autoabsolvit de responsabilitatea pe care o aveau faţă de vecinii lor mai puţin norocoşi. Puterea sindicatelor a slăbit pe măsură ce muncitorii americani, disperaţi să-şi păstreze locurile de muncă, au fost forţaţi să intre în competiţie cu şomerii şi mai disperaţi din Mexic, Bangladesh şi ' alte ţări ale Lumii a Treia, din cauza unor reduceri salariale practicate de corporaţiile care poartă încă nume americane, dar nu-şi respectă nici o datorie faţă de ţară.

Credem că pregătirea noastră a fost rezultatul de bază al anilor petrecuţi în străinătate şi că e timpul să ne întoarcem acasă ca să ne asumăm îndatoririle, pentru a

înfrunta problema la sursa sa geografică. New York-ul, un centru important al puterii economice, întrunind toate aspectele unui oraş contemporan al Lumii a Treia, printre care armatele hoinare de oameni fără locuinţă, peste care se suprapun stilurile de viaţă extravagante ale celor bogaţi şi celebri, un guvern incapacitat şi o violenţă care nu alege, ni s-ar părea o alegere potrivită. Aşa că ne mutăm în gura lupului, aducând cu noi perspectivele câştigate în cei treizeci de ani de experienţă privind cauzele acestor situaţii.

Pornisem să rezolvăm pentru alţii problemele pe care le percepeam ca fiind din vina lor, pentru a-i face să fie asemenea nouă. Acum ne întorceam acasă pentru a ne ajuta compatrioţii să înţeleagă mai bine căile prin care am făcut lumea, inclusiv pe a noastră, să alunece pe o pantă autodistructivă. Numai atunci când suntem pregătiţi să ne asumăm responsabilitatea de a ne schimba pe noi înşine, vor fi alţii în stare să-şi recupereze pe deplin spaţiul social şi mediul înconjurător pe care ni le-am însuşit de la ei şi să-şi recapete capacitatea de a-şi satisface propriile nevoi, în cadrul unei lumi democratice şi viabile de parteneriate, de colaborare.

Dezvăluire

Deoarece problemele discutate în aceste pagini nu pot fi separate de întrebările fundamentale, referitoare la valori, cred că este potrivit să dezvălui valorile subiacente pe care le aduc în acest schimb de idei. Cu privire la valorile politice, rămân un conservator tradiţionalist în sensul în care păstrez o profundă neîncredere faţă de instituţiile mari şi concentrările lor de putere iresponsabile. Continui de asemenea să cred în importanţa pieţei şi a proprietăţii private. Totuşi, spre

deosebire dc mulţi conservatori contemporani, nu manifest o dragoste mai mare faţă de marile firme decât cea pe care o am faţă de un aparat guvernamental numeros. Şi nici nu cred că posesiunea unei averi ar trebui să aducă cu sine privilegii politice deosebite.

Împărtăşesc compasiunea liberalilor faţă de cei lipsiţi de drepturi, angajamentul pentru egalitate şi îngrijorarea pentru starea mediului înconjurător şi cred că există roluri esenţiale pentru guvern şi limite pentru drepturile proprietăţii private. Consider totuşi, că un aparat guvernamental numeros poate fi la fel de iresponsabil şi de pasibil de distrugerea valorilor societăţii ca şi marile companii. Intr-adevăr, păstrez o profundă neîncredere faţă de orice organizaţie care acumulează şi concentrează o putere masivă, dincolo de posibilitatea de a putea fi controlată. Pe scurt, mă alătur celor care definesc o nouă cale mai mult pragmatică decât ideologică şi care nu poate fi uşor etichetată în cadrul spectrului convenţional al opţiunilor politice liberal-conservatoare.

M-am întâlnit prima oară cu economia în liceu, când am ales-o pentru lucrarea mea de bacalaureat. Curând am descoperit că este mecanicistă, plictisitoare şi ruptă de realitate, astfel încât m-am întors la studiul comportamentului uman şi al organizării. De atunci am putut să-mi dau seama că sistemele economice teoretice domină formarea comportamentelor în societăţile modeme şi sunt cel mai bine studiate ca sisteme comportamentale.

Cu toate că această carte adoptă o poziţie extrem de critică faţă de instituţia corporaţiei şi sistemul în cadrul căruia funcţionează lumea afacerilor, nu am fost

niciodată şi nu sunt nici acum împotriva ei. Un sistem eficient de industrie şi comerţ este esenţial pentru bunăstarea umană. Ca student la masterat, am crezut că corporaţiile mondiale ar putea oferi un răspuns la problemele sărăciei şi conflictelor umane. Totuşi, de-atunci încoace mi-am dat seama că forţele care alimentează creşterea şi dominaţia corporaţiilor mondiale se află la rădăcina dilemei umane contemporane. Acum cred că pentru a evita apariţia unei catastrofe colective, trebuie să transformăm în mod radical sistemul subiacent al lumii afacerilor pentru a reda puterea celor mărunţi şi comunităţilor locale. Mai cred de asemenea că pentru a efectua schimbarea dorită, va fi nevoie de eforturile reunite şi de cooperarea celor din cadrul sistemului, inclusiv din partea celor care conduc corporaţiile noastre importante şi instituţiile financiare, pe lângă eforturile mişcărilor cetăţeneşti care acţionează din afara sa.

Cu privire la valorile spirituale, am fost crescut în credinţa protestantă, dar găsesc înţelepciune în învăţăturile tuturor marilor religii. Cred că avem acces la o înţelepciune spirituală interioară şi că salvarea noastră colectivă ca specie depinde în, parte de sondarea acestei înţelepciuni, de care instituţiile ştiinţifice moderne, piaţa şi chiar religia ne-au îndepărtat profund. Prin această redescoperire putem realiza echilibrul creator dintre piaţă şi comunitate, ştiinţă şi religie, bani şi spirit, echilibru esenţial pentru crearea şi menţinerea societăţilor umane sănătoase.

Sper că această introducere vă va ajuta să vă apropiaţi de această carte la fel cum v-aţi angaja într-o conversaţie vie cu un prieten drag. Citind această carte

vă angajaţi de fapt într-un schimb de idei cu mulţi prieteni care au îndeplinit roluri importante în conturarea analizei şi viziunii pe care le prezintă. Dacă nu sunteţi deja implicaţi în dialogul mai larg care se desfăşoară pe aceste teme, sper că această carte vă va încuraja să o faceţi.

Dacă faceţi parte dintre cei care lucrează în sfera afacerilor, vă îndemn să ieşiţi din rolul dumneavoastră de oameni de afaceri atunci când citiţi *Când Corporaţiile Conduc Lumea.* Citiţi-o din punctul de vedere al rolului dumneavoastră de cetăţean şi de părinte îngrijorat de viitorul copiilor dumneavoastră. Acest luciu ar putea face mai uşoară şi mai puţin dureroasă receptarea şi evaluarea mesajului subiacent al cărţii într-un mod obiectiv şi vă rog să luaţi în considerare imitaţia pe care v-o face cartea de a vă alătura mişcării care doreşte să transforme sistemul.

Vă rog să citiţi cele ce urmează în mod activ şi critic. Comparaţi cu propriile dumneavoastră experienţe şi intuiţii. Întrebaţi. Puneţi la îndoială. Puneţi în discuţie implicaţiile asupra modului în care doriţi să vă trăiţi viaţa. Discutaţi conţinutul cărţii cu prietenii. Arătaţi-le unde sunteţi de acord şi unde nu sunteţi, relataţi-le ce adevăruri aţi descoperit, unde consideraţi că lucrarea e incompletă. Aflaţi-le părerea. Exploraţi împreună noi posibilităţi. Duceţi această conversaţie la un nou nivel. Şi acţionaţi.

Deşi direcţia generală spre care trebuie să ne îndreptăm devine mai limpede pe zi ce trece, nimeni nu a mai fost acolo unde trebuie să ajungem. Dacă vom căuta un drum bine marcat, vom căuta în zadar. Pentru a împrumuta din titlul unei cărţi de conversaţie între Myles

Horton şi Paulo Freire, doi dintre marii militanţi sociali ai epocii noastre, ne fixăm privirile către o destinaţie situată dincolo de orizontul îndepărtat şi pe urmă „facem drumul pe jos“.

Argument

Incapacitatea de a ne împăca cu eşecul sistemelor instituţionale ni se trage partial din faptul că televiziunea reduce discursul politic la biţi de sunet, iar Academia organizează cercetarea intelectuală pe discipline strict specializate. În consecinţă, ne-am obişnuit să tratăm problemele complexe pe bucăţi şi bucăţele fragmentate. Totuşi, trăim într-o lume complexă în care aproape fiecare aspect al vieţii noastre are legătură într-un fel sau altul cu fiecare din celelalte elemente. Atunci când ne limităm să abordăm fragmentar problemele sistemice pentru a le rezolva, nu-i de mirare că soluţiile noastre se dovedesc necorespunzătoare. Dacă dorim ca specia noastră să supravieţuiască pericolelor pe care le-am creat noi înşine, trebuie să dezvoltăm o capacitate de > acţiune şi gândire integratoare.

Gândirea integratoare cere un scepticism faţă de soluţiile simpliste, o disponibilitate de a căuta legăturile dintre probleme şi evenimente, pe care discursul tradiţional le ignoră şi curajul de a cerceta amănunţit un subiect sau o problemă care s-ar putea să se găsească în afara experienţei noastre directe de viaţă şi profesionale. Asumându-şi o perspectivă integratoare, această carte acoperă un teritoriu larg, cu multe elemente. Pentru a vă ajuta să reţineţi modul în care argumentele parţiale, dezvoltate şi susţinute cu date reale, se leagă între ele pe tot parcursul cărţii într-un întreg mai mare, aici am rezumat argumentul întreg. Nu vă cer să acceptaţi fără

rezerve aceste argumente numeroase, ci doar să vă păstraţi receptivi, până când veţi fi avut şansa să examinaţi raţionamentele şi documentaţia subiacentă fiecăruia dintre ele. În acel moment, sunt convins că vă veţi exercita propria dumneavoastră judecată independentă şi critică şi, până la urmă, vă veţi construi propria sinteză, care poate să corespundă s^u nu cu a mea. Ţineţi minte permanent faptul că participăm cu toţii la un act de creaţie şi nici unul dintre noi nu poate pretinde că, în căutarea noastră individuală şi colectivă de a înţelege aceste probleme complexe, ar deţine un monopol al adevărului.

Punctul de plecare al lucrării de faţă dovedeşte că trăim o dezintegrare socială şi ecologică accelerată în aproape fiecare ţară a lumii, aşa cum o relevă creşterea' sărăciei, şomajului, inechităţii, criminalităţii, destrămării familiilor şi a deteriorării mediului înconjurător. Aceste probleme provin în parte dintr-o creştere de cinci ori a producţiei economice începând din 1950, care a sporit solicitările umane asupra ecosistemului dincolo de limita la care planeta ne poate întreţine. Urmărirea continuă a creşterii economice, ca principiu de organizare a politicii publice, accelerează prăbuşirea capacităţilor de regenerare a ecosistemului şi a structurii sociale care stau la baza comunităţii umane. În acelaşi timp, ea intensifică competiţia pentru resurse între bogaţi şi săraci, competiţie pe care săracii o pierd în mod invariabil.

Guvernele par absolut incapabile să facă faţă acestei situaţii, iar frustrarea opiniei publice se transformă în furie. Este mai mult decât un eşec al birocraţiilor guvernamentale. Este o criză de guvernare născută din

convergenţa forţelor ideologice, politice şi tehnologice aflate în spatele unui proces de globalizare economică, ce transferă puterea din mâinile guvernelor responsabile pentru binele public, în cele ale câtorva coiporaţii şi instituţii financiare, mânate de un singur imperativ, căutarea profitului financiar pe termen scurt. Aceasta a dus la concentrarea unei masive puteri economice şi politice în mâinile unei elite, formate din câteva persoane, a căror parte absolută din produsele unor rezerve tot mai redus,e de bogăţie naturală continuă să crească într-un ritm susţinut, asigurându-se astfel încă o dată de faptul că sistemul funcţionează perfect.

Celor care suportă costurile disfuncţionalităţilor sistemului li s-a luat puterea de decizie şi sunt menţinuţi într-o stare de confuzie privind cauza nenorocirilor, de către o mass-media dominată de corporaţii, care îi bombardează continuu cu interpretări ale crizei rezultate, bazate pe percepţiile celor de la putere. Un mecanism activ de propagandă, controlat de cele mai mari corporaţii ale lumii ne reasigură în mod ponstant că, consumerismul. e calea spre fericire, restricţiile guvernamentale impuse exceselor pieţii fiind cauza nefericirii noastre, şi că globalizarea economică este atât un proces istoric inevitabil, cât şi un avantaj pentru specia umană. De fapt, toate acestea sunt mituri, propagate ca să justifice lăcomia dezmăţata şi să

. în *Vocabular economic şi financiar* de Bernard & Colli, apărut la Editura Humanitas în 1994 în traducerea Eugeniei Theodorof şi loan Theodorof, apar"e şi „consumism", cu următoarea definiţie: ‚Acţiune a consumatorilor, mai ales prin intermediul unor asociaţii şi organizaţii, cu scopul de a impune ca punctele lor de vedere să fie luate în consideraţie de către autorităţile publice şi organizaţiile profesionale."

mascheze măsura în care transformarea globală a instituţiilor umane a devenit o consecinţă a complicatelor, bînefinanţatelor şi deliberatelor intervenţii ale unei elite cu mijloace financiare care îi dau posibilitatea să trăiască într-o lume de iluzii, separat de restul omenirii.

Aceste forţe au transformat corporaţiile şi instituţiile financiare, cândva bune, în instrumente ale unei tiranii de piaţă care se răspândeşte pe toată planeta, ca un cancer, colonizând tot mai multe dintre spaţiile vitale ale Terrei, distrugând moduri de viaţă, dislocând oameni, făcând neputincioase instituţiile democratice şi devorând viaţa în căutarea nesăţioasă a banilor. Pe măsură ce sistemul nostru economic s-a detaşat de o anumită localizare în spaţiu şi a dobândit o putere tot mai mare asupra instituţiilor noastre democratice, chiar şi cele mai puternice corporaţii ale lumii au devenit prizonierele forţelor unui sistem financiar globalizat, care a scindat crearea banilor de crearea avuţiei reale şi recompensează investiţiile extractive (extractive investments)[3] mai presus de cele productive. Marii câştigători sunt piraţii corporatişti, care jupoaie alte companii viabile de activele lor pentru câştiguri pe termen scurt, şi speculanţii care mizează pe volatilitatea pieţei ca să extragă un impozit privat de la cei care sunt implicaţi în munca şi investiţiile productive.

Confruntându-se cu presiuni pentru a da profituri mai mari pe termen scurt, cele mai mari corporaţii ale lumii se restructurează, eliminând oameni şi funcţii. Totuşi, ele

---

3 Precizăm că nu este vorba de investiţii în domeniul industriei extractive, ci în cel al finanţelor. Pentru mai multe detalii vezi cap. 15.

nu devin mai puţin puternice. În timp ce-şi întăresc controlul asupra pieţelor şi tehnologiei prin fuziuni, achiziţii şi alianţe strategice, ele îi forţează atât pe subcontractanţii lor, cât şi comunităţile locale, să participe într-o competiţie de scădere a standardelor, ca să obţină accesul pe piaţă şi la locurile de muncă, aflat sub controlul corporaţiilor mondiale. Forţele de piaţă adâncesc dependenţa noastră de tehnologii distructive din punct de vedere social şi ecologic, care sacrifică sănătatea noastră fizică, socială, ecologică şi mentală pentru profiturile corporaţiilor.

Problema nu o reprezintă întreprinderea sau piaţa în sine, ci un sistem economic mondial foarte corupt, care gravitează foarte departe de controlul uman. Dinamica lui a devenit atât de puternică şi perversă încât le e din ce în ce mai greu directorilor de companii să le conducă în interesul public, indiferent cât de puternice sunt valorile şi conştiinţa lor morală.

Mânat de imperativul reproducerii banilpr, sistemul tratează oamenii ca pe o sursă de ineficienţâ şi îi înlătură foarte rapid la toate nivelurile sale. Aşa cum prima revoluţie industrială ne-a redus dependenţa de puterea fizică a omului, revoluţia informaţională ne reduce dependenţa de ochi, urechi şi creier. Prima revoluţie industrială a soluţionat problema şomajului apărută în urma ei prin colonizarea popoarelor mai slabe şi trimiterea excedentelor de populaţie ca emigranţi, pe pământuri mai puţin populate. Aceştia au recurs la structurile sociale tradiţionale pentru a supravieţui pe noile teritorii colonizate. Odată cu epuizarea în cea mai mare parte a frontierelor fizice ale lumii şi cu economiile sociale puternic slăbite de intruziunea pieţei, rămân

foarte puţine asemenea supape de siguranţă. În consecinţă, excedentul de populaţie sfârşeşte acum ca victimă a foametei şi violenţei, devenind cerşetori fără adăpost, beneficiari de alocaţii sociale, sau rezidenţi ai lagărelor de refugiaţi. Continuând pe actuala noastră cale, aproape sigur vom ajunge la accelerarea dezintegrării sociale şi ecologice.

Stă în puterea noastră, totuşi, să ne recuperăm puterea pe care am cedat-o instituţiilor financiare şi să re-creăm societăţi care cultivă diversitatea culturală şi biologică, oferind astfel noi şanse pentru progresul social, intelectual şi spiritual, dincolo de ceea ce ne putem imagina în prezent. Milioane de oameni din întreaga lume acţionează deja pentru a recupera din nou această putere şi pentru a-şi reconstrui comunităţile şi a vindeca pământul. Aceste iniţiative s-au regăsit în alianţe globale, care constituie temelia unei puternice mişcări politice bazată pe o conştientizare globală a unităţii vieţii.

Cartea de faţă rezumă un program cetăţenesc menit să stimuleze aceste eforturi, prin eliminarea corporaţiilor de pe scena politică şi crearea de economii la nivelurile lopale, care să confere drepturi comunităţilor în cadrul unui sistem de cooperare mondială. Atingând limitele viziunii materialiste a epocii ştiinţifice şi industriale precedate de revoluţia copernicană, acum suntem în pragul unei epoci ecologice care se va ivi dintr-o revoluţie ecologică, întemeiată pe o viziune mai integratoare asupra aspectelor spirituale şi materiale ale naturii noastre. Această revoluţie ne cheamă acum pe fiecare dintre noi, să ne recuperăm puterea politică şi să ne redescoperim spiritualitatea pentru a crea societăţi

care stimulează capacitatea şi dorinţa noastră de a face experienţa bucuriei trăirii depline.

Colonişti într-o navă spaţială

Capitolul 1

De la speranţă la criză

Oamenii care elogiază tehnologia spun că ea ne-a adus un nivel de viaţă mai bun, ceea ce înseamnă o mai mare viteză, o mai mare varietate de opţiuni, mai mult timp liber şi mai mult lux. Nici unul dintre aceste beneficii nu ne vorbeşte despre satisfacţie, fericire, siguranţă, ori capacitatea umană de a 'întreţine viaţa pe pământ.

Jerry Mander

Ultima jumătate a secolului XX este poate cea mai remarcabilă perioadă din istoria omenirii. Din punct de vedere ştiinţific, smulgem nenumărate secrete materiei, spaţiului şi vieţii biologice. Dominăm în principiu planeta prin numărul, tehnologia şi organizarea noastră sofisticată. Călătorim dincolo de lumea noastră spre lună şi atingem stelele. Multe din lucrurile fără de care astăzi nici nu concepem o viaţă bună şi prosperă, cu numai cincisprezece ani în urmă, chiar în timpul vieţii generaţiei mele, erau inaccesibile, inexistente sau de neimaginat. Printre acestea se numără ayionul cu reacţie şi zborurile comerciale mondiale, computerele, cuptoarele cu microunde, maşinile electrice dfc scris, aparatele de fotocopiere, televiziunea, uscătoarele de haine, instalaţiile de aer condiţionat, autostrăzile, marile centre comerciale, faxurile, anticoncepţionalele, organele artificiale, suburbiile şi pesticidele chimice, pentru a numi numai câteva.

In aceeaşi perioadă, au fost create primele instituţii

importante de guvernare mondială: Organizaţia Naţiunilor Unite, Fondul

Monetar Internaţional, Banca Mondiala şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). Europa occidentală a fost transformată dintr-un continent al conflictelor între state războinice, într-o uniune politică şi economică paşnică şi prosperă. Conflictul superputerilor Estului şi Vestului şi spectrul sumbru al Armagedonului nuclear ne par deja o amintire istorică îndepărtată, eclipsată de un iureş al afacerilor, asistenţei financiare şi al schimburilor ştiinţifice şi culturale. Democraţia s-a răspândit spectaculos în state naţionale care înainte erau conduse de guverne autoritare. Am biruit multe dintre maladiile devastatoare de odinioară ca variola şi poliomielita, speranţa de viaţă în statele în curs de dezvoltare a crescut cu peste o treime în ultimii treizeci de ani şi ratele de mortalitate infantilă şi a copiilor până la cinci ani s-au redus la mai mult de jumătate.[1]
[2]

Una dintre cele mai importante sarcini umane în ultima jumătate a acestui secol a fost creşterea economică şi expansiunea comercială şi am înregistrat succese spectaculoase în îndeplinirea ambelor. Producţia economică mondială a sporit de la 3,8 mii de miliarde dolari în 1950 la 18,9 mii de miliarde dolari în 1992 Ga valoarea constantă a dolarului din 1987), o creştere de aproape cinci ori. Aceasta înseamnă că, în medie, am adăugat mai mult la totalul producţiei mondiale *în flecare din ultimele patru decenii* decât s-a adăugat din momentul în care primul locuitor al peşterii a sculptat un topor din piatră până la mijlocul acestui secol. In decursul aceleiaşi perioade, comerţul mondial a crescut de la exporturi în

valoare totală de 308 miliarde dolari la 3 554 miliarde dolari (la valoarea dolarului din 1990), o creştere de 11,5 ori sau mai mult de dublul ratei de creştere a producţiei economice în ansamblu. Peste un miliard de oameni se bucură în prezent de abundenţă.

Acestea sunt numai câteva din extraordinarele cuceriri ale ultimei jumătăţi de secol. Am ajuns într-un moment istoric în care se pare că realmente deţinem cunoaşterea, tehnologia şi capacitatea organizatorică pentru a duce la îndeplinire obiective îndrăzneţe, între care se numără eradicarea sărăciei, a războiului şi a maladiilor. Acesta ar trebui să fie un timp al speranţei pentru un nou mileniu în care societăţile vor fi eliberate pentru totdeauna de grijile subzistenţei şi siguranţei umane pentru a urmări atingerea unor noi frontiere ale progresului social "intelectual şi spiritual.

Până şi în cele mai bogate ţări ale lumii, nivelurile înalte ale şomajului, restructurarea întreprinderilor şi reducerea salariilor săptămânale reale, o mai mare dependenţă de locurile de muncă temporare şi cu jumătate de normă, fără beneficii, precum şi slăbirea puterii sindicatelor creează un sentiment crescând al nesiguranţei economice şi restrânge pătura de mijloc a societăţii. Cei angajaţi se trezesc muncind mai multe ore, deţinând mai multe slujbe cu jumătate de normă şi având un venit real mai mic. Mulţi dintre cei tineri, mai ales din rândul minorităţilor rasiale, nu prea speră să-şi găsească vreodată vreun loc de muncă potrivit care să le asigure satisfacerea necesităţilor lor fundamentale, nemaivorbind de siguranţa financiară. Diplomele universitare şi calificarea tehnică a multora dintre cei care-şi văd locurile de muncă dispărând, lăsându-i într-o

situaţie disperată din punctul de vedere al venitului şi siguranţei lor contrazic ideea după care, şomajul poate fi combătut pur şi simplu prin ameliorarea învăţământului şi a calificării profesionale. î

Atât în ţările bogate, cât şi în cele sărace, pe măsură ce se intensifică concurenţa pentru resurse naturale, spaţiu şi depozitarea reziduurilor, acei oameni care s-au întreţinut din agricultură şi pescuit la scară mică, precum şi din alte activităţi productive bazate pe resurse naturale descoperă că acestea le sunt luate pentru a servi câtorva, iar ei sunt lăsaţi să se descurce singuri. Cei fără putere economică se trezesc că împrejurimile lor devin locurile favorite ale depozitării reziduurilor sau ale furnalelor poluante.

Micii producători, ca fermierii şi meseriaşii, odinioară coloana vertebrală a comunităţilor sărace dar stabile, sunt dezrădăcinaţi şi transformaţi în forţă de muncă flotantă, fără ţară, separaţi de familie şi de locurile lor natale. Sute de mii de copii, mulţi fără familie, îşi câştigă existenţa din cerşit, din furturi, căutând prin gunoaie, din prostituţie şi făcând munci de ocazie pe străzile marilor oraşe din Asia, Africa şi America Latină. S-a estimat că există 500 000 de prostituaţi minori numai în Thailanda, Sri Lanka şi Filipine.O întreită criză umană

Liderii şi instituţiile care ne-au promis o epocă de aur nu se ţin de cuvânt. Ne asaltează cu viziunile unor noi dispozitive tehnologice nemaipomenite, cum ar fi locuri în avion cu monitoare de televizoare şi o autostradă informaţională care ne va da posibilitatea să faxăm mesaje în timp ce ne bronzăm pe plajă. Totuşi lucrurile pe care ni le dorim cel mai mult, ca de exemplu mijloace sigure de existenţă, o locuinţă decentă, alimente

sănătoase şi necontaminate, un sistem adecvat de învăţământ şi îngrijire a sănătăţii pentru copiii noştri, un mediu natural curat şi viu, par tot mai de neatins pentru cei mai mulţi dintre oamenii pământului pe zi ce trece.

Tot mai puţini oameni cred că îi aşteaptă un viitor sigur din punct de vedere economic. Familiile şi comunităţile, ca şi siguranţa pe care o asigurau odinioară, se dezmembrează. Mediul natural de care depindem pentru satisfacerea nevoilor noastre materiale se află sub o presiune tot mai puternică. Încrederea în instituţiile noastre majore se evaporă şi descoperim că oamenii conştienţi din întreaga lume au o bănuială profundă şi crescândă că pe undeva s-a săvârşit o mare eroare. Aceste condiţii devin tot mai preponderente în aproape fiecare localitate a lumii şi indică un eşec la scară planetară al instituţiilor noastre.

[3] Tot mai multe milioane de persoane îşi părăsesc familiile şi căminele în căutarea unei şanse şi a unor mijloace de supravieţuire. Adăugându-se la cele 25 până la 30 milioane de persoane care muncesc în afara ţărilor lor ca imigranţi legali, se estimează că există între 20 şi 40 de milioane de muncitori imigranţi clandestini, refugiaţi economici fără drepturi legale şi cu prea puţin acces la serviciile de bază. Unii dintre ei, în special femeile, sunt ţinuţi în izolare şi supuşi unor forme neruşinate de abuz psihologic, fizic şi sexual.[4]

Lumea este divizată între cei care se bucură de belşug şi cei care trăiesc într-o sărăcie dezumanizantă, în servitudine şi nesiguranţă economică. În timp ce directorii celor mai mari corporaţii, bancherii din domeniul investiţiilor, speculanţii financiari, atleţii, celebrităţile dau gata venituri anuale de mai multe milioane de dolari, aproximativ un milion din populaţia

lumii se luptă în disperare să supravieţuiască cu mai puţin de un dolar pe zi. Nu trebuie să te duci în cel mai îndepărtat colţ al Africii că să ai asemenea experienţe. Eu le văd zilnic în blocul apartamentului meu din inima New York-ului. Din strălucitoare, lungi limuzine conduse de şoferi, cu baruri şi televizoare în interiorul lor, coboară proprietarii lor coafaţi elegant în faţa unor moderne restaurante costisitoare, în timp ce cerşetorii fără locuinţă se cuibăresc pe trotuar înfăşuraţi în pături subţiri ca să se încălzească.

Tensiunea socială rezultată de aici este vizibilă pretutindeni, în ratele crescânde ale criminalităţii, abuzului de droguri, divorţurilor, sinuciderilor din rândul adolescenţilor, şi ale violenţei din cadrul familiei, în numărul crescând al refugiaţilor politici, economici şi ecologici şi până şi în schimbarea caracterului conflictelor armate organizate. Criminalitatea atinge o creştere la cote alarmante pretutindeni în lume.[5]

Visul aparent imposibil al milioanelor de tineri din Statele Unite este pur şi simplu să-şi întemeieze o familie stabilă şi să atingă vârsta maturităţii. Mai mult de jumătate din toţi copiii din Statele Unite sunt crescuţi în familii cu un singur părinte.[6] într-o zi obişnuită, 100.000 de copii americani aduc arme cu ei la şcoală, şi patruzeci dintre ei sunt răniţi sau ucişi. Rar este oraşul, sau chiar orăşelul, în care oamenii să se simtă realmente în siguranţă în ce priveşte persoana şi proprietatea lor. Sistemele de securitate şi gărzile de corp particulare au devenit o industrie în plin avânt în toată lumea.

În ţările în curs de dezvoltare, se estimează că două treimi din soţii sunt maltratate fizic. La fiecare 2 000 de femei din lume, una este o victimă declarată a unui viol.

S-ar putea să fie 9 000 de decese legate de zestre în rândul femeilor din India în fiecare an.[7]

În era „păcii" care a început în 1945, odată cu sfârşitul celui de-al doilea război mondial, peste 20 milioane de oameni au murit în conflicte armate. Numai trei din cele 82 de conflicte armate care au avut loc între 1989 şi 1992 au fost între staţe. Restul au fost războaie în care combatanţii îşi ucideau proprii conaţionali. Nouăzeci la sută din pierderile de război la începutul acestui secol au fost din rândurile militarilor. La sfârşitul secolului, 90% sunt din rândul civililor.[8]

Creşterea numărului de războaie interne este o cauză primor. dial# a creşterii alarmante a numărului de refugiaţi în lume. În 1960, ONU a înregistrat 1,4 milioane de refugiaţi internaţionali. Din 1992, numărul a crescut la 18,2 milioane. Se estimează că încă 24 milioane de oameni sunt dislocaţi între graniţele propriilor lor ţări.[9]

Din punctul de vedere al mediului înconjurător, deşi s-au înregistrat succese importante in anumite localităţi în ce priveşte reducerea poluării aerului şi curăţarea râurilor poluate, realitatea mai profundă este aceea a unei crize ecologice crescânde. Pericolul veşnic prezent al holocaustului nuclear a fost înlocuit cu ameninţarea expunerii sporite la razele ultraviolete potenţial mortale pe măsură ce stratul protector de ozon din atmosferă se subţiază. Tânăra generaţie trăieşte cu problema posibilităţii de a deveni refugiaţi ecologici din cauza schimbărilor climaterice care ameninţă cu topirea calotelor polare, inundarea unor vaste regiuni de coastă şi transformarea unor terenuri fertile în deserturi.

Chiâr şi la nivelul populaţiei actuale, aproape un miliard de oameni se duc la culcare flămânzi în fiecare

noapte. Totuşi solurile de care depindem pentru hrana noastră se deteriorează mai rapid decât le poate regenera natura şi una câte una cele mai productive rezervaţii piscicole de altădată ale lumii sunt secătuite din cauza supralicitării lor. Lipsa de apă a devenit predominantă, nu numai-din cauza secetelor temporare, dar totodată şi a deteriorării unor reţele freatice şi râuri, cărora le-a fost supraestimată puterea de regenerare. Aflăm de comunităţi devastate datorită epuizării pădurilor şi rezervaţiilor lor de peşte şi de oameni asemenea nouă care descoperă că ei şi copiii lor sunt otrăviţi de alimentele pe care le mănâncă, de apa pe care o beau şi de pământul pe care trăiesc şi se joacă, toate acestea fiind contaminate chimic şi radioactiv.

Pe măsură ce aşteptăm un miracol tehnologic care să ne rezolve aceste limite vizibile ale continuei expansiuni economice, aproximativ 88 milioane de persoane se adaugă populaţiei lumii în fiecare an. Fiecare nou membru al umanităţii aspiră la o parte de siguranţă şi prosperitate din darurile planetei care se tot micşorează. În 1950, anul în care am intrat la liceu, populaţia lumii număra 2,5 miliarde de persoane. De atunci a depăşit dublul ei, ridicânduse la 5,5 miliarde, iar ONU estimează că se va dubla din nou în următorii 35 de ani. Ţineţi minte faptul că prognozele demografice sunt produse de specialişti care se folosesc de modele matematice bazate numai pe presupoziţii privitoare la ratele fertilităţii. Ele nu ţin seama de capacitatea limitată a planetei de a întreţine viaţa. Date fiind tensiunile ecologice şi sociale create de nivelurile actuale ale populaţiei, este posibil că dacă nu ne vom limita în mod voluntar numărul, foametea, maladiile şi revoltele şpciale o vor face pentru

noi cu mult înainte de a ne dubla numărul de locuitori.

Luate laolaltă, aceste manifestări ale eşecului sistemelor instituţionale constituie o criză umană întreită a adâncirii sărăciei, dezintegrării sociale şi distrugerii mediului înconjurător. Cele mai multe dintre elementele crizei au în comun o caracteristică importantă şi anume, soluţiile lor necesită o acţiune locală, de la o gospodărie la alta şi de la o comunitate la alta. Această acţiune poate fi iniţiată numai atunci când resursele locale se vor afla în mâinile colectivităţilor locale. Cele mai presante nevoi nesatisfâcute ale oamenilor sunt siguranţa alimentară, un adăpost potrivit şi un sistem de învăţământ, a căror lipsă defineşte adevărata sărăcie. Cu rare excepţii, resursele fundamentale şi capacitatea pentru satisfacerea acestor nevoi se găsesc deja în aproape fiecare ţară, dacă cei care controlează aceste resurse ar face din satisfacerea nevoilor vitale prioritatea lor. Dacă, totuşi, controlul este deţinut de altcineva, de obicei sunt puse în joc alte priorităţi.

Din păcate, în lumea noastră modernă, rareori populaţia locală deţine controlul. Cel mai adesea el este exercitat fie de birocraţiile guvernării centrale, fie de corporaţii de la mare distanţa, cărora le lipseşte atât capacitatea, cât şi interesul de a se ocupa de nevoile locale. Rezultatul este o criză de încredere în instituţiile noastre majore.

Sfârşitul frontierei deschise

Dacă previziunile curente privitoare la creşterea populaţiei se dovedesc a îi corecte, şi modelele activităţii umane pe planetă rămân neschimbate, s-ar putea ca ştiinţa şi tehnologia să nu Se în state să împiedice nici degradarea ireversibilă a mediului înconjurător, nici sărăcia continuă

pentru cea mai mare parte a lumii.

*Societatea Regală din Londra şi Academia Naţională de Ştiinţe a Statelor Unite*O

are ce nu a mers? De ce visul care ar fi trebuit să ni se îndeplinească se transformă în coşmar? Natura fundamentală a problemei noastre a fost remarcabil formulată în 1968 de Kenneth Boulding, în eseul său, devenit clasic, „The Economics of the Coming Spaceship Earth“Pierderea legitimităţii instituţionale

Sondajele de opinie publică ne dezvăluie un sentiment crescând de insecuritate personală şi de pierdere a încrederii în instituţiile importante, în întreaga lume. Grăitoare în special este atitudinea publică din Statele Unite, ţara care reprezintă pentru mulţi oameni de pretutindeni imaginea lor de prosperitate, democraţie şi consumism de înaltă tehnicitate. Aici sondajele ne spun că adevăratul vis al vastei majorităţi a americanilor nu sunt maşinile sport de mare viteză, îmbrăcămintea elegantă, caviarul, ecranele gigantice de televizoare şi proprietăţile la ţară, după cum mass-media ne-ar putea face să credem. Mai degrabă, este visul unui trai decent şi sigur[10], ceea ce instituţiile americane nu reuşesc să asigure. Astăzi, singura mare frică pe care o au adulţii americani este pierderea locului de muncă.[11] Numai 51% din americanii care nu sunt angajaţi la stat au acum sentimentul că slujbele lor sunt sigure, o scădere de la .75% acum zece ani. O reducere similară s-a petrecut şi printre'cei angajaţi la stat în ce priveşte sentimentul siguranţei locurilor lor de muncă.[12] Cincizeci şi cinci la sută din adulţii americani nu mai cred că pot să-şi clădească o viaţă mai bună pentru ei şi familia lor,

muncind din greu şi respectând legea.[13]

Indicele anual al Institutului de sondaj Louis Harris, referitor la încrederea acordată liderilor a 12 din instituţiile americane importante s-a redus de la un nivel de bază de 100 în 1966 la 39 în 1994. La coada listei s-au aflat Congresul american (numai 8% din subiecţi şi-au exprimat o mare încredere), guvernul (12%), presa (13%) şi marile companii (19%). Între timp, „indicele alienării" Louis Harris, care măsoară sentimentele de inechitate economică, dispreţ faţă de oamenii de la putere şi neputinţă, s-a ridicat de la un nivel coborât de 29 în 1969 la 65 în 1993. Un raport al Fundaţiei Kettering a surprins dispoziţia electoratului american: „Americanii... descriu sistemul politic actual ca insensibil la interesul public, un sistem condus de o clasă politică profesionistă şi controlat de bani, nu de voturi."[14] Sondajele internaţionale raportează în general rezultate similare în alte state industrializate.[15]

Încrederea în instituţiile noastre majore şi în liderii lor s-a redus atât de mult încât a ajuns să le pună legitimitatea în pericol şi pe bună dreptate. În pragul epocii de aur, aceste instituţii funcţionează numai pentru câţiva privilegiaţi. Pentru cei mulţi, ele eşuează dezastruos în îndeplinirea promisiunii care odinioară ni se părea atât de uşor de atins.

Capitolul 2

1

Este imposibil pentru economia mondială să iasă din sărăcie şi degradarea mediului înconjurător... pe măsură ce sistemul economic se dezvoltă, el încorporează o proporţie şi mai mare din ansamblul ecosistemului şi la 100 la sută, dacă nu mai înainte trebuie să se oprească.

Herman Daly[2]

[3]. Boulding a sugerat că problema noastră este cauzată de un comportament similar unui colonist în faţa căruia se aşterne o frontieră nelimitată, când în realitate trăim pe o navă spaţială vie, cu un sistem de întreţinere a vieţii definit de un echilibru fragil.

• Împovărează sistemele de menţinere a.vieţii, ducând la defectarea lor şi la un declin al nivelului activităţilor umane pe care-1 poate susţine în ultimă instanţă;

• Creează o intensă concurenţă între cei mai puternici şi cei mai slabi membri ai echipajului pentru o rezervă în scădere de servicii de întreţinere a vieţii. Unii membri ai echipajului sunt lipsiţi de mijloacele de satisfacere a necesităţilor fundamentale. Cresc tensiunile sociale, iar legitimitatea structurilor de guvernare se erodează, creând un potenţial important pentru dezagregare şi violenţă socială.

Pentru a trata criza, trebuie să ne împăcăm cu o realitate fundamentală. Am trecut pragul istoric dintre o frontieră deschisă către o lume asemănătoare unei nave spaţiale. Î*nseşi vieţile noastre depind de sistemele de menţinere a vieţii create de lumea naturală şi această lume a devenit acum saturată.* Trebuie să ne adaptăm la principiile care funcţionează în economia centrată pe viaţă a unei nave spaţiale.Colonişti şi astronauţi

Cât de diferite sunt între ele, viaţa de colonist şi cea de astronaut. Coloniştii din primele societăţi frontaliere, asemenea marelui Vest american, trăiau într-o lume de o imensitate foarte puţin populată, binecuvântată cu resurse materiale aparent inepuizabile. Cu excepţia prezenţei populaţiilor indigene care socoteau că aveau

drepturi asupra pământului, totul le aparţinea pentru a fi luat, folosit şi aruncat după plac, pentru a fi absorbit de pământ şi împrăştiat de vânturile neobosite. Pentru cei dornici de muncă, şansele păreau inepuizabile şi oricare ar fi presupus că câştigul unei persoane trebuie să constituie o pierdere pentru altul, era pe bună dreptate dat la o parte, fiind considerat ca lipsit de viziune şi obtuz. Fiecare persoană era lăsată să-şi încerce norocul, în nădejdea că ceea ce câştiga fiecare va însemna, în final, câştigul întregii comunităţi.

AstronaMi trăiesc pe nave spaţiale care străbat spaţiul cu un echipaj uman la bord şi o preţioasă şi limitată provizie de resurse. Totul trebuie menţinut în echilibru şi reciclat. Nimic nu poate fi pierdut. Măsura binelui nu constă în cât de repede este în stare echipajul să-şi consume proviziile sale limitate, ci mai degrabă, cât de eficace este modul în care membrii echipajului reuşesc să-şi menţină sănătatea fizică şi mentală, să păstreze un stoc comun de provizii şi sistemul de întreţinere a vieţii de care depind cu toţii. Ceea ce e aruncat devine pentru totdeauna inaccesibil. Ceea ce e acumulat fără reciclare degradează spaţiul vital. Membrii echipajului acţionează ca o echipă, în interesul întregului grup. Nici unuia dintre ei nu i-ar trece prin minte să consume mai mult decât strictul necesar, decât dacă ar fi satisfăcute toate nevoile vitale şi ar exista o mare rezervă pentru viitor.

Analogia lui Boulding ne dezvăluie un adevăr fundamental. Societăţile modeme practică o economie de colonişti în ceea ce a devenit o lume asemănătoare cu o navă cosmică. Încă tratăm bogăţiile naturale şi posibilităţile ecologice de înlăturare a reziduurilor, ca şi

cum ar fi inepuizabile. Îi onorăm pe cei puternici şi echivalăm progresul cu creşteri nesfârşite ale ratelor noastre de consum. Dacă ne gândim că egiptenii antici se măsurau pe sine în parte prin dimensiunile piramidelor pe care le construiau, o civilizaţie a viitorului ar putea să privească înapoi spre epoca noastră şi să tragă concluzia că ne măsurăm progresul după dimensiunile grămezilor de gunoi. Faptul că trăim ca nişte colonişti într-o lume asemănătoare unei nave spaţiale are consecinţe tragice:

[4] Pe drumul nostru de-acum, jefuim planeta şi în acelaşi timp, distrugem structura relaţiilor sociale din afara perimetrului pieţei, adică temelia civilizaţiei umane. Aceasta este o consecinţă directă a unei percepţii greşite a raporturilor umane cu sistemele naturale.

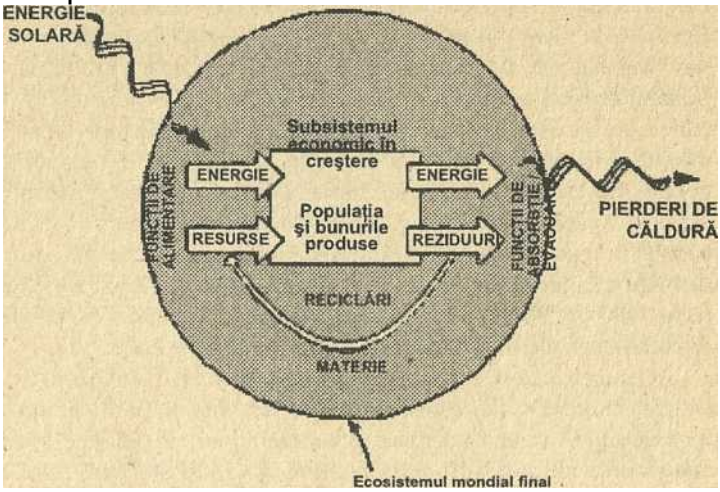

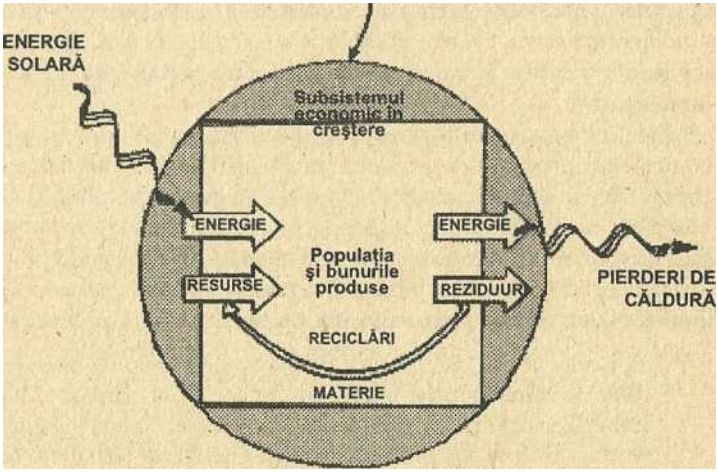

Primele limite ecologice cu care ne confruntăm şi pe care e posibil să le fi depăşit nu sunt limitele resurselor epuizabile, ca de pildă petrolul şi cuprul, aşa cum anticipau mulţi cândva, ci mai degrabă limitele resurselor inepuizabile şi ale capacităţii mediului înconjurător de a absorbi reziduurile generate de noi, capacitate pe care ecologiştii o denumesc „funcţii de cu vă de absorbţie" (sink

functions). Dovada că am atins aceste limite se află pretutindeni. Ploaia acidă a distrus 31 milioane de hectare de pădure numai în Europa. La nivel global, în fiecare an, deşertul încorporează încă şase miliarde de hectare dintr-un pământ odinioară arabil, iar suprafaţa terestră acoperită de pădurile tropicale si redus cu 11 milioane hectare. Are loc o pierdere netă de 26 miliarde tone de sol din pricina oxidării şi eroziunii şi 1,5 miliarde hectare de pământ agricol de primă calitate sunt abandonate datorită salinizării, apărute ca urmare a proiectelor de irigaţii. Producţia de cereale pe locuitor a scăzut începând din 1984. Cinci la sută din stratul de ozon de deasupra Americii de Nord şi, probabil, la nivel

global s-a epuizat între 1980 şi 1990. S-a înregistrat o creştere cu 25% a nivelului de dioxid de carbon în atmosferă în ultimii o sută de ani.[PASAR]. Aceasta gestionează o uzină de topire a cuprului, finanţată şi construită de japonezi în provincia filipineză Leyte pentru a produce cupru de mare puritate expediat în Japonia. Uzina ocupă 400 de acri de pământ expropriat de guvernul filipinez de la localnici la preţuri derizorii. Emisiile de gaze şi apă reziduală provenite de la uzină conţin concentraţii mari de bor, arsenic, metale grele şi compuşi de sulf, care au contaminat resursele locale de apă, au redus pescuitul şi recoltele de orez, au deteriorat pădurile şi au mărit frecvenţa maladiilor căilor respiratorii superioare printre localnici. Localnicii, ale căror case, vieţi şi sănătate au fost sacrificate pentru PASAR, depind acum în cea mai mare parte de angajamentele sporadice sau contractuale care li se oferă pentru a face cele mai periculoase şi murdare munci din uzină.

Compania a prosperat, economia locală a crescut. Poporul japonez are o provizie de cupru fără să plătească vreun preţ ecologic.

Săracii din regiunea filipineză, aşa-zişii beneficiari ai proiectului, şi-au pierdut mijloacele de trai şi au suferit o deteriorare a sănătăţii lor. Guvernul filipinez restituie creditul extern oferit de Japonia care a finanţat construirea infrastructurii necesare uzinei, iar japonezii se felicită pentru curăţenia mediului înconjurător din ţara lor şi generozitatea ajutorului pe care-1 acordă săracilor din Filipine.[10]

Nu există nimic deosebit în legătură cu acest caz, cu

PASAR Compania Asociata Filipineză de Topire şi Rafinare (n.t.).

excepţia faptului că a fost consemnat. Există sute de asemenea poveşti care ilustrează realităţile colonialismului corporatist pe care globalizarea economică îl avansează în întreaga lume. Publicaţia „The Economist", un susţinător fervent al globallzării, a argumentat că cei care critică asemenea practică a exportului de deşeuri toxice i-ar lipsi pe săraci de şansele economice necesare lor.[11]

Deşi un sistem de comerţ deschis e uneori propovăduit ca necesar pentru a compensa deficitele ecologice ale celor care au prea puţin, acesta mai curând funcţionează exact invers, mărind deficitele ecologice ale acestora dintâi pentru a asigura un surplus pentru cei care au deja prea mult. Mai mult, datorită acestui tip de sistem comercial, celor bogaţi le vine mai uşor să se ţină cât mai departe de consecinţele acestui transfer. Cu cât mai îndepărtate de ei sunt aceste consecinţe, cu atât le este mai uşor celor de la putere să le ignore sau să filosofeze asupra lor.

Poate că limita maximă a resurselor este sursa disponibilă de energie solară, singura cu adevărat inepuizabilă şi nepoluantă. Semnificaţia acestei limite este scoasă în evidenţă de diferenţa dintre viaţa plantelor şi cea animală. Plantele au capacitatea de a absorbi şi înmagazina energia solară prin fotosinteză. Animalele, inclusiv oamenii, nu au această capacitate. Astfel, animalele, chiar şi cele carnivore, în cele din urmă depind de această calitate unică a plantelor, pentru a se hrăni.

Cantitatea de energie potenţial disponibilă din fotosinteză pentru întreţinerea speciilor de animale după ce se scade ceea ce consumă plantele în cursul

proceselor lor respiratorii, este cunoscută sub numele de producţie primară netă (NPP). Un studiu efectuat în 1986 ajungea ia concluzia că oamenii foloseau deja în mod indirect, cooptau sau dislocau aproape 40% din potenţialul anual de NPP al uscatului. Aceasta lasă disponibil mai puţin de 60% pentru celelalte specii, în vederea ameliorării condiţiilor de viaţă a 80% din omenire, care se bucură numai de 20% din bogăţie, şi satisfacerii nevoilor populaţiei aflate în creştere. Dacă actualele modele de consum se menţin, dublarea populaţiei umane a pământului, anticipată să se petreacă în următorii 35 de ani, ar solicita aproximativ 80% din NPP numai pentru a menţine standardele de viaţă la actualele niveluri de inegalitate. Numai 20% din NPP ar fi disponibile pentru a susţine toate celelalte forme de viaţă nepoluante.[12]

Association for the Advancement of Science, al lui David Pimentel, profesor la Universitatea Cornell, şi al colegilor săi, punea probleme similare, dar privea de asemenea şi interacţiunile existente între sectoare, luând creşterea populaţiei ca variabilă. De exemplu, studiul a ţinut seama de faptul că deşi s-ar putea să cultivăm mai mult pământ, făcând acest lucru ar trebui să folosim mai multă apă. Am putea obţine mai multă energie solară, dar numai utilizând mai mult pământ. Fiecare hectar de pământ arabil ar putea da recolte mai mari, dar numai printr-un consum mai mare de energie.

De asemenea, cercetătorii de la Corneli au ţinut seama că, deşi continuăm să adăugăm mai mult pământ la suprafeţele cultivate, 10 milioane hectare de pământ

---

Association for the Advancement of Science Asociaţia Americană pentru Progresul Ştiinţei (n.t.).

arabil sunt deja abandonate în fiecare an datorită degradării lor grave. Aceste terenuri abandonate trebuie înlocuite pur şi simplu, ca să se menţină nivelurile existente de consum alimentar. Încă cinci milioane hectare de noi terenuri trebuie făcute să producă pentru a hrăni creşterea anuală netă a populaţiei planetare, înainte de a face orice încercare de reducere a malnutriţiei existente. Majoritatea acestor noi terenuri agricole provin din defrişarea pădurilor.[18]

În concluzie, ei au pus o întrebare fundamentală: „doreşte societatea umană să numere 10 până la 15 miliarde de oameni trăind în sărăcie şi malnutriţie sau unu până la două miliarde, trăind cu resurse din abundenţă şi într-un mediu înconjurător de bună calitate? [1'19] Ei pledează pentru o populaţie de unu până la două miliarde care, prin calculele lor, ar permite un nivel de consum echivalent în mare cu actualul consum pe locuitor pentru Europa. Ei observă că „o drastică scădere demografică, la unudouă miliarde de oameni va cauza probleme economice, sociale şi politice grave, dar va continua creşterea rapidă a populaţiei până la 12 miliarde sau mai mult, va duce la apariţia unor conflicte mai grave din punct de vedere social, economic şi politic, inclusiv la apariţia unor probleme catastrofale de sănătate publică şi mediu înconjurător/^[0] Ceea ce nu precizează ei este că într-o lume de 10-15 miliarde de oameni nu va mai fi loc pentru existenţa altor forme de viaţă animală sau vegetală, ele nefiind în mod imediat şi vital necesare supravieţuirii umanităţii.

Asemenea calcule sunt în cel mai bun caz aproximări preliminare bazate pe presupoziţii controversate şi pe utilizarea unor date fragmentare şi adesea îndoielnice.

Totuşi, ele sunt genul de analiză fundamentală pentru orice discuţie realistă a viabilităţii, şi ele pun într-o lumină clară ceea ce altfel suntem înclinaţi să ignorăm, relaţia inseparabilă într-o lume saturată, dintre consum, numărul populaţiei şi echitate. Asta ne obligă în principiu să avem o perspectivă integratoare, în legătură cu aceste probleme fundamentale. Se vede foarte limpede că dacă resursele viabile pe care pământul le poate da, ar fi împărţite în mod echitabil între populaţia actuală a pământului, s-ar putea satisface nevoile tuturor. Dar e la fel de clar că fizic nu se poate, chiar şi cu cele mai optimiste presupuneri despre potenţialul noilor tehnologii, ca întreaga lume să consume la niveluri care să se apropie cât de cât de cele existente în America de Nord, Europa şi Japonia. Mai mult, de fiecare dată când populaţia lumii se dublează, partea de consum pe locuitor se reduce la jumătate.

Dacă luăm în serios implicaţiile unor studii ca cele menţionate mai sus, avem prea puţine alternative reale, cu excepţia aceleia de a acorda cea mai înaltă prioritate eforturilor de a pune capăt simultan supraconsumului, creşterii populaţiei şi inegalităţii. Ele sunt inseparabile şi nimeni dintre noi, bogat sau sărac, nu şi-ar putea dori apariţia consecinţelor pe care le vom suporta cu toţii, dacă nu îndeplinim fiecare dintre aceste sarcini în viitorul foarte apropiat. Este de o importanţă capitală să dezvoltăm sisteme corespunzătoare de contabilizare a utilizării resurselor, incluzând concepte din studiile menţionate rriai sus, în vederea dotării noastre cu instrumente corespunzătoare pentru monitorizarea progresului pe linia armonizării vieţii noastre cu natura, de la o gospodărie la alta, de la o localitate la alta, şi de

la o ţară la alta. Este, de asemenea, esenţial să ne eliberăm de mitul potrivit căruia creşterea economică constituie fundamentul progresului uman.

Capitolul 3

P

oate nici o altă idee nu este mai adânc înrădăcinată în cultura politică modernă decât convingerea că creşterea economică este cheia satisfacerii celor mai importante nevoi umane, inclusiv diminuarea sărăciei şi protecţia mediului înconjurător. Oricine îndrăzneşte să vorbească despre limitele ecologice care stau în calea creşterii economice, riscă să fie dat la o parte fără ezitare, ca fiind un adversar al săracilor. Astfel, cei mai mulţi dintre ecologişti cer pur şi simplu „un alt fel de creştere", deşi rareori este evident despre ce fel de creştere ar fi vorba.

Economistul Jan Tinbergen, laureat al premiului Nobel, împreună cu distinsul său coleg, Roefie Iiueting, arată că există două căi fundamentale prin care o economie poate creşte, după modul nostru actual de calcul. Unul este de a creşte numărul angajaţilor. Celălalt este creşterea productivităţii muncii, valoarea producţiei pe care o dă fiecare muncitor în parte. Din punct de vedere istoric, creşterea productivităţii muncii a fost cea mai importantă sursă a creşterii economice. Cam 70% din această creştere a productivităţii muncii s-a înregistrat în 30% din activitatea economică reprezentată de industria petrolieră, petrochimică şi metalurgică, agricultura intensiv chimizată, utilităţile publice, construcţia drumurilor, transporturi şi minerit, tocmai industriile care reduc cel mai rapid capitalul de rezerve

naturale, generând cea mai mare parte a reziduurilor toxice şi consumând o proporţie substanţială din resursele de energie epuizabile.

Iluzia creşterii economice

\ , , ' ; (■ *Pentru a eradica săracia, creşterea economică nu este o opţiune. Este un imperativ.*

Mahbub ul Haq, fostul preşedinte al Băncii Mondiale[1]

Creşterea economică asigură condiţiile in care protecţia mediului înconjurător poate G realizată cel mai bine.

Camera Internaţională de Comerţ[2]

3

Mai mult, modalităţile cele mai împovărătoare pentru mediu, de a satisface o nevoie anume, sunt în general acelea care contribuie

cel mai mult la produsul naţional brut (PNB).[4] De exemplu, a străbate o milă cu maşina înseamnă o contribuţie mai mare la PNB decât dacă străbatem aceeaşi milă cu bicicleta. Punerea în funcţiune a unei instalaţii de aer condiţionat contribuie mai mult decât dacă deschidem fereastra. Faptul că ne *bazăm* pe alimente prelucrate şi preambalate aduce o contribuţie mai mare decât dacă utilizăm hrană naturală cumpărată en gros, în containere refolosibile. Am putea spune că produsul intern brut, care din punct de vedere tehnic e o măsură a vitezei cu care banii circulă prin economie, ar putea fi de asemenea descris ca fiind o măsură a vitezei cu care transformăm resursele în reziduuri.

Am putea cheltui foarte mult efort pentru a atinge ţelul probabil nerealist de a genera o creştere infinită a PNB-ului, fără a produce mai multe reziduuri. Dar de ce să nu ne concentrăm în schimb asupra eradicării sărăciei, îmbunătăţirii calităţii vieţii noastre şi realizării

unui echilibru cu natura? Acestea sunt ţeluri realizabile, dacă ne eliberăm de iluzia că creşterea economică este calea spre un trai mai bun.

Un economist dezamăgit

În 1954, R.A Buder, ministrul britanic de Finanţe, a ţinut un discurs în cadrul unei conferinţe a Partidului Conservator, în care a arătat că o rată anuală a creşterii economice de 3% ar dubla venitul naţional pe locuitor până în 1980 şi ar face ca fiecare bărbat şi femeie să fie de două ori mai bogaţi decât părinţii lor la aceeaşi vârstă. Discursul lui s-a dovedit a fi un punct de cotitură în viaţa Marii Britanii. Anterior, ţelurile naţionale fuseseră formulate prin cerinţă de a se atinge anumite obiective specifice. De pildă, construirea a 300 de mii de locuinţe pe an, sau înfiinţarea unui serviciu naţional de sănătate. De atunci încolo, scopul primordial va fi realizarea creşterii economice. Disputa ideologică dintre stânga şi dreapta asupra modului în care o plăcintă de anumite dimensiuni ar urma să fie distribuită a fost dezamorsată în mare măsură. Cei de la putere s-au concentrat asupra modalităţilor de creştere a mărimii plăcintei.

În 1989, economistul irlandez Richard Douthwaite a pornit să demonstreze avantajele posterioare dublării venitului pe locuitor:

„Problemele au apărut numai atunci când am încercat să iden-

tifle care au fost avantajele, mai ales că, a ieşit rapid la iveală că, aproape fiecare indicator social se înrăutăţise de-a lungul unei treimi de veac, necesară experimentului. Numărul bolilor cronice crescuse, criminalitatea crescuse şi ea de opt ori, şomajul atinsese cote alarmante şi tot mai multe căsătorii se terminau

prin divorţ. Am căutat aproape cu frenezie să descopăr câştiguri pe 'care să le pun faţă în faţă cu acele pierderi, fiind convins că creşterea economică le cauzase în cele mai multe din cazuri.

...Până la urmă..., am renunţat. Greutatea dovezilor era copleşitoare: urmărirea necondiţionată a creşterii economice a fost un dezastru ecologic şi social irecuperabil. Aproape toate resursele suplimentare pe care le crease acest proces fuseseră utilizate pentru menţinerea în funcţiune a sistemelor într-un mod tot mai ineficient. Noua bogăţie fusese irosită pe producţia de navete, carton gofrat, sticle neretumabile şi conserve de băuturi cu inel. A făcut posibilă construirea de aeroporturi, supermagazine şi camioane grele de transportat marfă, autostrăzi, pasarele suspendate şi parcări de maşini supraetajate. A dat posibilitatea sectorului bancar, fiscal, de contabilitate, de asigurări şi bursei de mărfuri, să-şi mărească numărul de angajaţi de la 493.000, la 2.475.000, în timpul celor 33 de ani luaţi în calcul. Din ea s-a finanţat recrutarea a peste trei milioane de oameni în «armata de rezervă a şomerilor». Foarte puţin a mai rămas din tea şi pentru realizări mai benefice, când toate acestea şi-au luat partea."[5]

Am putea aplica o analiză similară creşterii de cinci ori a producţiei mondiale înregistrată din 1950 încoace. Apologeţii creşterii economice insistă asupra faptului că creşterea economică este cheia pentru a pune capăt sărăciei, a stabiliza creşterea populaţiei, a proteja mediul înconjurător şi a realiza armonia socială. Totuşi, în aceeaşi perioadă de timp, numărul celor care trăiesc în sărăcie absolută a ţinut pasul cu creşterea populaţiei: ambele s-au dublat Partea din venitul mondial care a

revenit unui procent de 20% dintre cei mai bogaţi, şi partea care a revenit unui procent identic dintre cei mai săraci s-a dublat, iar indicatorii dezintegrării sociale şi ecologice au înregistrat o creştere netă aproape pretutindeni. Deşi creşterea economică nu a creat neapărat aceste probleme, cu siguranţă că nici nu le-a rezolvat.

• arătând că aceasta a avut loc prin producerea de mărfuri şi servicii care sunt inerent valoroase şi benefice;

• demonstrând că aceste mărfuri şi servicii au fost distribuite în întreaga societate; şi,

• dovedind că aceste avantaje sunt mai mari decât orice efecte distructive ale procesului de creştere, asupra altor pături ale societăţii.Modul nostru de a măsura produsul naţional brut nu face asemenea distincţii. Într-adevăr cea mai mare parte a aşa-zisei creşteri a produsului naţional brut este rezultatul:

• transferului activităţii din sfera economiei sociale, fără caracter financiar, desfăşurată în gospodării şi comunitate, spre economia monetară, cu consecinţa erodării capitalului social;

• epuizării rezervelor de resurse naturale, ca de pildă pădurile, rezervele piscicole, cele petroliere şi mineralogice, la un nivel cu mult mai mare decât ratele lor de regenerare, şi

• calculând ca venit cheltuielile destinate a ne apăra împotriva consecinţelor creşterii economice ca de pildă, înlăturarea gunoaielor, curăţarea reziduurilor toxice şi a deversărilor de petrol, asigurarea îngrijirii sănătăţii celor bolnavi din cauze ecologice, reconstruirea locuinţelor după inundaţii rezultate în urma unor activităţi umane, cum ar fi defrişarea pădurilor şi finanţarea dispozitivelor

de controlare a poluării.

Contabilitatea financiară obişnuită scade din venit o alocaţie pentru deprecierea activelor de capital. Sistemele de contabilitate economică prin intermediul cărora se măsoară creşterea economică nu se ajustează în comparaţie cu deprecierea capitalului social şi natural. Într-adevăr, contabilitatea economica ia în calcul multe costuri ale creşterii economice drept câştiguri economice, deşi e limpede că ele mai degrabă reduc, decât sporesc bunăstarea noastră. Rezultatele sunt uneori aberante. De exemplu, costurile necesare curăţării petei de petrol provocate de Exxon Yaldez pe coasta Alaskăi şi costurile reparării pagubelor cauzate de atacul terorist cu bombe asupra lui World Trade Center din New York au fost trecute amândouă drept contribuţii nete la producţia economică. Prin această logică distorsionată, dezastrele tragice pentru oameni şi mediul înconjurător sunt adesea socotite benefice pentru economie.

În cartea lor intitulată *For the Common Good*[6], Herman Daly şi John Cobb Jr. reconstruiesc calculele venitului national al SUA din 1960 până în 1986, luând în considerare numai acele creşteri ale producţiei care se leagă de ameliorarea nivelului de trai, şi de acomodarea la epuizarea resurselor umane şi ecologice. Rezultatul e mai degrabă un indice al bunăstării economice decât al producţiei brute. Indicele lor relevă că în medie bunăstarea individuală în Statele Unite a atins cota de vârf în 1969, pe urmă a rămas constantă şi a scăzut la începutul şi la mijlocul anilor ’80. Totuşi, din 1969 până în 1986 produsul naţional brut pe locuitor a crescut cu 35%,

---

6 Pentru binele comun (n.t.).

iar consumul de combustibil fosil a atins aproximativ 17%. Principala consecinţă a acestei creşteri a fost aceea că majoritatea dintre noi muncim mai greu pentru a menţine o calitate a vieţii care se află în declin.[7]

Adesea modul în care este distribuită plăcinta economică este mai important pentru bunăstarea noastră decât mărimea sa absolută. Studii efectuate de Programul ONU de Dezvoltare (UNDP) arată că nu e obligatoriu pentru un stat să aibă niveluri de producţie deosebit de înalte să satisfacă nevoile fundamentale ale poporului său. De fapt, unele ţări care au niveluri relativ modeste de creştere a producţiei economice stau mai bine în această privinţă decât altele cu un PNB mult-mai mare. Gradul de alfabetizare a Arabiei Saudite este mai mic decât cel din Sri Lanka, cu toate că venitul ei pe locuitor este de 15 ori mai mare. Rata mortalităţii infantile din Brazilia este de patru ori mai mare decât cea din Jamaica, deşi venitul primei pe locuitor este de două ori mai mare.[8]

Evident că un nivel minim al producţiei economice este esenţial pentru satisfacerea nevoilor fundamentale, iar acest nivel necesar este probabil cu mult mai mare decât producţia curentă a celor mai sărace ţări din lume. Totuşi, pentru majoritatea oamenilor, problema dacă nevoile lor fundamentale sunt satisfăcute sau nu depinde mai puţin de nivelul absolut al venitului pe locuitor, decât de modul în care producţia este distribuită. Dacă prioritatea în distribuirea respectivei producţii este de a asigura oamenilor, hrană, adăpost, îmbrăcăminte, apă curată, îngrijirea sănătăţii,, satisfacerea nevoilor elementare de transport, educaţie şi celelalte lucruri esenţiale pentru trai, atunci majoritatea ţărilor au

capacitatea de a face acest lucru şi de a diminua astfel sărăcia umană în cadrul actualelor lor niveluri de producţie. În multe împrejurări, acest lucru n-ar cere decât redistribuirea resurselor alocate acum obiectivelor militare.

Apa curată şi condiţiile sanitare corespunzătoare sunt poate cei mai importanţi factori care contribuie la o stere bună de sănătate şi o viaţă lungă. Experienţa din diverse locuri, ca de pildă statul Kerala din India demonstrează că asemenea nevoi pot fi satisfăcute la niveluri destul de modeste ale veniturilor. Prin contrast, ţări cu niveluri ridicate ale veniturilor trec printr-o creştere a ratelor cancerului, maladiilor respiratorii, stresului şi tulburărilor cardiovasculare şi malformaţiilor congenitale, precum şi printr-o scădere a numărului de spermatozoizi. Tot mai multe dovezi leagă toate aceste fenomene de efectele secundare ale creşterii economice, între care poluarea atmosferică şi a apei, aditivii chimici şi reziduurile de pesticide strecurate în alimente, nivelurile crescute de poluare fonică şi expunerea prelungită la radiaţiile electromagnetice.[9]

Suburbanizarea, o dependenţă mai mare de automobil pentru deplasare şi folosirea din ce în ce mai mult a televiziunii pentru agrement, sunt, de asemenea, asociate cu creşterea economică. Fiecare dintre acestea a redus contactele umane normale şi interacţiunile care constituiau o parte obişnuită â vieţii rurale şi urbane, atunci când oamenii se întâlneau pe alei şi trotuare, se distrau în familie şi comunitate şi se adunau în magazine şi cafenele.

Creşterea economică rapidă în ţările cu venituri mici produce aeroporturi moderne, televiziune, autostrăzi şi

centre comerciale cu aer condiţionat, oferind produse electronice sofisticate şi mărci la modă, pentru câţiva privilegiaţi. Rareori ameliorează condiţiile de trai ale celor mulţi. Acest gen de creştere economică necesită orientarea economiei spre exporturi, pentru a câştiga valută străină necesară cumpărării lucrurilor pe care le doresc oamenii bogaţi. Astfel, săracii sunt expropriaţi de pe pământurile lor pentru a face loc recoltelor destinate exportului. Foştii agricultori, deţinători ai acestor terenuri, se trezesc apoi subzistând in mahalale urbane, cu salarii de mizerie, plătite de întreprinderi cu un program epuizant care produc mărfuri pentru export. Familiile sunt destrămate, structura socială este solicitată la maximum, iar violenţa devine endemică. Cei pe care creşterea economică i-a favorizat, au nevoie apoi de şi mai multă valută străină pentru a importa arme cu care să se apere de mânia celor excluşi.

• creşterea gradului de epuizare a resurselor naturale asigură

câştiguri băneşti pentru cei care deţin puterea economică pe seama oamenilor a căror bază materială de existenţă este distrusă;

• transferul activităţilor din cadrul economiei sociale, fără caracter financiar, în cel al economiei monetare, creşterea dependenţei oamenilor muncii faţă de bani şi prin urmare de cei cu averi, care acordă servicii profesionale şi controlează accesul la locurile de muncă;

• trecerea controlului asupra pământurilor agricole, pădurilor şi resurselor piscicole, din mâinile celor angajaţi în crearea mijloacelor de subzistenţă, în cele ale marilor proprietari implicaţi în investiţii pentru profit, adăugate la producţia economică măsurată, redistribuie proprietatea

acelor averi către clasele deţinătoare de capital, sporeşte masa de muncitori prost plătiţi şi duce la micşorarea salariilor.

Timp de secole, tribul indigen Igorot („Oamenii munţilor") din provincia filîpineză Benguet s-au dedicat mineritului de suprafaţă al bogatelor filoane aurifere care se găsesc pe pământurile lor strămoşeşti. Bărbaţii sapă mici galerii rotunde în munţi. Femeile şi copiii bat cu ciocanul rocile purtătoare de aur, transformându-le în pepite de mărimea unor boabe de grâu.Pe măsură ce locurile de muncă în industrie s-au redus în ţările cu venituri mari, economiştii şi-au îndreptat atenţia spre economia serviciilor să-şi câştige existenţa. Prea puţin se ţine seama de faptul că o mare parte din expansiunea economiei serviciilor rezultă din colonizarea economiilor sociale ale gospodăriilor şi comunităţilor. Aceste economiii sociale ocupau odinioară în mod productiv mai mult de jumătate din orele de muncă ale adulţilor, mai cu seamă ale femeilor, implicaţi în satisfacerea multora dintre nevoile fundamentale ale propriilor familii şi în nenumăratele relaţii de ajutorare între vecini, esenţiale pentru menţinerea sănătăţii şi solidarităţii acelor comunităţi. Intr-adevăr, exista o vreme când economiile sociale antrenau atât femeile, cât şi bărbaţii, în îndeplinirea majorităţii activităţilor productive şi reproductive, prin intermediul cărora oamenii îşi satisfăceau nevoile fundamentale de hrană, adăpost, îmbrăcăminte, îngrijire a sănătăţii, a copiilor şi bătrânilor, legate de gospodărie, educaţie, siguranţă fizică şi agrement. Economiile sociale sunt, prin natura lor, economii locale, nesalariale, independente de bani şi de piaţă. Ele sunt activate mai mult de dragoste decât de

bani. *

Întrucât funcţiile productive şi reproductive, de exemplu îngrijirea copiilor, a sănătăţii, pregătirea hranei, agrementul şi siguranţa fizică sunt transferate din sfera economiei sociale în cea a economiei de piaţă, ele apar ca adăugiri la producţia economică şi astfel contribuie la creşterea'economică, deşi fac foarte puţin, dacă nu chiar nimic, să amelioreze calitatea serviciilor de care beneficiem. Acest transfer sporeşte de asemenea cererea de funcţii economice suplimentare de supraveghere, socotite ca adaosuri la producţia economică, deşi în fapt sunt o sursă enormă de ineficienţă economică. Să ne gândim la faptul că atunci când membrii familiei şi ai comunităţii lucrau împreună, sau unul pentru altul, nu existau perceptori, manageri, moderatori guvernamentali, contabili, avocaţi, agenţi de bursă, bancheri, intermediari, specialişti în publicitate, specialişti în marketing, curtieri în domeniul investiţiilor, transportatori. Toţi aceştia îşi iau partea lor din producţia realizată de aceia care îndeplinesc de fapt munca productivă. Valoarea completă a mărfurilor şi serviciilor produse era distribuită şi schimbată în cadrul familiei şi al comunităţii, între cei care o creau de fapt.Creşterea economică şi cei săraci

Orice încercare de a spune că este necesar să oprim creşterea economică stârneşte proteste din partea celor care cred că aceasta i-ar condamna pe cei săraci la o sărăcie perpetuă. Ca o ironie a sorţii, argumentul după care bunăstarea săracilor depinde de creşterea economică vine mai ales din partea experţilor în probleme de dezvoltare, a economiştilor, fmanţiştilor, conducătorilor de corporaţii şi a altora care nu-şi pun

problema zilei de mâine. Când săracii vorbesc pentru ei înşişi, vorbesc cel mai adesea despre drepturile intangibile asupra apei şi a pământului pe care-1 locuiesc şi din care trăiesc. Ei caută locuri de muncă decente, cu un salariu din care să se poată întreţine. Ei vor un sistem medical şi de învăţământ pentru copiii lor. Într-o lume în care toate lucrurile se îndreaptă către cei cu bani, ei ar putea la fel de bine să spună: „avem nevoie de bani“. Dar foarte rar, aproape niciodată, nu zic: „trebuie să avem o creştere economică."

Ei au motive foarte bine întemeiate să procedeze aşa, întrucât e un fapt aproape obişnuit ca nivelul de sărăcie al oamenilor să crească în timpul perioadelor de expansiune economică rapidă şi să scadă în timpul perioadei de contracţie economică. Motivul este simplu: măsurile care favorizează creşterea economică, de obicei, fac ca veniturile şi bunurile să ajungă la cei cu avere, în dauna celor care depind de munca lor pentru a supravieţui. Deşi creşterea economică în sine nu generează neapărat sărăcie, măsurile avansate în numele său fac adesea acest lucru.[10] Să luăm ca exemplu următoarele rezultate politice asociate în mod tipic cu creşterea economică:

[11] Acum, pe pământurile lor predomină uriaşe mine de adâncime, administrate de Corporaţia Benguet, stăpânite în mod aproximativ egal de filipinezii bogaţi, guvernul filipinez şi investitori americani, cu scopul de a produce aur pentru export. Zeci de buldozere, macarale şi camioane sapă galerii adânci în munte, smulgând copacii şi solul de la suprafaţă, şi aruncând grămezi uriaşe de roci în apele râurilor. Localnicii povestesc vizitatorilor cum, cu sursele de apă distruse, nu mai pot cultiva orez şi banane, şi trebuie să se ducă până în cealaltă parte a

muntelui pentru apă potabilă şi de spălat. Chiar şi propriile lor terenuri miniere sunt ameninţate, iar drepturile le sunt ignorate.[12]

În loc să folosească apa pentru separarea aurului de stâncă, aşa cum fac Igoroţii, compania minieră foloseşte substanţe toxice, inclusiv compuşi de cianură şi le aruncă în josul râului, otrăvind apa şi vitele care se adapă din ea. Ceva mai departe, în aval, cultivatorii de orez din zona afectată a provinciei Pangasinan pierd aproximativ 250 milioane pesos pe an, pentru că deşeurile miniere le acoperă câmpurile irigate şi provoacă o masivă reducere a recoltelor, ceea ce are drept rezultat un adevărat exod al'populaţiei. Încă şi mai departe, pescarii din golf, raportează reducerea substanţială a cantităţilor de peşte prins, în vreme ce reziduurile miniere asfixiază recifele de corali. Toate astea sunt bune pentru creşterea economică. Compania Benguet şi celelalte companii miniere importante, implicate în proiect, câştigă un venit net anual de 1,1 miliarde pesos, ceea ce reprezintă un masiv transfer de resurse din mâinile săracilor în cele ale bogaţilor.[13] Nenumărate asemenea poveşti circulă, oriunde operează companii miniere.

Săracii suportă consecinţe similare atunci când companiile de cherestea încep să le defrişeze pădurile, de obicei fără nici un respect pentru drepturile localnicilor. Aşa cum le spunea vizitatorilor o tânără ţărancă din San Fernando, o localitate din provincia Bukidnon, din sudul Filipinelor, „fără copaci nu există hrană şi fără hrană nu există viaţă." Un bătrân povestea că înainte de a-şi fi făcut apariţia în satul său camioanele pentru cherestea „era destul peşte, destul grâu şi destul orez". Oamenii au continuat descriind modul în care

râurile s-au schimbat, devenind „mai noroioase, mai tulburi". În timpul musonilor, râul iese din matcă şi înghite pământurile fertile adiacente, în regiuni în care altădată nu erau inundaţii. Pârâuri care odinioară adăpau câmpurile în timpul sezonului secetos au dispărut; alunecările de teren au devenit un fapt obişnuit în timpul sezonului ploios. Populaţia de şobolani, care înainte îşi găsea hrana în păduri şi era menţinută sub control de animalele de pradă, a crescut şi acum devorează câmpurile ţăranilor pe timpul nopţii. Într-o comunitate altădată prosperă, mai mult de patru din cinei copii suferă de un oarecare grad de malnutriţie.[14]

În numele promovării creşterii economice, asemenea devastare este uneori sprijinită masiv prin acordarea unor subvenţii din fondurile publice. Pentru fiecare tonă de deşeuri miniere pe care le produc, companiile miniere filipineze descrise mai sus, câştigă 96,73 pesos şi plătesc impozite în valoare de 0,5 pesos.[15] în Statele Unite guvernul cedează drepturile de minerit pe pământurile federale, pentru 12 dolari pe hectar, sau mai puţin. Adăugând insulta la suferinţă, minerii pot să dobândească o reducere de impozit cuprinsă între 5 şi 22% din venitul lor brut sub forma unei „reduceri datorate deteriorării", drept compensaţie pentru degradarea acestor pământuri federale, după scăderea cheltuielilor lor legate de activităţile de explorare şi extracţie. În Japonia, guvernul oferă împrumuturi, subvenţii şi reduceri de impozite pentru explorarea minelor interne şi exploatarea acestora.[16] Cheltuielile de infrastructură asociate mineritului şi exploatărilor forestiere făcute de companiile japoneze în ţările din Sud, sunt în mod obişnuit finanţate prin intermediul unor

împrumuturi plătite în cadrul programului japonez de ajutoare pentru străinătate.
[17] Rezultatul era o folosire extraordinar de eficientă a resurselor, pentru a se face faţă nevoilor reale.

Mulţi găsesc că cheltuielile generale ale economiei de piaţă au devenit atât de mari încât, chiar cu doi salariaţi şi cu un program mai lung de muncă, nu pot satisface în mod corespunzător nevoi pe care odinioară şi le satisfăceau destul de bine singuri. Părinţilor, (sau cel mai adesea, este vorba de o singură mamă sărăcită), le rămâne prea puţin timp, energie, sau tragere de inimă, pentru a fi mai mult decât să funcţioneze ca salariaţi şi paznici de noapte. Locuinţa urbană modernă a devenit doar un loc în care se doarme şi se urmăreşte programul de televizor. Tot mai puţini oameni găsesc timp să participe la gama largă de activităţi şi servicii comunitare, care odinioară transformau cartierele în ceva mai mult decât o simplă adresă. Structura densă de relaţii bazate pe îndelungata întrajutorare şi cooperare, pe care o menţineau odinioară economiile sociale, se destramă. Nivelurile ridicate ale sărăciei, deprimării, divorţurilor, adolescentelor însărcinate, violenţei, alcoolismului, abuzului de droguri, crimei şi sinuciderilor sunt printre consecinţele cele mai evidente ale acestei situaţii, atât în ţările bogate, cât şi în cele sărace.[18]

Pentru că asemenea schimbări au acordat femeilor noi şanse de afirmare, ele sunt adesea trâmbiţate ca o victorie a egalităţii femeii. Totuşi, în loc să promoveze noi parteneriate, care să-i implice mai deplin pe bărbaţi în familie şi comunitate, pe măsură ce femeile îşi extind participarea la locul de muncă, adeseori aceasta transformare a sporit pur şi simplu povara de pe umerii

femeii. Acest fapt a supus relaţiile familiale unei presiuni puternice şi a lăsat comunităţile dependente de personal profesionist, plătit să îndeplinească funcţii, pe care odinioară vecinii le îndeplineau unul pentru altul. Mulţi copii cresc în creşe, sau grădiniţe, sunt lăsaţi acasă, ori pe străzi, fără nici un fel de supraveghere din partea adulţilor. Multe femei care au început să lucreze datorită lărgirii opţiunilor lor, se trezesc acum legate de slujbe prost plătite, care nu le dau nici o satisfacţie şi de care familiile lor au devenit dependente.

Economiştii aplaudă creşterea economică rezultată în urma creării unor noi categorii profesionale şi a unor noi şanse pentru serviciile medicale, sociale şi industria serviciilor de asigurare. Costurile nete pentru societăţi, şi mai cu seamă pentru săraci, cărora economia monetară le asigură şanse limitate, sunt ignorate.

Dizlocarea săracilor de pe pământurile pe care trăiesc şi de pe urma cărora îşi obţin mijloacele de trai a fost un proces istoric îndelungat. De fiecare dată, consecinţa acesteia a fost o creştere economică pentru cei puternici şi o sărăcire a celor slabi. Economiştii estimează că între 1750 şi 1850, venitul pe locuitor al Marii Britanii s-a dublat cu aproximaţie. Însă, calitatea vieţii pentru majoritatea oamenilor a suferit o curbă descendentă. Înainte de 1750, călătorii în regiunile rurale ale Marii Britanii relatau puţine dovezi ale sărăciei. În marea lor majoritate, oamenii aveau hrană corespunzătoare, adăpost şi îmbrăcăminte, iar zonele rurale ofereau o imagine prosperă. Cele mai multe activităţi agricole erau îndeplinite la câmp, în aer liber, familiile având dreptul de a lucra mici parcele de pământ răzleţe. Chiar şi cei care nu aveau asemenea drepturi erau în stare să-şi

asigure traiul de pe terenuri comune, care ofereau păşuni pentru animale, iepuri de mâncat şi lemne pentru foc. Câţiva indivizi întreprinzători au reuşit să-şi consolideze stăpânirea asupra unor proprietăţi mai mari, prin schimburi, închirieri şi cumpărări, şi să le împrejmuiască, ori să le zidească, separându-le de rest, un proces cunoscut în general sub numele de „îngrădire". Dar a fost un proces lent şi dificil.[19]

Pe urmă, proprietarii de pământ au hotărât să grăbească acest proces prin introducerea unei legislaţii care transforma îngrădirea într-o obligaţie. Pe măsură ce îngrădirea progresa, săracii erau din ce în ce mai privaţi de accesul la pământurile pe care odinioară îşi câştigau existenţa. Fără să aibă nici o altă sursă de trai, au fost forţaţi să lucreze pentru fermierii mai mari. Creşterea forţei de muncă a dus la scăderea salariilor şi la majorarea profiturilor marilor proprietari de pământ. Introducerea impozitelor pe pământ i-a forţat pe mulţi fermieri mai mici să-şi vândă terenurile. Rezultatul a fost o consolidare majoră a proprietăţilor funciare şi o continuă migrare a forţei de muncă de la sat la oraş, pentru a se angaja în fabricile revoluţiei industriale, mulţi dintrei ei fiind femei şi minori, dispuşi să accepte angajarea în fabricile care erau „mai rele“ decât puşcăriile. ...Atât de groaznice erau acele locuri de muncă, încât angajaţii fabricilor engleze din prima jumătate a secolului al XIX-lea o duceau probabil cu mult mai rău decât sclavii de pe plantaţiile americane.[20]

În contrast cu experienţa lor din această perioadă timpurie a „expansiunii economice[11], condiţiile pentru oamenii obişnuiţi din

Marea Britanie s-au ameliorat din 1914, anul începerii

primului război mondial, până la sfârşitul celui de-al doilea îiăzboi mondial, incluzând aici şi perioada interbelică, în care în Marea Britanie nu s-a înregistrat o creştere globală a venitului naţional. Aşa cum explica Douthwaite, războaiele au determinat necesitatea politică a controlului asupra forţelor capitaliste. Guvernul a introdus impozite mari pe veniturile cele mai mari şi a controlat salariile. Deşi a menţinut creşterile salariale sub nivelul inflaţiei, a crescut numărul angajaţilor, iar posibilităţile lor de muncă erau constante. Ca urmare, puterea reală de cumpărare a majorităţii gospodăriilor salariaţilor a sporit. Mai mult, atunci când guvernul a stipulat creşterile salariale, a autorizat în mod frecvent aceeaşi creştere valorică absolută pentru toată lumea. Astfel, creşterile salariale pentru muncitorii necalificaţi erau proporţional mai mari decât cele pentru muncitorii calificaţi. Rezultatul de ansamblu a fost o schimbare masivă a transferului de venituri de la bogaţi la săraci.[21]

După primul război mondial, a avut loc o reducere a săptămânii de lucru, de la 54 de ore la 46-48 de ore, pentru a absorbi influxul de soldaţi întorşi de pe front, fapt care a menţinut şomajul la cote scăzute şi salariile au rămas mari. Cei fară lucru erau protejaţi de programul naţional de asigurare a încadrării în muncă, introdus în 1911. Cheltuielile generate de acest program erau suportate din impozitele substanţiale pe veniturile mari, fapt care transfera în mod constant venituri de la contribuabilii mai bogaţi la cei care aveau cea mai mare nevoie.

Al doilea război mondial a avut aproximativ aceleaşi consecinţe pentru săraci. Avantajul provenea nu din creşterea producţiei care însoţea efortul de război, ci

dintr-o combinaţie de cerere crescândă de locuri de muncă, erodarea diferenţelor salariale, controlul guvernamental asupra profiturilor şi aplicarea unei foarte progresiste structuri de impozite. Egalitatea veniturilor a crescut în mod spectaculos, iar economisirea forţată care a rezultat de pe urma raţionalizării, a eliberat o enormă cerere ţinută în frâu de război, facilitând tranziţia spre economia de pace.

Modele similare au fost experimentate şi în Statele Unite. Imperativele depresiunii economice din anii ’30 şi cel de-al doilea război mondial au electrizat acţiunea politică, aflată în spatele măsurilor care au avut drept rezultat o redistribuire semnificativă a veniturilor şi au construit puternica clasă mijlocie, aceasta ajungând să fie considerată marca prosperităţii şi puterii economice americane.

Structura rezultata de relativa echitate şi prosperitate economică egal distribuită, a rămas mai mult sau mai puţin intactă până în anii ’70, când o-combinaţie între concurenţa economică venită din estul Asiei, tulburările sindicale, inflaţia şi cultura rebelă a tineretului au mobilizat forţele conservatoare să-şi facă din nou simţită prezenţa. Un atac politic convergent asupra sindicatelor, pieţelor de protecţie socială, reglementării pieţei şi barierelor comerciale, au realiniat forţele instituţionale ale societăţii americane în spatele cercurilor marii finanţe. In anii ’70 şi ’80, numărul americanilor salariaţi, ale căror salarii îi plasau sub limita acceptată de sărăcie, a înregistrat o creştere puternică, iar societatea a devenit din ce în ce mai polarizată între bogaţi şi săraci, în privinţa şanselor de încadrare în muncă şi a posibilităţilor de câştig.[22]

Cei care cer o plăcintă economică mai mare, ca soluţie a sărăciei neglijează o realitate importantă. Accesul unei persoane la resursele necesare pentru supravieţuirea sa depinde mai puţin de un venit absolut, cât de unul relativ. Într-o economie de piaţă, fiecare individ se află în competiţie pentru accesul la spaţiul ecologic limitat, iar persoana cu cei mai mulţi bani, câştigă întotdeauna.

După cum am văzut mai sus, creşterea economică adesea sporeşte mai repede veniturile celor bogaţi, decât pe cele ale săracilor. Chiar dacă s-ar întâmpla ca veniturile tuturor să sporească cu aceeaşi viteză, urmarea ar fi cam aceeaşi. Decalajul absolut dintre bogaţi şi săraci ar creşte. E vorba de o socoteală aritmetică simplă. Să luăm ca exemplu creşterea uniformă, globală, anuală de 3% a venitului pe locuitor, pe care Comisia Brundtland cu privire la Mediul înconjurător şi Dezvoltare a propus-o ca răspuns la problemele mondiale ale sărăciei şi deteriorării mediului înconjurător. Acest lucru s-ar traduce în primul an într-o creştere a venitului pe locuitor (calculat în dolari americani) de 633 dolari pentru Statele Unite, 3,60 dolari pentru Etiopia, 5,40 dolari pentru Bangladesh, 7,50 dolari pentru Nigeria, 10,80 dolari pentru China şi 10,50 dolari pentru India. La sfârşitul unei perioade de 10 ani, o asemenea creştere economică ar fi sporit venitul anual pe locuitor al Etiopiei cu numai 41 dolari, ceea ce nu i-ar fi fost suficient pentru combaterea sărăciei, în vreme ce venitul pe locuitor al Statelor Unite va fi crescut cu 7 257 dolari, reprezentând astfel o *creştere* per capita a puterii de cumpărare a Statelor Unite de 177 de ori mai mare decât cea a Etiopiei.[23]

Fără o redistribuire concomitentă a ei, o plăcintă în creştere aduce mult mai multe avantaje celor care sunt deja bogaţi, decât celor săraci, adânceşte prăpastia absolută dintre aceste categorii şi sporeşte în continuare puterea şi avantajele celor din prima asupra celor din a doua. Acest avantaj se transformă într-o chestiune de viaţă şi de moarte, într-o lume cu resurse puţine în care cei bogaţi şi cei săraci sunt încleştaţi într-o cursă pe viaţă şi pe moarte pentru o bază de resurse în curs de epuizare.

Dacă profeţii iluziilor care promovează creşterea economică drept răspuns la sărăcie sunt într-adevar îngrijoraţi de nenorocirea celor săraci, de ce nu promovează măsuri care să refere direct la consolidarea capacităţii acestora de a-şi satisface nevoile lor fundamentale şi nu scutiri de impozite pentru bogaţi?

1. folosirea de către oameni a mediului înconjurător pe măsura capacităţilor de regenerare ale ecosistemului; şi
2. distribuirea capitalului natural disponibil într-un fel care să asigure tuturor oamenilor şansa de a-şi satisface nevoile fizice într-un mod adecvat şi de a-şi realiza pe deplin dezvoltarea socială, culturală, intelectuală şi spirituală.

Printre barierele pe care le întâlnim în calea realizării acestei transformări este şi puternica coaliţie de interese politice aliniată în spatele unui program instituţional care ne antrenează într-o direcţie total diferită. Este vorba de interesele corporaţiilor care sunt avantajate atunci când societăţile fac din creşterea economică principiul de organizare a politicii statului.

11 Concurenta
pentru suveranitate

Capitolul 4

Dezvoltarea puterii corporatiste în America

Privilegiile prevăzute de lege sunt o povară sub care poporul britanic şi cel al altor ţări europene gem în mizerie.

Thomas Earle, pamfletar, 1823[i]

Societatea de afaceri de azi este o creaţie artificială care îi protejează pe proprietari şi manageri, în vreme ce perpetuează privilegiile corporapilor şi existenţa lor. Artificiale sau nu, corporaţiile au acum mai multe drepturi potrivit legii decât oamenii, drepturi pe care guvernul le-a protejat cu forţa armelor.

*Richard L. Grossman & Frank T. Adams*F

aptul că interesele companiilor şi ale oamenilor bogaţi sunt strâns intercorelate tinde să ascundă însemnătatea pe care o are corporaţia ca instituţie de sine stătătoare. Carta corporatistă este o invenţie socială, creată pentru a acumula resurse financiare private în scopul servirii interesului public. Permite de asemenea unuia sau mai multor indivizi să manipuleze resurse economice şi politice masive în spatele unor programe private foarte clar definite şi să se protejeze pe ei înşişi de răspunderea legală pentru consecinţele publice ale faptelor lor.

Mai puţin cunoscută este tendinţa corporaţiilor, ca pe măsură

ce cresc în dimensiune şi putere, să-şi dezvolte

---

i: Chartered privileges are a burthen, under which the people of Britain, and other European nations, groan in misery. (Thomas Earle, pamphleteer, 1823).

propriile programe instituţionale aliniate cu imperative inerente naturii şi structurii lor, fără să se afle sub controlul deplin nici măcar al oamenilor care le stăpânesc şi le administrează. Aceste programe se canalizează pe creşterea propriilor profituri şi protejarea lor de incertitudinile pieţei. Ele derivă dintr-o combinaţie între concurenţa de piaţă, cererile pieţelor financiare şi eforturile indivizilor din interiorul lor de a avansa în carieră şi a-şi spori câştigurile. Membrii sectorului corporatist tind, de asemenea, să dezvolte programe politice şi economice comune. De exemplu, în Statele Unite, corporaţiile au fost angajate de mai bine de 150 de ani într-un proces de restructurare a regulilor şi instituţiilor de guvernare pentru ca acestea să convină intereselor lor. Unii cititori ar putea să se simtă neliniştiţi de faptul că antropomorfizez corporaţia, dar fac cu bună ştiinţă acest lucru.

Corporaţiile au apărut ca instituţii dominante de guvernare a planetei, cele mai mari dintre ele ajungând practic în fiecare ţară a lumii şi depăşind cele mai multe guverne în mărime şi putere. Interesul corporatist defineşte tot mai mult programele politice ale statelor şi organismelor internaţionale, faţa de interesul uman, deşi această realitate şi implicaţiile sale au trecut în cea mai mare parte neobservate şi neabordate.

În capitolul de faţă examinăm lupta îndelungată şi continua bătălie între oameni şi corporaţii pentru suveranitate în America, într-un efort de a da o perspectivă istorică a mizelor şi importanţei fenomenului. Deşi au fost lupte similare şi în alte democraţii occidentale, experienţa Statelor Unite capătă o importanţă specială, datorită rolului dominant pe care l-a

avut această ţară în modelarea instituţiilor economiei mondiale de la sfârşitul primului război mondial încoace. Acest rol global a fost din ce în ce mai mult conştientizat şi afirmat după ce aii ieşit din al doilea război mondial ca fiind cea mai puternică ţară din lume. Chiar şi astăzi, pe măsură ce puterea sa economică se află în declin comparativ cu cea a Japoniei şi Europei, Statele Unite rămân factorul dominant în modelarea instituţiilor internaţionale ca noua Organizaţie Mondială a Comerţului, creată sub auspiciile Acordului General pentru Tarife şi Comerţ (GATT), Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială şi Organizaţia Naţiunilor Unite. După cum vom vedea în capitolele următoare, interesele corporatiste au avut un rol predominant asupra modului în care America şi-a definit interesul naţional în raport cu acestea şi alte instituţii mondiale. Astfel, istoria puterii corporatiste în Statele Unite are mai mult decât o semnificaţie pur naţională.

Carta corporatistă reprezintă acordarea de către stat a unui privilegiu pentru un grup de investitori în vederea servirii unui scop public. Istoria sa începe în secolul al XVI-lea. Pe vremea aceea, datoriile unui individ erau moştenite de către urmaşii săi şi puteau avea ca urmare trimiterea lor la închisoare, pentru fapte care nu erau ale lor. Cei care plecau din Anglia pentru a face comerţ în Indiile de Est aveau de înfruntat nu numai pericolele inevitabile ale călătoriei pe mare, ci şi probabilitatea ca ei şi familiile lor să fie minaţi, chiar şi pentru generaţiile următoare, dacă cargoul lor ar fi fost pierdut din cauza vremii proaste sau a piraţilor.[1]

[2] Corporaţia a reprezentat o importantă inovaţie instituţională pentru a îndepărta această barieră din

calea comerţului internaţional. Ca atâtea alte invenţii importante, carta corporatistă a deschis noi posibilităţi enorme de progres societăţilor umane, atâta timp cât societatea civilă ţinea sub control potenţialele abuzuri pe care concentrarea puterii le făcea posibile.

Mai bine spus, carta corporatistă reprezenta o favoare din partea Coroanei, care limita răspunderea legală a unui investitor la cuantumul investiţiei sale, constituind în sine un drept neacordat cetăţenilor individuali. Fiecare cartă prestabilea drepturile şi obligaţiile specifice unei anumite corporaţii, incluzând partea de profit care ar reveni Coroanei în schimbul acordării privilegiului special. Asemenea carte erau conferite la bunul plac al Coroanei şi puteau fi retrase oricând. Nu este de mirare că istoria relaţiilor dintre corporaţii şi guvern încă din prima zi a fost una de presiune continuă din partea intereselor corporatiste de a extinde drepturile corporaţiilor şi de a limita obligaţiile acestora.

Corporaţiile ţinute în frâu

America s-a născut dintr-o revoluţie împotriva puterii abuzive a monarhilor britanici. Carta corporatistă a fost un instrument instituţional al acelor abuzuri. Corporaţiile statuate erau utilizate de Anglia pentru a menţine controlul asupra economiilor coloniale. Pe lângă asemenea corporaţii binecunoscute, ca de exemplu, Compania Indiilor de Est şi Compania Golfului Hudson, multe colonii americane erau ele însele înscrise în calitate de corporaţii. Corporaţiile din acea vreme erau statuate de către rege şi funcţionau ca o extindere a puterilor Coroanei. În general, acestor corporaţii li se acordau puteri monopoliste asupra teritoriilor şi

industriilor considerate cruciale pentru interesele statului englez.[3]

Parlamentul englez, care în secolele XVII-XVIII era format din bogaţi proprietari de pământ, negustori şi manufacturieri, a adoptat multe legi destinate să apere şi să extindă aceste interese monopoliste. De exemplu, un set de legi cerea ca toate mărfurile importate din Europa sau Asia în colonii să treacă mai întâi prin Anglia. În mod similar, anumite produse exportate din colonii trebuiau să treacă mai întâi prin Anglia. Legile de navigaţie cereau ca toate mărfurile din colonii să fie transportate pe vase englezeşti sau coloniale cu echipaje engleze sau coloniale. Mai mult, deşi aveau materiile prime brute necesare, coloniştilor li se interzicea să-şi producă propriile pălării, căciuli şi alte produse din lână şi fier. Materiile prime erau transportate din colonii în Anglia pentru a fi manufacturate, iar produsele finite se reîntorceau în colonii.[4]

Aceste practici au fost condamnate cu tărie de Adam Smith în cartea lui *Avuţia Naţiunilor.* Smith vedea atât corporaţiile cât şi guvernele, ca instrumente de suprimare a forţelor concurenţiale ale pieţei, iar el le condamna fără echivoc. În teza lui clasică menţionează corporaţiile în mod expres de 12 ori şi niciodata nu le atribuie vreo calitate. Tipică pentru gândirea sa e următoarea observaţie: „Spre a se preveni această reducere a preţului, şi în consecinţă a salariului şi profitului, prin restrângerea acestei libere concurenţe, care fără îndoială că ar cauza-o, s-au creat toate breslele şi aproape toate regulamentele breslelor."[5]

Este demn de observat faptul că publicarea lucrării *Avuţia Naţiunilor* şi semnarea Declaraţiei de Independenţă

a SUA s-au petrecut amândouă în 1776. Fiecare în felul său a fost un manifest revoluţionar, care punea în dificultate alianţa abuzivă a puterii statale cu cea corporatistă pentru a stabili controlul monopolist, al pieţelor, capturând astfel profituri nemeritate şi inhibând spiritul întreprinzător local. Smith şi coloniştii americani împărtăşeau o adâncă suspiciune atât faţă de puterea statală, cât şi faţă de cea corporatistă. Constituţia Statelor Unite stipula separaţia puterilor în stat ca să creeze un sistem de controale şi echilibre ingenios alcătuit, pentru a limita şansele producerii de abuzuri în cadrul puterii de stat. Ea nu menţionează în nici un fel corporaţiile, fapt care ne sugerează că creatorii săi nu au prevăzut şi nici nu au intenţionat ca aceste corporaţii sa joace un rol foarte important în afacerile noii naţiuni.

In tânăra Republică America exista prea puţin sentimentul că corporaţiile ar fi fost inevitabile sau totdeauna potrivite. Fermele şi întreprinderile familiale erau coloana vertebrală a economiei. Multe se întâmplau în spiritul lui Adam Smith, deşi erau destul de obişnuite şi magazinele de cartier, cooperativele şi întreprinderile ai căror proprietari erau muncitorii. Aceasta nu intra în contradicţie cu convingerea predominantă în privinţa importanţei păstrării caracterului local şi democrat al deciziilor referitoare la investiţii şi producţie.[6]

Corporaţiile statuate erau supuse unui strict control cetăţenesc şi guvernamental. Puterea de a emite carte corporatiste era mai curând deţinută de către fiecare stat în parte, şi nu de guvernul federal. Intenţia era de a menţine puterea cât mai mult posibil sub controlul cetăţenilor. Multe prevederi şi legile referitoare la ele, care limitau utilizarea mecanismului corporatist în

vederea concentrării personale excesive a puterii, au fost incluse în cartele corporatiste.[7] Primele carte erau limitate pe un anumit număr de ani şi obligau corporaţia să se dizolve în cazul în care carta ei nu a fost reînnoită. În general, carta corporatistă fixa limita împrumuturilor corporaţiei, proprietăţii ei funciare şi, uneori, chiar profiturilor sale. Membrii corporaţiei răspundeau cu propria persoană pentru toate datoriile contractate de corporaţie atâta timp cât erau membrii ei. Investitorii mari şi mici aveau drepturi egale de vot, iar a deţine mai mult de un mandat în conducere era ilegal. Mai mult, o corporaţie era limitată la a desfăşura numai acele activităţi care erau prevăzute în mod expres în carta sa. Cartele cuprindeau adesea clauze de revocare. Guvernatorii statelor îşi menţineau dreptul suveran de a anula carta oricărei coiporaţii, care, după părerea lor, nu servea interesului public, şi le ţineau sub un control strict afacerile. Până la 1800, numai aproximativ 200 de carte fuseseră acordate de state.[8]

Secolul al XIX-lea a început ea o epocă de lupte juridice, active şi deschise, între corporaţii .şi societatea civilă, în ce priveşte dreptul oamenilor, reprezentaţi de guvernele statelor lor, de a anula sau amenda cartele corporatiste. Acţiunile întreprinse de legislatorii statelor pentru a modifica, revoca sau, pur şi simplu, a nu mai reînnoi cartele corporatiste erau destul de obişnuite în prima parte a secolului. Totuşi, în 1819, Curtea Supremă de Justiţie a SUA a dat un verdict împotriva Statului New Hampshire'într-un caz în care acesta încercase să revoce carta emisă lui Dartmouth College de regele George al III-lea,-înainte de proclamarea Independenţei. Tribunalul Suprem a casat decizia de revocare pe motivul că

aceasta nu conţinea nici o clauză de restricţie sau revocare.

Această decizie a fost considerată un atac la adresa suveranităţii de stat de cetăţenii înfuriaţi, care insistau să se facă distincţia între o corporaţie şi drepturile de proprietate ale unei persoane. Ei susţineau că corporaţiile nu au fost zămislite, ci au fost create de bunul plac al legislaturilor statelor pentru a servi un bine public. Acestea erau prin urmare organisme publice, nu private. Şi de aici decurgea dreptul juridic absolut al legislatorilor aleşi ai unui stat de a amenda sau revoca cartele după cum doreau. Strigătul de mânie al opiniei publice a condus la o consolidare însemnată a puterii juridice a statelor de supraveghere a afacerilor corporaţiilor.[9]

Până în 1855, în cazul *Dodge contra Woolsey,* Curtea Supremă de Justiţie a afirmat că Constituţia nu conferă unei corporaţii drepturi inalienabile, verdictul fiind că cetăţenii statelor nu şi-au

„transferat puterea unor instituţii artificiale care îşi au originea în legislaţia reprezentanţilor lor... Combinaţii de clase în societate... unite prin legătura unui spirit corporatist... doresc neîndoielnic limitări ale suveranităţii poporului... Dar părinţii Constituţiei nu au fost inspiraţi de dorinţa de a realiza asemenea combinaţii.[10]"

The Robber Barons, Mathiew Josephson scria că în perioada 1880-1890 „Sălile legislativului erau transformatq într-un târg în care era fluturat preţul voturilor, şi legi făcute la comandă erau cumpărate şi vândute."Securities Corporation din New Jersey. Aceasta era o sumă

The Robber Barons Magnaţii tâlhari (n.t.).

Securities Corporation din New Jersey Compania Nordica

uriaşă pe atunci, echivalentă cu dublul sumei totale evaluate a tuturor proprietăţilor din 13 state din sudul Statelor Unite. Rezultatul a fost că:

„Inima economiei americane fusese pusă sub un singur acoperiş, începând de la sistemul bancar şi industria oţelului, până la reţeaua căilor ferate, tranzitul urban, comunicaţiile, marina comercială, asigurările, centralele electrice, industria cauciucului, a hârtiei, a rafinării zahărului, a cuprului şi alte ramuri alese pe sprânceană din infrastructura industrială.“27

Până la urmă, industriaşii importanţi au ajuns să-şi dea seama că prin promovarea unor salarii, avantaje şi condiţii de muncă mai bune, puteau în acelaşi timp să reducă atracţia socialismului şi să-şi câştige o loialitate şi cointeresare mai mare din partea muncitorilor. Exista un interes paralel în reglementarea proceselor de producţie artizanală prost organizate, pentru ca acestea să profite în mai mare măsură de avantajele metodelor de inginerie industrială şi a proceselor de producţie în masă, ceea ce însemna o organizare în jurul unor procese de producţie superior structurate, conduse de reguli care cereau stabilitate şi disciplină din partea muncitorilor.

Marile întreprinderi au început să vadă avantajele cooperării cu sindicatele mari, moderate, (nesocialiste), care negociau salarii şi standarde uniforme într-o întreagă industrie şi impuneau muncitorilor disciplina, conform regulilor asupra cărora căzuseră de acord. Aceste aranjamente au sporit gradul de stabilitate şi previzibilitate în cadrul sistemului, fără ca în fapt puterea industriaşilor sau cea a sistemului de piaţă să fie ştirbite.[28]

---

a titlurilor de valoare (n.t).

Aceste reforme aveau loc pe fundalul unei lupte continue. Un sistem judecătoresc aflat de partea patronilor care totdeauna dădea verdicte defavorabile intereselor muncitorilor a determinat politizarea tot mai mare a mişcării sindicale, determinând această mişcare să-şi întocmească un program legislativ şi să încheie o alianţă cu Partidul Democrat. Legislaţia reformistă la nivel local, statal şi naţional, a început să impună noi standarde sociale şi să remodeleze contextul relaţiilor de muncă. Deosebit de importantă pentru sindicate a fost legea antitrust Clayton, care a interzis intervenţiile judecătoreşti în grevele muncitorilor.[29]

Chiar şi aşa, în tumultuoşii ani ’20, monopolurilor corporatiste li s-a permis să se dezvolte într-o economie naţională extrem de puţin reglementată. O piaţă a acţiunilor, alimentată cu bani împrumutaţi, părea să fie un motor nelimitat de creare a bogăţiei. Cu credinţa în piaţa liberă şi cu puterea marilor întreprinderi la apogeu, un exuberant preşedinte Herbert Hoover proclama: „în curând, cu ajutorul lui Dumnezeu vom fi foarte aproape de ziua când sărăcia va fi alungată din ţară.“ Irving Fisher, poate cel mai mare economist american al epocii, anunţa că problema ciclului economic (business cycle) fusese rezolvată şi că ţara se statornicise pe un platou înalt al prosperităţii fără sfârşit.[30]

Era evident că familia americană medie era mai bine hrănită, mai bine îmbrăcată şi binecuvântată cu mai multe plăceri ale vieţii, decât oricare altă familie medie din istorie.[31] Această realitate, masca enorma inegalitate subiacentă dintr-o Americă în care numai 1% din familii controlau 59% din averea naţională.[32] în octombrie 1929, la numai câteva luni după ce Fisher a anunţat sfârşitul

ciclurilor economice, sistemul financiar cu deosebit de multe pârghii s-a prăbuşit. Averile întemeiate pe speculaţii financiare s-au evaporat peste noapte. A fost nevoie de izbucnirea celui de-al doilea război mondial pentru a da impulsul încheierii unui nou pact social între guvern, marea finanţă şi sindicate, bazat pe principii economice keynesiene, care au readus sistemul economic mondial pe calea prosperităţii.

Îo legislaţie care să asigure garanţii mai ferme pentru drepturile muncitorilor. Statul a iniţiat programe de încadrare în muncă. A fost pusă în practică o reţea de asistenţă socială.

Roosevelt s-a răzbunat pe Curtea Supremă, încercând să-i mărească numărul de membri, prin numirea unor oameni noi aleşi de el. Tentativa lui de a „pune cu botul pe labe“ Curtea Supremă a eşuat. Însă atacurile sale au avut un impact deosebit asupra judecătorilor înşişi şi majoritatea lor a început să sprijine mult mai mult iniţiativele progresiste. În cele din urmă, lunga perioadă a lui Roosevelt la Casa Albă i-a permis să numească judecători ca să completeze şapte dintre cele nouă locuri ale Curţii Supreme, punând-o pe un făgaş liberal şi aşa a rămas până în anii ’70, când preşedintele republican Richard Nixon a începqt să o recreeze în spiritul ei pro-corporatist de mai înainte. , economistul filipinez Walden Bello prezintă punctul de vedere al ţărilor din Sud asupra programei lui Reagan:

Un regim ideologic cu puternică tentă republicană la Washington... a abandonat măreaţa strategie a „liberalismului moderat" pe plan extern şi *modus*-ul

---

Sumbra victorie (n.t.).

vivendi New Deal pe plan intern. Pe lângă înfrângerea comunismului, în practică, reagan-ismul mai avea alte trei preocupări strategice. Prima era resubordonarea Sudului într-o economie mondială dominată de Statele Unite. A doua era slăbirea concurenţei economice la adresa Americii din partea noilor ţări industrializate din Asia şi a Japoniei. Cea de-a treia era dizolvarea pactului social, generat de New Deal, între marele capital, marile sindicate şi marii funcţionari ai guvernului, pe care atât Washington-ul, cât şi Wall Street-ul îl vedeau ca fiind restricţia esenţială asupra puterii corporaţiilor americane de a concura atât noile state industrializate, cât şi Japonia.[36]

Criza datoriilor din 1982 a prilejuit înlăturarea ameninţării apariţiei unor noi ţări industrializate. Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional, dominate în majoritate de americani au pornit să restructureze economiile ţărilor din Sud înglodate în datorii, pentru a le deschide penetrării corporaţiilor străine. ‚Adaptarea structurală", impusă de către acele instituţii străine a diminuat implicarea guvernului în viaţa economică, în Sprijinirea întreprinzătorilor interni, a eliminat barierele protecţioniste din calea importurilor din Nord, a ridicat restricţiile asupra investiţiilor străine şi a integrat mai mult economiile sudice în cea mondială, dominată de ţările din Nord. Pentru impunerea unor „reforme" similare noilor ţâri industrializate din Asia a fost aleasă calea comerţului.[37]

Resursele politice ale Americii corporatiste au fost mobilizate în totalitatea lor, pentru a recâştiga controlul corporatist asupra programului politic şi al sistemului juridic. Prioritare pe agenda politică au fost reformele

interne menite să amelioreze competitivitatea mondială a Statelor Unite prin „îndepărtarea" guvernului „de pe umerii" corporaţiilor. Impozitele asupra bogaţilor au fost reduse radical. Restricţiile cu privire la fuziunile şi achiziţiile corporatiste au fost înlăturate, iar obligativitatea respectării standardelor referitoare la protecţia mediului înconjurător şi sindicate a fost slăbită. Guvernul a trecut de partea corporaţiilor americane agresive care căutau să devină mai competitive pe plan mondial prin slăbirea puterii sindicatelor, reducerea salariilor şi a alocaţiilor, limitarea numărului de angajaţi ai corporaţiilor şi mutarea operaţiunilor de fabricaţie în străinătate pentru a beneficia de pe urma forţei de muncă ieftine şi a existenţei unor reglementări foarte permisive.[38]

În timp ce aceste măsuri puneau stăpânire pe Statele Unite, şomajul a devenit o problemă cronică, iar sindicatele au pierdut membri şi influenţă politică. Salariile au început să scadă, la fel ca şi veniturile celor mai sărace gospodării. Câţiva privilegiaţi au profitat din plin. Câştigurile marilor investitori, ale marilor directori, vedetelor din domeniul spectacolului, ale sportivilor de performanţă şi curtierilor din sfera investiţiilor au atins cifre astronomice. Numărul de miliardari din Statele Unite a crescut de la unu în 1978, la 120, în 1994.[39] Abuzurile la împrumuturi comise de un sector dereglementat al economiilor şi împrumuturilor i-a lăsat pe contribuabilii americani cu o datorie de 500 miliarde dolari, Ca să plătească oalele sparte. Aceasta a fost o perioadă dificilă pentru cetăţenii obişnuiţi. Lăcomia a cunoscut o epocă de glorie.

Pe măsură ce iniţiativele lui Reagan se impuneau în

străinătate, sprijinite de alte revitalizâri conservatoare similare în alte ţări occidentale, s-au înregistrat declinuri paralele atât în majoritatea celorlalte ţări occidentale, cât şi în ţările îndatorate ale Sudului. Inegalitatea s-a adâncit atât în cadrul statelor, cât şi între acestea. Şomajul a atins cote alarmante şi mulţi indicatori sociali care cunoscuseră ameliorări continue în ultimele trei decenii anterioare au stagnat, iar în unele cazuri au intrat în declin. A crescut datoria externă a multor ţări din Sud. Numărul miliardarilor pe plan mondial a crescut de la 145 în 1987, la 358 în 1994.4»

Administraţia Reagan se angajase să oprească declinul Statelor Unite. Totuşi a făcut mai multe gafe de natură politică care au întărit puterea militară şi creşterea economică a ţării pe termen scurt, dar i-au slăbit în mod serios poziţia în economia mondială pe termen lung. Mai întâi, cheltuielile masive privind armata au contribuit la transformarea Statelor Unite în cel mai mare datornic internaţional al lumii. Principalul deţinător al acestei datorii a fost Japonia, cel mai important concurent al Statelor Unite. În al doilea rând, prin contestarea oricărui rol al guvernului în planificarea economică şi stabilirea priorităţilor, administraţia Reagan a lăsat în întregime viitorul economic al ţârii în mâinile corporaţiilor care sub presiunea pieţelor de capital s-au concentrat numai asupra obţinerii unor profituri de scurtă durată. În al treilea rând, permiţând corporaţiilor să-şi urmărească strategia lor anti-sindicală, Statele Unite şi-au irosit principala resursă în cadrai concurenţei de pe piaţa mondială, capitalul uman.[41] Rezultatul per total a fost o slăbire semnificativă a puterii economice a Americii în comparaţie cu cea a Japoniei şi. a Europei de

Vest. Consecinţele au fost în mod limpede negative pentru americanii obişnuiţi. Până la urmă s-ar putea să fi fost negative şi pentru corporaţiile americane.

Acesta nu a fost rezultatul unei conspiraţii. Schimbările majore, în politica naţională nu apar drept consecinţă a faptului că elitele politice şi cele din cadrul corporaţiilor se strâng într-o sală de conferinţe pentru a defini o strategie în vederea impunerii ajustării globale. Ele sunt mult prea individualiste şi reprezintă o gamă mult prea largă de interese conflictuale. După cum observă Bello:

[4] Ceea ce se întâmplă de obicei este un proces social mult mai complex, în care ideologia mediază între interese şi politică. O ideologie este un sistem de credinţe — un set de teorii, convingeri şi mituri cu o oarecare coerenţă internă — care caută să universalizeze interesele unei categorii sociale la scara întregii comunităţi. Ideologia de piaţă afirmă, de exemplu, că eliberarea forţelor pieţei de constrângerile statului este benefică

nu numai pentru întreprinderi, ci şi pentru întreaga societate.

Transmisă prin intermediul instituţiilor sociale, între care universităţi, corporaţii, Biserici sau partide, o ideologie este interiorizată de un număr mare de oameni, dar mai cu seamă de membrii grupurilor sociale ale căror interese de principiu le exprimă. Astfel, o ideologie conturează acţiunile multor indivizi şi grupuri, dar devine o forţă importantă numai atunci când coincid anumiţi factori... Ideologia de piaţă a devenit o forţă dominantă numai după ce o elită politică, ce a adoptat-o, a ajuns la putere în stat, pe seama unei pături mijlocii tot

mai conservatoare, în acelaşi timp în care elita corporatistă renunţa spre binele său la consensul liberal keynesian, din cauza condiţiilor schimbate ale concurenţei economice internaţionale.[42]

Who Will Tell the People?:

„(Corporaţiile — n.a.)... resursele financiare imense, diversitatea intereselor lor, echipele de profesionişti talentaţi, toate aceste valori şi altele sunt acum neîncetat centrate pe politicile guvernării.

Această nouă realitate instituţională este cauza funda-

mentală a prăbuşirii democraţiei contemporane. Corporaţiile există pentru a-şi urmări interesele proprii de maximalizare a profiturilor, nu aspiraţiile colective ale societăţii. Ele sunt conduse de o ierarhie de manageri şi nu de aspiraţii sociale."' *Diferenţa dintre un sistem dominat de General Motors*

şi Exxon şi unul care se bazează pe proprietarul individual de pământ şi pe micul negustor de la începuturile istoriei americane ar putea prea bine să fie mai mare din perspectiva experienţei reale de viaţă a omului obişnuit, decât aceea dintre un sistem bazat pe mari birocraţii private în Statele Unite ale Americii şi birocraţii de stat în ţările socialiste.

Gar Alperovitz|

n goana după creştere economică, ideologia pieţei libere a fost îmbrăţişată în întreaga lume cu fervoarea unei credinţe religioase fundamentaliste. Banii sunt singurul ei criteriu valoric, iar practica sa este aceea de promovare a unor politici care adâncesc pretutindeni

---

Who Will Tell the People? „Cine le va spune oamenilor?" (n.t.).

dezintegrarea ecologică şi socială. Profesia de economist îi serveşte ca preoţie. Ea propagă valori care înjosesc spiritul uman, presupune existenţa unei lumi iluzorii şi restructurează instituţiile noastre de guvernare în moduri care fac dificilă rezolvarea problemelor noastre fundamentale. Totuşi, a-i pune sub semnul întrebării doctrina a devenit o adevărată erezie, care aduce după sine riscul cenzurii profesionale şi daune carierei celui în cauză, în cele mai multe instituţii economice, guvernamentale, şi academice. După cum spune sociologul australian Michael Pusey, economia a fost redusă la un „scut ideologic împotriva introspecţiei inteligente şi a responsabilităţii civice"Convingerile ideologilor pieţei libere sunt familiare oricărei persoane care este obişnuită cu limbajul discursului economic contemporan. Acestea sunt:

• *Creşterea economica* susţinută, aşa cum este ea măsurată de produsul naţional brut, este calea către progresul umanităţii.

• *Pieţele libere,* neîngrădite de către guvern, produc în general cea mai eficientă şi mai optimă distribuire a resurselor din punct de vedere social.

• *Globalizarea economică,* realizată prin înlăturarea barierelor din calea circulaţiei libere a produselor şi capitalului peste tot în lume, intensifică concurenţa, sporeşte eficienţa'economică, creează locuri de muncă, reduce preţurile de consum, lărgeşte opţiunea cumpărătorilor şi este în general benefică pentru aproape toată lumea.

• *Privatizarea* care transferă funcţii şi valori din mâinile guvernului în cele ale sectorului privat ameliorează eficienţa.

• Responsabilitatea de prim ordin a guvernului este să asigure infrastructura necesară pentru dezvoltarea comerţului şi să impună domnia legii în ce priveşte *drepturile de proprietate şi contractele.*

Aceste convingeri se bazează pe un număr de presupoziţii de bază explicite, întipărite în teoriile neoclasicismului economic, cum ar fi:

• oamenii sunt motivaţi de interesul propriu, exprimat în primul rând prin goana după câştigul financiar;

• acţiunea care aduce cel mai mare profit financiar persoanei sau firmei este cea mai bună pentru societate;

• comportamentul concurenţial este mai raţional pentru individ şi întreprindere decât comportamentul de cooperare; prin urmare, societăţile ar trebui să fie construite în jurul motivaţiei concurenţiale;

• progresul uman se măsoară cel mai bine prin intermediul creşterilor valorice a ceea ce consumă membrii societăţii, iar nivelurile tot mai mari de cheltuieli din partea consumatorilor sporesc bunăstarea societăţii prin stimularea unei producţii economice mai mari.

Pentru a ne exprima într-un limbaj mai grosolan, aceste doctrine ideologice presupun că:

• Oamenii sunt motivaţi, din fire, în primul rând de lăcomie.

• Impulsul de ă acumula reprezintă cea mai înaltă expresie a ceea ce înseamnă să fii uman.

• Promovarea neobosită a lăcomiei şi spiritului de achiziţie conduce la rezultate optime din punct de vedere social.

• Este spre binele societăţilor umane să încurajeze, să onoreze şi să recompenseze valorile menţionate mai

sus.

Un număr de idei şi intuiţii valabile au fost răstălmăcite într-o ideologie extremistă care înalţă cele mai josnice aspecte ale firii umane la un ideal de autojustificare. Deşi, această ideologie denigrează cele mai fundamentale valori şi idealuri ale omenirii, eâ a devenit atât de adânc înrădăcinată în cadrul valorilor, instituţiilor şi culturii noastre de masă, încât o acceptăm aproape fără a o pune la îndoială. Ea există pretutindeni în jurul nostru şi joacă un rol negativ în formularea a aproape fiecărui aspect al politicii de stat. Ea mizează pe economii aflate în recesiune şi pe o neîncredere justificată a opiniei publice faţă de un aparat guvernamental numeros, ca să-şi construiască o bază electorală largă pentru programe cu consecinţe cert nepopulare.

Reminiscenţele ideologilor marxişti au ieşit acum din scenă, apologeţii acestei ideologii extremiste caută să închidă discuţia, proclamând inevitabilitatea forţelor istorice în favoarea cauzei lor. Ei ne spun că o piaţă mondială liberă, care să lase deciziile referitoare la distribuirea resurselor în seama marilor corporaţii este inevitabilă şi că am face mai bine să ne concentrăm asupra învăţării modului cum trebuie să ne adaptăm noilor reguli ale jocului. Ei ne previn că cei care se vor da înapoi şi nu vor intra în joc vor fi excluşi de la compensaţiile ce vor reveni numai celor care consimt.

Caracterul extremist al poziţiei lor ne este relevat de alternativele pe care ni le tranşează între „o piaţă liberă“ nestânjenită de vreun control guvernamental şi o economie centralizată de stat, bazată pe fostul model sovietic. În mod similar, se subînţelege că singura

posibilitate existenta la deschiderea graniţelor naţionale în faţa fluxului nestăvilit de mărfuri şi bani este construirea unor ziduri impenetrabile care să ne izoleze de restul lumii şi să ne lipsească de avantajele participării la comerţul internaţional. După cum spun ei dacă nu eşti un adept al lîber-schimbismului, atunci eşti un adept al protecţionismului. Nu există vreo cale de mijloc.

Sfidând istoria şi logica ei, aceştia nu văd ce loc ar putea să ocupe în cadrul dialogului civic cei care resping soluţia pieţelor libere şi se pronunţa în favoarea pieţelor care să funcţioneze sub controlul societăţii civile. Nici nu vor să îngăduie posibilitatea ca statele să realizeze între ele schimburi juste şi echilibrate de mărfuri şi capital, în avantajul reciproc al cetăţenilor lor.

Sub diversele sale forme, această ideologie este cunoscută sub diferite nume; economie neoclasică, neoliberală sau libertaristă; neoliberalism, capitalism de piaţă sau liberalism de piaţă. În Australia şi Noua Zeelandă, cartea lui Michael Pusey, *Economic Rationalism in Canberra*. a popularizat termenul de *raţionalism economic* şi l-a introdus în dezbaterea publică.[4] Latino-americanii folosesc, de obicei, termenul *neoliberalism.* Totuşi, în cele mai multe ţări, inclusiv în Statele Unite, această noţiune circulă fără a avea un nume recunoscut de toată lumea. Fără un nume, rămâne în afara dezbaterilor publice, presupoziţiile sale implicite rămânând necercetate.

Adepţii pieţei libere oferă coaliţiei o concepţie morală şi filosofică întemeiată pe drepturile individuale. Acestea

---

. Raţionalismul economic în Canberra (n.t.).

exercită o atracţie puternică în rândurile celor care nutresc o neîncredere firească faţă de existenţa unui aparat guvernamental numeros. Aşa cum a fost ea formulată de către Roger Pilon de la Institutul Cato, o instituţie guvernamentală de cercetare de la Washington, consacrată promovării liberalismului de piaţă, poziţia adepţilor acestei ideologii are ca temei „premisa egalităţii morale, definită de drepturi, nu de valori". Adepţii pieţei libere cred că indivizii au dreptul să ; urmărească ce valori vor, atâta timp cât respectă aceleaşi drepturi şi altora. Aceasta „înseamnă că suntem singurii responsabili faţă de noi înşine, pentru cât de mult sau de puţin ne' realizăm în viaţă, : pe cât dorim şi putem“. Adepţii pieţei libere cred că „drepturile şi proprietatea sunt inseparabile... Înţeleasă în mare, ...proprietatea , este fundamentul tuturor drepturilor noastre naturale. Exercitând acele drepturi, compatibile cu ale altora, putem urmări dobândirea fericirii în orice chip dorim". Aceasta include şi formarea unor asociaţii voluntare cu alţii prin intermediul mecanismului contractual.*Membrii clasei corporatiste. Î*n această categorie intră managerii corporaţiilor, avocaţii, consultanţii, specialiştii în relaţii publice, agenţii financiari şi investitorii bogaţi, care au de câştigat de pe urma promovării drepturilor şi libertăţii persoanei corporatiste. Unii sunt împinşi către libertarismul corporatist de interesul propriu, alţii de convingerile lor morale, iar mulţi alţii pentru că pur şi simplu sunt angajaţi să facă acest luciu. Ei sunt în general apologeţi fervenţi atât ai pieţei libere cât şi ai drepturilor de proprietate, aşa cum este învestită cu ele persoana juridică a corporaţiei. Cu toate că nu au neapărat

interesul să cunoască amănuntele teoriilor academice sau ale filosofiei morale, ei fac în mod firesc corp comun cu o tradiţie intelectuală care legitimează obiectivul eliberării instituţiilor pieţei de sub controlul coercitiv al guvernului, şi cu o filosofie care absolvă corporaţia de responsabilitate morală pentru multe dintre consecinţele sociale şi ecologice ale acţiunilor sale. Ei au la dispoziţie resursele enorme ale corporaţiei pe care să le canalizeze spre cei care slujesc interesul corporatist.

Aceste trei grupuri formează o alianţă politică puternică ce combină o tradiţie intelectuală şi o filosofie morală cu un interes politic. Totuşi, aşa cum se întâmplă adesea în alianţele politice, ei sunt nişte tovarăşi de drum foarte ciudaţi. Mai mult decât atât, contrar aparenţelor exterioare, participarea la alianţă îi serveşte foarte prost chiar şi pe proprii membri. Pentru adepţii raţionalismului economic, alianţa a deteriorat în mod grav integritatea şi utilitatea socială a economiei, prin reducerea sa la un sistem de îndoctrinare ideologică ce îşi încalcă propriile fundamente teoretice şi este în totală contradicţie cu realitatea. Alianţa i-a antrenat în acelaşi fel pe filosofii moralei, care propovăduiesc libertatea individuală, într-o cauză ce măreşte capacitatea corporaţiilor de a îngloba drepturile de proprietate ale oamenilor şi a suprima libertăţile individuale, cu excepţia celor aparţinând oamenilor foarte bogaţi. Marele succes politic pe care l-a avut alianţa în restructurarea instituţiilor economice pe măsura intereselor corporatiste creează o monstruozitate pe care nici măcar membrii clasei corporatiste nu o mai pot controla. Dă naştere unei lumi pe care este puţin probabil că ei ar dori să o lase moştenire copiilor lor.

În numele libertăţii individuale, această alianţă susţine o doctrină ideologică cel mai bine descrisă prin sintagma „libertarism corporatist'*, deoarece, consecinţa sa este plasarea drepturilor şi libertăţilor corporaţiilor mai presus de drepturile şi libertăţile persoanelor individuale. Prezentată sub forma unui program economic, ea constituie de fapt unul de guvernare. Cine va avea puterea să conducă şi cu ce consecinţe?

Corporaţia contemporană există tot mai mult ca o entitate separată, chiar şi faţă de oamenii care o compun. Fiecare membru al clasei corporatiste, indiferent cât de puternică i-ar fi poziţia în cadrul corporaţiei, a ajuns să poată fi înlocuit, aşa cum învaţă pe pielea lor tot mai mulţi funcţionari din conducere. Pe măsură ce corporaţiile dobândesc mai multă autonomie instituţională şi devin tot mai detaşate de oameni şi locuri, interesele umahe şi cele corporatiste devin din ce în ce mai divergente. Este aproape ca şi cum am fi invadaţi de extraterestrii care intenţionează să ne colonizeze planeta, transformându-ne în robi, şi apoi eliminându-i pe cât mai mulţi dintre noi.

Nu-mi vine uşor să fac asemenea afirmaţii dure. Demonstrarea lor este o temă subiacentă acestui capitol şi următoarelor.

Trădarea lui Adam Smith şi David Ricardo

Adepţii libertarismului corporatist omagiază cu regularitate memoria lui Adam Smith, considerându-1 patronul lor spiritual. Opera sa rămâne temelia intelectuală pe câre s-a construit întreaga structură a raţionamentelor deductive ale raţionaliştilor economici. Este o tragică ironie a sorţii faptul că, deşi acum adepţii

raţionalismului economic invocă această structură pentru a legitima din punct de vedere intelectual ideologia libertarismului corporatist, opera epică a lui Smith, *Avuţia naţiunilor,* publicată pentru prima oară în 1776, reprezintă de fapt o condamnare radicală a monopolurilor de afaceri, susţinute şi protejate de stat. Idealul lui Adam Smith era o piaţă formată numai din mici comercianţi şi cumpărători. El a demonstrat cum funcţionarea acestei pieţe ar tinde spre un curs care să asigure un profit cinstit proprietarilor de pământ, lucrătorilor şi capitaliştilor, ar produce un venit satisfăcător atât cumpărătorilor, cât şi comercianţilor şi ar avea un rezultat pozitiv pentru societate în privinţa distribuirii resurselor sale. El a explicat clar că acest rezultat poate fi obţinut numai dacă nici un cumpărător şi nici un comerciant nu sunt suficient de puternici pentru a influenţa preţul pieţei. Existenţa unei asemenea pieţe presupune implicit existenţa unui grad semnificativ de egalitate în distribuirea puterii economice.

- Smith se opunea cu fermitate oricărui fel de putere monopolistă, pe care o definea drept puterea unui comerciant de a menţine un preţ mai ridicat faţă de cel natural pe o perioadă nedefinită de timp. Într-adevăr, el afirmă că secretele comerciale conferă un avantaj monopolist şi contravin principiilor unei pieţe libere.Atunci când preferă să sprijine activitatea indigenă, iar nu pe cea străină, el urmăreşte numai să-şi asigure capitalul; iar îndrumând această activitate, aşa încât să producă cea mai mare valoare posibilă, el urmăreşte numai câştigul său; astfel, în acest caz, ca şi în multe altele, el e condus de o mână invizibilă, ca să promoveze un scop ce nu face parte din intenţia

lui.Împrejurarea despre care Adam Smith credea că-1 determină pe individ să investească pe plan local era incapacitatea de a-şi supraveghea capitalul atunci când acesta era utilizat departe de casă. În epoca actuală a comunicaţiilor instantanee prin telefon, fax şi computer, când o călătorie de douăzeci şi patru de ore cu avionul te poate duce oriunde în lume, această situaţie nu mai e valabilă. Totuşi, proprietatea locală asupra investiţiilor productive rămâne de dorit din punctul de vedere al comunităţii locale şi al societăţii în ansamblul său, deoarece asigură locuri de muncă pe plan local şi este mai uşor de menţinut în limitele reglementărilor interne.

Smith a fost, de asemenea, destul de explicit în legătură cu faptul că eficacitatea optimă a pieţei depinde de implicarea directă a proprietarilor de capital în administrarea acestuia, adică de întreprinderea condusă de însuşi proprietarul ei, deoarece el credea că aceştia manifestă mai mult interes în asigurarea celui mai eficient mod de folosire a averii, spre deosebire de managerii care nu au nici o legătură cu proprietatea respectivă:

Directorii unor asemenea societăţi administrează mai mult banii altora decât banii proprii, nu prea e de crezut că vor manipula fondurile cu aceeaşi grijă pe care o depun în mod obişnuit, la manipularea banilor lor, membrii unei societăţi în nume colectiv... Iată de ce şi în administrarea afacerilor unei astfel de societăţi domneşte întotdeauna, mai mult sau mai puţin, neglijenţa şi risipa.[ie], pe care liberschimbiştii o invocă

---

ie In original: „theory of comparative advantage*[1]; echivalentul românesc a fost preluat din vol. *David Ricardo: Opere alese,* traducere de Ion Veverca; vezi *David Ricardo — un clasic al*

constant în sprijinul afirmaţiei lor că libertatea comerţului este spre binele public, a fost formulată iniţial de David Ricardo în 1817. Teoria lui Ricardo demonstrează cu eleganţă faptul că în anumite condiţii libertatea comerţului între două ţări funcţionează în avantajul reciproc al celor două popoare. Trei condiţii sunt fundamentale pentru obţinerea acestui rezultat: nu trebuie permis exportul de capital dintr-o ţară dezvoltată într-una subdezvoltată, comerţul dintre cele două ţări participante trebuie să fie echilibrat, şi în fiecare ţară în parte numărul şomerilor să nu depăşească 5% din totalul populaţiei apte de muncă (full employment).

În epoca lui Ricardo, majoritatea tranzacţiilor comerciale implicau schimbul de produse finite fabricate de întreprinderi naţionale. Astăzi, produsele sunt în mod obişnuit asamblate utilizând piese şi servicii produse în multe ţări. Mai curând corporaţiile mondiale decât economiile naţionale ar putea fi unităţile de coordonare ale schimburilor comerciale, ceea ce a făcut ca în 1990 aproximativ o treime din valoarea de 3,3 mii de miliarde dolari a schimburilor comerciale internaţionale de mărfuri şi servicii să reprezinte tranzacţii efectuate în cadrul unei singure firme.Development and Environment Institute din cadnd Universităţii Tufts, sugerează că însăşi definiţia graniţelor disciplinare ale economiei neoclasice oferă posibilitatea răstălmăcirii şi utilizării eronate a teoriei economice. După cum arată ea, şcoala neoclasică de economie poate fi caracterizată, în mare, drept economia politică a

---

economiei politice burgheze de Costin Murgescu, p. 38 (Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959).

Development and Environment Institute Institutul Global de Dezvoltare şi Mediul înconjurător (n.t.).

lui Adam Smith, minus analiza politică a lui Karl Marx:

„Economia politică clasică a lui Adam Smith a fost un subiect mult mai larg, mult mai uman, decât economia care se predă astăzi în universităţi...Timp de cel puţin un secol, în principiu a fost interzis să se vorbească despre puterea economică în contextul capitalist. Aceasta era o idee comunistă (marxistă); tot astfel conceptul de clasă a fost obligatoriu scos din discuţie."[16]

Adam Smith era perfect conştient de problemele legate de putere şi clasă, ca şi de dinamica pieţelor concurenţiale. Totuşi, economiştii neoclasici şi cei neomarxişti au împărţit în două perspectiva sa holistă asupra economiei politice. Primii au luat acele porţiuni ale analizei care îi favorizau pe proprietari, iar ceilalţi au optat pentru cele care îi favorizau pe muncitori. Astfel, economiştii neoclasici au eliminat din discuţie aprecierile lui Smith privind rolul distructiv al puterii şi clasei, iar neomarxiştii au eliminat funcţiile benefice ale pieţei. Ambele curente au promovat experimente sociale la scară mare care au întruchipat o -viziune parţială a societăţii, cu consecinţe dezastruoase.

Economie şi demagogie

În seara zilei de 1 decembrie 1994, o sesiune ratată a Senatului american a aprobat Acordul GATT cu 76 de voturi pentru şi 24 împotrivă. O largă coaliţie a senatorilor republicani şi democraţi a sprijinit această măsură în faţa valului crescând de opoziţie a americanilor familiarizaţi cu conţinutul acordului şi conştienţi de ameninţarea pe care acesta o reprezenta pentru locurile de muncă, mediul înconjurător şi democraţie. Faptul că preşedintele Bill Clinton şi vicepreşedintele Albert Gore Jr. au sprijinit cu tărie şi fără

echivoc acest acord, nu a făcut decât să adâncească prăpastia dintre ei şi principala lor bază clectorală, în majoritate sindicală şi ecologistă.’

C-Span, un canal de televiziune prin cablu profilat pe actualităţi, a transmis în direct un sondaj de opinie prin telefon, imediat după vot. Doug Harbrecht, redactorul comercial al lui „Business Week", a fost invitatul special al emisiunii. Pe măsură ce un telespectator după altul telefona pentru a-şi exprima mânia faţă de politicienii care votaseră în favoarea acordului, în sprijinul marilor interese financiare, ignorând cu desăvârşire voinţa opiniei publice, Harbrecht a comentat că votul în favoarea GATT reprezenta o decizie economică impecabilă, dar o decizie politică proastă. La fel ca şi marea majoritate a colegilor săi, Harbrecht nu făcea diferenţa dintre o bună economie şi o ideologie a pieţei libere corecte din punct de vedere politic. Integrarea economică mondială aplicată prin GATT promovează condiţii ce contravin cu cele cerute de o funcţionare eficientă a pieţei, punând pe picioare un sistem economic conceput să se autodistrugă, cu un cost enorm pentru societăţile umane. Aceasta cu greu poate fi considerată practica unei bune economii.

Ne-am putea întreba cum pot adepţii raţionalismului economic să pledeze pentru integrarea economică dacă ea creează condiţii care sunt în contradicţie cu cele cerute de o funcţionare eficientă a pieţei. O parte importantă a răspunsului se găseşte în proverbiala lor capacitate de a nu respecta realitatea. Această capacitate a fost imortalizată într-o anecdotă apocrifă despre trei oameni de ştiinţă, o fiziciană, un economist şi un chimist, naufragiaţi pe o insulă pustie. Ei salvaseră

din epavă o conservă de fasole. Dar din nefericire, nu aveau nici un mijloc cu care s-o deschidă. Ei cad de acord că, fiind toţi trei atât de savanţi, fără îndoială că vor putea să rezolve această problemă simplă. Fiziciana arată spre un palmier din apropiere şi sugerează că se va căţăra în copac, va arunca conseiva din unghiul potrivit pe o stâncă de sub palmier, iar aceasta se va deschide. Chimistul demonstrează că fasolea se va vărsa pe pământ şi propune să folosească apa sărată pentru a crea o reacţie chimică care va duce la ruginirea capacului. Atunci, economistul spune: „amândoi vă complicaţi prea mult. In primul rând vom presupune existenţa unui deschizător de conserve." Asemenea economistului din poveste, atunci când realitatea contrazice condiţiile necesare pentru susţinerea soluţiilor lor politice preferate, raţionaliştii economişti sunt profesionişti în a rezolva conflictul, presupunând existenţa acelor factori care le sprijină recomandările.

Să luăm ca exemplu realitatea evidentă că economia umană este inseparabil legată de mediul înconjurător. Încă din 1798, Thomas Robert Malthus sugera că limitele mediului înconjurător ar putea face ca creşterea populaţiei să pună în dificultate viitorul omenirii. Economiştii neoclasici au înlăturat ac<îst inconvenient, adoptând un model de analiză care presupune că economiile constau dintr-un flux izolat, de sine stătător şi circular al valorilor de schimb, cum ar fi capitalul, munca şi mărfurile, între firme şi gospodării, fără vreo interacţiune cu mediul înconjurător. Cu alte cuvinte, modelul lor ignoră existenţa mediului înconjurător. Apoi, sfidând logica, ei utilizează acest model pentru a demonstra că mediul înconjurător are puţină importanţă

pentru funcţionarea economiei. Cei care pun la îndoială posibilitatea creşterii economice infinite pe o planetă cu resurse finite sunt concediaţi cu epitetul usturător de „adepţi ai neomalthusianismului". Convingerea în posibilitatea creşterii economice infinite este însăşi temeiul doctrinei ideologice *a* libertarismului corporatist, deoarece a accepta realitatea existenţei limitelor fizice înseamnă a accepta necesitatea limitării lăcomiei şi achiziţiei în favoarea echităţii şi a suficienţei economice. Creşterea economică ar trebui să facă loc redistribuirii resurselor ecologice ca punct forte al politicii economice.

Înclinaţia raţionaliştilor economişti de a-şi alege premisele astfel încât acestea să se potrivească cu concluziile lor este relevată foarte limpede în simulările pe computer pe care le folosesc pentru a demonstra avantajele economice ale înlăturării barierelor comerciale. În timpul dezbaterilor publice ale acordului NAFTA, susţinătorii lui au fluturat cu agresivitate rezultatele multor simulări pe computer, cunoscute sub numele de modele de echilibru general, ca să demonstreze că NAFTA va crea multe locuri de muncă noi pentru fiecare din ţările participante la acord: Canada, Statele Unite şi Mexic.[17] Economistul James Stanford a examinat modelele utilizate pentru a genera aceste prognoze şi a dat publicităţii un inventar al ipotezelor pe care le implicau. El a descoperit că fiecare încorpora presupoziţii ale economiei clasice care erau în flagrantă contradicţie cu realitatea economică din ţările NAFTA. Pentru a le ilustra, el a relatat următoarea discuţie ipotetică dintre o muncitoare din Vestul Mijlociu al Statelor Unite, angajată în industria automobilului, şi unul dintre modelatorii economici susţinători ai NAFTA.

Muncitoarea i-ar mărturisi următoarele temeri:

„Dacă NAFTA este aprobat, cu siguranţă că Ford îşi va muta uzina din Taurus în Mexic, unde poate angaja muncitori cu numai a zecea parte din salariul meu, netulbuţat de existenţa unor sindicate independente şi va aduce maşinile înapoi în Statele Unite. Cu piaţa muncii care se află deja în recesiune prin aceste părţi, nu văd nici o perspectiva de a-mi găsi o altă slujbă cu un salariu comparabil."

Modelatorul economic, părând surprins, o asigură că este un expert în materie de comerţ şi că temerile ei sunt total nefondate:

„Nu-ţi mai face griji. Am construit o simulare pe computer care demonstrează că de fapt, vei beneficia de pe urma acordului NAFTA, datorită noilor locuri de muncă pe care le va crea în America. Iată cum funcţionează: în modelul meu, *capitalul este imobil.* Prin urmare, Ford nu-şi poate muta uzina în Mexic. Nici nu ar dori acest lucru, căci presupun că *cheltuielile pentru unitatea de produs sunt identice în ambele ţâri,* iar în modelul meu, *americanii manifestă o preferinţă certă pentru produsele fabricate în Statele Unite, chiar dacă acestea sunt mai scumpe decât cele de import.*

Modelul meu presupune, de asemenea *un şomaj sub 5% / o rată neglijabilă a şomajului şi precizează că orice import făcut de Statele Unite din Mexic trebuie să fie contrabalansat de exporturi americane,* aşa că obligatoriu vor apărea aici noi industrii orientate către export, în vederea înlocuirii oricăror industrii care ar putea fi dizlocate de importurile din Mexic. Întrucât câştigi la Ford un salariu peste medie, este evident că ai o calificare bună. Datorita faptului că şomajul nu. depăşeşte 596, cu

siguranţă,că-ţi vei găsi un nou loc de muncă, la foarte scurt timp, în cadrul uneia dintre acele noi industrii destinate exportului, probabil cu un salariu mai mare decât la actualul tău loc de muncă. Aşa că NAFTA va fi grozav pentru tine."

Cineva poate înţelege că un muncitor confruntat cu o asemenea explicaţie ar putea să tragă concluzia că modelatorul economic tocmai a venit de pe o altă planetă şi că are puţine cunoştinţe despre felul cum stau lucrurile pe Pământ. Deşi discuţia este ipotetică', tezele formulate de economist şi accentuate prin caractere italice nu sunt. Fiecare este integrată într-unul sau mai multe dintre modelele economice pe care experţii comerciali lc^au folosit pentru a demonstra că in Statele Unite va scădea rata şomajului ca urmare a semnării acordului NAFTA. Comparând, aceste modele cu rezultatele acordului, Stanford a stabilit o relaţie directă între ipotezele nerealiste şi aceste prognoze optimiste cu privire la şomaj. Cu cât ipotezele sunt mai puţin realiste, cu atât sunt mai' optimiste prognozele. Modelele mai realiste au prezis fie consecinţe economice negative, fie neglijabile, pentru cel puţin unul dintre parteneri.[18]

Cei care folosesc aceste modele ca pentru a-şi impune punctul de vedere, nu menţionează în nici un fel presupoziţiile lor implicite. Mistificările sunt atât de flagrante şi persistente încât am putea suspecta uneori intenţia dezinformării opiniei publice. De exemplu, în timpul negocierilor referitoare la NAFTA, ziarul „New York Times“, care pledează nestingherit pentru pieţele libere a făcut neobişnuitul pas de a publica un editorial economic şi comercial. Acesta oferea o explicaţie de manual a teoriei costurilor comparative pentru a-şiîntări poziţia în

favoarea legislaţiei de ratificare a NAFTA. Totuşi, nu s-a spus nimic despre supoziţiile subiacente ale teoriei, lăsând deoparte cât de mult se îndepărtează acestea de realitate. Scrisori trimise de mine şi de alţii redactorulQi de la „New York Times", care indicau această omisiune nu au fost publicate.

Cei care se implică într-o asemenea răstălmăcire impun ideea că acele măsuri care instituţionalizează regulile economice în avantajul celor mai lacomi, defavorizând restul oamenilor, sunt profitabile pentru binele public.

apte fiind etnici chinezi, (p. 87)

Adoptând un punct de vedere puţin mai populist, „Business Week“ a publicat un raport special intitulat: „A Millionaire a Minute"[4], în numărul său din 29 noiembrie 1993. Acesta cuprindea următoarea uimitoare relatare despre ceea ce piaţa liberă a realizat în Asia:

Bogăţia: penUu cei mai mulţi asiatici, cu numai o generaţie în unnâ, însemna fie să emigreze în Statele Unite, fie să-şi vândă resursele naturale Japoniei. Dar acum, Asia de Est îşi produce propria bogăţie la o viteză şi la o scară care probabil că nu au precedente istorice. Ne aşteptăm ca numărul multimilionarilor asiatici din afara Japoniei să se dubleze, atingând cifra de 800.000

---

apte fiind etnici chinezi, (p. 87) As disillusion with socialism and other forms of statist economics spreads, private, personal initiative is being released to seek its destiny. Wealth, naturally, follows. The two big openings for free enterprise in this decade have come in Latin America and the Far East. Not surprisingly, the biggest clusters of new billionaires on our list have risen from the ferment of these two regions. Eleven new Mexican billionaires in two years, seven more ethnic Chinese.
(p. 87).

4 Un milionar la minut

până în 1996... Asia de Est va depăşi puterea de cumpărare a Japoniei în zece ani şi cu economiile populaţiei care sporesc cu 550 miliarde dolari anual, această regiune devine cea mai mare sursă mondială de capital lichid. «In Asia, spune Olam Chaipravat, director executiv al lui Siam Commercial Bank, bani se găsesc pretutindeni»... există pieţe noi pentru orice, de la automobile Mercedes Benz, până la telefoane mobile Motorola şi la fondurile mutuale Fidelity... Pentru a descoperi cel mai recent precedent trebuie să ne întoarcem la istoria Americii de acum 100 de ani, în epoca dinaintea apariţiei marilor sindicate, instituţii de supraveghere a valorilor mobiliare şi a legilor anti-trust, (pp. 100-102).[5]

Asemenea poveşti nu glorifică pur şi simplu satistăcerea lăcomiei. Ele perseverează în a o ridica la rangul unei misiuni religioase personale. Nu arc importanţă că, deşi câţiva asiatici au făcut averi uriaşe şi o mică minoritate din rândurile acestora a intrat în clasa supraconsumatorilor, suferinţa celor 675 milioane de asiatici care trăiesc într-o sărăcie absolută nu e curmată

---

5 Wealth. To most Asians just one generation ago, it meant moving to the U.S.-or selling natural resources to Japan. But now, East Asia is generating its own wealth on a speed and scale that probably is without historical precedent. The number of non-Japanese Asian multimillionaires is expected to double to 800,000 by 1996... East Asia will surpass Japan in purchasing power within a decade. And with savings increasing $550 billion annually, it is becoming the world’s biggest source of liquid capital., „In Asia", says Olam Chaipravat, chief executive of Siam Commercial Bank, „money is everywhere"... There are new markets for everything from Mercedes Benz cars to Motorola mobile phones to Fidelity mutual funds... To find the nearest precedent, you need to rewind U.S. history 100 years to the days before strong unions, securities watchdogs and antitrust laws. (pp. 100-102).

prin nimic. Intr-un număr special din 1994, intitulat „21st Century Capitalism"[6], „Business Week“ confirma faptul că economia de piaţă este o ches : tiune de clasă şi că libertariştii corporatişti sunt foarte expliciţi în privinţa intereselor de clasă pe care le susţin:

Este limpede că agonia comunismului a dat naştere unei noi ere. Lăsând majorităţii statelor o singură opţiune... economia de piaţă... la aproape 150 de ani de la publicarea *Manifestului Comunist* şi la mai bine de 50 de ani după apariţia totalitarisînului, burghezia a câştigat, (pp. 13,16)[7]

Autoproclamata „obiectivitate dezinteresată" a raţionaliştilor economişti se aliniază uşor cu fîlosofia morală elitistă a liberalismului de piaţă. Acest lucru a fost cel mai bine dezvăluit în esenţa lui, într-o notă internă a economistului Lawrence Summers, în calitatea sa de economist şef al Băncii Mondiale, notă căreia i s-a făcut o mare publicitate. Summers susţinea că cel mai eficient lucru din punct de vedere economic pentru ţările bogate este să scape de reziduurile lor toxice, exportându-le în statele sărace, dat fiind că oamenii săraci au şi o speranţă de viaţă mai mică şi un potenţial mai mic de a câştiga, decât oamenii bogaţi.C

• ampionii libertarismului corporatist au salutat cu bucurie dezintegrarea imperiului sovietic în 1989, ca pe o victorie a pieţei libere şi ca pe un mandat pentru a-şi

---

6 Capitalismul secolului XXI.

7 The death throes of communism clearly gave birth to the new era, leaving most nations with only one choice — to join...the market economy... Almost 150 years following the publication of the *Communist Manifesto,* and more than half a century after the rise of totalitarianism, the bourgeoisie has won. (pp. 13,16).

susţine cauza. Francis Fukuyama a proclamat că lungul drum al evoluţiei umane se apropia de final: o societate universală, globală de consum. El a denumit-o „Sfârşitul istoriei".Ambele sisteme au provocat concentrarea puterii economice în instituţii centralizate, aflate deasupra controlului cetăţenesc: statul, în cazul comunismului şi corporaţia transnaţională, în cel al capitalismului;

• Ambele creează sisteme economice care distrug ecosistemele' planetei, în numele progresului economic;

• Ambele produc o dependenţă distructivă de megainstituţii, ce erodează capitalul social, de care depinde funcţionarea eficientă a pieţelor, guvernelor şi întregii societăţi;

• Ambele abordează un punct de vedere îngust, preponderent economic cu privire la nevoile omeneşti care subminează sen. sul legăturii spirituale cu pământul şi cu comunitatea naturii, esenţială pentru menţinerea sănătăţii morale a societăţii.

Un sistem economic poate rămâne viabil doar atâta timp cât societatea are mecanisme de contracarare a abuzurilor, fie ale statului, fie ale pieţei, precum şi a eroziunii capitalului natural, social şi moral, pe care primele de obicei o exacerbează. Poate că pluralismul democratic nu este o soluţie perfectă la problema guvernării, dar pare că până acum alta mai bună nu.s-a găsit în lumea noastră imperfectă.

Menţinerea concurenţei de piaţă

Deşi companiile se plâng adesea că guvernul se arnestecă pe nedrept în afacerile lor, cele mai multe cereri de liberalizare a pieţei ignoră o realitate fundarrţentală. Funcţionarea eficientă a economiilor de

piaţă depinde de existenţa unor guverne puternice. Această necesitate, este bine stabilită îri cadrul teoriei economice contemporane şi a fost demonstrată în practică. În critica lor exhaustivă a libertarismului corporatist, intitulată *For the Common Good*[uat regimurile comuniste:], Herman E. Daly şi John Cobb Jr. au întocmit o listă de condiţii de care depinde funcţionarea eficientă a pieţei, dar pe care aceasta nu şi le poate asigura prin forţe proprii.[3]

Concurenţa loială. Prin natura sa, concurenţa creează învingători şi învinşi. Învingătorii devin mai puternici pe măsură ce se dezvoltă. Învinşii dispar. Cu cât sunt mai mari învingătorii, cu atât este mai dificil pentru noii veniţi să pătrundă pe piaţă şi cu atât mai monopolistă devine aceasta. Chiar şi copiii care joacă în familie Monopoly ştiu cum funcţionează. Pe măsură ce jocul progresează, jucătorii de Monopoly dobândesc proprietăţi pe care şi le închiriază unul altuia. Cei care dobândesc proprietăţi la începutul jocului, provoacă până la urmă falimentul celor mai puţini norocoşi. Jocul se termină oficial atunci când toţi jucătorii au dat faliment cu excepţia unuia singur. Jucătorii mai vicleni ştiu că cel care nu ajunge să dobândească proprietăţi de la bun început, nu are nici o şansă. Cei mai mulţi jucători se retrag după ce un jucător a câştigat un avantaj însemnat, pentru că nu există nici o perspectivă ca un jucător deştept sau norocos să vină puternic din urmă şi să câştige în mod surprinzător.

Jocul lumii reale este aproape identic, cu excepţia faptului că marii competitori au avantajul suplimentar de a-şi putea folosi puterea financiară pentru a-i influenţa

---

uat regimurile comuniste: Pentru Binele Public (n.t.)

pe legislatori să rescrie regulile jocului, pentru a le oferi un avantaj şi mai mare. Rezultatul este o tendinţă inexorabilă de monopolizare care poate fi restrânsă numai de mâna de fier a guvernului. Totuşi, politicienii sunt rareori dispuşi să-şi exercite această mână de fier în lipsa unor crize şi a cerinţelor unei societăţi civile active ^ bine organizate.

Capitalul moral. Deşi teoria economiei de piaţă presupune că persoanele care-şi văd de propriul interes şi pieţele reale recompensează adesea lăcomia, necinstea şi comportamentul imoral, interacţiunile zilnice din cadrul unei pieţe eficiente depind de încredere. O piaţă în cadrul căreia participanţii sunt conduşi pur şi simplu de lăcomie şi de dorinţa de. a obţine un avantaj concurenţial momentan, prin orice mijloace, o piaţă fără încredere, cooperare, compasiune şi integritate individuală, nu numai că ar fi un loc neplăcut în care să faci afaceri, dar ar fi şi deosebit de ineficientă, necesitând costuri excesive pentru avocaţi, paznici şi alte măsuri de apărare. Nici o societate şi nici o economie de piaţă nu pot funcţiona eficient fără un fundament moral.

Bunurile de consum. Multe din investiţiile şi serviciile care sunt esenţiale pentru binele public, cum ar fi investiţiile în cercetări ştiinţifice fundamentale, siguranţă publică şi justiţie, învăţământ public, drumuri şi apărare naţională nu sunt furnizate de piaţă, dat fiind că odată produse, ele sunt gratuite pentru toţi. Chiar şi majoritatea libertariştilor eorporatişti recunosc rolul guvernului în asigurarea unor asemenea servicii publice, în special a acelora esenţiale pentru funcţionarea profitabilă a întreprinderilor private. Munca efectivă poate fi făcută de contractanţi particulari, dar notele de

plată trebuie achitate de guvern din încasarea impozitelor.

Evaluarea costului total. Piaţa determină o distribuire optimă a resurselor, doar atunci când comercianţii şi cumpărătorii suportă în întregime costul total al produselor pe care le fabrică, le cumpără şi le consumă. Rareori, dacă nu chiar niciodată, acestea vor fi în întregime costuri interne într-o piaţă nereglementată, pentru că presiunile concurenţei fac necesar ca ele să fie externe, ori de câte ori acest lucru este posibil. Un producător care reuşeşte să-şi facă externe costurile sociale şi ecologice va câştiga un profit mai mare, atrăgând mai mulţi investitori şi va putea oferi un preţ mai mic, acaparând un segment mai mare de piaţă. Pe măsură ce puterea sa economică creşte, se întăreşte şi influenţa sa politică, ceea ce, de obicei, înseamnă obţinerea unor noi subvenţii. Este minunat atunci când o companie descoperă că există profituri economice inerente în reducerea reziduurilor pe care le elimină şi plătind muncitorilor un salariu cinstit, însă experienţa ne învaţă că nu există nimic inerent în funcţionarea pieţei pentru a garanta un asemenea comportament, fără o intervenţie activă din partea guvernului.

*Distribuirea justă a resurselor. Î*ntr-un sistem de piaţă, mai cu seamă în perioadele de expansiune economică, se manifestă o puternică tendinţă ca deţinătorii de capital să-şi mărească averea şi veniturile, iar în acelaşi timp, cele ale muncitorilor să stagneze sau să scadă. Totuşi, o piaţă în care puterea economică este distribuită injust, va repartiza resursele într-o manieră asemănătoare şi ineficientă din punct de vedere social. Eficienţa pieţei şi legitimitatea ei instituţională depind de

intervenţia guvernamentală pentru a restabili constant echitatea pe care forţele pieţei o erodează inexorabil.

Viabilitatea ecologică. Pe măsură ce economia umană creşte pentru a-şi umple spaţiul ecologic, devine necesară limitarea creşterii economice pentru a menţine un echilibru optim cu natura, în vederea supravieţuirii speciilor. Nivelul emisiilor de bioxid de carbon trebuie menţinut sub limitele nivelului de absorbţie. Producţia de peşte trebuie sâ fie păstrată la niveluri viabile. Din păcate, piaţa liberă este insensibilă la mii de asemenea obligaţii. Guvernul trebuie să stabilească limitele şi să se asigure că semnalele corespunzătoare sunt transmise pieţei. Chiar şi „soluţiile" propuse de piaţă în privinţa problemelor ecologice, ca „permisele de poluare", de exemplu, depind de intervenţia guvernului pentru a stabili baremele, a elibera permisele şi a supraveghea respectarea regulilor.

Piaţa produce rezultate optime din punct de vedere social doar în cazul în care guvernul şi societatea civilă sunt împuternicite să acţioneze pentru a menţine respectarea acestor şase condiţii care îi definesc eficienţa. O piaţă eliberată de controlul guvernamental este inevitabil lipsită de viabilitate, pentru că îşi erodează propriile fundamente instituţionale.

Efectele corozive ale globalizării

Mecanismele de piaţă sunt esenţiale pentru societăţile moderne. Trebuie să învăţăm să le folosim în moduri care confirmă că interesul propriu este o motivaţie umană importantă şi de lungă durată şi să-l punem la treabă cu un maximum de avantaje constructive. Aceasta necesită, cel puţin, ca firmele să recunoască şi să accepte necesitatea unor acţiuni

eficiente din partea unor instituţii din afara pieţei, de obicei din partea guvernului, pentru a asigura un context pentru piaţă, care menţine aceste condiţii şi altele, de care depinde eficienţa pieţei. De asemenea, trebuie ca atât întreprinderile cât şi opinia publică să accepte faptul că, atunci când guvernul intervine în acest scop, el poate reduce profiturile corporaţiilor, poate limita libertatea lor de acţiune şi poate creşte preţurile anumitor mărfuri de consum. Printre potenţialele recompense se numără şi locuri de muncă bune care asigură un salariu suficient şi protejează sănătatea şi siguranţa muncitorilor şi a comunităţii printr-un mediu înconjurător curat, stabilitate economică, siguranţa locurilor de muncă şi existenţa unor familii şi comunităţi puternice şi sigure.

Totdeauna vor exista şi cazuri de ineficientă guvernamentală, aşa cum există şi cazuri de ineficienţă a corporaţiilor. Este bine să, reducem costurile unei asemenea ineficiente atât pentru contribuabili, cât şi pentru întreprinderi. Totodată e bine să ne asigurăm că creşterile înregistrate la preţurile de consum nu fac mai dificilă satisfacerea nevoilor fundamentale ale oamenilor cu venituri modeste. Totuşi, nu' trebuie să ne îngrijorăm atunci când intervenţia guvernului în interesul public face mai scump consumul unor lucruri de care s-ar putea să nu avem nevoie cu adevărat, reduce profiturile excesive ale corporaţiilor şi le acordă acestora mai puţine libertăţi decât oamenilor.

Pentru a-şi îndeplini rolul esenţial în relaţia sa cu piaţa, un guvern trebuie să-şi exercite jurisdicţia asupra economiei statului său. Trebuie să fie în stare să stabilească regulile economiei interne, fără a fi nevoit sâ dovedească guvernelor şi corporaţiilor străine că

asemenea reguli nu constituie bariere în calea comerţului şi investiţiilor internaţionale. Un guvern trebuie să fie în stare să evalueze taxele şi să reglementeze afacerile corporaţiilor care-şi desfăşoară activitatea sub jurisdicţia sa, fără să fie supus unor ameninţări din partea acestora de a întrerupe furnizarea unor tehnologii cruciale, sau transferarea unor locuri de muncă la întreprinderi din străinătate. Pentru ca o asemenea jurisdicţie să fie menţinută, graniţele economice trebuie să coincidă cu cele politice. Dacă lucrurile nu stau aşa, guvernul îşi pierde autoritatea, iar democraţia devine doar o mascaradă. Atunci când economia este globală şi guvernele sunt naţionale, corporaţiile şi instituţiile financiare mondiale funcţionează într-o mare măsură fără 1111 control cetăţenesc. Guvernele devin mai vulnerabile la influenţele dăunătoare ale corporaţiilor, iar calitatea de cetăţean este redusă la posibilitatea de a face alegeri de mărfuri dintre produsele pe care corporaţiile consideră că ar fi profitabil să le ofere.

Economiile interne care favorizează pe plan local întreprinderile private servind interesele comunităţii aşa cum nu o pot face producătorii străini şi investitorii fără patrie, nu exclud neapărat importurile şi investiţiile străine. În cazurile în care acestea consideră avantajoase comerţul şi investiţiile străine, cu siguranţă că ar trebui să le primească cu braţele deschise. Însă, oamenii şi guvernul lor au atât dreptul, cât şi obligaţia de a-şi controla propriile vieţi economice şi au tot dreptul moral să stabilească frâne economice la graniţele lor, ca să asigure un' avantaj investiţiilor locale. O asemenea strategie a funcţionat pentru ţările occidentale în timpul înfloririi economice postbelice şi a avut ca rezultat larga

distribuire internă a beneficiilor economice. Este un cadru mult mai sigur decât cel oferit de libertarismul corporatist.

Este instructiv să reflectăm la ce s-ar fi putut întâmpla dacă din cel de-al doilea război mondial am fi ieşit mai curând ca societate liberţarist-corporatistă, cu alte cuvinte o societate capitalistă a pieţei libere şi nu una pluralist-democratică. În loc să ne formăm o clasă mijlocie largă şi stabilă, care să includă o proporţie din ce în ce mai mare a clasei muncitoare, consecinţa ar fi fost cu siguranţă, aceea a adâncirii diviziunii dintre capitaliştii putred de bogaţi şi o clasă muncitoare sărăcită, împărţirea care alimentase mişcările socialiste timpurii din Statele Unite şi alte ţări occidentale.

Din fericire, cel puţin societăţile occidentale nu au sucombat în faţa extremismului ideologic de nici o culoare până în anii ’80 şi, ca atare, au prosperat.

Cazul Suediei

Suedia este cunoscută între ţările occidentale industrializate pentru succesul său în realizarea prosperităţii şi echităţii, combinând atât elemente ale modelelor capitaliste, cât şi ale celor socialiste într-un puternic cadru de pluralism democratic.

Puţini îşi dau seama că în Suedia industrializarea a apărut cu o sută de ani mai târziu decât în Anglia. Până în anii postbelici, această ţară a rămas extrem de săracă. În zonele rurale, mulţi oameni trăiau în ferme mici, care, din cauza solului sărac şi climatului rece, abia reuşeau să le asigure cele necesare traiului. Unii au murit în timpul perioadelor de foamete, alţii au emigrat. Până spre mijlocul secolului, mulţi alţii trăiau în condiţii de servitute pe marile moşii. Analfabetismul era răspândit. În ultima

parte a anilor ’40, era încă ceva obişnuit pentru o familie să trăiască într-un apartament compus dintr-o cameră şi o bucătărie, toaletele fiind comune. Până şi Casa regală suedeză era relativ săracă faţă de cele mai multe dintre rudele sale europene:[4]

Succesul suedez din epoca actuală a fost o creaţie a Partidului Social-Democrat Suedez, care a modelat şi a întreţinut un consens ftaţional ce l-a menţinut la putere timp de 44 de ani, din 1932 până în 1976.[5] Social-democraţii au construit complicatul sistem de protecţie socială al ţării. Politicile lor salariale i-au adus pe muncitori în clasa mijlocie şi au creat un grad substanţial de echitate salarială şi o mai mare echitate salarială între femei şi bărbaţi decât în oricare altă ţară capitalistă.[6] Social-democraţii au acordat prioritate ocupării forţei de muncă. Pentru a încuraja firmele transnaţionale suedeze ca Volvo, Electrolux, Saab şi Ericsson să-şi concentreze operaţiunile în Suedia, rata impozitului real pe profit era mult mai mică pentru profiturile obţinute pe plan intern, faţă de cele obţinute în străinătate.[7]

O alianţă între corporaţiile industriale suedeze mări şi sindicate servea drept bază politică a partidului de guvernământ şi sprijinea negocierea centralizată şi paşnică a salariilor şi condiţiilor de muncă, efectuată de organizaţiile sindicale şi patronale naţionale. Această orientare a adus avantaje semnificative atât pentru marile sindicate, cât şi pentru marele capital. Totuşi, pactul avea importante hibe în structura sa, care, până la urmă, l-au subminat. Unul dintre acestea era un sistem fiscal care subvenţiona firmele mari ce se extindeau şi investeau, pe seama întreprinderilor mici şi mijlocii. Acest lucru a dus la o concentrare şi o monopolizare tot

mai mare a proprietăţii economiei suedeze. Deşi politicile salariale puneau accentul pe egalitatea în cadrul clasei muncitoare, prăpastia dintre aceasta şi cei care controlau capitalul s-a adâncit foarte mult. La vremea respectivă, acest fapt a fost considerat preţul ce trebuia plătit pentru păstrarea adeziunii industriaşilor la coaliţie. În cele din urmă, el a dus la dizolvarea coaliţiei.[8]

Când s-a ivit primiri şoc al creşterii preţului petrolului în 1973-74, recesiunea economică rezultată a provocat o criză fiscală şi a declanşat o revoltă a populaţiei împotriva măririi impozitelor, în aceeaşi perioadă, Suedia îşi deschidea graniţele economice şi devenea un competitor mai activ în cadrul economiei mondiale. Acest fapt a slăbit legăturile ce apropiau capitalul de sindicatele locale şi mişcările sindicale naţionale.

În stadiile timpurii ale globalizării, expansiunea spre exterior a firmelor suedeze a creat noi locuri de muncă în ţară, iar cei doi parteneri din cadrai alianţei nu au avut conflicte prea importante în privinţa obiectivelor. Dar, odată ce întreprinderile transnaţionale suedeze au început să-şi definească propriile interese, în termeni mai curând globali decât naţionali, alianţa dintre muncitori şi capitalişti a început să se destrame. Între timp, muncitorii cu o înaltă calificare i-au depăşit ca număr pe cei necalifîcaţi, iar generaţia tânără considera sistemul statal de protecţie socială ca pe ceva de la sine înţeles, slăbind şi mai mult baza politică a social-democraţilor suedezi.[9]

Nu s-a mai putut ţine piept contradicţiei crescânde dintre sprijinul acordat de guvern extinderii globale a întreprinderilor transnaţionale suedeze şi necesitatea de a crea locuri de muncă şi de a creşte salariul real pe plan

intern. În 1976,.social-democraţii,au pierdut alegerile în favoarea unei coaliţii tripartite de eentru-dreapta.

Când social-democraţii au revenit la putere în 1982, erau un partid purificat, cu intenţia de a promova măsuri care să permită industriaşilor suedezi să obţină o marjă suficientă de beneficii de peurma investiţiilor interne, pentru a-i face „să creadă în continuare în Suedia", cum spunea P.G. Gyllenhammar, preşedintele firmei Volvo. Menţinerea încrederii în Suedia însemna creşterea părţii din produsul naţional destinată profiturilor, în defavoarea celei destinate salariilor, astfel încât industriaşii suedezi să considere că merită să investească pe plan intern. La vremea respectivă, acest fapt a fost acceptat ca fiind preţul inerent pentru menţinerea şomajului sub 5% într-o vreme când în alte părţi ale Europei exista o rată a şomajului de 8 până la 9%, dacă nu şi mai mare.[10]

Politicile rezultate au ridicat profiturile corporatiste la niveluri inimaginabile. Având în buzunarele lor mai mulţi bani decât puteau fi absorbiţi de investiţiile productive, investitorii suedezi s-au orientat spre speculaţii, mărind preţurile proprietăţilor imobiliare, al obiectelor de artă, al timbrelor şi al altor mărfuri ce puteau fi speculate. Pentru a opri această spirală în creştere, guvernul a redus controalele monetare, astfel încât fondurile suplimentare să se poată revărsa în Europa. Banii au circulat spre exterior cu o asemenea viteză încât au contribuit la creşterea preţurilor proprietăţilor imobiliare la Londra şi Bruxelles, acestea atingând cote record. Pe măsură ce balonul speculaţii lor creştea, profiturile rapide oferite de speculaţii au lipsit de fonduri investiţiile productive din Suedia. Când, în cele din urmă, balonul preţurilor la proprietăţile imobiliare suedeze s-a spart, sistemul

bancar suedez a suferit o pierdere de 18 miliarde dolari. Nota de plată a fost preluată de către stat, care a trecut-o pe seama contribuabililor suedezi.[11]

În această epocă, industriaşii importanţi din Suedia au jucat un , rol activ în dezmembrarea „modelului suedez", care fusese construit de alianţa Social-Democratâ. Federaţia Patronatelor Suedeze a respins negocierea centralizată a salariilor care fusese unul dintre elementele fundamentale ale modelului şi s-a aliat cu Partidul Conservator. Totodată a finanţat şcoli de gândire care promovau o ideologie libertarist-corporatistâ şi a întreprins o campanie majoră de relaţii publice ce făcea apologia individualismului şi a pieţei libere,, denunţând în acelaşi timp statul sociâl-democrat ca opresiv şi inept.[12] Aceasta a condus la o slăbire a aparatului politic al statului şi a capacităţii sale de a elabora măsuri pe termen lung.

In 1983, preşedintele firmei Volvo, P.G. Gyllenhamtnar a trecut la umplerea acestui gol, înfiinţând Masa Rotundă a Industriaşilor Europeni, constituită din, şefii principalelor companii transnaţionale europene, printre care Fiat, Nestle, Philips^Olivetti, Renault şi Siemens. Scopul acestei organizaţii era să elaboreze măsuri pe termen lung destinate statelor şi să se donstituie într-un lobby internaţional care să exercite presiuni pentru aplicarea lor.[13]

Până la sfârşitul lui 1992, 2% dintre cele mai bogate gospodării din Suedia deţineau 62% din valoarea acţiunilor tranzacţionate la Bursa din Stockholm şi 23% din toată averea naţională. În timp ce familia suedeză medie a devenit mai săracă între 1978 şi 1988, cele mai bogate 450 de-gospodării şi-au dublat averile.[14] Şomajul

fusese sub 3% când social-democraţii au fost prima oară înlăturaţi de la putere,[15] ca să crească la 5% în 1992 şi se estima că va ajunge la 7%, deşi un alt procent de 7% din forţa de muncă era deja implicat în programe de recalificare profesională şi proiecte de reîncadrare în muncă, elaborate de stat, în vederea combaterii şomajului.

Modelul suedez conţinea, de la bun început, germenii propriei sale distrugeri. El a generat o elită financiară puternică ale cărei interese erau foarte îndepărtate de cele ale majorităţii burgheziei mijlocii. A alimentat un sentiment de suficienţă a bunăstării în rândurile populaţiei suedeze. Nu a cultivat la tânăra generaţie suedeză conştiinţa faptului că democraţia are o nevoie permanentă de a fi re-creată continuu, printr-o constantă vigilenţa civică şi activism politic. Prosperitatea sa a fost construită pe exploatarea nesănătoasă a resurselor naturale suedeze de cherestea, minereu de fier şi energie hidroelectrică.

Pe măsură ce elitele obţineau mai multă putere financiară, ele erau capabile să îşi mărească pretenţiile privitoare la resursele societăţii fără a-şi aduce o contribuţie productivă Corespunzătoare. Pe măsură ce graniţele economice au fost deschise, locurile de muncă ale celor care aveau nevoie de un salariu pentru subzistenţă au ajuns tot mai mult în mâinile capitaliştilor. Cu cât guvernul a cedat mai mult pretenţiilor elitei financiare, în disperarea sa de a menţine un nivel scăzut al ratei şomajului pe plan intern, cu atât mai mari au fost sumele de bani care au trecut în mâinile acestor cercuri, cu atât mai mare a devenit puterea lor de'a impune o politică de stat în propriile interese, iar structura socială

a suportat lovituri cu atât mai puternice. Asemănările cu experienţa americană, care va fi analizată în partea a III-a, sunt izbitoare.

Lecţia suedeză are o importanţă fundamentală: pluralismul democratic nu poate supravieţui mult timp inegalităţii extreme.

Necesitatea menţinerii echilibrului creator

În complicata noastră lume contemporană, o societate condusă de un singur segment este în mod inevitabil disfuncţională. Instituţiile societăţii civile, cele ale sectorului guvernamental şi cele ale sectorului de piaţă îşi au fiecare rolul său necesar în satisfacerea nevoilor unei societăţi care funcţionează bine.

Sectorul Societăţii civile. Societatea civilă sau cetăţenească se compune dintr-o gamă largă de alianţe alcătuite din oameni care acţionează pentru a-şi cere drepturile şi a-şi îndeplini obligaţiile de cetăţeni. Asemenea alianţe includ printre altele numeroasele organizaţii de reprezentare care servesc interesele personale ale unei anumite categorii de oameni, cum ar fi sindicatele pentru muncitori, asociaţiile medicale, sau grupuri ca, NAACP, care îi reprezintă pe afro-americani. Ele cuprind totodată nenumăratele organizaţii voluntare care se reunesc în jurul unor valori comune, pentru a promova un angajament faţă de interesul public.

În rolurile lor politice, organizaţiile civice completează partidele politice, ca mecanisme variate şi flexibile prin intermediul cărorâ cetăţenii îşi definesc şi conturează o gamă largă de interese, satisfac nevoi locale şi ridică pretenţii faţă de guvern. În rolurile lor educaţionale, ele constituie un teren de pregătire pentru calitatea de

cetăţean democratic, dezvoltă deprinderile politice ale membrilor lor, recrutează şi pregătesc noi lideri politici, stimulează participarea politică şi educă opinia publică în spiritul unei largi varietăţi de probleme de interes public. În rolul lor de cerberi, ONG-urile, împreună cu presa, exercită un control asupra a ceea ce Lany Diamond descria drept „tendinţa constantă a statului de a-şi centraliza puterea şi de a scăpa de sub controlul civil şi de responsabilitatea sa publică."[16] Societatea civilă este fundamentul democraţiilor, într-o foarte mare măsură, organizaţiile şi reţelele cetăţeneşti înlocuiesc, în funcţia sa de cerber, presa aflată tot mai mult sub controlul corporatist.

Deşi societatea civilă este cea care le oferă megainstituţiilor guvernamentale şi de piaţă puterea, instituţiile societăţii civile au, ele însele, o capacitate mai limitată de a concentra puterea politică şi economică. Spre deosebire de instituţiile guvernului şi ale pieţei, care îşi extrag puterea clin mărimea lor şi resursele financiare pe care le au, puterea societăţii civile constă în numărul şi diversitatea organizaţiilor sale şi în viteza şi flexibilitatea cu care ele formează alianţe complexe şi schimbătoare în jurul unor valori şi interese împărtăşite. Prin asemenea alianţe, ONG-urile pot dobândi o anvergură şi o influenţă puternice.

Cacofonia vocilor concurente într-o societate civilă activă poate fi asurzitoare. Totuşi, capacitatea ONG-urilor de a forma alianţe în jurul unor programe de interes public definite limpede, le conferă un rol distinctiv de catalizatori ai inovaţiilor sociale bazate pe valori, definind, articulând, apărând şi configurând electorate pentru funcţiile care, până la urmă, pot fi adoptate de

politica oficială.

Sectorul Guvernului. Guvernul este singurul sector căruia societatea îi conferă autoritatea să folosească puterea coercitivă în apărarea interesului public. Societatea cedează guvernului puterea de a confisca bunuri şi de a lua unei persoane dreptul la libertatea fizică şi chiar la viaţă. Într-o democraţie, această autoritate este conferită în mod liber de cetăţeni, chiar dacă au anumite reticenţe faţă de guvernanţi, căci tot ei au şi.puterea de a le-o retrage după bunul lor plac. Tocmai exercitarea legitimă a puterii coercitive este cea care îi conferă guvernului capacitatea să satisfacă nevoile esenţiale, să menţină ordinea publică şi siguranţa naţională, să strângă impozite şi să redistribuie resursele societăţii astfel încât să satisfacă nevoile publice, ca de exemplu, nevoia menţinerii unui grad suficient de echitate pentru păstrarea legitimităţii şi viabilităţii instituţiilor sociale.

Guvernul are, de asemenea, şi lipsuri importante. Datorită capacităţii sale de a comanda resurse, el este izolat de forţele pieţei şi de disciplina pe care acestea o impun. Astfel că, în general, guvernul este mai puţin eficient în producerea de mărfuri şi servicii dccât organizaţiile a căror supravieţuire depinde de capacitatea lor de a concura pe piaţă. Competenţa specifică a guvernului constă în a redistribui avuţia, ceea,ce reprezintă o funcţie socială importantă, şi nu în rolul de a o crea.

Guvernele sunt organizaţii politice şi sunt sensibile la puterea politică. Chiar şi guvernele democratice servesc interesele opiniei publice numai atunci când puterea politica este larg divizată în cadrul unei' societăţi civile

puternice şi active pe plan politic.

Sectorul Pieţei. Piaţa se specializează în mod normal în îndeplinirea funcţiilor care implică derularea schimburilor economice, producerea de mărfuri şi servicii pentru vânzare, ca răspuns la cererea pieţei. Ea are o competenţă aparte în crearea de noi avuţii, graţie unor activităţi generatoare de profit, şi este sursa principală a societăţii în privinţa iniţiativelor economice esenţiale şi a inovaţiilor tehnologice.

Totuşi, pieţele nu le spun celor cu venituri foarte mari să nu consume mai mult decât partea ce li se cuvine de drept clin resursele ecosistemului planetar. Ele nu le spun detaiiişţilor de arme să nu vândă arme copiilor. Nu le spun producătorilor că reziduurile lor trebuie reciclate. La distribuirea resurselor limitate de care dispunem, ele nu acordă prioritate satisfacerii nevoilor esenţiale ale celor care au prea puţini bani sau nu au deloc, înainte de a oferi celor foarte bogaţi produse de lux. Intr-adevăr, în fiecare din aceste împrejurări, în general ele procedează exact invers.

Pieţele sunt sensibile la bani şi la valori financiare. Ele nu fac nici o deosebire între profiturile meritate, câştigate din producerea eficientă, a mărfurilor, şi cele nemeritate, dobândite prin exercitarea puterii monopoliste, din costuri sociale şi ecologice externe cu alte cuvinte, din trecerea lor pe seama comunităţii, privatizarea resurselor aflate în proprietateă comună, sau crearea unei cereri artificiale pentru produse nefolositoare sau chiar dăunătoare, prin desfăşurarea unor campanii de marketing. Cu alte cuvinte, pieţele sunt insensibile la multe dintre nevoile unor societăţi umane sănătoase şi adesea încurajează comportamente exact

contrarii intereselor umane fundamentale şi chiar necesităţilor pieţei însăşi.

Ba mai mult, atunci când puterea economică este acaparată de unele corporaţii foarte mari, acestea dobândesc o formă aparte de putere coercitivă, pe care societatea civilă nu a intenţionat niciodată sâ le-o acorde: puterea de a-i lipsi pe oameni de mijloacele lor de trai. Această putere reprezintă o disfuncţionalitate socială, pe care numai un guvern democratic supus controlului cetăţenesc o poate corecta.

Într~o societate complexă, modernă, nu există vreun substitut al pieţei ca mecanism eficient pentru stabilirea majorităţii preţurilor, motivarea activităţii productive şi efectuarea tranzacţiilor economice de rutină. Totuşi, deşi pieţele sunt instituţii utile pentru aplicarea priorităţilor publice, ele sunt instituţii inadecvate pent.ni stabilirea lor.

Pluralismul democratic contopeşte forţele pieţei, guvernului şi cele ale societăţii civile pentru a menţine un echilibru dinamic între nevoile sociale adesea concurente pentru menţinerea echităţii şi ordinii esenţiale, producerea eficientă a mărfurilor şi serviciilor, responsabilitatea puterii în faţa cetăţenilor, protejarea libertăţii umane şi inovarea instituţională continuă. Acest echilibru îşi găseşte expresia în piaţa reglementată, nu în cea liberă, şi în existenţa unor politici comerciale care să lege economiile naţionale unele de altele. Acest proces se desfăşoară într-un cadru de reguli ce menţin concurenţa internă şi favorizează întreprinderile naţio[1] nale care angajează forţa de muncă a acelei ţări, respectă regulile locale, îşi plătesc impozitele şi funcţionează în cadrul unui sistem robust de guvernare

democratică.

Complementaritatea celor trei sectoare primare este fundamentală pentru funcţionarea sănătoasă şi echilibrată a societăţii. O societate civilă fără un guvern şi o piaţă organizată înseamnă anarhie. Iată de ce societăţile civile creează guverne şi pieţe organizate. Societatea civilă este totuşi primul sector în ordinea importanţei. Autoritatea şi legitimitatea tuturor celorlalte instituţii umane decurg din ea. Întrucât guvernul este organismul prin care cetăţenii stabilesc şi menţin regulile în cadrul cărora va funcţiona piaţa în interesul opiniei publice, guvernul este socotit, pe bună dreptate, al doilea sector ca importanţa. Se înţelege că instituţiile pieţei funcţionează ca al treilea sector. -

Globalizarea economiilor naţionale şi domnia nestingherită a puterii corporatiste inversează această ordine. Piaţa devine primul sector, guvernul se subordonează intereselor corporatiste, iar capacitatea societăţii civile de a trage la răspundere guvernul în apărarea interesului public este' grav afectată. Când piaţa domneşte, corporaţia este rege.

iluziile locuitorilor norilor

Această planetă chinuită este un loc al celor mai xnolente contraste. Cei care sunt recompensaţi sunt total separaţi de cei care duc poverile. Nu este o conducere înţeleaptă.

Spock, în episodul „Locuitorii norilor“ (The Cloud Minders) din serialul „Star Trek“

Dintr-un interviu cu patronul unei companii, difuzat la US National Public Radio, la 31 august 1994

Dintr-un interviu cu patronul unei companii, difuzat la US National Public Radio, la 31 august 1994 Dintr-un interviu cu patronul unei companii, difuzat la US National Public Radio, la 31 august 1994 Dintr-un

L

ocuitorii norilor, episodul 74 al popularului serial SF de televiziuni „Star Trek“ se petrecea pe planeta Ardana. Transmis pentru prima oară la 28 februarie 1969, el ne arăta o planetă ai cărei conducători îşi dedicau viată artelor într-un oraş frumos şi paşnic numit Stratos, suspendat deasupra suprafeţei părăginite a planetei. Dedesubt, locuitorii de pe suprafaţa planetei, trogliţii (Troglytes), trudeau în mizerie'şi violenţă în mine pentru a obţine creditele interplanetare folosite la importarea de pe alte planete a produselor de lux de care se bucurau conducătorii din Stratos. În această alegorie modernă, o întreagă planetă fusese colonizată de conducători care au reuşit să se detaşeze şi sâ se izoleze de poporul şi locurile' de la suprafaţa planetei, de suferinţa cărora depindea confortul lor.

Imaginea episodului din „Star Trek“ mi s-a întipărit în minte. Cât de asemănătoare este această planetă cu lumea noastră, unde cei cu adevărat bogaţi şi puternici lucrează în birouri de directori generali, frumos decorate din zgârie-nori, se duc la şedinţe cu limuzina şi elicopterul, străbat distanţele între continente deasupra norilor, răsfăţaţi cu cele mai bune vinuri de un echipaj atent, trăiesc*’ în proprietăţi protejată, suburbii prospere şi apartamente foarte mari, în mijlocul unor comori de artă şi frumuseţe şi al unui mediu înconjurător protejat.

With the information technologies already available, I can sit on the beach of my Florida home with a laptop computer and a cellular telephone and monitor the video images installed throughout my manufacturing company in Ohio to insure that my people are on the job and doing their work properly.
Interview with company owner on U.S. National Public Radio, August 31. 1994.

Ei sunt la fel de izolaţi de vieţile celorlalţi oameni obişnuiţi de pe Pământ, ca şi cei din Stratos faţă de trogliţi. Şi ei trăiesc într-o lume de iluzii, dependentă de secătuirea resurselor planetei şi atât de izolată de realitate, încât ei nu mai ştiu nici ce fac şi nici nu mai ştiu cum să trăiască altfel.

Piaţa magică

Izolarea celor bogaţi şi puternici este exemplificată de adunarea anuală a directorilor Băncii Mondiale şi a Fondului Monetar Internaţional. Cele ce urmează sunt o relatare a ziaristului Graham Hancock a unei asemenea reuniuni:

Venisem la Washington D.C., pur şi simplu pentru a participa la reuniunea anuală comună a Consiliilor de Conducere ale Băncii Mondiale şi FMI, două instituţii care îndeplinesc un rol central în mobilizarea şi distribuirea fondurilor destinate ţărilor sărace în curs de dezvoltare...

-Costul toţal al celor 700 de festivităţi organizate pentru delegaţi în cursul unei singure săptămâni a fost estimat la 10 milioane de dolari... O singură cină oficială servită de Ridgewells a costat 200 de dolari de persoană. Musafirii au început cu pateu de crab, icre negre şi *creme fraîche,* somon afumat şi mini-biftecuri Wellington. Felul de peşte ă constat din homari cu rotocoale de porumb, urmat de şerbet de citrice. Antreul a constat din raţă cu sos de lămâie servită cu anghinare, umplută cu morcovi carot. Li s-a oferit de asemenea salată de miez de cocos, la care s-a mai adăugat sufle din brânză de salvie cu un sos de vin de Porto. Desertul a_constat dintr-un nap de ciocolată nemţească în sos de zmeură, bomboane din îngheţată şi cafea regală flambată... firmele de închiriat limuzine din Washington au făcut afaceri

nemaipomenite.Iei micul dejun înainte să mergi la şcoală?

-Câteodată, domnule. Uneori, mănânc mazăre.

-Şi la şcoală ai ceva de mâncare?

-Nu, domnule.

-Nu există nici un bufet acolo?

-Ba da, domnule.

-Atunci, de ce nu-ţi iei şi tu ceva?

-Fiindcă-mi lipsesc cei 35 de cenţi.

-Şi ce faci în timp ce ceilalţi copii îşi iau gustarea?

-Pur şi simplu stau deoparte, (îi piere vocea).

-Cum te simţi când îi vezi pe ceilalţi copii mâncând?

- Mi-e ruşine. (Plângând) .Departe de a-i încuraja pe delegaţi să privească lumea prin ochii săracilor, organizatorii reuniunilor FMI şi ale Băncii Mondiale au mare grijă să-i ferească de spectrul sărăciei.

Banca Mondială şi FMI sunt susţinătoare fervente ale raţionalismului economic şi ale strategiilor de piaţă liberă bazate pe creşterea economică şi orientate spre export. Ani de zile au lăudat Coreea de Sud, Taiwanul, Singapore şi Hong Kong, dându-le drept exemplu al succesului. Astfel, când directorii s-au reunit în Bangkok, în octombrie 1991, a fost firesc ca întrunirea sâ constituie o celebrare a recentului succes obţinut de economia thailandezâ de piaţă, orientată spre export.

Gazdele, guvernul thailandez, nu s-au reţinut de la nici o cheltuială şi au trecut peste orice inconveniente ca sa impresioneze delegaţii, arâtându-le că Thailanda devenise membru cu drepturi depline al clubului de elită al statelor nou industrializate (NICS). Pentru a se asigura de impresia dorită, a fost construit în grabă în centrul Bangkok-ului, un strălucitor centru de conferinţe, unde să fie găzduită reuniunea. Două sute de familii au fost evacuate din casele lor pentru a lărgi străzile care duceau spre, şi dinspre centru.Marea diviziune

Prăpastia care îi desparte pe bogaţii şi săracii lumii, atât în interiorul unei ţâri, cât şi între două state este ireconciliabilă şi crescândă. In 1992, Programul Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP) a ilustrat inechitatea, reprezentând repartiţia mondială a veniturilor priritr-un grafic sub forma unei cupe de şampanie.

Populaţia globului Distribuţia venitului sortată după venit

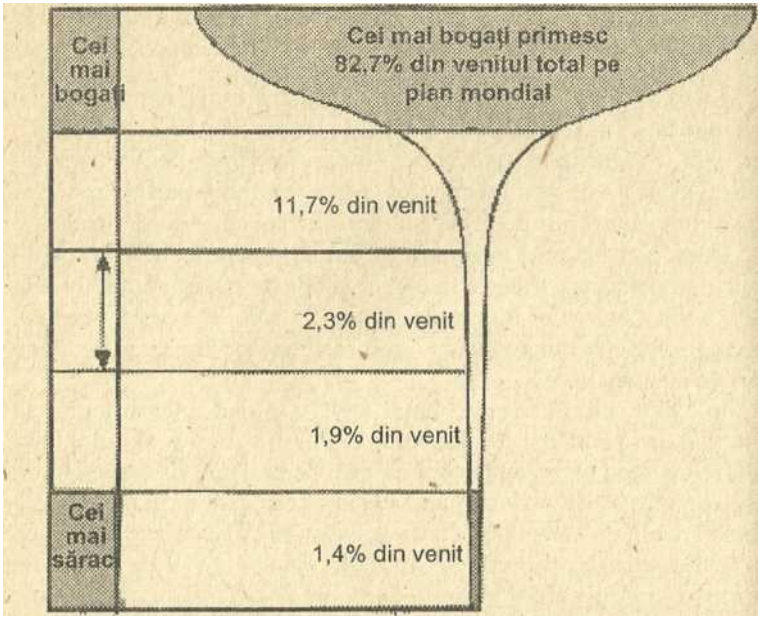
Cei mai bogaţi
Cei mai bogaţi primesc 82,7% din venitul total pe plan mondial
11,7% din venit
2,3% din venit
1,9% din venit
Cei mai săraci
1,4% din venit

Cei mai săraci primesc 1,4% din venitul total pe plan mondial

Sursă: UNDP, *Human Development Report 1992* (New York: Oxford University Press, 1992).

> * a

totalul gospodăriilor americane aveau un venit mediu anual de 109.424 dolari.

O lume diferită

Publicaţia „Forbes“ şi-a prefaţat ediţia din 1993 a listei celor mai bogaţi 400 de oameni din America, cu un articol despre lupta celor foarte bogaţi pentru supravieţuire în economia contemporană. În numai un an, preţul unei conserve de un kg de icre de morun a crescut cu 28%, ajungând la 1408 dolari. Preţul unui elicopter Sikorsky S 780 cu amenajări complete pentru un director general a crescut cu 8%, ajungând la 7 milioane de dolari, iar preţul de o noapte al unei camere decente de hotel în New York a crescut cu 15%, ajungând la 750 de dolari.Retrasând Nordul şi Sudul

Marile averi şi apartenenţa la o lume de iluzii nu sunt specifice numai „ţărilor bogate“. Ediţia din 1993 a indicelui celor mai bogaţi oameni, apărut în revista „Forbes“ cuprindea 88 de miliardari din ţări cu venituri mici şi medii. Aceasta reprezenta o creştere faţă de numai 62, cu un an în urmă. Mexicul se afla în capul listei cu 24 miliardari în 1993, de la numai 13 în 1992.Un sistem autodistructiv

Sistemul economic mondial recompensează corporaţiile şi pe conducătorii lor cu profituri şi avantaje substanţiale, deoarece contractează producţia lor unor ateliere cu condiţii grele de muncă care plătesc mai puţin decât salariile minime, pentru că defrişează pădurile primare, introduc tehnologii de economisire a forţei de muncă ce înlătură zeci de mii de angajaţi, aruncă reziduurile toxice şi întocmesc agende politice pentru a apăra cu prioritate interesele corporatiste faţă de cele umane. Sistemul îi apără pe cei care întreprind asemenea acţiuni de consecinţele deciziilor lor, suportate de membrii săi mai slabi. Aceştia sunt muncitorii dizlocaţi

care nu mai au de lucru, lucrătorii de schimb care primesc salarii prea mici ca să-şi hrănească familiile, locuitorii pădurilor ale căror locuinţe au fost distruse, săracii care trăiesc alături de depozitele de deşeuri toxice aruncate la întâmplare şi contribuabilii dezorganizaţi care preiau notele de plată ale întregii afaceri. Consecinţa separării beneficiilor de costurile necesare obţinerii lor este aceea că sistemul le arată celor mai puternici factori de decizie la nivel mondial că deciziile lor creează noi avantaje, când de fapt ele nu fac altceva decât să le transfere oamenilor bogaţi tot mai multe dintre avuţiile disponibile ale pământului pe seama oamenilor şi a planetei însăşi.

Teoreticienii sistemelor care se preocupă de înţelegerea dinamicii sistemelor complexe ce se autoreglează, ar spune că sistemul economic le dă factorilor de decizie un răspuns pozitiv, răsplătindu-i pentru luarea unor decizii care deteriorează echilibrul dinamic al sistemului şi îi provoacă oscilaţii necontrolate, cu riscul ca până la urmă să se producă un colaps. Sistemele stabile depind de emiterea unor reacţii negative care asigură stimulente pentru corectarea comportamentelor greşite şi readuc sistemul la starea de echilibru.

Genialitatea concepţiei lui Adam Smith privind economia de piaţă constă în faptul că, deşi nu a folosit niciodată terminologia cibernetică a teoreticienilor de sisteme, el a fost unul dintre primii care a recunoscut principiile fundamentale ale unui sistem uman complex, ce se autoreglează. Implicit el a aplicat acele principii, pentru a crea un model idealizat al unui sistem economic ce se autoreglează, care ar distribui eficient resursele

societăţii, pentru a produce lucrurile pe care oamenii le doresc cel mai mult, fără intervenţia unui conducător central puternic. Aceasta a fost o strălucită realizare intelectuală şi a avut o atractivitate enormă pentru intelectuali, atraşi de teorii elegante, pentru populişti, care nutreau

o profundă neîncredere faţă de conducătorii puternici, şi pentru elitele deţinătoare de proprietate, care au găsit în ea o justificare morală a lăcomiei lor.

Din nefericire, economiştii raţionalişti care sunt descendenţii intelectuali ai lui Smith, au adoptat un punct de vedere mai îngust şi mai mecanicist asupra sistemelor economice şi au îmbrăţişat libertatea pieţei ca pe o ideologie, fără a adopta şi accentul pus de Smith asupra condiţiilor necesare menţinerii autoreglării pieţei. Ideologii proiectează defectuos un sistem, pentru că ei sunt orientaţi mai degrabă spre reţete simpliste, decât spre crearea unor sisteme echilibrate care să se autoregleze.

Pe măsură ce cresc tensiunile sociale care rezultă de aici şi eşecurile sistemului devin din ce în ce mai evidente, loialităţile politice consacrate devin din ce în ce mai încordate. Capitalizând de pe urma unui sentiment crescând de nesiguranţă şi teamă al opiniei publice, demagogii politici şi oportunişti prind acum un moment prielnic. În Statele Unite ei atacă aparatul guvernamental numeros şi ecologista, solicitând în acelaşi timp reducerea impozitelor, micşorarea aparatului guvernamental, restaurarea valorilor familiale şi a responsabilităţii individuale, eliminarea restricţiilor privitoare la exploatarea resurselor naturale, creşterea cheltuielilor destinate apărării, o atitudine mai fermă în

combaterea criminalităţii, dereglementarea pieţei şi liberalizarea comerţului. Pozând în conservatori, angajaţi să-i apere pe oamenii obişnuiţi de abuzurile unui aparat guvernamental numeros, ei atrag simultan şi pe individualişti, care nu au încredere în birocraţia guvernamentală, şi pe cei împovăraţi din punct de vedere economic, în căutarea unei reduceri a impozitelor, pe muncitorii din industriile ce prelucrează resurse naturale, care se tem de restricţiile ecologice, şi interesele corporatiste nerăbdătoare să aibă o libertate mai mare pentru creşterea profiturilor prin costuri externe. Propunerile oferite pentru a atrage acest electorat variat sunt pline de contradicţii. Puţine dintre ele vor contribui la restaurarea valorilor familiale, comunitare şi la independenţă. Dimpotrivă, ele acordă celor mai mari corporaţii din lume libertatea de a coloniza încă şi mai multe dintre pieţele şi resursele mondiale în beneficiul celor deja bogaţi, transferă şi mai mult povara impozitelor din seama celor mai în măsură să o plătească pe seama celor care nu o pot face şi sporesc puterile poliţieneşti şi ale statului ca să ţină sub control tulburările sociale.

Oportuniştii şi demagogii libertarismului corporatist au legat puterea şi banii corporaţiilor de cercurile populiste pentru a promova un program care are drept rezultat plasarea intereselor corporatiste deasupra celor umane. Această contradicţie nu este în continuare dezvăluită, atâta timp cât libertariştilor corporatişti li se permite să-şi definească problemele în termenii unei confruntări între marii liberali din guvern, care au pâinea şi cuţitul, şi conservatorii ataşaţi de valorile familiale, care apără libertatea şi responsabilitatea individuale. Sub

această mască, ei s-au bucurat de un mare succes în atacarea programelor sociale pentru săraci, asigurarea reducerilor de impozite pentru bogaţi şi acordarea unui mai mare grad de libertate corporaţiilor. În concluzie se transferă şi mai multă putere şi bogăţie marilor instituţii centralizate, lumii corporatiste a locuitorilor norilor, pe seama celor mărunţi şi a comunităţilor locale. Ironia sorţii, cauza pe care cred că o servesc mulţi alegători conservatori este a recuperării puterii pentru cei mărunţi şi comunităţile locale.

Trebuie redefinite condiţiile dezbaterii politice pentru a ne concentra asupra problemei reale: lupta pentru putere între cei mari cu forţe centralizate şi cei mici cu forţele locale, între corporaţii şi oamenii obişnuiţi. A sosit timpul unei realinieri a alianţelor politice, care probabil că va înflori pe deplin numai atunci când adevăraţii apărători ai intereselor populare îşi vor da seama că duşmanul nu este numai aparatul numeros al guvernului centralizat, ci şi uriaşele corporaţii, care nu sunt angajate faţă de vreun loc, persoană sau interes uman.

Globalizarea economică este fundamentul pe care se construiesc imperiile noului colonialism corporatist. Libertariştii corporatişti ne spun că procesul globalizării economice avansează ca rezultat al unor forţe istorice inexorabile şi că nu avem altă soluţie decât să ne adaptăm şi să învăţăm să ne concurăm vecinii. Este o afirmaţie falsă care justifică eforturile bine organizate, generos finanţate şi cu o ţintă foarte precisă ale locuitorilor norilor, în vederea demontării economiilor naţionale şi a construirii instituţiilor unei pieţe mondiale. În partea a III-a examinăm viziunea lor şi modul în care au purces la realizarea ei.

III Colonialismul corporatist

Capitolul 8

Visând ia imperii mondiale

Economia mondială a devenit mai integrată. Dar, a călători nu e totuna cu a ajunge undeva. Integrarea deplină va H atinsă numai atunci când va exista mişcarea liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului şi forţei de muncă şi când guvernele vor trata firmele în mod egal, indiferent de naţionalitatea lor.

„The Economist"

n ultimele două decenii, am fost martorii celei mai rapide şi mai cuprinzătoare transformări instituţionale din istoria omenirii. Este o transformare conştientă şi intenţionată în căutarea unei noi ordini economice mondiale, în care întreprinderea nu are naţionalitate şi nu cunoaşte graniţe. Ea este mânată de vise planetare de făurire a unor vaste imperii corporatiste, guverne supuse, a unei monoculturi de consum globalizate şi a unui angajament ideologic universal faţă de libertarismul corporatist. Pentru a contracara devastarea economică, socială şi ecologică produsă aproape pretu-.

tinderii de realizarea acestei viziuni coloniale corporatiste, trebuie să învăţăm sâ-i recunoaştem mesajul şi metodele de propagare.

Viziunea

Unul dintre cei mai respectaţi şi consecvenţi vizionari ai noii ordini economice mondiale este Akio Morita, fondatorul şi preşedintele corporaţiei Sony. Ediţia din iunie 1993 a periodicului „Atlantic Monthly" publica o scrisoare deschisă a lui Morita adresată şefilor de state care, pe atunci, se pregăteau pentru desfăşurarea la

Tokyo a Summit-ului G-7. El le cerea să găsească:

mijloacele de a diminua toate barierele economice dintre America de Nord, Europa şi Japonia în materie de comerţ, investiţii, legislaţie et.c., pentru a începe să se creeze nucleul unei noi ordini economice mondiale care ar include un sistem mondial armonizat al întreprinderilor cu reguli şi proceduri stabilite care să depăşească graniţele naţionale.Corporaţiile deasupra intereselor naţionale

A devenit o chestiune de mândrie şi principiu pentru conducerea corporaţiilor să proclame că firmele au crescut dincolo de orice interes naţional. Tipică în acest sens este declaraţia lui Charles Exley, directorul executiv al lui National Cash Register[nirea asupra economiei mondiale.], care a declarat cu mândrie ziarului „New York Times“ că „National Cash Register nu e o companie americană, ci una mondială, care din întâmplare îşi are sediul central în Statele Unite.“[edinte al firmei IBM World Trade Corporation], „într-o oarecare măsură IBM şi-a pierdut cu succes identitatea americană.“ [unui acord cu Toyota Motor Corporation] din Japonia, potrivit căruia General Motors va produce până la 20.000 de maşini pe an în Statele Unite, urmând a fi vândute în Japonia sub marca Toyota.Guvernele în serviciul consumismului

---

nirea asupra economiei mondiale. Companiile străine ar trebui să aibă libertate completă de alegere în privinţa participării lor pe o piaţă locală prin import de mărfuri, sau prin construirea unei instalaţii locale de producţie.

- Firmele străine ar trebui să fie conduse de aceleaşi legi şi să beneficieze într-o ţară de aceleaşi drepturi ca şi întreprinderile locale.
- Firmelor străine ar trebui să li se permită să întreprindă orice activitate într-un stat, în măsura în care legea permite aceeaşi activitate întreprinderilor locale.

Registrul Naţional de Lichidităţi (n.t.).

edinte al firmei IBM World Trade Corporation Compania IBM tie Comerţ Mondial (n.t).

unui acord cu Toyota Motor Corporation Compania de Automobile Toyota (n.t.).

„Lumea fárá hotare“ (n.t.).

Marele Râu Făcut de Om (n.t.)-

Kenichi Ohmae, directorul administrativ al firmei McKinsey & Company Japan, este un alt guru unanim apreciat al noii ordini economice. In faimoasa lui carte *The Borderless World**, Ohmae apreciază că guvernele naţionale s-ar agăţa în van de rolurile lor tradiţionale de administratori economici ai economiilor naţionale, pentru că acestea nu mai există. De exemplu, când guvernele încearcă să utilizeze instrumentele tradiţionale ale banilor şi ratei dobânzii, locurile de muncă ce rezultă pot fi la fel de bine create şi în alte state care cunosc, în consecinţă, o sporire a cererii pentru exporturile lor. Dacă un guvern măreşte ratele dobânzii pentru a controla inflaţia, fondurile străine vor fi atráse în ţară şi îi vor face inutilă politica.Interesele corporatiste faţă de cele comunitare

• Economia a creat o dinamică în care competiţia între localităţi a devenit la fel de reală ca şi cea între firme. Districtul Moore din Carolina de Sud a câştigat o competiţie în anii ’60 şi ’70, când a ademenit un număr de mari întreprinderi din regiunile industriale sindicalizate din nord-estul Statelor Unite, cu promisiuni de reduceri de impozite, reglementări ecologice îngăduitoare şi forţă de muncă docilă. Proctor Silex a fost una dintre companiile seduse. Mai târziu, când compania şi-a mărit uzina locală, Districtul Moore a emis obligaţiuni municipale în valoare de 5,5 milioane dolari, pentru a finanţa racordurile necesare de apă şi instalaţii, deşi rezidenţii din apropiere trăiau fără apă curentă şi fără alte servicii publice fundamentale. Apoi, în 1990, compania a decis că Mexicul oferea condiţii mai competitive şi s-a mutat din nou. A lăsat în urma sa 800 de şomeri, reziduuri toxice îngropate şi datorii publice pe

care districtul le-a contractat pentru finanţarea facilităţilor publice în numele companiei.[Conference] a identificat ceea ce considera că sunt subvenţii nejustificate şi avantaje fiscale acordate corporaţiilor în Statele Unite, care se ridicau la 111 miliarde de dolari pe o perioadă de cinci ani.Banii, tehnologia şi pieţele lumii sunt controlate şi administrate de corporaţii mondiale uriaşe;

• O cultură consumistă comună unifică toţi oamenii într-o goană comună după recompense materiale;

• Există o concurenţă mondială perfectă între muncitori şi localităţi pentru a-şi oferi serviciile investitorilor în cele mai avantajoase condiţii; ,

• Corporaţiile sunt libere să acţioneze numai pe baza profitabil litâţii fără a ţine seama de consecinţele naţionale sau locale;

• Atât relaţiile individuale cât şi cele corporatiste sunt definite în întregime de piaţă; şi

• Nu există loialităţi faţă de loc şi comunitate.

Înfrumuseţată de promisiunea dobândirii unei bogăţii nelimitate şi fără efort, viziunea unei economii mondiale are o atracţie constantă. Totuşi, sub strălucirea sa ademenitoare, descoperim o versiune modernă a cântecului sirenelor, o vrajă creată de pricepuţii făuritori de imagine din Madison Avenue, care incită societăţile să-şi slăbească comunităţile, să elimine vieţi, să creeze bogăţie şi să distrugă viaţa, să mărească la nesfârşit consumul adesea nesatisfăcător. Contrar a ceea ce libertariştii corporatişti ar dori să ne facă să credem, melodiile seducătoare care ne fac cu ochiul nu sunt

---

Conference Institutul de Politică Progresistă al Conferinţei Conducerii Democratice (n.t.).

compuse de forţe istorice inexorabile care se află dincolo de influenţa umană. Ele vin din partea vocilor bine strunite ale locuitorilor Stratos-ului care ne cheamă din oraşul lor de deasupra norilor, dincolo de o prăpastie crescândă pe care majoritatea omenirii nu o va putea trece niciodată.

Capitolul 9

Construind consensul elitelor

Politicile externe ale statelor naţionale, mai cu seamă cele economice şi monetare au constituit dintotdeauna o chestiune foarte elitistă. Opţiunile politice sunt propuse, trecute în revistă şi aplicate în contextul unui larg consens bipartit, care este dirijat cu mare atenţie de cercuri foarte restrânse ale elitelor publice şi private... Dacă este necesar, se stabileşte un consens asupra problemelor care trebuie aprobate de Congres sau parlamente dar, ori de câte ori este posibil, sunt folosite acorduri executorii intre guverne pentru a evita în întregime procesul democratic.

Peter Thompson

Este bine să înţelegem modul în care a fost făurită şi pusă în aplicare globalizarea economică sub forma unui program politic, de cele mai multe ori în afara dezbaterilor publice. Nu este o problemă a unui mic grup elitist întrunit în secret pentru a edifica un plan de acţiune ca să pună stăpânire pe lume. Seamănă mult mai mult cu un proces de creare a unei reţele, sau culturi împărtăşite, proces în cursul căruia se conturează şi evoluează alianţe între indivizi şi grupuri. Nu este nici o conspiraţie, deşi, în practică, consecinţele sunt aceleaşi ca şi când ar exista una.

În acest capitol, vom arunca o scurtă privire asupra fiecăruia dintre cele trei forumuri importante care au

servit la procesul de construire a consensului în sprijinul globalizârii economice: Consiliul pentru Relaţii Externe, Comisia Bilderberg şi Comisia

Trilaterală. Ele nu sunt singurele organizaţii importante pentru acest proces, dar sunt importante prin eficienţa lor în reunirea indivizilor importanţi din cadrul guvernului, al cercurilor de afaceri, al mass-mediei şi al cercurilor academice pentru a crea un consens care aliniază cele mai puternice instituţii ale noastre la programul de globalizare economică.

Viziuni ale hegemoniei americane

Actuala tendinţă de globalizare economică îşi trage rădăcinile din trauma depresiunii dinaintea celui de-al doilea război mondial. Elitele politice americane au avut o mare grijă să se asigure că nimic asemănător nu se va mai putea repeta. Existau două idei preponderente asupra modului în care s-ar putea realiza acest lucru. Una dintre ele ar fi necesitat aplicarea unor reforme importante în economia americană, inclusiv o puternică intervenţie guvernamentală pe piaţă. Cea de-a doua depindea de asigurarea economiei interne americane unui acces suficient pe pieţele străine şi materiile prime din străinătate pentru a-şi susţine expansiunea continuă, necesară combaterii şomajului, fără efectuarea unor reforme de piaţă. Această ultimă soluţie a fost de departe cea mai populară alternativă printre cei de la putere, incluzând un mic grup elitist de planificatori ai politicii externe, asociaţi cu Consiliul pentru Relaţii Externe.

Un loc de întâlnire pentru puternicii membri ai puterii americane, corporatiste şi diplomatice, Consiliul pentru Relaţii Externe se defineşte pe sine drept un forum de exprimară a unor puncte de vedere divergente, un incubator al liderilor şi ideilor. Activităţile sunt organizate în jurul unor mese festive şi programe de studiu pentru membrii săi, implicând adesea personalităţi de renume mondial sau analişti în politică externă, în ambianţe care permit discuţii sincere, neoficiale. Intr-un stil similar este concepută şi influenta sa publicaţie, „Foreign Affairs Journal“[2], ca un forum pentru dialogul deschis privind problemele de seamă ale politicii externe.Alianţa Nord-Atlantică

Ieşirea Europei din război, decizia de a forma o uniune economică şi politică europeană şi confruntarea Occidentului cu imperiul comunist al Uniunii Sovietice a creat un imperativ pentru extinderea viziunii hegemonice americane amintite, care să includă ideea unei comunităţi nord-atlantice ce i-ar asigura conducerea într-un sistem mondial dominat de occidentali. Aceasta a creaţ o necesitate evidentă de a pune la punct mecanisme prin care politicile statelor nord-atlantice să fie coordonate. Mecanismele oficiale, cum ar fi Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), formată în 1949 şi Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD), înfiinţată în 1961, sunt bine cunoscute publicului.

Mai puţin ştiut este un grup neoficial, dar puternic, fără vreun statut juridic, cunoscut simplu sub numele de Bilderberg, după numele hotelului din localitatea

2 „Jurnalul Afacerilor Externe“ (n.t).

olandeză Oosterbeek, în care un grup de lideri nord-americani şi europeni s-au întâlnit pentru prima oară în mai 1954. Următoarele întruniri ale Comisiei Bilderberg şi relaţiile pe care le-au cultivat au jucat un rol semnificativ în naşterea Uniunii Europene şi în conturarea unui consens între liderii ţărilor atlantice.[3]

Din istoria acestui Consiliu, perioada de un interes deosebit pentru prezentul nostru studiu a început la 12 septembrie 1939, la mai puţin de două săptămâni după izbucnirea celui de-al doilea război mondial. În acea zi, Walter Mallory, director executiv al Consiliului şi Hamilton Armstrong, redactorul publicaţiei „Foreign Affairs“ s-au întâlnit la Washington cu George Messersmith, adjunct al secretarului de stat şi unul dintre membrii consiliului. Ei au detaliat un proiect de planificare pe termen lung care urma să fie aplicat de Consiliu, în strânsă colaborare cu Departamentul de Stat în ce priveşte problemele pe termen lung ale războiului şi planurile de pace. Câteva grupuri de studiu pe probleme de pace şi război, compuse din experţi în domeniul politicii externe urmau să redacteze recomandările confidenţiale ale acestora pentru preşedintele Franklin D. Roosevelt[4], care în timpul mandatului său ca guvernator al New York-ului, locuise într-o casă situată vis-a-vis de sediul Consiliului. Relaţiile dintre Roosevelt şi Consiliu au continuat să fie apropiate. În acel moment istoric, Departamentul de Stat nu avea fondurile şi personalul necesare pentru a-şi asuma efectuarea unor asemenea studii, astfel încât conducerea sa a acceptat propunerea Consiliului. Până la sfârşitul războiului, parteneriatul a elaborat 682 de note confidenţiale pentru guvern, cu fonduri asigurate în parte de Fundaţia Rockefeller.[5]

Proiectanţii anticipau că înfrângerea Germaniei şi Japoniei, şi; distrugerile din Europa în urma războiului vor lăsa Statele Unite într-o poziţie incontestabilă de dominaţie a economiei postbelice. Ei credeau că, cu cât acea economie era mai, deschisă la comerţ şi investiţii străine, cu atât mai repede vor fi Statele Unite în stare să o domine. Fiind compatibile cu această logică, planurile întocmite de grupurile de planificare ale Departamentului de Stat şi ale Consiliului au pus un accent deosebit pe crearea unui cadru instituţional, necesar edificării unei economii mondiale deschise.[6]

În aprilie 1941, o notă confidenţială din partea Grupului Economic şi Financiar al Consiliului a dat guvernului următoarea sugestie asupra felului în care să formuleze prezentarea publică, pe parcursul războiului, a obiectivelor americane în scopuri propagandistice:

Dacă sunt afirmate scopuri de război care par să aibă în vedere numai imperialismul anglo-american, ele vor oferi prea puţin popoarelor din restul lumii şi vor fi vulnerabile la promisiunile naziste. Asemenea scopuri ar întări totodată şi cele mai reacţionare elemente din Statele Unite şi Imperiul Britanic. Ar trebui pus accentul pe interesele altor popoare, avute în vedere nu numai cele ale Europei, dar şi

ale Asiei, Africii, Americii Latine. Acest lucra ar produce un efect propagandistic mai bun.[7]

Nota E.B.34 elaborata de Consiliu către preşedinte şi Departamentul de Stat la 24 iulie 1941 a schiţat conceptul „unei Mari Zone.“ Aceasta era zona lumii pe care Statele Unite va trebui să o domine din punct de vedere economic şi militar ca să asigure materii prime pentru industriile lor, cu „cele măi mici neplăceri

posibile.“[8] Minimul necesar al acestei mari zone ar fi urmat să cuprindă majoritatea lumii negennane. Dimensiunea preferenţială ar fi cuprins emisfera vestică, Marea Britanie, restul Commonwealth-ului britanic, Indiile orientale Olandeze, China şi Japonia. Conceptul schiţat în cuprinsul notei implica dezvoltarea integrării economice, cu un nucleu cât mai întins posibil şi apoi, lărgirea acestuia pentru extinderea lui şi în alte regiuni, în funcţie de circumstanţe.

Aceeaşi notă cerea crearea unor instituţii financiare mondiale pentru stabilizarea valutelor şi facilitarea programelor de investire a capitalului în dezvoltarea regiunilor înapoiate sau subdezvoltate.[9] Această recomandare se alinia unor propuneri similare, înaintate de Harry White, de la Departamentul American al Trezoreriei, care au condus la înfiinţarea Fondului Monetar Internaţional, urmând ca acesta să răspundă de păstrarea stabilităţii şi lichidităţii valutelor, pentru a facilita comerţul, iar Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, cunoscută îndeobşte sub numele de Banca Mondială, a fost înfiinţată pentru a facilita investiţiile de capital în „regiunile înapoiate şi subdezvoltate şi a le deschide pentru dezvoltare.“[10]

Următoarea iniţiativă americană în numele globalizării economice a fost întemeiată pe două premise fundamentale. Mai întâi, pentru conservarea sistemului capitalist existent, Statele Unite trebuiau să aibă acces la o cât mai mare parte din resursele şi pieţele mondiale, astfel încât să poată crea un suficient suiplus pentru export, ca să menţină ocuparea totală a forţei de muncă pe plan intern. În al doilea rând, răspândind modelul economic american în întreaga lume în cadrul unei

economii globalizate, lumea s-ar fi unit în pace şi prosperitate. Evident că s-a ţinut prea puţin seama de următoarea contradicţie flagrantă: dacă păstrarea prosperităţii economice în stil american necesită accesul la majoritatea resurselor şi pieţelor mondiale, este imposibil pentru alte ţări să repete această experienţă. Nici nu există dovezi că s-ar fi reflectat asupra contradicţiei finanţării exporturilor industriale în ţările sărace, care au contractat împrumuturi pentru dezvoltare internaţională. Aceste ţâri le-ar fi putut achita numai dacă ar fi avut exporturi excedentare în statele care le acordaseră iniţial împrumuturile.

Dacă asemenea probleme au fost ridicate, ele au fost înlăturate de urgenţa efortului de război şi de puternicele interese pe care această viziune le servea. Mâi mult, mulţi dintre proiectanţii politicii externe americane au anticipat că Statele Unite vor fi cea mai mare putere mondială, imediat după terminarea celui de-al doilea război mondial. Elitele politicii externe americane au fost pătrunse de valoarea nou-găsitei puteri şi responsabilităţi mondiale ale Americii. Puţin orgoliu era poate inevitabil.

[11] Printre participanţi se numără şefi de stat, alţi oameni politici importanţi, industriaşi şi bancheri extrem de importanţi şi diferiţi intelectuali, sindicalişti, diplomaţi şi ziarişti influenţi, care şi-au dovedit ataşamentul faţă de punctul de vedere oficial. Un apropiat al Comisiei Bilderberg observa că : „astăzi sunt foarte puţine personalităţi din guvernele de pe ambele maluri ale Atlanticului, care să nu fi participat măcar la una din aceste întruniri.“[12]

Preşedintele american Eisenhower îl trimitea cu regularitate pe Gabriel Hauge, consilierul sau şef la Casa Albă pe probleme de politică internă şi fost director şi

trezorier al Consiliului pentru Relaţii Externe, în calitate de reprezentant personal la întrunirile grupului Bilderberg. Preşedintele Kennedy a desemnat membri ai Comisiei Bilderberg în aproape toaţe funcţiile cheie din Departamentul de Stat, ca: Dean Rusk, în funcţia de secretar de stat, iar George W. Ball, George McGliee, Walter Rostow, McGeorge Bundy şi Arthur Dean[13] ca adjuncţi ai secretarului de stat.

Joseph Retinger, unul dintre fondatori şi secretar permanent al Comisiei Bilderberg până la moartea sa în 1960 şi un adept fervent al unificării europene a explicat că întrunirile acesteia ofereau multă libertate în cadrul dezbaterilor asupra temelor dificile pe care forumurile mai oficiale nu o puteau asigura:

Chiar dacă unul dintre participanţi este membru de guvern, lider de partid politic, reprezentant al unei organizaţii internaţionale sau al unui concern comercial, el nu-şi amestecă guvernul, partidul, sau organizaţia prin nimic din ceea ce ar putea spune... Bilderberg nu face politică. Scopul său este de a reduce divergenţele de opinii, de a rezolva tendinţele conflictuale şi de a crea o mai bună înţelegere, dacă nu chiar a ajunge la un consens, prin ascultarea şi discutarea diverselor opinii, încercând în acelaşi timp să găsească o abordare comună a problemelor importante. Nu s-a luat în considerare niciodată acţiunea directă, obiectivul fiind de a atrage atenţia celor de la putere asupra concluziilor grupului.[14]

Cumpărând democraţie

Fondurile generate de întreprinderi (prin care înţeleg fondurile din profituri, fonduri în fundaţii comerciale şi contribuţii ale oamenilor de afaceri individuali) trebuie să curgă cu milioanele în ajutorul

libertăţii... pentru a alimenta fondurile de care au o nevoie disperată oamenii de ştiinţă, sociologii, scriitorii şi ziariştii care înţeleg relaţia dintj-e libertatea politică şi cea economică.

William Simon, fost ministru de Finanţe al S. U.A. [n.tj]

L

a începutul anilor ’70, corporaţiile americane erau supuse unui adevărat asediu de către o cultură rebelă anticonsumistă a tineretului, o mişcare ecologistă şi de siguranţă a produselor, aflată în plină dezvoltare şi o serioasă provocare economică venita din Asia. Nu numai că visul lor de hegemonie globală se destrămase, ci riscau chiar să îşi piardă controlul pe teren propriu. Ca răspuns la această ameninţare, ele şi-au mobilizat resursele politice colective pentru a redobândi controlul asupra agendei politice şi culturale. Metodele lor includeau o combinaţie de tehnici de marketing sofisticate, tradiţionala cumpărare de voturi, finanţarea intelectualilor aliniaţi ideologic, acţiuni juridice şi multe dintre tehnicile de mobilizare a maselor împotriva corporaţiilor, utilizate în anii ’60 şi ’70 de militanţi ecologici şi de cei pentru protecţia consumatorilor. Campaniile lor erau puternic finanţate, implicau strategii sofisticate şi erau organizate profesionist. Scopurile majore erau dereglementarea, globalizarea economică şi restrângerea obligaţiilor corporatiste, pe scurt, lărgirea drepturilor şi reducerea responsabilităţilor corporatiste. Iar campania lor continuă în plină forţă.

Mobilizarea resurselor politice corporatiste

În 1971, Camera de Comerţ a SUA a solicitat sfatul

---

n.tj *„Before NAFTA we thought corporations could only buy Southern governments. Now we see they also buy Northern governments. “*

procurorului general al Virginiei şi viitorului judecător la Curtea Supremă, Lewis Powell, cu privire la problemele pe care cercurile de afaceri trebuiau să le înfrunte. Powell a redactat o notă intitulată „Atac la adresa sistemului liberei iniţiative americane“, în care avertiza asupra unui asalt al ecologiştilor, militanţilor pentru protecţia consumatorilor şi al altora care „fac propagandă împotriva sistemului căutând, în mod insidios şi constant să-l saboteze.“ El susţinea că era timpul ca „înţelepciunea, ingeniozitatea şi resursele cercurilor americane de afaceri să fie mobilizate împotriva celor care doresc să le distrugă.“area lui Pacific Legal Foundation, (PLF), în 1973. Avându-şi sediul în clădirea Camerei de Comerţ din Sacramento, a fost prima dintre instituţiile juridice care funcţionau in „interes public“, sponsorizate de corporaţii. Aceasta era destinată promovării intereselor sponsorilor săi

.

---

area lui Pacific Legal Foundation Fundaţia Legală a Pacificului (n.t.).

or de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Institute. Pe măsură ce grupurile agresive de apărare a interesului public au reuşit să mobilizeze largi forte civice de presiune asupra Congresului, cercurile de afaceri au hotărât că era nevoie de o altă abordare a problemei.

---

or de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National Coal Association, Chamber of Commerce sau American Petroleum Instituteor de recunoscut ca Beer Institute, National

Corporaţiile au început să-şi creeze propriile lor „organizaţii cetăţeneşti“ cu nume şi imagini construite cu grijă ca să mascheze faptul că erau sponsorizate de corporaţii, precum şi adevăratul lor scop. National Wetlarids Coalition (Coaliţia Naţională în privinţa Mlaştinilor, n.t.), a cărei emblemă reprezintă zborul senin al unei raţe peste o mlaştină, a fost sponsorizată“de companiile de gaze naturale şi petrolifere şi de edilii proprietăţilor imobiliare să lupte pentru slăbirea restricţiilor referitoare la transformarea mlaştinilor în câmpuri de exploatare petroliferă şi centre comerciale. Organizaţia Consumer Alert (Alerta Consumatorilor, n.t.) sponsorizată de corporaţii militează împotriva reglementărilor guvernamentale privitoare la siguranţa produselor. „Keep America Beautiful“ (Păstraţi America Frumoasă, n.t.) încearcă să ofere sponsorilor săi din industria de îmbuteliere o imagine ecologistă, finanţând campanii împotriva gunoaielor, în timp ce aceiaşi sponsori militează activ împotriva introducerii legislaţiei obligatorii de reciclare. Strategia urmăreşte să convingă publicul că deşeurile sunt responsabilitatea consumatorilor şi nu a industriei de ambalaje.[1] cum ar fi Heritage Foundation şi au revitalizat şcoli de gândire în agonie, dar susţinătoare ale punctului de vedere oficial, ca American Enterprise Institute**, care a cunoscut o creştere de 10 ori a bugetului său.Edificarea lobby-urilor corporatiste

Mesele rotunde ale întreprinderilor sunt asociaţii naţionale ale directorilor generali ai celor mai mari

---

Institutul Berii, Asociaţia Naţională a Cărbunelui, Camera de Comerţ, Institutul American al Petrolului.

[1] cum ar fi Heritage Foundation Fundaţia Tezaurului, (n.t.)

corporaţii transnaţionale. În vreme ce instituţiile mai puţin exdusiviste, ca de pildă camerele de comerţ şi asociaţiile naţionale ale fabricanţilor cuprind atât firme mari cât şi mici, reprezentând multe interese şi perspective diferite, membrii meselor rotunde ale cercurilor de afaceri sunt toate corporaţii transnaţionale, promotoare ale programului de globalizare economică.

Prima Masă Rotundă a Cercurilor de Afaceri a fost formată în Statele Unite în 1972, printre cei 200 de membri ai săi se află şefii a 42 dintre cele mai mari 50 de companii trecute de publicaţia „Fortune“ pe lista celor mai mari 500 de firme din industria americană, şapte dintre cele opt cele mai mari bănci comerciale din Statele Unite, şapte din cele zece cele mai mari companii americane de asigurări, cinci dintre cei şapte cei mai mari detailişti americani, şapte dintre cele opt cele mai mari companii de transporturi din Statele Unite şi nouă din cele unsprezece cele mai mari companii de servicii publice. În cadrul acestui+forum, directorul general al lui DuPont Chemical Company stă la aceeaşi masă cu directorii generali ai celor trei firme care-i fac concurenţă, Dow, Occidental Petroleum şi Monsanto. Capul firmei General Motors se află alături de capii companiilor Ford şi Chrysler şi la fel stau lucrurile cu fiecare industrie importantă. În acest forum, şefii celor mai mari corporaţii mondiale cu sediul în Statele Unite uită de rivalităţi, ca să ajungă la un consens pe teme de politică socială şi economică pentru America. Masa Rotundă a Cercurilor de Afaceri din Statele Unite se autocaracterizează în felul următor:

o asociaţie a directorilor generali care examinează problemele publice ce afectează economia şi elaborează

puncte de vedere prin care caută să oglindească principii economice şi sociale sănătoase. Înfiinţată în 1972, asociaţia a fost fondată în credinţa că directorii generali ar trebui să-şi asume un rol tot mai însemnat în dezbaterile permanente privitoare la politica oficială.

Masa rotundă crede că interesele fundamentale ale cercurilor de afaceri sunt foarte similare cu cele ale poporului american, care este direct implicat în calitate de cumpă-

' rător, angajat, investitor şi furnizor.

...Selecţia membrilor oglindeşte ţelul organizatorilor-ca reprezentarea sâ difere pe criteriul categoriei de afaceri şi pe cel al situării geografice. Astfel, membrii, aproximativ 200 de directori generali ai companiilor din toate domeniile de activitate, pot prezenta un profil de gândire legat de problemele de interes naţional.Democraţie de închinat

Industria care s-a dezvoltat cel mai mult la Washington o constituie firmele de relaţii cu publicul în favoarea obţinerii de profituri şi institutele politice sponsorizate de cercurile de afaceri angajate, în fabricarea de fapte, opinii, analize ale experţilor, sondaje de opinie şi solicitări directe prin poştă şi telefon pentru a crea militantă cetăţenească şi a desfăşura campanii de construire a imaginii publice la comandă pentru clienţii corporatişti. William Greider o numeşte „democraţie de închiriat“.nare tehnicile sofisticate ale marketingului de masă în scopul câştigării alegerilor. Cu aceste tehnici a realizat

---

nare tehnicile sofisticate ale marketingului Marketing = „Disciplina şi activitate comercială care porneşte de la cunoaşterea curentă şi în perspectivă a nevoilor cumpărătorilor, spre a satisface operativ aceste nevoi“ (DEX, p. 600, col. II).

neverosimila sarcină de a exploata alienarea cetăţenilor mărunţi pentru a construi o bază politică populară în sprijinul unui program elitist.

Ca oameni ai comerţului, era firesc ca republicanii să înţeleagă mai bine marketingul decât democraţii, aplicându-şi cunoştinţele legate de vânzarea produselor în politică, fără nici una dintre şovăielile stângace care-i inhibau pe politicienii de modă veche. Drept rezultat, alegătorii sunt acum priviţi ca o adunare pasivă de «consumatori», o masă de cumpărători potenţiali. Cercetarea descoperă prin sondaje ştiinţifice ce ştiu şi ce cred aceşti consumatori şi, mai important, ce simt ei, chiar dacă ei înşişi nu-şi cunosc propriile «sentimente». Apoi, se concepe o strategie de campanie pentru a se face o legătură între candidat şi aceste atitudini ale consumatorilor. Sunt fabricate imagini de reclamă care vor smulge răspunsuri pozitive si vor face vânzarea.

Comercializând Lumea

Cel care dispune de puterea de a proiecta o viziune a vieţii bune şi de a o face să prevaleze are cea mai decisivă putere dintre toate... După 1890, cercurile de afaceri americane au dobândit o asemenea putere şi. În alianţă cu instituţii-cheie, au început transformarea societăţii americane într-o societate, preocupată de consum, confort şi condiţie fizică, de lux, cheltuieli şi achiziţii, de a avea mai multe mărfuri anul acesta decât anul trecut şi încă mai multe la anul.

William Leach

În societăţile moderne, se pare că televiziunea a devenit cea mai importantă instituţie de reproducere culturală. Ea a fost deja acaparată în întregime de corporaţii în interese proprii, care acum emit pretenţii

asupra şcolilor noastre. Scopul nu este numai simpla vindere a produselor şi întărirea culturii consumeriste, ci şi totodată crearea unei culturi politice care să echivaleze în mintea publicului interesul corporatist cu cel uman. Folosind cuvintele lui Paul Hawken, „minţile noastre sunt asaltate de o formă de comunicare în masă care creează dependenţă şi serveşte sponsorii corporatişti al căror scop este de a reorganiza realitatea, astfel încât spectatorii să uite lumea din jurul lor.“Reorganizarea realităţiiîncepe cu pretenţia că într-o economie de piaţă, consumatorul decide şi piaţa se execută. Într-o lume formată din mici cumpărători şi comercianţi, acest lucru ar fi putut fi adevărat. Nici un comerciant individual nu s-ar fi putut aştepta să creeze o rtouă cultură care să conducă la cumpărarea produsului său. Aceasta nu mai éste realitatea noastră curentă. Corporaţiile contemporane nu au rezerve în legătura cu remodelarea valorilor unor societăţi întregi ca să creeze o cultură omogenă a indulgenţei care conduce la stimularea cheltuielilor legate de consum şi la propăşirea intereselor politice corporatiste. Pe măsură ce a crescut cererea corporaţiilor de a fi sprijinite prin publicitate, grafică, massmedia, producţie creativă, cercetări referitoare la consum, marketing, învăţământ etc., au apărut industrii întregi care ajută corporaţiile să creeze dorinţe nesăţioase pentru produsele pe care le vând şi să cultive valori politice aliniate la interesele corporatiste.

Întâi America, apoi restul Lumii

Era o vreme când preponderenţa culturii americane ar fi fost cel mai rău coşmar pentru oricine făcea marketing de masă. Cumpătarea definea în principal renumita „etică puritană“ pe care primii colonişti puritani

o aduseseră cu ei în America. Puritanii apreciau munca grea, participarea în comunitate, traiul cumpătat şi devoţiunea spirituală. Regula lor fundamentală de viaţă era de a nu te întinde mai mult decât ţi-e plapuma. Ei îi învăţau pe copiii lor următorul aforism: „foloseşte-1 până-1 rupi, fâ-ţi altul sau descurcă-te fără.“ *Culture*, modul în care au reuşit să transforme o cultură orientată spre spiritualitate şi cumpătare, într-una a autosuficienţei. Leach consideră că pretenţia potrivit căreia piaţa satisface pur şi simplu dorinţele consumatorilor nu este altceva decât o invenţie interesată a celor care-şi câştigă existenţa manipulând realitatea pentru a ne convinge consumatorii să cumpere ceea ce corporaţiile găsesc că este profitabil să vândă:

Culture Pământul Dorinţei : Negustorii, Puterea si Apariţia unei Noi Culturi Americane (n.t).

Intr-adevăr, cultura capitalismului consumerist s-ar putea să fi fost una dintre culturile cele mai lipsite de consens credte vreodată şi aceasta din două motive. În primul rând, nu a fost produsă de «popor», ci de grupuri comerciale în cooperare cu alte elite, care nu aveau reticenţe şi erau implicate în dobândirea profitului şi în acumularea capitalului pe o scară tot mai mare. În al doilea rând, a fost lipsită de consens pentru că în activitatea zilnică a acestor cercuri, care în nici un caz nu era conspirativă, aducea în prim-plan numai un aspect al bunului trai şi le înlătura pe toate celelalte. Astfel, a diminuat viaţa publică americană, refuzând poporului american accesul la cunoaşterea altor posibilităţi de organizare şi înţelegere a vieţii, ceea ce ar li îndreptăţit consimţământul lor faţă de cultura dominantă (dacă un .asemenea consimţământ era să fie vreodată dat) într-o reală democraţie.Tot ce ştie lumea MTV-ului: „Coca-Cola este cea mai bună“ („Coke îs best“).

În articolul său din „Atlantic Monthly“ în care lăuda integrarea economică, Akio Monta caracteriza culturile locale specifice drept piedici în calea comerţului.Numerele muzicale şi reclamele se contopesc să creeze o stare de nostalgie pentru cineva pe care sâ-1 iubeşti, pentru

o întâmplare emoţionantă, o saturaţie de singurătate şi dorinţa de a cumpăra un disc, un bilet la un concert rock, un tricou, un autoturism marca Thunderbird. Reclamele sunt cu atât mai eficiente cu cât nu sunt recunoscute ca atare... Pe întreg pământul, oamenii folosesc aceleaşi dispozitive electronice pentru a privi sau a asculta aceleaşi cântece şi poveşti comerciale.Sarah Ferguson crede că o comercializare a culturii tineretului, în special a muzicii, care cândva era o cale fundamentală a rebeliunii expresive a adolescenţilor, îi împiedică pe tineri să fie stăpâni chiar şi pe propria rebeliune şi inhibă în mod activ dezvoltarea unei culturi alternative. Ea scrie: „Saltul pe care l-a făcut un nou stil muzical de la un caracter subversiv la unul oficial este acum atât de dens încât nu există nici un moment de libertate şi haos în care să poată prinde rădăcini o cultură alternativă.“Corporaţiile în sala de clasă

Corporaţiile se pregătesc acum să colonizeze cea de-a doua instituţie importantă de reproducere culturală, şcolile. Conform Sindicatului Consumatorilor, în 1990, 20 milioane de şcolari americani au folosit o formă sau alta de materiale didactice, sponsorizate de corporaţii în orele lor de clasă. Unele dintre acestea sunt promovări făţişe ale alimentelor sintetice, hainelor şi articolelor de toaletă personală. De exemplu, National Potato Board (Consiliul National al Cartofului) s-a alăturat unui program de predare a matematicii, în care se celebrau cartofii prăjiţi pentru simpatizanţii Consiliului, în cadrul Lunii Cartofului Prăjit. Nutrasweet, un înlocuitor al zahărului a

sponsorizat un program de „sănătate totală“. de Leaming Emichment Corporation, destinată claselor.

În aceasta programă se pretindea că elevii sunt ajutaţi să evalueze Acordul Nord American pentru Comerţ Liber (NAFTA), în special, prin indicarea avantajelor sale.

Confruntate cu un public conştient de problemele ecologice, corporaţiile au răspuns vopsindu-se în verde şi căutând să definească aceste probleme şi soluţiile lor prin căi care le sprijină obiectivele. O altă contribuţie a acestei corporaţii la învăţământul public este o casetă video, pregătita pentru a fi folosită în clase, care încearcă să ne spună că plasticul este cel mai bun reziduu de aruncat în gropile de gunoi. O programă şcolară Exxon, intitulată „Energy Cube“ (Cubul energiei, n.t.) omite discutarea eficienţei combustibililor alternativi faţă de cei fosili şi încălzirea globală a atmosferei. Intr-adevăr, ea încearcă să echivaleze benzina cu energia solară în mintea elevilor, explicând că „valoarea sa energetică provine de la energia solară acumulată în combinaţii chimice de natură organică.“

Mobil şi alte corporaţii sunt suporteri activi ai Consiliului Naţional pentru Educaţie Economică, a cărei misiune este să promoveze predarea economiei în şcolile elementare şi licee. Un editorial plătit de Mobil în „New York Times“ se plângea de faptul că absolvenţii de liceu au putut răspunde corect la numai 35% din întrebările cuprinse într-un sondaj naţional privitor la alfabetizarea economică. Evident, Mobil are propria concepţie asupra a ceea ce este un răspuns corect. Editorialul relatează:

---

de Leaming Emichment Corporation Compania îmbogăţirii învăţării (n.t.).

Când vine vorba de probleme interne, este util să înţelegem impactul pe care creşterea sau scăderea impozitelor îl va avea asupra securităţii locurilor de muncă şi asupra nivelului dumneavoastră de trai. Şi când vine vorba de politica mediului înconjurător şi reglementările din acest domeniu, este necesar să înţelegem principiile economice fundamentale ca, de pildă, aprovizionarea şi, cererea, cost versus beneficiu şi nevoia de profit a unei companii.20

General Motors a expediat prin poştă o casetă video intitulată „I Need the Earth and the Earth Needs Me“ (Eu am nevoie de pământ şi pământul are nevoie de miije, n.t.) pe adresa fiecărei şcoli elementare publice, private şi parohiale din Statele Unite. Pe un fundal care înfăţişează copii fericiţi înotând în ape limpezi şi alergând în spaţii pitoreşti, caseta produsă de GM promovează asemenea activităţi ca plantarea copacilor şi reciclarea materialelor.

Nu se face nici o menţiune referitoare la transportul public sau necesitatea reproiectării oraşelor pentru a reduce nevoile de transport. General Motors recomandă formarea unor parcuri de maşini şi reciclarea uleiului de motor folosit. Toate afirmaţiile făcute în caseta video şi în ghidul de utilizare care-o însoţeşte şi este destinat profesorilor sunt exacte. Totuşi, tabloul de ansamblu este înşelător pentru că omite să menţioneze fapte şi idei critice.

Channel One, un program şcolar de televiziune, sponsorizat de agenţiile de publicitate îşi transmite ştirile şi reclamele pentru bomboane, fast food şi snack-uri direct în clase, timp de 12 minute pe zi, în mai mult de 12 mii de şcoli. In schimbul unei antene de satelit şi al unui echipament video pentru fiecare clasă, şcoala trebuie să fie de acord ca Channel One să fie transmis zilnic în cel puţin 90% din zilele de şcoală la 90% dintre copii. Profesorilor nu li se permite să întrerupă emisiunea sau să o închidă. Un sondaj de opinie a .descoperit că majoritatea elevilor credeau că de vreme ce Channel One este proiectat în şcoală, produsele cărora li se face reclamă trebuie să fie bune pentru ei.Lumea anului *1984*

Corporaţiile cheltuiesc bani pe publicitate, lobby, sprijin şi relaţii publice, fie în şcoli, fie în mass-media, pentru a încuraja acţiunile publice şi individuale care susţin şi propásese interesele corporatiste, utilizând orice fel de metode care să provoace reacţiile dorite din partea consumatorilor:

Vânătoarea selectivă de căprioare este folosită ca un model totemic într-un document de angajare pe viitor a companiei, cu toate că ea continuă să se delimiteze şi să lupte împotriva reînnoirii de către Congres a Legii cu privire la speciile pe cale de dispariţie. Americanii se uită aprobator peste o pajişte plină de gunoaie şi de flori sălbatice, curăţată de copii cu pungi de plastic; popularizate ca fiind biodegradabile, ceea ce nu este adevărat. (Mobil Oii a fost dată în judecată şi sancţionată de procurorii generali ai mai multor state pentru această reclamă). Simpson Paper oferă un sortiment de hârtie „reciclabilă“, după a cărei utilizare ar rămâne o cantitate neglijabilă de deşeuri, folosind numele scriitorilor Thoreau, Whitman şi Leopold. Centralele nucleare britanice anunţă că energia nucleară este ecologică de vreme ce nu poluează aerul.

Ajustându-î pe săraci

Ei nu mai folosesc gloanţe şi frânghii, ci Banca Mondiala şi Fondul Monetar Internaţional

JesseJackson

În agitaţia creării instituţiilor globale care a urmat imediat după cel de-al doilea război mondial, în centrul atenţiei opiniei publice s-a aflat Organizaţia Naţiunilor Unite. Aceasta ar fi urmat să cuprindă toate statele, fiecare având un statut egal, cel puţin în cadrul Adunării Generale. Delegaţii la ONU sunt personalităţi publice, iar dezbaterile se desfăşoară în public şi adesea sunt aprinse. Totuşi, Adunarea Generală are puţină putere reală. Adevărata putere de acţiune este investită în Consiliul de Securitate, în care fiecare dintre marile puteri deţine dreptul de veto. Judecând după structurile

sale de conducere, trebuie să tragem concluzia că ONU a fost creată în principal ca să funcţioneze ca un forum de dialog.

Prin contrast, au fost create alte trei instituţii multilaterale, într-un mod foarte discret, ca acestea să funcţioneze în spatele opiniei publice, Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, cunoscută de obicei de toată lumea sub numele de Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional (FMI) şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). De obicei, aceste trei agenţii sunt cunoscute sub numele comun de instituţiile Bretton Woods, în amintirea unei şedinţe a reprezentanţilor din 44 de ţări, care s-au adunat la Bretton Woods, în New Hampshire, în intervalul 1-22 iulie 1944, ca să ajungă la un acord asupra unui cadra instituţional de funcţionare a economiei mondiale postbelice. Scopul oficial a ceea ce mai târziu s-a numit sistemul Bretton Woods, a fost de a uni lumea într-o reţea de prosperitate economică şi interdependenţă care va împiedica statele să recurgă la război. Un alt scop urmărit de artizanii săi a fost acela de a crea o economie mondială deschisă, unificată, sub conducerea Statelor Unite, ceea ce ar fi asigurat accesul neîngrădit al Americii lă pieţele şi materiile prime ale lumi.Crearea unei cereri pentru datorii

Primul obiectiv principal al Băncii Mondiale a fost de a finanţa reconstrucţia Europei. Totuşi, existau foarte puţine solicitări din partea statelor europene pentru împrumuturi de la Banca Mondială. Lucrul de care avea nevoie Europa era punerea în circulaţie a unor subvenţii rapide sau concesionarea unor împrumuturi în sprijinul echilibrării balanţei de plăţi şi importuri, pentru a face

faţă pe moment necesităţilor lor fundamentale, pe parcursul reconstruirii propriilor economii. Planul american Marshall asigura acest tip de ajutor, în vreme ce Banca Mondială nu făcea acest lucru. În 1953, la nouă ani după înfiinţarea sa, totalul împrumuturilor acordate de-Bancă se ridica la numai 1,75 miliarde dolari, din care doar 497 milioane au fost destinate reconstrucţiei europene. Această sumă pălea în comparaţie cu cei 41,3 miliarde dolari, acordaţi Europei sub auspiciile Planului Marshall.[21]

Marthe Evans, prim-vicepreşedinte al lui'Scholastic Inc., a prezentat întreprinderilor următoarea pretenţie într-un eseu publicat în „Advertising Age“:

Din ce în ce mai multe companii văd comercializarea pedagogică ca fiind cea mai convingătoare, memorabilă şi ieftină modalitate de a construi o parte de gândire şi piaţă în secolul XXI... (Un program Gillette, care prezenta adolescenţilor lame de ras sigure, n.a) ... construieşte loialităţi faţă de marcă şi produs în cadrai procesului de modelare a stilului de viaţă, centrat pe clasă şi potenţat de camaraderie.... Puteţi inventa reclame care să îi poarte pe elevi din rândurile claselor în cele ale supermarket-urilor?[22]

Dacă nu, pe semne Scholastic Inc., unul dintre cei mai importanţi producători de materiale didactice, este gata să vă ajute.

Alte corporaţii propun ca şcolile publice să funcţioneze pe o bază de profit. Posibilităţile de a trage profit din transformarea claselor în noi debuşee ale mass-mediei pentru comercializarea corporatistă, construirea imaginii corporaţiilor şi îndoctrinarea ideologică vizând minţi tinere şi maleabile sunt înnebunitoare şi

înspăimântătoare.
23

Companiile de tutun cheltuiesc milioane pentru a convinge publicul că nu există nici o bază ştiinţifică pentru afirmaţiile că fumatul este dăunător sănătăţii; fabricanţii de automobile se luptă împotriva standardelor de emisii; producătorii de arme, împotriva controlului armamentelor; companiile chimice îşi depozitează ilegal reziduurile toxice; iar companiile farmaceutice se angajează în fixarea preţurilor de monopol. Şi asta se întâmplă în fiecare zi. Chiar dacă toate corporaţiile pretind contrariul, însăşi revista „Business Week“ a arătat-o foarte bine: „Multinaţionalele modeme nu sunt instituţii sociale. Ele vor stârni guvernele unele împotriva altora, vor modifica fixarea preţurilor ca să minimizeze impozitele, vor căuta să domine opiniile, să exporte locurile de muncă, sau să retragă tehnologia pentru a-şi păstra o superioritate competitivă.“[24]

Eforturile coiporatiste de a modela cultura şi politica noastră printr-un control asupra televiziunilor amintesc de cartea lui George Orwell, *1984,* şi de imaginile unei societăţi autoritare, guvernate de monitoare de televiziune totdeauna prezente care manipulează percepţiile cetăţenilor asupra lumii. Realitatea noastră este mult mai subtilă, iar tehnicile mult mai sofisticate decât a anticipat Orwell. Sforile sunt trase mai degrabă de corporaţii, decât de guverne. Suntem guvernaţi de o piaţă opresivă, nu de un stat opresiv.

Tehnicile au o simplitate elegantă. Ele se centrează pe manipularea simbolurilor culturale în care identităţile şi valorile noastre individuale sunt ancorate. Înainte de apariţia mass-mediei, aceste simboluri erau creaţii

colective ale oamenilor care-şi povesteau unii altora şi-şi exprimau sentimentele lor interioare prin intermediul mijloacelor artistice. Ele reprezentau simţul identităţii noastre colective. Cu cât petrecem mai mult timp cufundaţi în lumea televiziunii, controlată şi formată de corporaţii, cu atât avem mai puţin timp pentru schimburi umane directe prin care erau odinioară exprimate, reîntărite şi modernizate valorile şi identităţile culturale. Tot mai mult cei care controlează mass-media ne controlează cultura de bază.

Artizanii viziunii globale corporatiste caută o lume în care simbolurile universalizate, create şi deţinute de cele mai puternice corporaţii din lume să înlocuiască simbolurile culturale distinctive care leagă oamenii de anumite locuri, valori şi comunităţi umane. Simbolurile noastre culturale oferă o importantă sursă de identitate şi semnificaţie; ele ne afirmă valoarea şi locul nostru în istorie. Ele ne determină devotamentul şi responsabilitatea pentru sănătatea şi bunăstarea comunităţilor noastre şi a ecosistemului lor specific. Când controlul simbolurilor noastre culturale trece în mâinile corporaţiilor, le cedăm prin excelenţă puterea de a ne defini identitatea. În loc să fim americani, norvegieni, egipteni, filipinezi sau mexicani, devenim pur şi simplu membri ai „generaţiei Pepsi“, detaşaţi de orice loc şi semnificaţie, cu excepţia celor pe care corporaţia consideră profitabil să ni le confere. Tirania de piaţă s-ar putea să fie mult mai subtilă decât cea de stat, dar nu mai puţin eficace în înrobirea celor mulţi pentru interesele câtorva.

Capitolul 12

1

Pentru a atrage companii ca ale dumneavoastră... am doborât munţi, am defrişat jungle, am drenat mlaştini[1]*. am schimbat cursul râurilor, am mutat oraşele din loc... | Toate acestea le-am făcut ca să vă fie mai uşor dumneavoastră şi întreprinderii dumneavoastră să faceţi afaceri aici.*

Reclamă a guvernului ñlipinez, publicată în „Fortune“[2]

A

[3] Două dintre instituţiile de la Bretton Woods, FMI şi Banca Mondială, au fost de fapt create chiar în cursul acestei reuniuni. GATT-ul a fost creat la o reuniune internaţională ulterioară.

Deşi, din punct de vedere oficial erau desemnate ca „agenţii speciale“ ale ONU, instituţiile de la Bretton Woods funcţionează aproape independent de aceasta din urmă. Conducerea şi administraţia lor sunt secrete, ascunse cu grija de curiozitatea opiniei publice şi de dialogul democratic. Într-adevăr, funcţionarea internă a Băncii Mondiale eâte atât de secretă încât accesul la cele mai multe dintre documentele sale importante referitoare la planurile, strategiile şi priorităţile statelor le este refuzat până şi directorilor săi în exerciţiu. In Banca Mondială şi FMI, marile puteri au atât dreptul de veto în privinţa anumitor decizii, cât şi drepturi de vot, proporţional cu acţiunile la capitalul subscris, asigurându-şi capacitatea de a stabili şi controla programul.[4]

În acest capitol, examinăm cum anume, jucându-şi până la capăt rolurile, Banca Mondială şi FMI au conlucrat la adâncirea dependenţei statelor subdezvoltate de sistemul mondial şi apoi la deschiderea economiilor lor

colonizării corporatiste. În capitolul următor ne vom uita la modul în care GATT şi succesoarea lui, Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC), sunt folosite de cele mai mari corporaţii din lume pentru a-şi consolida propria putere şi a se plasa în afara controlului public.
5

Raportul anual de activitate al Băncii Mondiale pe perioada 1947-48 recunoştea că lipsa de cerere pentru obţinerea de împrumuturi nu se limita numai la Europa. Pe măsură ce şi-a îndreptat atenţia spre ţările cu venituri mici, în căutare de clienţi, ea s-a lovit de o problemă similară. Pur şi simplu statele nu prezentau Băncii proiecte acceptabile. Au fost identificate două probleme. Prima era lipsa de deprinderi tehnice şi de planificare a solicitanţilor de împrumuturi în redactarea cererilor de împrumut.[6] Cea de-a doua problemă detaliat ilustrată cu documente de Robin Broad în studiul efectuat de ea asupra activităţii Băncii Mondiale şi a FMI în Filipine, era mult mai profundă: elitele de afaceri care în mod regulat alternau în funcţiile guvernamentale importante erau împărţite între naţionalişti economici şi transnaţionalişti.

Grupul economic naţionalist îi cuprindea pe acei oameni de afaceri care erau angajaţi în primul rând în servirea pieţei locale. În mod normal, ei favorizau evitarea situaţiilor economice încurcate pe plan internaţional şi căutau să protejeze pieţele şi resursele naţionale ^e riscurile economiei internaţionale.[7] Majoritatea acestora erau plictisiţi de creditorii internaţionali şi refuzau avansurile Băncii. În primii ei ani de activitate, controlul politicii economice în majoritatea statelor cu venituri mici se afla în mâinile ferme ale naţionaliştilor economici.

Transnîtţionaliştii erau mult mai apropiaţi de ideologia Băncii şi înclinaţi să fie mai receptivi la mişcările care atrăgeau economia naţională în orbita mondială. Ei erau aliaţii ei prin excelenţă.[8] Aceştia se împărţeau în două grupuri. Primul era constituit din oameni de afaceri care aveau legături cu Băncile şi corporaţiile transnaţionale, prin intermediul firmelor mixte, al acordurilor de licenţă, aranjamentelor de marketing şi al altor relaţii care le apropiau interesele de politicile favorabile liberei circulaţii internaţionale a mărfurilor şi capitalului. Cel de-al doilea grup era constituit din tehnicienii birocraţi cu studii superioare, care s-au specializat în economie, deseori în străinătate, şi colaborau sistematic cu instituţiile străine sau multilaterale.[9]

Pe atunci, dezbaterile pe teme de dezvoltare se axau pe o problema cheie: unde vor găsi noile ţări industrializate o asemenea cerere de piaţă care sâ le propulseze creşterea economică, mai cu seamă cea din sectoarele industriale? Protagoniştii în discuţie au recunoscut numai două posibilităţi, fie concentrarea industrializării pentru a furniza substitutele produse pe plan local pentru acele bunuri pe care ţara le importa în mod curent (strategii de înlocuire a importurilor), fie edificarea unor industrii interne pentru a servi în primul rând pieţelor de export din străinătate (strategii orientate pe export). Prima strategie, pentru care a pledat economistul argentinian Râul Prebisch şi Comisia Economică ONU pentru America Latină (ECLA), a fost orientată pe autonomie şi se opunea făţiş mandatelor Băncii Mondiale şi ale Fondului Monetar Internaţional de a deschide economiile interne expansiunii investiţiilor şi comerţului exterior.[10] înlocuirea importurilor le-a redus

cerinţele de import şi astfel, nevoia de valută. Strategia reprezenta o anatemă pentru o bancă a cărei raţiune de a exista era acordarea de credite în valută forte pentru sporirea achiziţionării de bunuri şi servicii din statele industrializate ale Nordului. Naţionaliştii economici au fost înclinaţi,să favorizeze strategia înlocuirii importurilor, în timp ce transnaţionaliştii mai degrabă favorizau strategia orientată pe export.

În anii ’50, Banca Mondială a urmat o strategie concepută să înlăture ambele bariere. A acordat prioritate proiectelor „de formare a instituţiilor" destinate să creeze agenţii guvernamentale autonome care să fie clienţii ei regulaţi. În general, personalul ei a căutat să se asigure că aceste agenţii erau relativ autonome faţă de guvernele lor şi aveau un personal constituit în principal din tehnocraţi transnaţionalişti, puternic dependenţi de Banca Mondială, atât sub aspect profesional, cât şi sub aspect financiar. În 1956, Banca a creat Economic Development Institute (Institutul pentru Dezvoltare Economică, n.t.). Acesta a organizat iniţial şeminarii pentru înalţii funcţionari guvernamentali din statele debitoare pentru a-i îndoctrina cu punctul de vedere al Băncii Mondiale privind teoria şi practica dezvoltării. A oferit de asemenea şi o calificare tehnică pentru personalul agenţiilor nou create în ce priveşte procedurile şi metodele Băncii de pregătire şi punere în aplicare a împrumuturilor.[11]

Pretenţia Băncii, că pur şi simplu ar răspunde nevoilor şi cererilor statelor debitoare este la fel de falsă ca şi cea a libertariştilor corporatişti, conform căreia piaţa satisface cererea consumatorilor.

Ea a făcut ceea ce au făcut pieţele de desfacere cu

amănuntul în secolul XIX, când s-au confruntat cu o cultură a cumpătării care nu a produs suficienţi clienţi. S-a apucat să remodeleze valori şi instituţii în aşa fel încât să creeze clienţi pentru produsul lor. La fel ca şi corporaţiile care au ales acest curs, Banca a dat prea puţină atenţie urmărilor pe termen mai lung ale acţiunilor efectuate în principal pentru a-şi satisface propriile nevoi.

Odată aplicată strategia ei de creare a cererii, Banca a început să-şi sporească mai mult influenţa asupra politicilor clienţilor săi mai importanţi, stabilind grupuri de coordonare ale donatorilor sub conducerea sa pe o bază individualizată, de la un stat la altul. De exemplu, a copleşit India cu împrumuturi în anii ’50 într-un efort eşuat de a-şi construi o influenţă suficient de mare pentru a îndepărta această ţară de la o politică a substituirii importurilor şi de intervenţie activă a guvernului în economie. Totuşi, sfaturile sale nu au fost băgate în seamă de ministrul indian de finanţe, care era foarte naţionalist. Atunci şi-a schimbat tactica, a format un grup de donatori şi a promis creşteri substanţiale ale ajutorului său, dacă India va adopta politici mai orientate spre export şi spre piaţa liberă. Până în 1971, Banca a prezidat 16 dintre aceste grupuri de donatori.[12] Aceasta a deschis o nouă eră în cooperarea dintre donatori sub conducerea Băncii Mondiale şi a sporit influenţa acesteia.[13]

Relaţia corporatistă

Deşi caută să-şi creeze o imagine de solicitudine faţă de săraci şi guvernele ei clientelare, Banca Mondială este, în primul rând, o creaţie a sistemului financiar internaţional. Relaţiile financiare directe ale Băncii cu

sectorul corporatist transnaţional, atât din statele care contractează un împrumut, cât şi din cele care îl acordă, s-au bucurat de prea puţină atenţie. Din punct de vedere tehnic, Banca este proprietatea guvernelor membre care contribuie la capitalul depus, care era de numai 10,53 miliarde dolari, tot atât ca şi în 1993. În plus, guvernele membre au garantat. 155 miliarde dolari care pot fi ceruţi de Bancă, atunci când este nevoită săşi achite obligaţiile financiare. Capitalul şi garanţiile depuse nu constituie de fapt împrumuturi. Ele garantează marile operaţiuni financiare de împrumut ale Băncii pe pieţele financiare internaţionale, unde se strâng fondurile care apoi sunt reîmprumutate guvernelor cu dobânzi mult mai avantajoase decât le-ar putea obţine acestea, contractând împrumuturi directe.

Deşi Banca împrumută guvernelor, în mod normal proiectele sale implică mari contracte de aprovizionare cu firme transnaţionale de construcţii, mari firme de consultanţă şi contractanţi de aprovizionare. Aceste firme constituie unul dintre cele mai puternice corpuri electorale ale Băncii. Domeniul de operaţiune al Băncii supravegheat cel mai îndeaproape de directorii săi executivi, reprezentanţi ai guvernelor acţionare, este procesul de aprovizionare. Fiecare director doreşte să se asigure că statele pe care el sau ea le reprezintă primesc cel puţin o parte cinstită din contractele de aprovizionare. Departamentul american al Trezoreriei este chiar explicit în apelurile către cercurile corporatiste pentru a asigura reîmprospătarea fondurilor Băncii. Funcţionarii Trezoreriei arată că pentru fiecare dolar oferit Băncii Mondiale de guvernul american, mai mult de doi dolari se întorc în buzunarele exportatorilor americani datorită contractelor de aprovizionare. Aşa cum Lloyd Bentsen, ministrul american de Finanţe, asigura Congresul în 1994, ¡.dolarii pe care i-am trimis în străinătate prin intermediul Băncilor de dezvoltare, revin acasă sub forma creşterii exporturilor şi a creării unui număr mai mare de locuri de muncă.“ncii Mondiale, International Finance Corporation, este aceea să facă împrumuturi garantate de guverne, în condiţii favorabile, investitorilor particulari, ale căror proiecte sunt prea riscante pentru a se încadra în criteriile de finanţare ale băncilor comerciale. Acestea acoperă 10 până la 12 procente din totalul împrumuturilor ei.Dacă ar conta săracii

---

ncii Mondiale, International Finance Corporation
Compania Finanţelor Internaţionale (n.t.).

Când s-a propus formarea Băncii Mondiale, senatorul Republican RobertTaft s-a afirmat ca un redutabil oponent al acesteia. Pledoaria făcută de el în acest sens în 1945 relevă o intuire extraordinară a motivului pentru care ajutorul venit din străinătate pe baza unor mari fluxuri financiare este o idee profund greşită:

Cred că supraevaluăm valoarea dolarilor şi a ajutorului american pentru alte ţâri. Nici un popor nu poate trece peste voinţa altui popor. Fiecare stat trebuie să-şi rezolve propriile probleme şi orice am face n-o putem ajuta prea mult să-şi depăşească cele mai grave probleme... O ţâră care ajunge să se bizuie pe daruri şi împrumuturi de la alţii aproape sigur va amâna adoptarea măsurilor esenţiale, dure, necesare propriei salvări.", în care s-a ajuns la concluzia că 37,5% din proiectele finanţate de Bancă îndeplinite în 1991 au fost eşecuri la momentul încheierii lor.Garantarea drepturilor corporaţiilor

Mondialismul cosmopolit subminează graniţele naţionale şi puterea comunităţilor naţionale şi locale, în vreme ce întăreşte puterea relativă a corporaţiilor transnationale.

*Herman E. Daly*C

adrul unei economii postbelice care fusese stabilit mai ales de Statele Unite şi Marea Britanie necesita crearea a trei instituţii multilaterale: Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional şi o organizaţie mondială a comerţului. Crearea acestei din urmă organizaţii a fost Împiedicată datorită îngrijorărilor existente în Congresul american ca puterile sale ar viola suveranitatea Statelor

---

" „Irrţplementarea Efectivă: Cheia la Impactul Dezvoltării (n.t.).

Unite. Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT) a înlocuit-o, având un statut oarecum ambiguu, ca organismul prin care acordurile comerciale multilaterale au fost concepute şi puse în aplicare.

Abia de la 1 ianuarie 1995, triumviratul a fost în sfârşit completat. O nouă organizaţie mondială, Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC), s-a născut discret în timpul Rundei Uruguay a negocierilor GATT. A fost un triumf crucial al libertarismului corporatist. Un organism comercial cu o personalitate juridică independentă şi un personal similar aceluia al Băncii Mondiale şi Fondului Monetar Internaţional, funcţionează în prezent cu un mandat de a impulsiona libera circulaţie a mărfurilor şi capitalului şi a elimina barierele din calea acesteia. Necesităţile celor mai mari corporaţii mondiale sunt acum reprezentate de un organism mondial cu puteri legislative şi judiciare, dedicat asigurării drepturilor lor împotriva amestecului guvernelor democratice şi al popoarelor în faţa cărora acele guverne poartă o răspundere. Ceea ce realizaseră Banca Mondială şi FMI în instituţionalizarea doctrinelor libertarismului corporatist în ţările sărace, Organizaţia Mondială a Comerţului are acum un mandat şi putere de constrângere pentru a promova acest lucru în statele industrializate.

Cea mai înaltă instanţă juridică şi legislatură din lume

O prevedere cheie în cele aproximativ 2000 de pagini ale Acordului General pentru Tarife şi Comerţ, care creează Organizaţia Mondială a Comerţului este îngropată în paragraful al patrulea al articolului XIV: „Fiecare membru va asigura conformitatea legilor, reglementărilor şi procedurilor sale administrative cu

obligaţiile sale, aşa cum se prevede în Acordurile anexate.“ „Acordurile anexate“ cuprind toate acordurile multilaterale independente, legate de comerţul de mărfuri, serviciile şi drepturile de proprietate intelectuală. Odată ce aceste acorduri sunt ratificate de corpurile legiuitoare ale lumii, orice stat membru poate pune în discuţie prin OMC orice lege a unei alte ţări membre despre care crede că l-ar priva de beneficiile pe care ar spera să le obţină de pe urma noilor reguli de comerţ. Aceasta include în principiu orice'lege care cere ca mărfurile importate să se conformeze standardelor locale sau naţionale privitoare la sănătate, siguranţă, muncă ori mediu înconjurător, care le depăşesc pe cele acceptate pe plan internaţional ale OMC. Dacă guvernul împotriva căruia este înaintată plângerea nu poate dovedi, în mod mulţumitor pentru comisia OMC, că au fost respectate un număr de prevederi foarte restrictive, trebuie să-şi alinieze propriile legi la standardul internaţional mai coborât, sau să fie supus unor amenzi şi sancţiuni comerciale perpetue. Scopul Organizaţiei Mondiale a Comerţului este „armonizarea“ standardelor internaţionale. Reglementările care solicită ca produsele importate să satisfacă standardele locale referitoare la aceste chestiuni precum legile de reciclare, utilizarea aditivilor alimentari cancerigeni, obligaţii de asigurare auto, etichetarea produselor şi inspecţia sanitar-veterinară ar putea fi toate puse în discuţie. Statul inculpat trebuie să dovedească existenţa unei justificări pur ştiinţifice a acţiunii sale. Faptul că cetăţenii lui pur şi simplu nu vor să fie expuşi nivelului mai ridicat de risc acceptat de standardele mai coborâte ale OMC nu reprezintă un argument valabil.

Măsurile de conservare care-i îngrădesc unei ţări exportarea propriilor resurse, cum ar fi produsele forestiere, piscicole şi minerale, pot fi caracterizate ca practici necinstite de comerţ, la fel ca şi obligaţiile conform cărora cheresteaua şi celelalte resurse recoltate să fie prelucrate pe plan intern pentru a asigura încadrarea în muncă a populaţiei locale. Statele care încearcă să ofere un tratament preferenţial investitorilor locali în defavoarea celor străini, sau care nu protejează drepturile de proprietate intelectuală ale companiilor străine sunt de asemenea susceptibile de a fi aduse pe banca acuzării. Interesele locale nu mai sunt un fundament valid pentru legile locale sub noul regim al OMC. Interesele comerţului internaţional, care sunt în primul rând interesele corporaţiilor transnaţionale, trec pe primul plan.

Pot fi de asemenea puse în discuţie legile statale şi guvernele locale aflate sub jurisdicţia vreunui stat membru, chiar dacă acestea nu sunt semnatarele noului acord. Guvernul naţional sub a cărui jurisdicţie intră ele ajunge să fie obligat şă ia toate măsurile raţionale pentru asigurarea supunerii acestor state sau administraţii locale. Asemenea „măsuri raţionale“ cuprind legislaţia preventivă, contestaţiile şi retragerea sprijinului financiar.

Faptul că legile locale sunt supuse contestării sub OMC nu înseamnă neapărat că vor fi şi schimbate. Totuşi, exista numeroase cazuri în care aceste tipuri de legi au fost contestate cu succes sub regulile anterioare ale mai puţin severului GATT. Chiar şi înainte de ratificarea GATT-OMC, Statele Unite, Canada, Uniunea Europeană şi Japonia şi-au redactat liste cuprinzătoare ale legilor pe

care una intenţiona să i le conteste celeilalte, odată ce acordul intra în vigoare.

Deşi GATT-OMC este un acord între state, iar contestările erau aduse de către o ţară împotriva alteia, impulsul pentru o contestaţie aparţine unei corporaţii transnaţionale care se crede dezavantajată de o anumită lege. Corporaţia respectivă caută un guvern care să poată fi încurajat să aducă o contestaţie. Poate să nu fie neapărat guvernul ţării sale de origine. O contestaţie poate fi adusă de guvernul oricărui stat capabil să argumenteze convingător că interesul său economic este subminat. De exemplu, o companie americană care cultivă fructe în Mexic utilizează un anume pesticid ce lasă un reziduu toxic pe fructe. Acesta nu încalcă standardul internaţional, dar este mai mare decât cel al statului California. Corporaţia poate convinge guvernul mexican să pună în discuţie standardul californian sub OMC. California nu ar avea dreptul să facă recurs împotriva unei decizii nefavorabile a OMC în nici unul din tribunalele americane.

Pretutindeni în lume, companiile de tutun s-au folosit în repetate rânduri de acordurile comerciale pentru a lupta împotriva reformelor sistemului medico-sanitar, destinate reducerii efectelor nocive ale fumatului. Când Taiwanul elabora o lege care să interzică vânzarea ţigărilor în automate, să îngrădească zonele publice de fumat, să interzică toate formele de publicitate şi de promovare a tutunului şi să finanţeze o campanie de educaţie civică pentru a-i încuraja pe oameni să renunţe la fumat, reprezentantul comercial al Statelor Unite a răspuns reclamaţiilor companiilor transnaţionale de tutun amenințând că va cere sancţiuni comerciale împotriva Taiwanului, chiar dacă aceste legi ar afecta în egală măsură companiile interne taiwaneze de tutun, ca şi importurile americane. După ce interdicţiile privitoare la companiile străine de tutun au fost revocate în Coreea ca urmare a unor presiuni similare, procentajul adolescenţilor de sex masculin fumători a crescut de la 1,6 la *8,7.*Guvernarea în interesul corporaţiilor

Corporaţiile transnaţionale importante din lume au jucat un rol extrem de influent în cadrul negocierilor GATT şi vor fi tot atât de active în cadrul OMC. Ele sunt deosebit de bine reprezentate în cadrul delegaţiilor americane care au jucat un rol central în evaluarea acordurilor GATT. Cheia acestui acces corporatist este Legea Statelor Unite cu privire la Comerţ din 1974, care stipulează existenţa unui sistem de comitete comerciale consultative pentru a susţine punctul de vedere al opiniei publice în cadml negocierilor comerciale ale Americii.[s Congress Watch], dat publicităţii în decembrie 1991, a

---

s Congress Watch Organizaţia Civică de Supraveghere a Congresului (n.t.).

constatat că din cei 111 membri ai celor trei principale comitete comerciale consultative, numai doi reprezentau sindicate. Un loc rezervat unei organizaţii ecologice nu fusese ocupat şi nu au existat reprezentanţi ai consumatorilor. Comisiile comerciale îşi anunţau rareori şedinţele opiniei publice, iar acestea nu erau niciodată deschise publicului larg.

Prin contrast cu interesul public, cel corporatist era bine reprezentat. Studiul a constatat că 92 de membri ai celor trei comitete reprezentau companii individuale, iar 16 reprezentau asociaţii de comerţ, 10 dintre acestea provenind din industria chimică. Printre membrii Comitetului Consultativ pentru negocieri şi politică comercială, cel mai important dintre comitete, figurau asemenea giganţi corporatişti ca IBM, AT&T, Bethehem Steel, Time Warner, 3M, Corning, BankAmerica, American Express, Scott Paper, Dow Chemical, Boeing, Eastman Kodak, Mobil, Amoco, Pfizer, Hewlett Packard, Weyerhaeuser şi General Motors, toate acestea fiind totodată şi membre în Masa Rotundă a Cercurilor de Afaceri americane. Dintre membrii corporatişti, toţi, cu excepţia lui General Motors, erau reprezentaţi fie de directorul Consiliului de Administraţie, fie de preşedinte. În cele mai multe cazuri, oricare dintre aceşti doi funcţionari îndeplinea calitatea de director general. Potrivit organizaţiei Public Citizen’s Congress Watch:

Comitetele consultative sunt atât de unite cu negociatorii guvernamentali, specializaţi în comerţ, încât membrii comisiei au nevoie de permise de securitate. Unul dintre drepturile calităţii de membru este şi accesul într-o cameră specială de lectură, ticsită de documente secrete pentru a fi examinate de consilierii

guvernamentali. Pentru a oferi posibilitatea negociatorilor să afle opiniile consilierilor comerciali cu privire la negocierile GATT, s-a iniţiat o bancă de date care instantaneu aduce la cunoştinţa negociatorilor cuvintele unui membru al comitetului consultativ. Sponsorii guvernamentali ai sistemului consultativ în domeniul comercial fac eforturi imense pentru a-i ţine în permanenţă la curent pe consilierii comerciali cu toate întorsă*j* turile şi schimbările din cadrul procesului de negociere. În ciuda influenţei lor imense, consilierii comerciali ai corporaţiilor lucrează într-un anonimat total.Un document din 1989 al Departamentului Comerţului descria amestecul membrilor comitetului consultativ în Runda Tokyo a negocierilor GATT din 1979:

Consilierii au petrecut ore în şir la Washington consultându-se cu negociatorii în problemele cheie şi trecând în revistă versiunile finale ale acordurilor propuse. În cea mai mare parte, negociatorii guvernamentali au urmat sfaturile comitetului consultativ... Ori de câte ori sfaturile nu au fost urmaţe, guvernul a adus la cunoştinţa comitetelor raţiunile pentru care nu a fost posibilă utilizarea recomandărilor lor.Protejând monopolurile informaţiilor

Multe dintre prevederile acordurilor GATT şi OMC au fost prezentate ca necesare pentru asigurarea funcţionării eficiente a pieţelor competitive. Totuşi, GATT-OMC nu faci; nimic pentru a limita capacitatea corporaţiilor transnaţionale de a-şi folosi puterea economică pentru a elimina competitorii de pe piaţă prin mijloace nedrepte, acaparând concurenţa prin fuziuni şi achiziţii sau formând alianţe strategice cu rivalii lor pentru a împărţi tehnologie, facilităţi de producţie şi

pieţe. Într-adevăr, o zonă în care GATT-ul solicită consolidarea reglementărilor şi standardelor guvernamentale este acordul privind la drepturile de proprietate intelectuală, anume patentele, drepturile de autor şi mărcile comerciale. Aici se solicită intervenţia hotărâtă a guvernului ca să protejeze drepturile corporatiste de monopol asupra informaţiei şi tehnologiei. Deosebit de periculoasă este extinderea prin intermediul GATT-OMC a dreptului de protecţie internaţională a patentelor, materialelor genetice, incluzând seminţele şi medicamentele naturale. Companiile americane au urmărit cu asiduitate să achiziţioneze protecţia patentelor pentru seminţe şi materiale genetice în Statele Unite, convingând guvernul american să extindă protecţia patentelor asupra tuturor organismelor obţinute prin inginerie genetică, începând de la microorganisme, la plante şi animale, cu excepţia numai a fiinţelor umane, obţinute prin inginerie genetică. Patentând procesele prin care genele svint inserate într-o specie de seminţe, câteva companii au obţinut realmente drepturi monopoliste asupra cercetării genetice a unor specii întregi şi a oricăror produse utile, rezultate din acea cercetare. Aceste companii au făcut presiuni mari pentru transformarea unor asemenea patente în monopoluri mondiale, conform prevederilor GATT-OMC. În 1992, Agracetus Inc., o filiala a lui W.R. Grace, a primit un patent american privitor la toate varietăţile de bumbac obţinute pe calea ingineriei genetice, sau prin „transfer de gene“, şi are în curs de studiu cereri pentru obţinerea unor patente similare în alte ţări, care dau 60% din recolta mondială de bumbac, printre care India, China şi Brazilia, precum şi Europa, în martie 1994, a primit un

patent european asupra tuturor tulpinilor de soia obţinute prin transfer de gene şi are un asemenea patent în curs de obţinere în Statele Unite.

De-a lungul secolelor, fermierii au păstrat seminţe de la o recoltă la alta. Conform legii patentelor existentă în Statele Unite, un fermier care economiseşte şi replantează un vlăstar dintr-o sămânţă omologată, violează legea patentelor.O anchetă a realizărilor celor trei instituţii de la Bretton Woods pune în evidenţă funcţiile lor actuale. Banca Mondială serveşte ca o facilitate de finanţare a exporturilor pentru marile corporaţii nordice. FMI serveşte ca un perceptor pentru instituţiile financiare nordice. GATT serveşte la crearea şi aplicarea unei carte corporatiste a drepturilor, protejând drepturile celor mai mari corporaţii din lume împotriva intervenţiei oamenilor, comunităţilor şi guvernelor alese în mod democratic.

Banca Mondială şi FMI şi-au celebrat cea de-a cincizecea aniversare în 1994. Organizaţiile civice din toată lumea au marcat evenimentul, organizând o campanie mondială sub lozinca: „Cincizeci de ani ne e destul“. Cincizeci de ani de Bretton Woods au depăşit într-adevăr orice limită. Oamenii şi mediul înconjurător al planetei cu greu şi-ar putea permite mai mult.

Cel de-al doilea război mondial nu a pus capăt dominaţiei mondiale a statelor puternice asupra celor slabe. Pur şi simplu a îmbrăcat colonialismul într-o formă mai puţin evidentă şi mai amăgitoare. Noul colonialism corporatist, ca şi vechiul colonialism de stat, nu este în nici un fel o consecinţă a forţelor istorice imuabile. Este consecinţa unor opţiuni conştiente, întemeiate pe urmărirea unui interes de elită. Acest interes de elită a

fost strâns aliat celui

*

corporatist în promovarea dereglementării şi globalizării economice. Drept rezultat, cele mai mari corporaţii transnaţionale şi sistemul mondial financiar şi-au arogat o putere tot mai mare asupra dirijării activităţilor umane în urmărirea intereselor proprii, care contravin mai mult intereselor umane. Este imposibil să trăieşti în societăţi sănătoase, democratice şi echitabile când puterea politică şi economică este concentrată în mâinile câtorva corporaţii gigantice. Am creat un sistem pe bare acum nici măcar cei care l-au creat nu-1 mai pot controla şi pe care îi recompensează din plin pentru că i-au servit ţelurile. Într-adevăr, sistemul se întoarce acum şi împotriva lor. În partea a IV-a, examinăm natura şi dinamica acestui sistem.

IV Un sistem financiar tâlhăresc

Capitolul 14 Jocul finanţelor

In această nouă piaţă,... miliardele pot intra sau ieşi dintr-o cconomie în câteva secunde. Atât de puternică a devenit această forţă a banilor, încât unii observatori consideră acum că cei care deţin capitaluri fierbinţi devin un ici de guvern fantoma al lumii, unul care erodează ireversibil conceptul de puteri suverane ale unui stat naţional.

Business Week

n fiecare zi între o jumătate de milion şi un milion de oameni se scoală atunci când zorii mijesc în partea lor de lume, îşi pun în funcţiune computerele şi părăsesc lumea reală a oamenilor, lucrurilor şi naturii, pentru a se antrena în cel mai profitabil joc pe computer din lume:

jocul finanţelor.[extragerea] şi *concentrarea* acesteia. Este o istorie tragică a modului în care oamenii de bun simţ au fost prinşi în capcana slujirii şi chiar creării unui sistem dedicat satisfacerii fără măsură a lăcomiei, cu rezultate pe care nici nu le caută şi nici nu le trec cu vederea.

Deşi consecinţele sunt globale, în capitolul de faţă ca şi în cele precedente, atenţia ni se. Îndreaptă cu precădere spre Statele Unite, pentru că de la cel de-al doilea război mondial încoace ele au deţinut rolul dominant în modelarea economiei mondiale şi a instituţiilor sale. Astfel, a existat o tendinţă ca punctele forte şi cele slabe ale sistemului mondial să se dezvăluie pentru prima oară în Statele Unite şi după aceea să se răspândească în restul lumii.

Separarea banilor de valoare

Pentru a înţelege ce s-a întâmplat în sistemul financiar mondial, trebuie să începem prin a înţelege natura banilor. Banii sunt una dintre invenţiile cele mai importante ale umanităţii, creaţi ca să satisfacă o nevoie esenţială.

Primele tranzacţii de piaţă s-au bazat pe un schimb nemijlocit de bunuri cu valoare egală, ceea ce a însemnat că o tranzacţie putea avea loc numai când

---

extragerea Aici „a extrage“ trebuie luat în sensul de „a extorca“ (n.t).

Moartea banilor (n.t).

Futures sunt „Contracte de tranzacţii a unor loturi de mărfuri sau titluri financiare executate in viitor la un preţ ferm prestabilit. Acest contract îl obligă pe investitor — cumpărător să încheie şi să achite preţul tranzacţiei la data exersării. Deţinătorul unui astfel de contract are însă libertatea de a vinde acest contract altui investitor, oricând înainte de data exersării lui.“ (preluat din *Dicţionar bancar englez-român; English-Romanian Dictionary of Banking,* „smm BUSINESS BOOKS 5“, Editor: Secretariatul pentru Mahamudra-1995).

două persoane individuale se întâlneau, posedând fiecare un articol pe care vroiau să-l schimbe pe un altul deţinut de celălalt. Expansiunea benefică a comerţului a fost îngrădită în mare măsură. Această îngrădire a fost parţial ridicată când oamenii au început să folosească anumite obiecte care aveau o valoare proprie, intrinsecă, drept un mijloc de schimb, cum ar fi scoicile decorative, blocurile de sare, bucăţelele de metale preţioase sau pietrele preţioase. În final, monedele de metal au constituit nişte unităţi de schimb mai standardizate, având la bază o anumită cantitate de metâl preţios, în general aur sau argint, pe care-1 conţineau. Mai târziu, s-a ivit ideea că era mai convenabil să se păstreze metalul preţios în tezaurul unei bănci şi să se emită bancnota de hârtie care putea fi schimbată cu metal la cerere, într-un fel, bancnota de hârtie a echivalat cu o chitanţă, certificând că purtătorul deţinea o cantitate de métal preţios, dar hârtia era mult mai convenabilă şi mai uşor de transportat.

Fiecare dintre aceste inovaţii a fost, totuşi, un pas înainte spre separarea banilor de bunurile cu valoare reală. Un pas mai departe a fost făcut la istorica conferinţă din 1944 de la Bretton Woods care ■ a creat Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional. Statele reprezentate la această reuniune au căzut de acord să creeze un nou sistem financiar mondial, în care fiecare guvern participant se angaja să-şi schimbe la cerere propria monedă în dolari americani la un curs stabilit. În schimb, guvernul Statelor Unite se angaja să schimbe la cerere dolarii în aur la un curs de 35 dolari la 28,35 grame. Aceasta introducea standardul aur pentru toate valutele lumii, pe baza rezervei americane de aur

depozitate la Fort Knox. Astfel, multe guverne au ajuns să accepte dolarul american ca certificate de depozite în aur şi au preferat ca rezervele lor valutare să fie în dolari şi nu în aur.

Acest sistem a funcţionat destul de bine ümp de peste 20 de ani, până când a devenit evident pretutindeni că Statele Unite creau mult mai mulţi dolari în scopul imensei lor expansiuni militare şi comerciale în întreaga lume decât puteau echivala cu aurul lor. Dacă toate statele care deţineau dolari decideau să-i schimbe pe aur, rezerva disponibilă ar fi fost repede epuizată, iar cei care au crezut în integritatea dolarului n-ar fi rămas decât cu nişte bucăţi de hârtie fără valoare.

Pentru a preîntâmpina această eventualitate, la 15 august 1971, preşedintele Richard Nixon a declarat că Statele Unite nu va mai schimba la cerere dolari pe aur. Dolarul nu mai era decât o bucată de hârtie inflată, cu un număr şi o dantelărie complicată, emisă de guvernul Statelor Unite. Valutele lumii nu mai erau legate de nimic de valoare, cu excepţia speranţelor comune că ceilalţi le vor accepta în schimbul unor bunuri şi servicii reale.

Odată ce computerele au ajuns să fie utilizate pe scară largă, următorul pas a fost destul de clar: eliminarea hârtiei cu o simplă introducere de numere în computere. Cu toate că monedele şi banii de hârtie continuă să circule, tot mai multe din tranzacţiile monetare ale lumii implică în mod ncmijlocit transfere electronice între computere. Banii au devenit aproape o pură abstracţie, iar crearea lor a fost separată de producerea valorii.

Patru procese sunt fundamentale pentru această transformare a sistemului financiar:

1. Statele Unite şi-au finanţat expansiunea mondială cu dolari, o mare parte dintre aceştia apar acum în bilanţurile contabile ale băncilor străine şi filialelor băncilor americane din străinătate. Aceşti dolari nu fac subiectul unor reglementări şi obligaţii de depozitare ale sistemului Rezervelor Federale ale Statelor Unite.

2. Computerizarea şi globalizarea au contopit pieţele financiare ale lumii într-un singur sistem mondial în care o persoană individuală la un terminal poate fi tot timpul la curent cu fluctuaţiile de preţuri pe toate pieţele majore şi poate executa schimburi aproape instantaneu în oricare dintre ele, sau chiar în toate. Un computer poate fi programat să facă acelaşi lucru fără intervenţia umană, executând automat tranzacţii, implicând miliarde de dolari în fracţiuni de secundă.

3. Deciziile de investiţii care odinioară erau luate de persbane individuale, sunt acum concentrate în mâinile unui grup relativ mic de directori de investiţii profesionişti. Comunitatea fondurilor de investiţii aflată sub controlul fondurilor mutuale s-a dublat în trei ani, ridicându-se la un total de două mii de miliarde dolari la sfârşitul lui iunie 1994, pe măsură ce investitorii particulari mai degrabă şi-au plasat economiile în rezerve de investiţii administrate de profesionişti, decât să-şi cumpere şi să-şi vândă acţiunile individuale.Orizontul investiţiilor s-a îngustat extrem dc mult. Directorii acestor comunităţi de investiţii se luptă pentru fondurile investitorilor, acumulate din profiturile pe care aceştia sunt capabili să le producă. Rezultatele fondurilor mutuale sunt publicate zilnic în cele mai importante ziare ale lumii şi nenumărate servicii compară lunar şi anual rezultatele fondurilor. Investitorii individuali au abilitatea

de a face să circule banii între fondurile mutuale, printr-o simplă apăsare pe butonul unui interfon sau cu computerele lor personale, pe baza acestor rezultate. Pentru managerul de fond mutual, termenul scurt înseamnă o zi sau mai puţin, iar termenul lung înseamnă, poate, o lunăManagerilor fondurilor de pensii le este caracteristică o evaluare ceva mai lungă a timpului.

Economiile individuale s-au contopit în uriaşe rezerve destinate investiţiilor, administrate de profesionişti care se află sub o enormă presiune a concurenţei în vederea producerii aproape instantanee de câştiguri financiare. Intervalele de timp implicate sunt mult prea scurte pentru ca o investiţie productivă să se concretizeze, suma de bani urmând a fi „investită“ depăşeşte de departe numărul ocaziilor disponibile pentru investiţiile productive, iar profiturile la care piaţa a ajuns să se aştepte depăşesc ceea ce cele mai productive investiţii pot să producă după mai mulţi ani. În consecinţă, pieţele financiare au abandonat în mare parte investiţiile productive în favoarea celor extractive (extractive investments) şi operează automatizat, fără să dea vreo atenţie consecinţelor umane.

Sistemul financiar funcţionează tot mai mult ca o lume aparte la o scară care micşorează la puteri extrem de ridicate sectorul productiv al economiei mondiale, funcţionând ea însăşi tot mai mult la cheremul valurilor masive de bani pe care participanţii la jocul finanţelor îi rotesc în toată lumea la intervale de jumătăţi de secundă.

Joel Kurtzman, fostul redactor economic al cotidianului „New York Times“ şi actualul redactor al publicaţiei „Harvard Business Review“, estimează că pentru fiecare dolar care circulă în economia mondială productivă, între 20 şi 50 dolari circulă în cea pur financiară, deşi nimeni nu ştie cu precizie care sunt raporturile. Numai în pieţele financiare internaţionale, aproximativ între 800 miliarde şi o mie de miliarde dolari trec prin diverse mâini în fiecare zi,Marea maşină de făcut bani

Există în mod normal două feluri de a face bani fără să produci valoare. Unul este crearea datoriilor. Celălalt este supralicitarea valorii activelor. Sistemul financiar mondial se foloseşte de ambele căi ca să producă bani fără a mai produce valoare.

Datoriile

Modul în care sistemul bancar produce bani prin escaladarea datoriilor este familiar oricărui absolvent de curs economic elementar. Să zicem că o persoană A, fermier care cultivă grâu, câştigă 1000 de dolari din vânzarea acestuia şi depozitează banii în

Banca M. Reţinând un comision de 10% din contul lui, Banca M poate împrumuta 900 dolari persoanei B, bani pe care cea din urma îi depozitează în contul său din Banca*N. Acum, persoana A are un capital lichid în numerar de 1000 dolari în Banca M, iar persoana B are un capital lichid în numerar de 900 dolari în Banca N. Reţinând un comision de 10% Banca N poate împrumuta 810 dolari persoanei C, care îi depozitează în Banca O. Aceasta la rândul ei, împrumută apoi 729 dolari persoanei D şi aşa mai departe. Primul depozit de 1000 de dolari câştigaţi din crearea unui produs real pentru a fi

consumat de oameni, permite în cele din urmă sistemului bancar să producă 9 000 dolari în noi depozite suplimentare, generând o nouă datorie echivalentă de 9000 de dolari, bani noi fără ca un singur lucru de valoare să fi fost neapărat produs.

Băncile implicate în această serie de tranzacţii au acum 9000 dolari în noi împrumuturi importante şi 10 mii de dolari în noi depozite pentru împrumuturile făcute pe baza depozitului original de 1000 dolari proveniţi din vânzarea grâului. Ele aşteaptă să primească rata curentă a dobânzii, care să zicem că ar fi de 6%. Asta înseamnă că sistemul bancar are speranţe să obţină un profit minim pe an de 540 dolari din bani pe care sistemul i-a creat iniţial din nimic. Iată numai unul din aspectele care ne arată de ce activităţile bancare sunt o afacere atât de puternică şi profitabilă.

In acest exemplu am folosit imaginea clasică de manual a modului în care băncile produc bani, luând în considerare comisionul de 10%, media reală fiind puţin mai mică, comision care conform legilor în vigoare trebuie depus în sistemul Rezervelor Federale (Banca Naţională) ale Statelor Unite.[i] coeficientul Beta (coeficient de risc, n.a) se potrivesc descrierii existente în programul de computer. Computerului nu-i pasă deloc dacă acţiunea este IBM, Disney sau MCI. Îi este indiferent dacă firma fabrică bombe nucleare, reactoare sau medicamente. Îl lasă rece dacă aceasta are uzine în Carolina de Nord sau Africa de Sud.“Capitolul 15 Finanţa prădătoare

Nu poţi face bani în acest astfel-.Dolarul circulă pe diagonală, debitul este prea limitat... Oricine care speculează sau comercializează în dolari sau în oricare altă valută nu poate câştiga sau pierde nici un ban. Nu poţi face nimic. Este ceva de groază.

Carmine Rotondo, agent de schimb valutaria Security Pacific Bank[12]

Deciziile sistemului financiar sunt efectuate tot mai mulţ de computere pe baza unor formule matematice ezoterice, cu singurul obiectiv de a reproduce bani ca o pură abstracţie. Este foarte departe de mâna invizibilă a pieţei la care se gândea Adam Smith atunci când cartea sa, *Avuţia naţiunilor,* a fost publicată în 1776. Este realitatea unei lumi conduse de forţele „pieţei libere“ în

---

i coeficientul Beta Sau grad de volatilitate <■ „Sensibilitate a cursului unei acţiuni sau a unui portofoliu la variaţiile globale ale cursurilor de la bursă.“ (preluat din *Vocabular financiar şi economic cu indice de termeni in patru limbi* de Yves Bernard şi Jean-Claude Colii, Humanitas, 1994, trad. de Eugenia şi Ioan Theodorof.

anii ’90. Sistemul financiar mondial a devenit un parazit feroce care, trăieşte devorându-şi pe dinăuntru organismul gazdă, economia productivă.
[1]

Crearea nesiguranţei şi a factorilor de risc

Corporaţiile angajate în producţia de bunuri şi servicii reale preferă un sistem financiar stabil şi previzibil care să, asigure sursele sigure ale fondurilor de investiţii la rate stabile ale dobânzii şi cursului valutar. Pentru ele, fluctuaţiile de pe pieţele financiare sunt factori de risc ce le pot perturba operaţiunile şi bilanţurile contabile, de cele mai multe ori pe neaşteptate. Pentru companiile mondiale, fluctuaţiile uneori considerabile la cursurile de schimb ale diverselor valute pot constitui o problemă serioasă, care este posibil să joace un rol mai important în determinarea profiturilor sau pierderilor decât eficienţa productivă sau partea de piaţă deţinută. Cei care administrează investiţiile productive consideră această volatilitate drept o problemă majoră, un factor nedorit de risc. Situaţia lor este exact opusă celei a speculatorilor, care caută câştiguri extractive rapide. Speculatorii sunt favorizaţi de volatilitate, care este şansa lor de succes.

Deşi caracteristicile strategiilor lor pot fi extrem de complicate, cei care se specializează în extracţia financiară profită de pe urma volatilităţii, efectuând trei activităţi:

1. Arbitrând diferenţele temporare de preţ pentru aceleaşi mărfuri sau unele similare, ori pentru instrumentele financiare pe două pieţe. Arbitrul efectuează simultan o achiziţie pe piaţa unde preţul este mai scăzut şi o vânzare corespunzătoare pe piaţa unde

acesta este mai ridicai. Marjele sunt limitate, dar acţiunea este în esenţă lipsită de risc, iar când sunt implicate mari sume de bani, strategia poate fi chiar profitabilă. Totul este să acţionezi înainte ca şi altcineva să întrevadă aceeaşi posibilitate. Viteză este atât de importantă încât o firmă a cheltuit recent 35 milioane dolari'pe un supercomputer, pentru a obţine pur şi simplu un avantaj de două secunde în arbitrarea tranzacţiilor titlurilor la termen bursiere din Tokio.Speculând asupra modificărilor de preţuri ale mărfurilor de larg consum, cursurilor de schimb valutar şi asupra instrumentelor financiare cum ar fi acţiunile, obligaţiunile şi alte diverse produse derivate. Speculaţia implică a miza pe fluctuaţiile pe termen scurt ale preţurilor. Aceste mize pot să implice un grad de risc semnificativ, mai ales dacă ele sunt întreţinute cu bani împrumutaţi sau prin utilizarea adaosurilor comerciale.

2. *Asigurându-i* pe alţii faţă de riscurile viitoarelor schimbări de preţuri. Cei care vând contracte derivate le promovează ca o formă de asigurare împotriva riscului. Pachetele de derivate mai sofisticate care s-au oficializat, pot implica combinaţii complexe, de speculaţie, asigurare şi arbitraj.

Nici una dintre aceste surse de profit n-ar exista pe o piaţă financiară perfect stabilă. În fiecare caz în parte, investitorul extractiv profită de fluctuaţiile de preţuri pentru a reclama o parte din valoarea creată de investitorii productivi şi de oamenii care muncesc cu adevărat. Partea speculatorului reprezintă un fel de impozit pe sistemul financiar, fără nici un scop util. Este dificil să vezi cum arbitrarea pieţelor conectate electronic pentru reducerea intervalului de două secunde în

ajustarea preţurilor poate servi vreunui scop public.Cu cât este mai mare volatilitatea pieţelor financiare, cu atât este mai mare reuşita acestor forme de extracţie.

Formele mai riscante şi disfuncţionale de investiţii extractive au primit un impuls major prin formarea unei noi categorii de fonduri mutuale, numite „fonduri de garanţie contra riscului de schimb valutar“ (hedge funds), care sunt specializate în grade ridicate de risc, speculaţii pe termen scurt şi care necesită o investiţie iniţială minimă de un milion de dolari. Cel mai mare dintre ele, Fondul Quantum, prezidat de George Soros, controlează peste 110 miliarde dolari. De vreme ce „fondurile de garanţie contra riscului de schimb valutar“ agresive pot manevra banii investitorului pentru a împrumuta chiar 10 dolari pentru fiecare dolar al investitorului, acest lucru oferă fondului Quantum posibilitatea de a deţine sub control 110 miliarde dolari. Multe dintre cele mai mari „fonduri de garanţie contra riscului de schimb valutar“ au generat un câştig de peste 50% pentru acţionarii lor în 1993. Totuşi, riscurile de pierderi sunt de asemenea considerabile. Un mic fond de asigurare contra riscului de schimb valutar a pierdut 600 milioane dolari în două luni pe pieţele de ipotecă şi a dat faliment.“, i-a atribuit puterea de a-şi spori preţurile investiţiilor sale numai dezvăluind că sunt făcute dte el. După ce a mizat împotriva pieţei germane, el a publicat o scrisoare în cotidianul londonez „The Times“, în care declara: „Mă aştept ca piaţa celor mai importante valute să scadă.“ Potrivit cotidianului „New York Times“, chiar aşa s-a şi întâmplat de îndată, „pe măsură c’e agenţii de

---

“ Când Soros vorbeşte, pieţele lumii ascultă (n.t.).

bursă din Statele Unite şi Europa au fost de acord că este o piaţă Soros.“[“].

In septembrie 1992, Soros a vândut lire sterline în valoare de 10 miliarde dolari mizând împotriva succesului eforturilor premierului britanic John Major de a menţine valoarea lirei sterline.Profitând de pe urma volatilităţii

1994. Resursele monetare pe care instituţiile financiare private le pot arunca acum în joc pe pieţele financiare mondiale fac ca chiar şi resursele celor mai puternice guverne să pară infime. Această putere sfidează eforturile guvernamentale de a ţine sub control rata dobânzilor şi cursurile de schimb valutar ca să menţină stabilitatea şi creşterea economică. Allen Metzler, unul dintre cei mai autorizaţi experţi pe plan mondial în materie de bănci centrale şi politică monetară, estimează că dacă guvernatorii băncilor centrale ale lumii ar cădea de acord în ce priveşte un angajament coordonat de a proteja o anumită valută de un atac speculativ, ei ar putea în cel mai bun caz să strângă doar 14 miliarde de dolari pe zi, ceea ce reprezintă o simplă picătură într-un ocean faţă de cele peste 800 miliarde de dolari pe care speculatorii de valută le comercializează zilnic.La 24 iunie 1994, Rezervele Federale ale Statelor Unite şi alte şaisprezece bănci centrale şi-au mobilizat forţele într-o intervenţie coordonată şi au cumpărat o sumă evaluată între trei până la cinci miliarde de dolari americani pentru a încetini prăbuşirea lui. Abia dacă s-a observat pe piaţă.

Am atins un punct în care asemenea intervenţii fac

“ Zvonurile că Soros ar cumpăra fac să sarâ preţul aurului (n.t.).

prea puţin ca să scadă volatilitatea. Ele transferă pur şi simplu dolarii contribuabililor în mâinile speculatorilor.

Începutul crizei pesoului mexican în decembrie 1&94 a dus la o înţelegere şi mai aprofundata cu privire la preţul mare ce trebuie plătit pentru disfuncţiile sistemului financiar. Deşi puţin discutat de presa financiară, fundalul crizei financiare mexicane era foarte diferit de tabloul unui miracol economic prezentat opinei publice de marile cercuri de afaceri şi administraţia Clinton, în timpul campaniei de susţinere a Acordului Nord American pentru Comerţ Liber (NAFTA). ’

1995, Ani de zile Mexicul şi-a sporit împrumuturile din străinătate şi prin urmare datoria sa externă ca să acopere importurile de consum, fuga capitalului şi achitarea datoriei externe. Aceste împrumuturi au îmbrăcat multe forme, incluzând vânzarea unor obligaţiuni cu dobândă şi grad de risc ridicate străinilor, vânzarea de corporaţii publice unor cercuri străine particulare şi atragerea valutei printr-o euforie a speculaţiilor care a făcut să explodeze bursa mexicană de valori. Numai 10% din aproximativ şapte miliarde dolari care au intrat în Mexic sub forma unor fonduri străine de „investiţii“ pe parcursul ultimilor cinci ani s-au cheltuit pe investiţii capitale pentru mărirea capacităţii productive şi prin urmare crearea capacităţii de achitare. Preţurile multora dintre activele transferate unor proprietari străini au avut la bază bilanţuri contabile inflate fictiv. Numai plăţile planificate pentru serviciul datoriei externe au ajuns să depăşească încasările din export. „Miracolul economic“ al Mexicului nu prea s-a deosebit de un gigantic castel de cărţi.iar rata dobânzii de 90%, dacă nu chiar mai mare, la ipoteci, căiţi de

credit şi închirieri de maşini avea să ducă multe familii la ruină.Undele de şoc ale crizei mexicane au reverberat pe toate pieţele financiare intercorelate ale lumii, de vreme ce speculatorii au alergat să-şi transfere banii în paradisuri fiscale mai sigure. Când balonul pieţei mexicane de valori s-a spart, speculatorii cu holdinguri în alte state latino-americane au început să se agite şi şi-au retras repede banii, ceea ce a dus la o reducere de peste 30% pe valoarea fiecărei acţiuni din fondurile bursiere latino-americane importante, într-o singură lună.", plasată în buzunarul fiecărui loc din avion, prezenta pe prima pagină un articol care elogia succesul acordului NAFTA şi solicita extinderea sa asupra restului emisferei vestice.[30]

Nu sistemul mondial al fugii speculative a banilor a generat criza mexicană, dar a făcut-o posibilă şi a exacerbat-o foarte mult, propagându-i consecinţele atunci când balonul s-a spart.

Abilitatea de a transfera instantaneu sume uriaşe de bani de la o piaţă la alta a oferit speculatorilor o armă prin care politica oficială să devină prizoniera intereselor lor, iar ei atrag atenţia tot mai direct asupra acestui fapt. Economistul Paul Craig Roberts de la Institutul Cato, o şcoală de gândire din Washington D.C., dedicată propagării libertarismului corporatist, i-a ţinut preşedintelui Clinton o prelegere intr-un editorial al revistei „Business Week":

Dolarul se află şi el sub presiune, deoarece investitorii şi-au dat seama că Clinton favorizează „soluţiile" guvernamentale, în timp ce în alte părţi ale lumii, mai

---

" Emisfere (n.t).

ales în Asia şi America Latină, rolul guvernului se reduce şi se înregistrează, în consecinţă, o creştere economică rapidă. Investitorii în acţiuni şi-au dezvoltat o concepţie globală şi preferă pieţele unde guvernul efectuează restructurări, iar perspectivele de creştere economică sunt bune... Ar fi de asemenea de folos, dacă Congresul ar urma să abroge sutele de legi prost concepute care favorizează sectoare speciale în defavoarea performanţelor de ansamblu ale economiei şi dacă miile de legi antiproductive din Codul Reglementărilor Federale ar fi eliminate.[31]

Procesul e simplu. Dacă speculatorii care manipulează sutele de miliarde de dolari în întreaga lume hotărăsc că măsurile unui guvern favorizează anumite „sectoare speciale“, prin care înţeleg grupuri ca ecologiştii, oamenii muncii sau cei săraci, mai mult decât pe cele ale speculatorilor financiari, ei îşi plasează banii în altă parte, creând un dezastru economic în cursul acestui proces, în mintea lor, perturbarea economică rezultată nu face decât să le confirme teza, conform căreia măsurile guvernului în cauză sunt incorecte. Tipică este opinia unui analist în schimbul valutar, exprimată în ziarul „Washington Post“: „O mulţime de bănci centrale preferă să dea vina pe speculatori. Cred că este mai mult vina crasei lor incompetenţe în aplicarea politicii lor monetare decât a vreunui atac speculativ.“[32]

Faptul că majoritatea acestor mişcări financiare se petrec într-un ciber-spaţiu globalizat face ca supravegherea de către fio care guvern a respectării regulamentelor să fie extrem de dificilă. Cei care profită din plin de pe urma lipsei de responsabilitate publică se grăbesc să-i asigure pe legislatori şi opinia publică de

faptul că sistemul funcţionează în interesul populaţiei. Ei susţin că singura ameninţare pentru binele public provine în esenţă din reglementare. Tipică este poziţia formulată de Thomas A. Russo director administrativ şi şeful oficiului juridic al firmei Lehman Brothers Inc., o importantă casă de investiţii, într-un editorial scris pentru cotidianul „New York Times“:

Derivatele joacă un rol crucial în formarea capitalului şi controlul riscului prin faptul că ajută guvernele, fabricanţii, spitalele, companiile de utilitate publică şi lanţurile de fast food să livreze cele mai bune produse şi servicii la cele mai scăzute preţuri... Evoluţia formelor financiare nu a fost urmată de o evoluţie reglementativă şi această neconcordanţă a creat probleme... Distincţiile artificiale generate de sistem creează nesiguranţă juridică, piedici, viciază dezvoltarea unor noi produse şi încurajează cârpăceala egoistă prin definiţii de produse. În domeniul foarte mobil al derivatelor, aceste lipsuri dăunează foarte mult, printre altele chiar alungă afacerile americane cu derivate în afara ţării.

Adăugarea unor noi reguli unui sistem care niciodată nu a fost conceput pentru derivate nu face decât să amplifice aceste probleme. Pe de altă parte, o revizuire generală a sistemului este o idee nerealistă din punct de vedere politic. Singurul remediu care ne rămâne este ca intermediarii acestui tip de contracte şi controlul financiar să formuleze împreună principiile de bună practică în afaceri pentru industrie.

...noile derivate ar trebui să fie evaluate în ce priveşte riscul nu numai de cei care le elaborează şi le comercializează, ci şi de un grup independent din cadrul companiei.

Un alt principiu ar pulea să recomande ca agenţii, prima linie de apărare în controlul riscului, să fie îndemnaţi să-şi recunoască erorile şi să fie concediaţi dacă le ascund.[33]

Observaţia lui Russo, că sistemul financiar a dobândit o asemenea putere politică încât îşi împiedică în principiu propria reformă, cu siguranţă că este exactă. Reglementarea este şi mai îngreunată de faptul că, aşa cum spune James Grant, redactor la publicaţia „Grant's Interest Rate Observer", „pieţele sunt mondiale şi în continuă mişcare şi vor fluctua spre regiunile cele mai puţin reglementate."[34] Iar în ce priveşte argumentul lui Russo că derivatele şi alte instrumente de speculaţie financiară consolidează economia productivă şi că sistemul este capabil de autoreglare, cel mai politicos lucru ce se poate afirma despre el este că demonstrează măsura în care locuitorii Stratos-ului s-au înstrăinat de realitate.

Aproape în acelaşi timp cu publicarea editorialului lui Russo, care face reclamă necesităţii autoreglării, firma Kidder, Peabody & Company, o firmă de investiţii care se mândreşte cu integritatea şi controalele sale stricte, a anunţat că unul dintre principalii săi agenţi a efectuat singur, în decurs de doi ani, tranzacţii care totalizau 1,76 mii de miliarde de dolari, aproape 10% din producţia economică mondială anuală şi a raportat profituri din aceste tranzacţii de 349,7 milioane de dolari. Şi totuşi, nimeni din această întreprindere nu a observat că numai 79 miliarde de dolari au fost de fapt câştigaţi din aceste tranzacţii sau că ultimele au generat instituţiei pierderi în valoare de 85,4 milioane dolari. Acceptând raportul agentului, conducerea i-a oferit 11 milioane de dolari în

gratificaţii, l-a avansat şi i-a mai acordat şi un premiu din partea preşedintelui, raportând companiei General Electric, compania mamă a firmei drept reale falsele sale profituri. Atât superiorilor lui, cât şi contabilităţii firmei şi controlului financiar intern, le-au trebuit mai mult de doi ani ca să sesizeze discrepanţele.

Edward A. Cerullo, preşedintele secţiei de la Kidder, Peabody în care s-a comis frauda, cu un venit de 20 milioane de dolari pe an, a oferit următoarea explicaţie pentru faptul că nu a reuşit să depisteze problema mai devreme: „Intr-un fel, nu este deloc plauzibil să arunci vina pe seama unui singur responsabil pentru un departament de 700 sau 800 de oameni, cu active în valoare de 100 miliarde dolari, tranzacţii zilnice de 20 miliarde dolari şi câştiguri de un miliard.“[35] Cu un sistem atât de necontrolat încât cele mai bune şi mai corecte dintre instituţiile sale nu se pot proteja de frauda flagrantă şi de abuzurile propriilor staff-uri, îţi trebuie o mare doză de credulitate să presupui că acestea sunt capabile de autoreglare în interesul public.[36]

Merită să observăm în treacăt că în timp ce se petrec aceste lucruri, înalţii funcţionari de la Kidder, Peabody au fost angajaţi în asmuţirea statelor Connecticut, New Jersey şi a oraşului New York, unele împotriva altora, într-un război al licitaţiilor pentru sediul central al companiei. Potrivit lui Michael A. Carpenter, preşedintele firmei Kidder, Peabody, oferta oraşului New York de electricitate subvenţionată, reduceri ale taxelor de vânzare privind instalaţiile şi serviciile şi reducerile de impozite pe proprietate care se ridică la valoarea totală de 31 milioane dolari, oferă companiei sale posibilitatea de a continua să funcţioneze în Manhattan pe o bază

competitivă de preţuri.[37]

Presa financiară continuă să descrie ceea ce se întâmplă, din punctul de vedere al investitorilor globali şi al fluxurilor internaţionale de capital, ca şi cum am mai trăi încă într-o lume în care cei care deţin economii caută să le angajeze în utilizări productive, în beneficiul societăţii, cu speranţa unor câştiguri stabile pe termen lung. Când sistemul greşeşte, vina este aruncată pe seama lipsei unor controale administrative şi pe eşecul guvernelor de a se supune unei benefice discipline a pieţei pentru păstrarea încrederii investitorilor.

Realitatea pe care locuitorii Stratos-ului nu le place să o recunoască este aceea că în timp ce corporaţiile s-au separat de interesul uman, instituţiile financiare s-au îndepărtat atât de acesta, cât şi de cel corporatist. Instituţiile financiare care odinioară erau dedicate mobilizării fondurilor pentru investiţiile productive s-au metamorfozat într-un sistem financiar mondial prădător, generator de risc, mânat de speculaţii şi angajat în extracţia neproductivă a bogăţiei de la contribuabili şi de la economia productivă.

Acest sistem este inerent instabil şi scapă de sub control, răspândind devastarea economică, socială şi ecologică şi punând în pericol bunăstarea fiecărei persoane de pe această planetă. Printre păcatele sale specifice, sistemul financiar metamorfozat devoră corporaţiile care altă dată funcţionau ca buni cetăţeni locali, făcând în principiu imposibilă administrarea responsabilă a societăţii şi obligând economia productivă să concedieze oameni în orice împrejurare ca obstacole costisitoare în calea eficienţei economice.

Canibalismul corporatist

Fuziunile, achiziţiile şi tranzacţiile de preluare (leverage buyout[Capitolul 16]) încheiate in 1988 se ridică ia uluitoarea sumă de 266 miliarde dolari... Nimic din aceşti bani nu a fost utilizat să se cumpere măcar un şurub pentru o maşină nouă, pentru 28,35 de grame dintr-un nou îngrăşământ, ori o singură sămânţă pentru o nouă recoltă... O corporaţie care îşi calculează proShirile pe termen lung şi are o vedere largă asupra responsabilităţilor sale sociale se găseşte în mare pericol de a G achiziţionată de un grup de investitori care pot profita financiar, preluând corporaţia şi reorientând-o spre urmărirea unui profit de moment.

*William M. Dugger*R

areori este uşor să găseşti o cale pentru crearea unor noi valori în sofisticata economie contemporană. În principiu, este imposibil să se găsească mijloace de a produce o nouă valoare care să dea naştere la beneficii, în cantitatea şi cu viteza cerute de un sistem financiar prădător, care depăşeşte cu mult economia productivă.[1] [2] Cel mai rapid mod de a realiza acest fel de profit cerut de sistem este acapararea şi înghiţirea valorilor unui concurent mai slab de pe piaţă. Într-o piaţă liberă, concurentul mai „slab“ este adesea firma angajată să facă investiţii cu bătaie lungă, să asigure angajaţilor locuri de muncă sigure şi bine plătite, să plătească în mod cinstit o parte din impozitele locale, să plătească un fond de pensii suficient, să administreze resursele ecologice într-un mod responsabil şi, în general, să aibă în vedere interesul pe termen lung al oamenilor. Asemenea companii sunt o proprietate de valoare a

---

Capitolul 16 „Leveraged buyout (LBO)“ = „Preluarea unei firme de către alta care şi-a procurat capitalul necesar prin împrumut garantat cu activele firmei preluate.“ *(Dicţionar Bancar Englez-Român,* „Business Bocks“, Secretariatul pentru Mahamuda — 1995, p. 138) (n.t.).

comunităţii respective şi într-o economie sănătoasă, plătesc acţionarilor lor dividende solide şi sigure, dar nu extravagante.

Totuşi, ele nu aduc pe moment acţionarului câştigurile pe care le cer portofoliile de comerţ computerizat.

Aşa cum arată Joel Kurtzman, după logica de astăzi a pieţei este de datoria unor asemenea firme să-şi vândă activele şi cu banii rezultaţi să-şi plătească în întregime acţionarii:

Companiile care se autodesfiinţează arată bine pe hărţile computerizate de pe monitoarele investitorilor. Ele plătesc onorarii grase, preţul acţiunilor lor rămâne ridicat şi practic nu au nici o investiţie de viitor în cercetare şi dezvoltare.

Acest fel de companie este un mare chilipir şi computerele se bat între ele ca să o cumpere.[3]

Când managerii responsabili nu vor să-şi devoreze propriile companii, sistemul financiar este nerăbdător să-i susţină cu bani pe cei care vor să le cumpere în întregime. În consecinţă, un sistem financiar prădător se asociază cu o piaţă prădătoare ca să-i declare „ineficienţi“ pe managerii responsabili şi să-i epureze din sistem, determinând ca corporaţia responsabilă din punct de vedere social să fie o specie pe cale de dispariţie.

t

ionarea lui Pacific Lumber Company şi a rezervelor-sale de păduri de Sequoia de pe coasta californiană de către corsarul corporatist Charles Hurwitz. Înainte ca Hufwitz să fi

---

ionarea lui Pacific Lumber Company In limba engleza „hostile takeover“ însemnând o ofertă publică de cumpărare care

achiziţionat compania aflată în proprietatea unei familii, printr-o ofertă publică ostilă de cumpărare[8], aceasta era cunoscută ca una dintre firmele de cherestea cele mai solide din Statele Unite, atât din punct de vedere economic, cât şi ecologic. Era un exemplu în pionieratul său pentru dezvoltarea şi utilizarea unor practici viabile de fasonare a buştenilor în proprietăţile sale, substanţiale de Sequoia. Acorda cu generozitate beneficii angajaţilor săi, depunea suplimentar la fondul său de pensii pentru a se asigura că puteau face faţă obligaţiilor asumate şi păstra o politică fără concedieri, chiar şi în perioadele de deţclin pe piaţa cherestelei.[6] Aceste practici făceau din ea o ţintă de primă mână pentru cumpărare publică.

După ce a preluat controlul asupra companiei, Hurwitz a dublat imediat rata de tăiere a copacilor de 1000 de ani. Conform publicaţiei „Time“, „în 1990 compania a deschis un coridor larg de aproape 2 km în mijlocul pădurii Headwaters şi l$_7$a intitulat, mai mult în glumă, «coridorul de studiu al biologului nostru în domeniul faunei sălbatice».“[7] într-o vizită la întreprinderile de pe coasta Pacificului, din Scoţia, Hurwitz le-a spus angajaţilor că „Există o poveste despre regula de aur. Cel care are aur face legea.“ Acestea fiind zise, el a luat 55 milioane de dolari din fondul de pensii al companiei de 93 milioane de dolari.[8] Restul de 38 de milioane ^ fost investit în rentele anuale ale Executive Life Insurance Company (Companiei de Asigurare pe viaţă a Directorilor, n.t.), care finanţase obligaţiunile fără

8întâmpină o opoziţie din partea întreprinderii ţintă (cf. *A Concise Dictionary of*
Business, New York: Oxford University Press, 1990, p. 175).

acoperire folosite la efectuarea achiziţiei şi care până la urmă a eşuat.[9]

Ipocrizia unor corsari corporatişti e chiar şi mai neruşinată decât acţiunile lor. Pentru a-şi justifica rolul în concedierile de masă şi rediicerile de salarii săptămânale care au urmat preluării lanţului de supermagazine Safeway, investitorul George Roberts a declarat publicaţiei „Wall Street Journal“ că angajaţii lanţului de super-magazine „sunt acum făcuţi răspunzători... Ei trebuie să-şi îndeplinească planul, dacă vor să fie competitivi cu restul lumii. Este timpul să facem asta.“[10]

Roberts şi principalul său partener, câştigând fiecare peste 450 milioane de dolari, au preluat Safeway împreună cu alţi trei parteneri. Împreună, grupul pune laolaltă în jur de 2 milioane de dolari din banii lor personali pentru a definitiva afacerea. Publicaţia „Forbes“ vesteşte într-un titlu „The Buyout that Saved Safeway“ (Buyout-ul care a salvat Safeway, n.t.) prin eliberarea companiilor de „albatrosul magazinelor necompetitive şi al sindicatelor morocănoase.“[11] Salariul angajaţilor de la Safeway a fost redus cu 15%, iar şoferii de camioane au reclamat faptul că au fost forţaţi să muncească în schimburi de 16 ore. Aproximativ 500 milioane dolari au fost deturnaţi din impozite pentru plata dobânzilor şi au dispărut sute de milioane de dolari în impozite pe care zeci de mii de foşti angajaţi ai lanţului de supermagazine Safeway nu le mai plătesc. Pentru contribuţia lor la a face America mai competitivă prin înfrânarea lăcomiei funcţionarilor financiari (stock clerks) de la Safeway, cei cinci parteneri au recoltat un profit de peste 200 milioane de dolari.[12]

Faptul că plata dobânzilor se scade din impozit face

toate astea posibile. De vreme ce profiturile de operare care ar fi putut fi impozitate s-au transformat în achitarea dobânzilor care se scade din impozit, publicul subvenţionează devorarea activelor corporaţiilor productive ale naţiunii. Efectul asupra contribuabilului american este departe de a fi neglijabil. În perioada anilor ’50, corporaţiile americane au plătit impozite în valoare de patru dolari la fiecare dolar din dobândă. În anii ’80, creşterea finanţării datoriilor a inversat raportul, iar corporaţiile achită trei dolari din dobândă la fiecare dolar din impozit. Un studiu a concluzionat că 92 miliarde dolari pe an au fost astfel deturnate de la plata impozitelor la cea a dobânzilor. În vreme ce corporaţiile au plătit 39% din totalul impozitelor stânse în Statele Unite în anii ’50, în anii ’80 plăteau numai 17%. Părţile plătite de persoanele fizice au crescut de la 61% la 83%. Multe corporaţii au acumulat chiar retumări din impozitele plătite în anii de dinaintea unei preluări![13]

Prădarea corporaţiilor şi alte forme de investiţii extractive prădătoare au devenit o sursă de superbe compensaţii pentru aceia care au stomac de struţ. În 1982 era necesară o avere de 100 milioa-ne dolari pentru a intra în lista publicaţiei „Forbes“ a celor mai bogaţi 400 americani. Numai 19 dintre cei care au fost trecuţi pe listă şi-au făcut averile în finanţe. La numai cinci ani după aceea, în 1987, cea mai mică avere care era luată în seamă se ridica la 225 milioane dolari şi 69 din cei 400 care s-au calificat proveneau din finanţe, cei mai mulţi încasându-şi banii de pe urma preluărilor corporatiste.[14]

Corsarii corporatişti afirmă cu mândrie că fac un serviciu important economiei americane, prin eliminarea

ineficienţei şi restaurarea competitivităţii americane în economia mondială. O presă obedientă relatează îndatoritoare pretenţiile lor, punându-le prea puţin sub semnul întrebării. „Logica sucită a magnaţilor tâlhari din epoca Reagan“, apreciază Jonathan Greenberg, un ziarist specializat în finanţe, „este aceea că salariul minim al clasei mijlocii americane a decimat economia noastră.“ Aşa cum concluzionează Greenberg, „adevărul epocii preluărilor corporatiste are prea puţină legătură cu competitivitatea economică. Pur şi simplu am fost jefuiţi.“[15]

Concurenta controlată

Sistemul de afaceri se conturează tot mai mult în firme slabe şi dure, conectate... la reţelele altor organizaţii mari şi mici, printre care întreprinderi, guverne şi comunităţi... Aceste forme de reţea ale organizării industriale manifestă o tendinţă de reîntărire şi poate de agravare a stratificării istorice a locurilor de muncă şi a câştigurilor.

Bennett Harrison[L]

a 14 septembrie 1993, E. I. Du Pont de Nemours & Co. a anunţat că până la mijlocul anului 1994 va concedia 4500 de angajaţi din întreprinderile sale chimice din Statele Unite, în vederea reducerii cheltuielilor de producţie. În timp ce 4500 de familii se luptau să se acomodeze cu faptul că economia i-a etichetat pe cei care le câştigau pâinea zilnică drept poveri redundante, pieţele financiare jubilau. Măsura anunţată făcea parte dintr-o concediere mai masivă a 9000 de oameni din totalul forţei de muncă mondiale de la Du Pont, care număra 133.000 de angajaţi. Toate acestea se încadrau într-un plan menit să reducă cheltuielile de producţie ale companiei cu trei miliarde

dolari pe an.Eradicarea responsabilităţii sociale

Îi auzim în repetate rânduri pe adepţii libertarismului corporatist că înflorirea managementului în cadrul pieţei libere globalizate va soluţiona problemele sociale şi ecologice ale lumii. Cu pieţele financiare care cer maximum de câştiguri pe termen scurt şi corsarii corporatişti care sunt pregătiţi să măture orice companie care nu-şi transformă orice cost posibil într-unul extern, eforturile de a rezolva problema prin creşterea conştientizării sociale a managerilor nu fac decât să o mistifice. Există suficienţi manageri cu conştiinţă civică. Adevărata problemă e sistemul prădător care le face subzistenţa dificilă. Asta creează o dilemă teribilă pentru managerii cu o adevărată viziune socială în privinţa rolului social al corporaţiei. Ei trebuie fie să-şi tempereze viziunea, fie să îşi asume un mare risc de a fi expulzaţi din sistem.

Corporaţia Stride Rite, o firmă de încălţăminte, este un exemplu în acest sens.[16] Pe lângă generoasele sale contribuţii caritabile a devenit cunoscută pentru politica sa de a-şi localiza uzinele şi facilităţile de distribuţie într-unele dintre cele mai sordide oraşe şi comunităţi rurale ale Americii, pentru a le revitaliza şi a asigura locuri de muncă sigure, bine plătite minorităţilor. Politica aceasta se datora unui ferm angajament personal al lui Arnold Hiatt, directorul general al companiei, care credea că întreprinderile pot şi trebuie să contribuie mai mult la viaţa comunităţii, decât prin simpla acordare de dividende acţionarilor săi. Ca director general, Hiaţt a fost capabil să păstreze. adeziunea unanimă a consiliului de conducere faţă de această politică până în 1984.

In acel an, o scădere de 68% a veniturilor, prima

reducere de acest fel în decurs de 13 ani, i-a convins pe directorii companiei că supravieţuirea acesteia depindea de transferul producţiei în străinătate. Ei se temeau printre altele că nefăcând această mişcare, compania ar deveni o ţintă pentru preluare. Hiatt s-a luptat cU consiliul director în privinţa acestei politici cât a putut şi până la urmă a demisionat. După spusele lui Myles Slosberg, un director şi fost vicepreşedinte executiv al companiei, negocierea unor contracte cu salarii mici a devenit de atunci ca un fel de sfântul Graal pentru firmă. Forţele sistemului care exercitau presiuni asupra corporaţiei Stride Rite erau enorme. Lucrătorii săi americani câştigau în medie între 1200 şi 1400 de dolari pe lună numai din salarii, plus beneficii asociate. Lucrătorii calificaţi din China care sunt angajaţi de către contractanţi să producă pantofii Stride Rite câştigă între 100 şi 150 dolari pe lună, lucrând între 50 şi 60 de ore pe săptămână. Pe lângă transferarea fabricilor sale în străinătate, Stride Rite şi-a transferat centrul său de distribuire pentru Statele Unite din Massachusetts în Louisville, statul Kentucky, pentru a profita de pe urma forţei ieftine de muncă de acolo şi a unei oferte a statului de reducere de impozite, la valoarea de 24 milioane de dolari pe o perioadă de 10 ani.

Vânzările companiei s-au dublat din 1986, iar preţul acţiunilor sale a crescut de şase ori, ajungând favoritele Bursei de Valori din New York, inclusiv ale investitorilor cu conştiinţă civică care continuă să fie impresionaţi de recordul generozităţii acestei corporaţii. Potrivit lui Ervin Shames, preşedintele actual al firmei, „A crea locuri de muncă în domenii în care este absurd din punct de vedere economic să o faci, înseamnă o sărăcire a

corporaţiilor şi a societăţii.“[17]

Experienţa companiei Stride Rite ilustrează un exemplu cutremurător cu privire la efectele inexorabile ale unei economii mondiale prădătoare. Printr-o combinaţie de reducere a părţii care revine companiei din povara impozitelor publice şi transferarea locurilor de muncă de la cei bine plătiţi la cei prost plătiţi, administraţia de la Stride Rite a participat într-o mare măsură la redistribuirea bogăţiei, de la comunităţile sărace şi de la oamenii cu venituri modeste la acţionarii săi, de la cei care produc valoare prin calificarea lor şi epuizarea lor fizică la cei ale căror contribuţii constau doar în utilizarea surplusurilor de bani. Şi totuşi conducerea de la Stride Rite nu poate fi învinuita de aceasta mişcare.

Dacă Hiatt, în calitatea sa de director general al companiei, ar fi reuşit: să se impună, ar fi rămas credincios convingerilor sale şi ar fi refuzat să transfere producţia în străinătate, este,aproape sigur că un grup de bancheri din domeniul investiţiilor ar fi observat această „obturare a responsabilităţii fiduciare“ la acţionarii firmei. Ar fi obţinut compania printr-o ofertă publică ostilă de cumpărare, ar fi concediat administraţia cu conştiinţă socială a firmei şi i-ar fi transferat producţia în străinătate mult mai brutal şi chiar cu consecinţe mai grave pentru muncitori şi comunitate.

Unele fonduri de investiţie se specializează în cumpărarea şi vinderea companiilor din industriile grele care au rezistat transferării producţiei în state cu forţă de muncă prost plătită. Fondul AmeriMex Maquiladora, un grup de investitori americani şi mexicani, iniţial sprijiniţi de Nafinsa, cea mai mare bancă de dezvoltare din Mexic,

a fost înfiinţat special pentru a ţinti companiile americane care au rezistat transferului în străinătate. Potrivit pliantului său de prezentare:

Fondul va achiziţiona companiile americane situate în interiorul Statelor Unite, adecvate achiziţiilor maquiladora, a căror operaţiuni de manufacturare vor fi relocalizate total sau parţial în Mexic pentru a profita de preţul forţei de muncă. Fondul va căuta să obţină companiile în care forţa de muncă este un element important, al costurilor de produse vândute ale companiei. Se anticipează că într-un interval de şase până la 18 luni după ce o companie a fost obţinută de fond, partea desemnată a proceselor de producţie ale acesteia va fi reamplasată în Mexic ca să profite de preţul redus al forţei de muncă.

Anticipăm că companiile producătoare care au de-a face cu preţuri brute ridicate ale forţei de muncă în marja de 7 până la zece dolari pe oră din Statele Unite pot să utilizeze forţa de muncă a întreprinderilor Maquiladora la un preţ brut de 1,15 până la 1,50 dolari pe oră. Deşi fiecare caz în parte poate varia, se estimează că aceasta s-ar putea traduce în economii anuale de 10.000 până la 17.000 dolari pe angajatul implicat în procesele de producţie reamplasate.

Se anticipează că cele mai multe dintre investiţii se vor păstra pe o perioadă de la trei până la opt ani.[18]

Profiturile potenţiale din revinderea unor asemenea companii reamplasate sunt substanţiale. La o economie de 17.000 dolari pe angajat, transferul a 1000 de locuri de muncă din Statele Unite în Mexic creează o creştere potenţială a profiturilor anuale la 17 milioane de dolari. Presupunând că acţiunile firmei se vând în mod obişnuit

la un preţ de zece ori mai mare decât câştigurile anuale ale acesteia, aceasta se traduce printr-o creştere a valorii acţiunilor ei la 170 milioane de dolari pe piaţa de valori.[19] Este clar că cei care investesc în asemenea structuri nu fac acest lucru pentru că ar avea vreun interes să asigure locuri de muncă bine plătite şi sigure, atât de necesare muncitorilor mexicani.

Un sistem financiar tâlhăresc îşi devoră realmente sectorul corporaţiilor productive. În numele eficienţei economice, face ca administrarea responsabilă să fie tot mai dificilă. Cei care îi solicită pe managerii corporaţiilor să dea dovadă de o responsabilitate socială mai mare pierd din vedere această chestiune. Managerii corporaţiilor trăiesc şi muncesc într-un sistem care îi devoră în principiu pe cei cu conştiinţă civică. Sistemul se transformă într-o structură dualã, creând o lume care devine tot mai profund divizată între privilegiaţi şi deposedaţi, între cei care deţin puterea şi pe care forţele dominante ale pieţei nu-i mai ating şi cei care au devenit jertfe pe altarul concurenţei mondiale.

Capitolul 17

[1]

[2] în ziua în care a fost dat publicităţii anunţul cu pricina, preţul unei acţiuni Du Pont a sărit la 1,75 dolari. Asemenea comunicate au devenit un fapt cotidian în presa financiară. Este limpede că se petrec schimbări importante în structura industriei. Potrivit săptămânalului „The Economist“:

Cea mai mare schimbare care cuprinde lumea afacerilor este aceea că firmele se micşorează. Curentul unui secol îşi schimbă cursul... acum firmele mari sunt acelea care se micşorează şi cele mici se află în ascensiune. Tendinţa este evidentă, iar oamenii de

afaceri şi politicienii care o vor ignora, o vor face pe riscul lor.[3]

Este o impresie răspândită că masivii giganţi corporatişti au devenit prea mari şi birocratici pentru a concura împotriva micilor

firme mai abile şi mai inventive, despre care ni se spune că vor câştiga rapid avantajul pe pieţele mondiale deosebit de competitive. Adepţii acestui punct de vedere arată că firmele mari îşi concediază angajaţii cu sutele de mii şi citează statistici care arată că noile locuri de muncă şi inovaţiile tehnologice sunt generate, în primul rând, de firmele mici sau de mărime medie care sunt mai competitive. Aceasta este o teză liniştitoare. Totuşi, nu este decât o altă iluzie făurită de libertariştii corporatişti. Ea ascunde vederii noastre ceea ce se întâmplă cu adevărat.

Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility, numeşte acest

---

Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of FlexibilityLean and Mean: The Changing Landscape of Corporate

proces „concentrare fără centralizare“. Patru elemente alé acestei transformări sunt relevante în mod specific pentru analiza noastră:o formă autoritară de conducere care le dictează cum să se îmbrace, cum să vorbească, ce valori să respecte, cum să se comporte, precum şi nivelul lor de venit, fără să aibă vreun cuvânt de spus. Cu câteva excepţii, supuşii lor angajaţi pot fi concediaţi fără drept de contestaţie şi aproape fără preaviz. Transformarea actuală a corporaţiei „în mică şi afurisită“ este pe punctul de a extinde această conducere autoritară dincolo de limitele corporaţiei însăşi, asupra unor reţele de organizare mult mai largi în aşa fel încât să permită centrului să-şi consolideze controlul, în vreme ce îşi reduce obligaţiile privind bunăstarea ale oricărui membru al reţelei.

Slabă şi Afurisită: Peisajul schimbător al puterii corporatiste în epoca flexibilităţii (n-.t.).

Când echivalăm sistemul de piaţă cu libertatea, rareori se pune problema dacă libertatea este compatibilă cu munca salarizată într-o lume în care corporaţiile gigant controlează majoritatea locurilor de muncă. Cei mai mulţi reformatori sociali acceptă sistemul de salarii dominat de corporaţii şi optează pentru aplicarea unor politici sociale care asigură siguranţa locului de muncă, condiţii decente de muncă, salarii săptămânale echitabile şi dreptul de organizare a sindicatelor în contextul acestui sistem.rile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de software,

---

rile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul de pasageri. Patru companii de softwarerile americane pentru transportul

Microsoft, Lotus, Novell/Digital şi WordPerfect au controlat 55% din piaţa de software americană în 1990 şi două dintre ele, Novell şi WordPerfect au fuzionat la 27 iunie 1994. la noul design al produselor şi îşi împart noile tehnici de producţie.n industria hardware-ului, cea a software-ului, aerodinamicii, medicamentelor, telecomunicaţiilor, apărării etc.V Nici un loc pentru oameni

Capitolul 18 Cursa spre abis

Pieţele şi comerţul mai liberalizate în noul sistem economic global sunt cele care până la urmă vor pune capăt încetinirii creşterii economice şi ratei înalte a şomajului în statele industrializate... În aceasta constă esenţa noii ordini economice.

Business Week

n timp ce concurenţa se diminuează la centru, ea se intensifică între întreprinderile mai mici, muncitorii şi localităţile de la periferie, pe măsură ce sunt asmuţite una împotriva alteia într-o luptă disperată pentru supravieţuire. Ceea ce libertarieştii corporatişti numesc „să devii mai competitiv pe plan mondial“ este descris mai exact ca o cursă spre abis. Pe zi ce trece, devine tot mai dificil să închei contracte cu unul dintre megadetailişti fără să utilizezi forţa de muncă a minorilor, să înşeli muncitorii la plata orelor

---

Software = Sistem de programare pentru computere şi procedurile de aplicare a lor furnizate odată cu computerul sau alcătuite de utilizator. (DEX, p. 1 000, coloana I). /

la noul design Design = 1. Domeniu multidisciplinar interesat de ansamblul factorilor (socialeconomici, funcţionali, tehnici, ergonomici, estetici etc.) care contribuie la aspectul şi calitatea produsului de mare serie. 2. Aspect exterior, fel în care se prezintă un lucru (din punct de vedere estetic) (DEX, p. 287, col. II).

n industria hardware-ului Hardware = „Structură fizică a unui sistem de calcul şi diverse periferice: echipamentul propriu-zis...“(DEX, p. 444, col. II)-

suplimentare, să impui cote nemiloase şi să operezi instalaţii nesigure. Dacă un contractant nu o face, preţurile sale vor fi mai mari decât ale altuia care o face. Când sute de milioane de oameni sunt disperaţi să capete orice fel de ofertă de muncă în economia mondială, totdeauna vor exista concurenţi dornici. Puse faţa în faţă cu propriile imperative, corporaţiile-mamă nu pot face decât să închidă ochii la infracţiuni şi să insiste asupra faptului că nu au nici o responsabilitate pentru condiţiile de muncă ale contractanţilor lor.

Sclavia modernă

Descrierile condiţiilor de muncă ale milioanelor de muncitori, până şi în „Nordul modem şi prosper“ sună ca o întoarcere în zilele primei revoluţii industriale. Luaţi aminte la această descriere a condiţiilor de muncă de la atelierele textile din modemul şi îmbelşugatul San Francisco:

Multe dintre ele sunt întunecate, strâmte şi fără ferestre...

Zile de muncă de 12 ore, fără zile libere şi numai cu o pauză de prânz nu sunt ceva neobişnuit. Şi în acest bogat oraş cosmopolit multe ateliere impun regulamente draconice, reminiscenţe ale secolului al XIX-lea.«Muncitorii nu au voie să vorbească unul cu altul şi nu ni se dă voie să mergem la toaletă», declară o muncitoare asiatică textilistă.

Fiind conştienţi de zelul fabricanţilor de a obţine preţuri de bază cât mai ieftine, cei aproape 600 de contractanţi pentru cusut din regiunea golfului se angajează într-o competiţie pe viaţă şi pe moarte, adesea o cursă darwiniană spre abis... Fabricanţii au un alt atu puternic pentru a menţine licitaţiile la preţuri

scăzute. Katie Quan, o directoare de la International Ladies Garment Workners Union (Sindicatul Internaţional al Muncitorilor din industria textilă de damă, n.t.) din San Francisco explică: «ei ne spun: „dacă nu acceptaţi contractul o să-l transferăm peste ocean şi nu veţi primi de lucru, iar muncitorii voştri vor face foamea.“»

În 1992, o investigaţie a Ministerului Muncii asupra atelierelor textile din protectoratul american din Saipan a descoperit condiţii de muncă similare unei servituti adâncite: muncitorii chinezi, ale căror paşapoarte fuseseră confiscate, acceptau săptămâni de lucru de 84 de ore la salarii sub cele minime.[33]

Cyrus Friedheim, vicepreşedintele firmei Booz, Allen & Hamilton, o companie de consultanţă managerială, prevede un viitor economic dominat de ceea ce el numeşte „întreprinderea interrelaţională“, o reţea de alianţe strategice între firme cuprinzând diverse industrii şi state, care să acţioneze aproape ca o singură companie. El atrage, atenţia asupra discuţiilor dintre Boeing, membrii consorţiului Airbus, McDonell Douglas, Mitsubishi, Kawasaki şi Fuji în ce priveşte cooperarea în proiectarea comună a unui nou superavion cu reacţie şi ale grupului format din cele mai importante firme de telecomunicaţii din lume, în vederea asigurării unei reţele mondiale de cabluri subacvatice din fibre optice. Potrivit lui Friedheim, aceste forţe corporatiste implacabile îi vor micşora la maximum pe actualii giganţi corporatişti, în condiţiile existenţei întreprinderilor relaţionale private care vor obţine câştiguri combinate de aproape o mie de miliarde dolari la începutul secolului următor, făcându-le mai mari decât toate, cu excepţia primelor şase economii naţionale[34] cele mai mari din

lume.

Giganţii corporatişti ai lumii creează un sistem de concurenţă controlată prin care şi-o limitează efectiv între ei, în timp ce încurajează rivalitatea intensă dintre firmele şi localităţile mai mici, care constituie periferia lor. Toate acestea fac parte din procesul forţării periferiei să absoarbă tot mai multe din costurile procesului „valorii adăugate“, astfel încât centrul să poată obţine profituri mai mari pentru propriul stăpân nesăţios, sistemul fipanciar mondial.

Arhetipurile subiacente ale transformării instituţionale, fiind şlefuite de globalizarea economică, persistă în direcţia transferului de putere de la oameni şi comunităţi la concentrarea ei în mâinile gigantelor instituţii mondiale care s-au detaşat de interesul uman. Am devenit captivi ai tiraniei unui sistem tâlhăresc care funcţionează în afara interesului uman. Mânat de propriile sale imperative, sistemul a câştigat controlul asupra multora dintre cele mai importante aspecte ale vieţilor noastre până la a ne cere să ne sacrificăm scopului său, producerea banului. Ne confruntăm în prezent cu o perspectivă şi mai ameninţătoare.

Găsindu-şi propria direcţie şi obţinând controlul asupra instituţiilor noastre care altădată serveau nevoilor umane, sistemul care acum ne ţine captivi descoperă că are prea puţină nevoie de oameni.

[1]

Recentul salt cuantic în ce priveşte capacitatea corporatiilor transnaţionale de a-şi reamplasa instalaţiile în întreaga lume îi face de fapt pe toţi muncitorii, comunităţile şi statele din lume să rivalizeze pentru a câştiga bunăvoinţa acestor corporaţii. Urmarea este «o cursă spre abis» în care salariile şi condiţiile sociale tind să se

prăbuşească până la nivelurile celor mai disperaţi dintre oameni.

Jeremy Brecher [2]

A

[3]

Linia de demarcaţie între condiţiile de lucru din Nord şi Sud,

aşa cum este ea definita, geografic devine tot mai neclară. Dorka Diaz, o lucrătoare textilistă în vârstă de 20 de ani, care în trecut a lucrat într-o fabrică de încălţăminte în Honduras pentru Leslie Fay, o corporaţie transnaţională cu sediul în Statele Unite, a declarat într-o depoziţie în faţa Subcomitetului pentru Relaţii de Gestiune a Muncii al Camerei Reprezentanţilor din Congresul american că şi în Honduras a lucrat pentru Leslie Fay împreună cu fete de 12-13 ani, închise într-o fabrică în care temperatura ajungea adesea la aproape 38 de grade Celsius şi nu exista apă potabilă. Pentru o săptămână de lucru de 54 de ore ea primea cu puţin peste 20 dolari. Ea şi fiul ei în vârstă de trei ani, trăiau la limita subzistenţei. În aprilie 1994 a fost concediată pentru că a încercat să organizeze un sindicat.[4]

Când femeile de culoare care trudeau la maşinile de tricotat într-o fabrică de pulovere. În proprietatea unor taiwanezi în Africa de Sud pentru 50 de cenţi pe oră au făcut cunoscut că odată cu alegerea lui Nelson Mandela se aşteptau la „formarea unui sindicat în atelier, salarii mai bune şi puţin respect“, patronii taiwanezi au răspuns închizând porţile tuturor celor şapte fabrici pe care le deţineau în această ţară şi desfiinţând 1000 de locuri de muncă. Aşa scăzute cum erau salariile, costul muncii în Africa de Sud e de două ori mai mare decât cel din Brazilia sau Mexic şi de câteva ori mai mare decât cel din

Thailanda sau China.[5] Observând că investitorii străini care căutau să investească în Africa de Sud s-au plictisit de această ţară, ziarul „New York Times“ sugerează că „Există îndoieli în legătură cu ataşamentul pe termen lung al guvernului faţă de capitalism, dacă domnul Mandela poate înfrâna aşteptările majorităţii sărăcite.“[6] în lumea marilor finanţe şi a pachetelor de compensaţii de mai multe milioane de dolari, lăcomia este întruchipată de un muncitor care doreşte să aibă un salariu decent.

În multe state sudice afirmaţia că actualele condiţii de muncă ating limita sclaviei este departe de a fi o exagerare. China a devenit o favorită a investitorilor şi corporaţiilor străine care daută forţă de muncă ieftină şi se aprovizionează din străinătate la cele mai scăzute preţuri. Săptămânalul „Business Week“ descria condiţiile prevalente de muncă ale muncitorilor chinezi din fabrici:

Accidentele abundă în fabricile finanţate din străinătate

care folosesc munca a aproximativ şase milioane de

chinezi din provinciile de pe coasta. În unele fabrici, muncitorii sunt pedepsiţi, bătuţi, percheziţionaţi până la piele şi chiar li se interzice să folosească toaleta în timpul programului de lucru. La o companie aflată în proprietate străină din provincia Fujian, în oraşul Ziamen, patruzeci de muncitori sau a zecea parte din forţa de muncă şi-au zdrobit degetele din cauza maşinilor învechite. Potrivit rapoartelor oficiale, anul trecut în Guang Dong s-au înregistrat cam 45 de mii de accidente industriale care au costat vieţile a peste 8700 de oameni... Luna trecută... 76 de muncitori au decedat într-un accident dintr-o fabrică din Guang Dong.“[7]

Deşi se relatează că guvernul chinez încearcă să impună standarde mai severe el s-a confruntat cu probleme enorme de şoma], în urma deciziilor sale de liberalizare a pieţei. Zeci de milioane de muncitori agricoli se mută în oraşe. La mijlocul anului 1994, cifra şomerilor din oraşe se ridica la cinci milioane de oameni, ceea ce reprezenta o creştere de 25% într-un an. Două milioane de muncitori şi-au pierdut locurile de muncă în provincia Heilongjiang numai în 1993. Mai multe milioane de alţi muncitori urbani sunt confruntaţi cu reduceri de salarii şi jumătate din întreprinderile de stat care angajează aproximativ 50% din forţa de muncă urbană lucrează în pierdere, generând perspectivele unor masive concedieri şi închideri de uzine.[8] Eforturile guvernului de a întări respectarea standardelor în cadrul acestui „miracol al pieţei libere“ sunt, de asemenea, stânjenite de creşterile peste măsură ale ratei criminalităţii şi corupţiei.[9]

În Bangladesh, aproximativ 80 de mii de copii sub vârsta de 14 ani, în marea lor majoritate fete, lucrează cel puţin 60 de ore pe săptămână în fabrici textile. În cazul' în care li se întâmplă să greşească, supraveghetorii bărbaţi le lovesc sau le obligă să stea în genunchi sau în cap, de la 10 la 30 de minute.[10]

Aceste lucruri nu se petrec doar în industria textilă. În India, aproximativ 55 milioane de minori lucrează în condiţii variate de servitute, mulţi ca muncitori înrobiţi, sclavi în principiu, în cele mai cumplite condiţii de muncă. Fiecare copil are povestea sa. La câteva luni după ce a fost salvat de la munca forţată, Devanandan i-a spus unui reporter că fusese ademenit să-şi părăsească familia cu promisiunea unui salariu de până la 100 dolari

pe lună pentru a lucra într-o ţesătorie de covoare două ore pe zi, mergând în paralel şi la şcoală. Când a fost de acord s-a trezit închis într-o cameră unde mânca, dormea şi era forţat să lucreze la covoare de la patru dimineaţa până seara târziu, în schimbul câtorva bănuţi ca plată.[11]

Fostul ministru indian al justiţiei, P.M. Bhagwati, a arătat într-o depoziţie în public că a observat cazuri de băieţi care lucrează între 14 şi 20 de ore pe zi: „supt bătuţi, sunt însemnaţi cu fierul roşu şi chiar spânzuraţi de copaci cu capul în jos.“ Industria covoarelor din India exportă anual produse în valoare de 300 milioane de dolari în principal în Statele Unite şi Germania. Covoarele sunt produse de mai bine de 300.000 de muncitori minori care lucrează între 14 şi 16 ore pe zi, şapte zile pe săptămână, 52 de săptămâni pe an. Mulţi sunt lucrători înrobiţi pentru a achita datoriile părinţilor lor. Au fost vânduţi cu acest statut sau răpiţi de la părinţi din castele inferioare. Cei norocoşi câştigă o leafă de mizerie. Ghinionistii nu primesc nimic. Fabricanţii de covoare susţin că industria trebuie să aibă muncitori minori ca să fie în stare să supravieţuiască concurenţei industriilor similiare din Pakistan, Maroc, Nepal şi alte regiuni, unde, de asemenea, se utilizează muncitori minori.[12]

Pe măsură ce ne grăbim să intrăm în cursa spre abis într-o lume a concurenţei globalizate, este înţelept să ţineni minte cât de adâncă este prăpastia spre care gonim.

The 100 Best Companies to Work for in America au vizitat fabrica Levi Strauss din El Paso, statul Texas, au descoperit că revista

---

The 100 Best Companies to Work for in America
„Cele o suta cele mai bune companii pentru care sâ lucrezi în America“, (n.t.).

„Money“ clasase compania pe primul loc pe baza beneficiilor de care se bucură personalul său de la sediul central, şi nu pe baza celor de la fabricile sale. Beneficiile primite de muncitorii fabricii din El Paso difereau foarte puţin de condiţiile de mizerie de la alte fabrici textile. Autorii au hotărât sâ nu o includă printre cele mai bune companii în privinţa condiţiilor de muncă în ediţia revizuită a cărţii lor.[16]

Capitolul 19 Sfârşitul ineficienţei

Intrăm într-o nouă epocă a istoriei umane, în care va ii nevoie de tot mai puţini muncitori pentru producerea mărfurilor şi a serviciilor de care are nevoie populaţia mondială.

*Jeremy Rifkin*D

e-a lungul capitolelor anterioare am observat cum se repetă acelaşi model la toate nivelurile societăţii şi în fiecare regiune a lumii. Sute de milioane de oameni sunt concediaţi de economia mondială care nu mai are nevoie de ei. In Mexic, micii fermieri sunt dislocaţi pentru a face loc agriculturii mecanizate. În India sunt alungaţi cu forţa de pe pământurile lor pentru construirea unor noi baraje masive, necesare producerii de electricitate, astfel ca muncitorii din fabrici să poată fi înlocuiţi de maşini mai eficiente. Pe Wall Street, agenţii umani care introduc informaţii pe terminale pentru a executa tranzacţii pe pieţele financiare mondiale sunt înlocuiţi de programe mai eficiente de computer. Micii negustori din oraşe sunt alungaţi de supermagazine conduse de megadetailişti, care la rândul lor, pot fi ameninţaţi de reţelele de cumpărare la domiciliu prin televiziunea prin cablu. Dispozitive automate de recunoaştere a vocii şi roboţi care răspund automat înlocuiesc telefonistele.

Învăţământul multimedia substituie profesorii. Restructurarea corporatistă elimină forţa de muncă redundanta şi managerii de mijloc. Consolidarea corporatista şi fuziunile dintre firme elimină directorii subalterni şi chiar pe cei din frunte. Nu se întrevede nici o limită.

Mai întâi muşchii, acum creierul

Trecem de pragul celei de-a doua revoluţii industriale. Prima revoluţie industrială a exploatat stăpânirea proaspăt dobândită de om a energiei ca să atribuie maşinilor o enormă putere musculară şi a redus foarte mult cererea de muncă fizică umană. Totuşi, maşinile nu puteau calcula, raţiona, deosebi modelele vizuale sau recunoaşte şi interpreta vorbirea umană. Astfel, fiecare maşină necesita un operator uman ca să o înzestreze cu creier şi un intermediar uman care să-i servească de ochi şi urechi. Cu cât era mai mare numărul maşinilor, cu atât era mai mare numărul oamenilor necesari, care să le dirijeze. Cu cât erau mai sofisticate maşinile, cu atât era mai înaltă calificarea solicitată operatorilor lor şi cu atât erau mai mari salariile pe care operatorii calificaţi le puteau cere.

Cea de-a doua revoluţie industrială exploatează progresele importante în tehnologia informaţională, folosind computerele şi senzorii electronici ca să dea maşinilor ochi, urechi şi creiere pentru a putea vedea, auzi, interpreta şi acţiona. Aceste tehnologii se află încă în perioada lor de pionierat şi nu ştim cât de departe ar putea progresa.

Economişti sigur i pe catedrele lor la universităţi de frunte ne asigură că nu trebuie să ne îngrijorăm. Creşterea productivităţii va impulsiona creştere^

economică, iar aceasta va duce la crearea unui număr mai mare de locuri de muncă, ne explică ei, întocmai cum s-a întâmplat în prima revoluţie industrială. Ei nu observă că atunci când industria textilă britanică a fost mecanizată în timpul primei revoluţii industriale, Marea Britanie a transferat o mare parte din şomajul rezultat în urma acesteia în India. A introdus tarife prohibitive la textilele importate din India în Anglia, în vreme ce administratorii coloniali britanici din India le-au eliminat în principiu pe cele la textilele importate în India şi au perceput impozite pe stofele produse local, destinate pieţei interne, şi pe roţile de tors din gospodării.Un cancer contagios

Ne-am concentrat atenţia aici asupra multinaţionalelor cu sediul în Statele Unite, deoarece disfuncţionalităţile par să se răspândească prin lume ca un cancer. În mai 1994, o euforie de restructurări corporatiste în Europa, similară celei din Statele Unite a determinat o creştere a ratei europene a şomajului la 10,9%.[17] Chiar şi aceste rate, ridicate cum sunt, pot masca o disfuncţionalitate mult mai adâncă. În Belgia, rata şomajului era de 8,5% în 1992, dar 25% din forţa de muncă trăia din ajutoarele publice.[18] Şomajul cronic generează sporirea tulburărilor sociale, exacerbează tensiunile rasiale, declanşează şi alimentează o reacţie agresivă la adresa imigranţilor. Şomajul este extrem de acut printre tineri, a căror rată de şomaj este de două ori mai mare decât cea a restului populaţiei şi încă e în creştere. La 25 martie 1994, 50.000 de studenţi au demonstrat de-a lungul unui btdevard parizian, „tachinând poliţia şi scandând sloganuri care cereau locuri de muncă.“ Un sondaj efectuat asupra a 3 000 de

adolescenţi europeni, îi găsea „confuzi, vulnerabili şi obsedaţi de viitorul lor economic.“[19]

Arătând că rata şomajului s-a situat în medie cam cu 3% peste cea din Statele Unite, publicaţia „The Economist“ atenţiona: „nici o barieră comercială nu va opri schimbările tehnologice care revoluţionează munca într-o lume prosperă, iar un război comercial cu siguranţă că va distruge mai multe locuri de muncă decât le va salva.“[20] Publicaţia recomanda Europei să urmeze exemplul Statelor Unite şi anume, să reducă beneficiile reţelei asigurărilor sociale care „oferă şomerilor prea puţine stimulente ca să caute de lucru“, salariile minime care „îi costă pe tinerii muncitori locurile lor de muncă“, contribuţiile patronilor la asigurările sociale care reduc cererea de lucru şi „regulile stricte de protecţie a muncii“ ce descurajează firmele să mai facă angajări din cauză că „face dificilă, dacă nu imposibilă, trecerea în şomaj tehnic a muncitorilor odată ce aceştia sunt pe statul de plată.“ Celor care arată că în SUA, calitatea locurilor de muncă s-a deteriorat ca o consecinţă a unor asemenea măsuri, publicaţia „The Economist“ are un răspuns gata pregătit:

Prea multe dintre locurile de muncă create în America, afirmă negustorii de perspective sumbre, sunt cu jumătate de normă, temporare şi prost plătite. Salariile reale ale muncitorilor cu calificare slabă au scăzut în ultimul deceniu, totuşi în comparaţie cu Europa aceasta ar trebui să fie văzut'ca un semn de succes, un exemplu al unei pieţe funcţionale a muncii, nu ca un eşec. Pe măsură ce producţia a scăzut, America şi Europa s-au confruntat amândouă cu reducerea cererii pentru forţa de muncă necalificată. În America, salariului relativ

al acestor muncitori a fost lăsat să coboare, fiind pierdute astfel mai puţine locuri de muncă. Prin contrast, muncitorii europeni s-au opus inevitabilului şi astfel şi-au pierdut valoarea pe piaţa muncii.[21]

Pe scurt, problema europeană a şomajului este un rezultat al supracompensării săracilor, impozitării bogaţilor şi impunerii de regulamente firmelor europene, limitându-le capacitatea de a-şi continua marile restructurări. Editorialul publicaţiei „The Economist“ a indicat ca semne de speranţă pentru Europa, măsurile luate de diverse state europene pentru reducerea salariilor minime, reducerea impozitelor pe salarii şi slăbirea legilor de protecţie a încadrării în muncă.[22] Săptămânalul „Business Week“ oferea sfaturi similare:

Ca să se asigure că rămâne competitivă o dată cu trecerea perioadei ciclice de recesiune, Europa este nevoită să-şi vadă transferate în Europa de Est şi în alte regiuni, tot mai multe dintre locurile ei de muncă productive, cu valoare adăugată scăzută...Şi trebuie să-şi reducă subvenţiile agricole, în timp ce continuă să reducă drastic salariile mari şi impozitele corporaţiilor, programele de lucru scurte, imobilitatea forţei de muncă şi programele sociale de lux. Dacă

europenii nu urmează aceste recomandări, ar putea fi condamnaţi la prelungirea nelimitată a acestei recesiuni... Instituirea barierelor comerfciale nu va face decât să-i îndepărteze de disciplina pe care ei au nevoie să o menţină.[23] t ••

eşi sunt un pic în urma Statelor Unite, evidenţa arată că companiile şi guvernele europene ţin tot mai mult seama de aceste sfaturi, ceea ce înseamnă că şomajul, tensiunile rasiale şi tulburările sociale care bântuie la ora

actuală Europa cu siguranţă că vor înregistra o creştere. Am putea presupune că publicaţia „The Economist“ va elogia atunci acest continent pentru succesul său.

Deşi Japonia, cu un şomaj sub 3%, continuă să fie campionul şomajului sub 5%, există indici că angajamentul japonez pentru încadrare în muncă pe viaţă în domeniul industrial a început să fie încălcat şi că un număr crescând de japonezi încep să cunoască dificultăţile şomajului.[24] O serie de Şocuri economice i-au determinat pe managerii japonezi să ia lecţii de la Statele Unite în ce priveşte creşterea eficienţei. Potrivit lui Michael Armacost, fostul ambasador american în Japonia:

Liderii japonezi de afaceri, care doar în urmă cu câţiva ani credeau că nu mai au ce să înveţe de la noi, examinează acum practicile comerciale americane cu un interes reînnoit şi le copiază pe unele cu rezultate interesante. Magazinele Wal-Mart au stabilit recent legături cu două dintre lanţurile japoneze de supermagazine... Directorii executivi japonezi studiază acum experienţa Americii în restructurarea corporaţiilor, pachetele de prime şi practicile de investiţii.[25]

Armacost continuă să-i îndemne pe negociatorii comerciali americani să se concentreze asupra impunerii unor reforme de reglementare în vederea accelerării acestor procese.

Cu sau fără tutelarea Statelor Unite, ele se şi petrec deja. Domy Co., un magazin cu preţ redus, importă Safeway Cola pentru vânzare în Japonia la preţul de 47 cenţi cutia, situându-se sub preţul băuturilor răcoritoare locale cu 55%. Consideră că există un mare potenţial pentru importurile de limonadă acidulată, pişcoturi şi apă

îmbuteliată marca Safeway. Guvernul japonez a permis magazine cu vânzare cu amănuntul, cu dimensiuni mari, prelungirea orarului şi a zilelor de funcţionare ale magazinelor. În consecinţă, detailiştii caută spaţiile largi din zonele suburbane şi centre comerciale părăsite răsar pe întregul teritoriu japonez. Detailiştii preferă importurile ieftine, având China drept sursă favorită. Detailiştii care permit rabateri la preţurile mărfurilor au devenit răsfăţaţii bursei japoneze de valori. Confruntate cu reduceri de preţuri din cauza importurilor ieftine, companiile japoneze se restructurează ca să-şi sporească eficienţa.[26]

În ianuarie 1995, a fost anunţat un acord între Statele Unite şi Japonia, conform căruia casele americane de investiţii au dreptul sâ participe la administrarea fondurilor japoneze de pensii.[27] Directorii de investiţii de'pe Wall Street s-ar putea să se afle curând în situaţia de a oferi lecţii japonezilor pe propritd teren în ce priveşte jocul finanţelor, finanţa prădătoare, devorarea corporaţiilor şi concurenţa controlată.

Tendinţa de concentrare a sectorului detailist se răspândeşte cu rapiditate şi în alte state, în parte ca urmare a modificărilor aduse regulilor comerciale care deschid pieţele interne marilor lanţuri detailiste. La 14 ianuarie 1994, la numai două săptămâni după intrarea în vigoare a Acordului Nord-American pentru Comerţ Liber (NAFTA), Wal-Mart a anunţat pătrunderea sa în Canada, care a început cu achiziţionarea a 120 de magazine universale cu adaos comercial minim de la Woolworth, din Canada. Săptămânalul „Business Week“ a denumit fenomenul „o invazie totală a pieţei canadiene.“ Investitorii s-au grăbit să-şi vândă marile lanţuri de

magazine cu amănuntul, despre care se credea că sunt slab dotate pentru a întâmpina concurenţa preţurilor Wal-Mart.[28] Consilierul canadian în materie de vânzări cu amănuntul, John Winter, a prezis că la sfârşitul anilor ’90, „s-ar putea ca jumătate din detailiştii canadieni care există acum pe piaţă să dispară.“[29]

Odată cu semnarea acordului NAFTA giganţii detailişti americani erau pregătiţi să „cucerească repede comerţul cu amănuntul“ şi în Mexic, dar potrivit săptămânalului „Business Week“, „armata de birocraţi ai Mexicului, împietrită în obiceiuri protecţioniste, îi îmbolnăvesc cu munţi de hârţoage, reglementări în veşnică schimbare, întârzieri la vamă şi tarife care se ridică până la 300% la importurile ieftine din China, preferate de magazinele cu preţ redus.“[30] Mexicul credea că avea un acord pentru comerţ liber cu Statele Unite pentru a deveni furnizorul principal de mână de lucru ieftină pe piaţa americană. Se pare că a fost înşelat în aşteptări, în momentul în care s-a confruntat cu realitatea faptului că detailiştii americani intenţionau să folosească acordul NAFTA pentru mărfurile produse de muncitorii chinezi şi mai prost plătiţi.

Lăsând deoparte plângerile giganţilor detailişti din Statele. Unite, am putea trage concluzia că guvernul mexican a dovedit un instinct mai bun când a ridicat câteva bariere pentru încetinirea asaltului megadetailiştilor, decât a făcut-o când a cheltuit milioane pentru promovarea cu prioritate a acordului NAFTA.

Visul făuritorilor de imperii corporatiste s-a îndeplinit. Sistemul mondial uniformizează standardele dintr-un stat în altul, până la aducerea lor la cel mai mic numitor comun. Deşi câteva întreprinderi responsabile din punct

de vedere social se împotrivesc curentului cu un oarecare succes limitat, lupta lor nu este uşoară. Nu trebuie să ne amăgim singuri. Responsabilitatea socială este ineficientă pe o piaţă liberă mondială, iar aceasta nu-i va mai tolera mult pe cei care nu profită de ocazii pentru a-i abandona pe ineficienţi. Pentru economia mondială, oamenii nu sunt numai din ce în ce mai redundanţi, dar ei şi pretenţiile lor la o retribuţie decentă constituie o sursă majoră de ineficienţă economică. Corporaţiile mondiale acţionează pentru propria purificare de această povară nedorită. Creăm un sistem care oferă oamenilor tot mai puţine şanse.

[1]

[2] Coloniile au absorbit, de asemenea, mulţi emigranţi care constituiau un surplus pentru economia europeană. Refugiaţi în colonii, aceştia şi-au însuşit cele mai bune terenuri să cultive recolte pentru export, cum ar fi bumbacul, cu scopul de a alimenta industriile ţărilor lor de origine.

Cea de-a doua revoluţie industrială se bazează pe un proces de colonizare definit mai mult în termeni de clasă socială decât în termeni geografici şi constrânge un număr tot mai mare din populaţia lumii să intre în rândurile colonizaţilor.

Eficienţa înseamnă a realiza o producţie mai mare cu resurse mai mici. Prin creşterea randamentului pe oră al muncii umane, înţelegem creşterea productivităţii. În acele tipuri de exemple simplificate specifice textelor economice, pare să fie chiar un lucru bun.

Un fermier care cumpără un mic tractor poate cultiva mai mulţi metri pătraţi de teren ca să asigure un venit mai mare pentru familia sa sau să-şi dedice mai puţine ore trudei la câmp. În ambele cazuri fermierul câştigă,

nimeni nu pierde nimic, iar societatea se îmbogăţeşte pe diverse căi.

Din păcate, lumea reală nu seamănă întocmai cu exemplele simplificate ale cărţilor. Observaţi că în exemplul nostru, managerul, proprietarul şi muncitorul sunt una şi aceeaşi persoană, el ia deciziile, achită costurile şi hotărăşte dacă productivitatea câştigată va fi investită în creşterea producţiei sau reducerea timpului de muncă. În lumea reală, decizia este mai degrabă luată de corporaţia agricolă numai pe baza profitabilităţii. Câţiva lucrători norocoşi vor fi solicitaţi să-şi sporească randamentul. Restul îşi vor pierde locurile de muncă şi nu vor avea vreo soluţie alternativă.

Se pare că numai anumiţi beneficiari ai creşterilor productivităţii într-o lume a excedentului forţei de muncă şi inexistenţei sindicatelor sunt proprietarii capitalului. Totuşi, după cum sugera analistul în domeniul managementului, William Dugger, s-ar putea să fim pe cale de a ne dispensa şi de ei:

Corporaţia este un adevărat monstru al lui Frankenstein, o persoană artificială care şi-a pierdut minţile, care răspunde numai în faţa propriului sine neînsufleţit. Se ivesc unele posibilităţi fascinante. Corporaţiile au început deja să-şi cumpere propriile acţiuni în totalitatea lor, păstrându-le în patrimoniile lor. Trăgând concluzia logică, când 100% din acţiuni vor fi acţiuni de tezaur, corporaţia va deveni propria sa stăpână. Se va fi dispensat în întregime de acţionarii din specia Homo Sapiens. Faţă de cine sau faţă de ce va fi ea atunci responsabilă? Duceţi un pic mai departe aceste speculaţii despre iresponsabilitatea organizată.

...Ar putea o corporaţie să se dispenseze pe deplin nu

numai de stăpânii umani, ci şi de managerii şi muncitorii din aceeaşi specie?... Cum ar fi atunci?... Ar exista fizic ca o reţea de maşini care cumpără, procesează, vând mărfuri, sub controlul unei reţele de computere. Scopurile ei ar fi să ia dimensiuni şi mai mari, prin achiziţionarea mai multor maşini şi să devină şi mai puternică prin cumpărarea mai multor computere care să monitorizeze noile maşini. Nu ar fi responsabilă faţă de nimeni decât faţă de sine însăşi în goana ei mecanică după putere şi profit. Ar reprezenta

capitalismul în cea mai pură formă, complet dezinteresat faţă de tot, cu excepţia profitului şi a puterii.[3]

Poate că într-o zi, dacă i se va permite o libertate suficientă pentru a-şi urma nestânjenită propriile tendinţe, o corporaţie mondială va atinge culmea eficienţei productive, o entitate alcătuită numai din computere şi maşini, antrenate frenetic în reproducerea banilor. Am putea-o numi corporaţia perfect eficientă. Deşi cu siguranţă că nu este în intenţia vreunei persoane individuale, ne comportăm ca şi cum aceasta este lumea pe care căutăm să o creăm.

“:

Managerii care au fost pregătiţi să construiască, acum sunt plătiţi să demoleze. Ei nu mai angajează, ci concediază. Nu agreează noul mandat, dar cei mai mulţi au ajuns să înţeleagă că situaţia nu se va schimba. Faptul că şi-au dat seama de acest lucru face ca rutina zilnică să fie diferită: munca nu mai este o sursă de energii, ci le seacă.

“ Şefi epuizaţi, (n.t.).

In aceste împrejurări, pare aproape imoral să te bucuri prea mult de muncă. Aşa că devin morocănoşi şi prudenţi, îngrijorându-se că vor fi măturaţi la următorul val de concedieri. Între timp, depun eforturi într-un program de muncă prelungit ca să compenseze lipsa celor care au plecat, încep să-i răzbească oboseala şi resentimentele.[A fi boss]-ul unei mari firme americane a fost unul dintre locurile de muncă cele mai sigure şi mai bine plătite din lume. Până de curând, mai bine-zis. Săptămâna trecută, boşii companiilor IBM, Westinghouse şi American Express şi-au pierdut slujbele. Cu câteva luni mai devreme, Robert Stempel a fost concediat fără ceremonie din funcţia de preşedinte al firmei General Motors... Acum cei din vârful marilor companii se întreabă cine urmează.[11]

Publicaţia atribuie acest fenomen unui transfer al puterii acţionarului de la investitorul individual la fondurile de investiţii orientate spre performanţă, care-şi exersează bicepşii concediindu-i pe managerii de frunte ai corporaţiilor consideraţi „neperformanţi“. Nu este nevoie de bătălii de preluare de vreme ce administratorii fondurilor îşi dau seama că ei pot solicita direct conducerii corporaţiilor ale căror acţiuni le deţin să le prade pentru câştigurile imediate cerute de un sistem financiar extractiv.

Angajamentul care limitează

Restructurarea întreprinderilor nu înseamnă numai eliminarea drastică a locurilor de muncă, mai înseamnă şi degradarea celor rămase. Piaţa gulerelor albe seamănă tot mai mult cu bursele de locuri de muncă

A fi boss Boss = Supraveghetor peste muncitorii dintr-o întreprindere în SUA: şef (DEX, p. 108, col. I).

unde se strâng zilierii în şomaj, în speranţa să fie angajâţi cu ziua. Conceptele de inventare „tocmai la timp“ se aplică acum şi oamenilor.

Numărul muncitorilor angajaţi de agenţiile temporare a crescut cu 240% în 10 ani. Manpower, cea mai numeroasă din cele 7000 de agenţii temporare din Statele Unite cu 600.000 de muncitori sezonieri pe statele lor de plata, este acum cel mai mare patron particular al Americii. Deşi unii muncitori au jumătate de normă sau lucrează temporar la alegere, în 1993, aproape o treime din 21 de milioane de lucrători cu jumătate de normă din Statele Unite au declarat că preferă norma întreagă. Mulţi muncitori concediaţi devin autoangajaţi, angajându-se cu contract pentru munci temporare pe o bază individuală. Mulţi dintre aceştia au suferit reduceri drastice ale veniturilor lor. Deşi multe date sunt orale, statisticile Biroului de recensământ dezvăluie că între 1989 şi T992, venitul mediu real al americanilor care au lucrat pe cont propriu a scăzut cu 12,6%, la o valoare de 18.544 de dolari. O bună parte dintre noii lucrători autoangajaţi câştigă mult sub 18.000 dolari pe an, un nivel la care o familie este greu de întreţinut, dacă nu chiar imposibil, în actuala conjunctură economică din America.[12]

Tinerii profesionişti sunt acum sfătuiţi insistent să-şi croiască o carieră independent de companiile lor, să-şi alcătuiască propriul Curriculum Vitae şi să-şi facă relaţii în exterior în aşa fel încât să se poată transfera cu prima ocazie, în momentul în care companiile lor îi vor abandona. Sfatul care se dă tinerilor la începutul carierelor lor este acela de a trata fiecare loc de muncă ca şi cum ar fi liber-profesionişti.[13]

Nu demult, firma pentru care o persoană muncea era aproape ca şi o familie. Era un sistem fundamental de sprijin într-o lume care altfel e adesea impersonală şi tranşantă. O slujbă bună însemna mult mai mult decât un venit. Era o sursă de identitate şi de relaţii umane durabile şi preţuite. Au trecut acele vremuri, fapt care supune familia unui stres şi mai mare. Pe piaţa actuală a muncii, distincţia dintre foiţa de muncă intelectuală şi cea industrială este mai puţin semnificativă decât este aceeâ dintre cei care au locuri permanente de muncă şi cei care nu au. Sistemul alimentează o atitudine de a lua ce poţi de la acest sistem câtă vreme se mai poate. Ai grijă de tine, pentru că nimeni altcineva nu o va face în locul tău.

a cum deceniul trecut a fost definit de yuppies şi de excesele lor materiale flagrante, anii ’90 pot să devină epoca «căcăcioşifor», a profesioniştilor mobili aflaţi în declin.“Oameni fără loc

ie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumping *pentru surplusul de mărfuri*

---

a cum deceniul trecut a fost definit de yuppies „Yuppie“ = „Tânăr intelectual în ascensiune socio-profesională“ *(Dicţionar ele argou al limbii engleze,* de George Volceanov şi Ana-Dolores Doca, Bucureşti, Nemira, 1995, p. 269).

ie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie
. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile ne-ar asigura un teren de dumpingie. De asemenea, coloniile

produse în fabricile noastre.

Cecil Rhodes, fondatorul Rhodeziei A

ceia dintre noi care au crescut în societăţi în cadrul cărora supravieţuirea depinde de bani acceptă cu uşurinţă această dependenţă ca pe o parte integrantă a condiţiei umane. Ca să apreciem pe deplin măsura în care aceasta este o condiţie mai mult artificială, trebuie să revizităm societăţile mai vechi, în care relaţiile erau definite de legături puternice familiale şi comunitare. Deşi acum avem tendinţa să asociem societăţile dinaintea apariţiei banilor cu culturile primitive şi condiţiile de viaţă aspre, unele dintre aceste societăţi aveau culturi deosebit de avansate şi asigurau membrilor vieţi sigure din punct de vedere social şi spiritual, asigurându-le un rost.

Deşi oamenii acestor societăţi îndurau uneori mari dificultăţi, rareori trăiau sentimentul de privare, nesiguranţă şi izolare care este pâinea zilnică a celor care se trezesc fără bani, într-o societate monetizată. Într-adevăr, se poate spune că în lumea banilor de astăzi, între două şi trei miliarde de oameni trăiesc vieţi mai puţin sigure şi mai puţin prospere decât trăiau strămoşii lor, al căror trai era predominant nemonetizat.

În numele dezvoltării

Cea mai mare a parte a lumii a fost acum atrasa atât de mult în economia globalizată a finanţelor că puţini dintre noi au avut şansa să experimenteze orice altfel de

---

Dumping = Vânzare a mărfurilor pe piaţa externa la preţuri mai scăzute decât acelea de pe piaţa interna şi mondială, practicată în unele ţâri în scopul înlăturării concurenţilor şi al acaparării pieţelor externe. *(Dicţionarul Explicativ al Limbii Române,* Ediţia a Il-a, Academia Română — Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti, Ed. UNIVERS ENCICLOPEDIC, 1996, p. 324, col. I).

viaţă. Antropologul Helena Norberg-Hodge este o excepţie. Ea a avut privilegiul să ajungă să cunoască viaţa satelor tradiţionale din Ladakh, o regiune transhimalaiană din Caşmir, India, când zona a fost prima oară deschisă străinilor cu aproximativ 20 de ani în urmă. Emoţionantele sale relatări ilustrează posibilităţi umane acum în cea mai mare parte uitate:

In Ladakh-ul tradiţional să legi fericirea de venituri sau posesiuni ar fi fost de neconceput. Un respect adânc înrădăcinat pentru nevoile umane fundamentale ale celuilalt şi o acceptare a limitărilor naturale ale mediului înconjurător ferea poporul Ladakhi de a confunda valorile. Fericirea era pur şi simplu trăită. Cu toate că nu duceau o viaţă uşoară potrivit standardelor occidentale, oamenii îşi satisfăceau necesităţile lor fundamentale, fizice, sociale, spirituale şi creative în siguranţa oferită de o comunitate plină de solicitudine şi caritabilă şi o economie agrară abundentă care le asigura subzistenţa. Trăiau cu o vizibilă bucurie.

Norberg-Hodge a făcut vizite regulate în regiune, observând şi consemnând schimbările ulterioare pe măsură ce amestecul dezvoltării înţelese în stil occidental a ¿,creat un gol în vieţile oamenilor, o inferioritate în percepţiile lo*y* de sine şi o lăcomie pentru bogăţiile lor materiale.“ Colonizarea contemporană a regiunii Ladakh s-a desfăşurat printr-o penetrare combinată a turiştilor occidentali, a mass-mediei, a modelelor educaţionale şi a tehnologiei.

Un turist occidental poate cheltui mai mult într-o zi decât ar putea cheltui o familie Ladhaki într-un an. Văzând acest lucru, ei se simt dintr-o dată săraci. Noua comparaţie creează o prăpastie care nu existase până

atunci, pentru că în tradiţia Ladakhi oamenii nu aveau nevoie de bani pentru a duce o viaţă prosperă şi mulţumitoare. Societatea Ladakhi se baza pe cooperare şi ajutor reciproc. Nimeni nu avea nevoie de bani pentru muncă, hrană, îmbrăcăminte sau adăpost...

În economia tradiţională, Ladakhi[1]

[1] ştiau că trebuiau să

se bazeze pe alţi oameni şi că alţii se bazau la rândul lor pe ei. În noul sistem economic, interdependenţa locală se dezintegrează împreună cu nivelurile tradiţionale ale toleranţei. În locul sistemelor cooperatiste de satisfacere a nevoilor, concurenţa şi scumpetea devin factori determinanţi pentru supravieţuire. Se dezvoltă de asemenea pasivitatea, pe măsură ce creşte dependenţa de birocraţiile guvernamentale aflate la distanţă. Cu cât guvernul se implică mai mult în activităţile satului de dragul «dezvoltării», cu atât se simt sătenii mai puţin înclinaţi să se ajute singuri.

Efortul guvernului indian de a industrializa regiunea Ladakh a determinat bărbaţii să-şi părăsească familiile din regiunile rurale ca să devină salariaţi la oraş. Deoarece lumea contemporană îi recunoaşte numai pe salariaţi ca membri «productivi» ai societăţii, gospodinele, ţăranii tradiţionali şi bătrânii ajung să fie brusc caracterizaţi ca «neproductivi», într-un contrast deplin cu rolurile în tradiţia Ladakh. Slăbirea legăturilor familiale şi comunitare sporeşte insecuritatea individuală care, la rândul său, contribuie la o foame pentru simbolurile statutului material.[2]

Putem învăţa o mulţime de lucruri despre gama posibilităţilor umane din amintirile societăţilor

premonetizate, foarte evoluate pe plan cultural, cum este cea din Ladakh, fără să presupunem că răspunsul ia criza noastră contemporană constă în reîntoarcerea într-un trecut premodern. Studiile transformărilor lor succesive oferă intuiţii folositoare, chiar dacă incomode, în privinţa naturii şi sensului modernizării.

După mai bine de 30 de ani de muncă dedicaţi dezvoltării, abia de curând am ajuns să înţeleg măsura în care iniţiativa occidentală de dezvoltare a însemnat separarea oamenilor de mijloacele lor tradiţionale de trai şi ruperea legăturilor de siguranţă garantate de familie şi comunitate, pentru a crea dependenţa de locurile de muncă şi produsele fabricate de corporaţiile moderne. Este extinderea unui proces care a început cu îngrădirea sau privatizarea terenurilor comune din Anglia, cu scopul concentrării beneficiilor producţiei lor mai degrabă în mâinile câtorva decât în ale celor mulţi.[3] Epoca colonială a extins procesul şi asupra oamenilor din ţările neindustriale. Investiţiile şi asistenţa de dezvoltare postbelice au continuat acelaşi proces fundamental, sub o mască mai subtilă

şi prietenoasa, monetizând funcţiile productive şi de servicii ale economiei sociale, substituind sistemele de agricultură sub control local, guvernarea, asistenţa medicală şi ajutorul reciproc cu sisteme care erau mai supuse faţă de controlul central.

Este de asemenea instructiv să caracterizezi epoca dezvoltării modeme ca o sporire a şanselor pentru angajaţii ale căror funcţii aparţin exclusiv economiei monetízate, cum ar fi directorii de corporaţii, persoanele din domeniul de comercializare, juriştii, investitorii, bancherii, contabilii, curtierii de investiţii şi alţii. Aceşti

„lucrători ai banilor“ nu produc nimic care să aibă o valoare în sine şi totuşi, primesc compensaţii financiare frumoase pentru îndeplinirea unor funcţii care nu existau în societăţile premonetizate. Se pare că ei au fost principalii beneficiari ai dezvoltării, elitele colonialiste ale colonialismului corporatist.

Menţionată mai sus a fost evaluarea globalizării de către gurul Kenichi Ohmae, conform căruia în economia mondială modernă, producţia acoperă numai 25% din preţul de vânzare al unui produs specific. Altfel spus, 75% din valoarea acestuia, creată de cei care produc bunuri şi servicii reale este în prezent acaparată de cei care lucrează în sfera financiară.

Una dintre dificultăţile majore căreia trebuia să-i facă faţă administratorii coloniali era de a-i forţa pe cei care-şi câştigau existenţa lucrându-şi propriile pământuri şi zone comune să renunţe la terenurile lor şi să lucreze la dezvoltarea plantaţiilor. Aceasta însemna să devină dependenţi de o economie a banilor astfel încât resursele, munca şi consumul lor să poată aduce profit coloniştilor. O primă măsură era de obicei, aceea ca toate pământurile „necultivate“, care erau în general pământuri comune, să fie declarate ca fiind în proprietatea administraţiei coloniale. Dintr-o lovitură, „comunităţilor locale li se refuza acordarea titlurilor de proprietate asupra pământurilor pe care în mod tradiţional le păstraseră în pârloagă şi asupra pădurilor, păşunilor şi pâraielor pe care se bazau pentru vânătoare, recolte, pescuit şi creşterea animalelor.“[4] Pe urmă, vaste întinderi de pădure erau declarate „rezervaţii de pădure“. Drepturile tradiţionale de acces erau diminuate pe măsură ce pământurile erau vândute coloniştilor

europeni sau închiriate concernelor comerciale pentru crearea de plantaţii, minerit şi prelucrarea lemnului. Coloniştii buri din Africa de Sud justificau alungarea ţăranilor indigeni de pe pământurile lor tribale, pretinzând că aceştia nu erau angajaţi în nici o formă sistematică de agricultură şi că, prin urmare, nu erau decât intruşi.[5] Munca forţată era motivată cu pioşenie ca fiind benefică pentru dezvoltarea celor înrobiţi. După cum declara ministrul francez al comerţului în 1901:

Negrului nu-i place munca şi nu e deloc obişnuit cu ideea de a face economie. Nu-şi dă seama că lenea îl menţine într-o stare de inferioritate economică absolută. Este, prin urmare, necesar să folosim... sclavia, pentru a-i ameliora condiţia şi după aceea sâ-1 introducem într-o ucenicie a libertăţii.[6]

În multe state colonizate, introducerea impozitelor care pot fi achitate numai în numerar a constituit un mijloc de forţare a oamenilor să intre în economia lichidităţilor. Cerând bătrânilor satului să strângă impozitul, credibilitatea şi legitimitatea structurilor locale tradiţionale de guvernare erau subminate. Impozitele erau puse pe orice produs de care sătenii nu se puteau lipsi. În Vietnam, francezii au impus taxe pe sare, opiu, alcool. În Sudan, englezii impozitau recoltele, animalele, casele şi gospodăriile. În coloniile lor din vestul Africii, francezii pedepseau evaziunea fiscală luând ca ostatici femeile şi copiii, biciuind bărbaţii, arzând colibele şi lăsându-i pe oameni legaţi, fără hrană, pe timp de mai multe zile.[7] Dezvoltarea era o marfă greu de vândut în acea epocă de început.

Colonialismul clasic s-a încheiat după cel de-al doilea război mondial şi noul colonialism corporatist l-a înlocuit

prin ajutoarele pentru străinătate, investiţii şi comerţ. În bătălia pentru sufletele colonizaţilor, convertirea economică a înlocuit convertirea religioasă. Creşterea economică s-a pătruns de o semnificaţie mistică, devenind elixirul eliberării. Noul colonialism a luat o formă mai subtilă, mai sofisticată şi mai atrăgătoare decât cel vechi, dar rezultatul a fost cam acelaşi, o dependenţă tot mai mare de economia banilor şi, în concluzie, de instituţiile financiare care puteau fi controlate de cei putini. Economiştii dezvoltării, apologeţi ai creşterii economice, predicau o evanghelie bine cunoscută. Ca să devină moderni, oamenii trebuie să fie alungaţi de la fermele lor, pentru a se alătura rezervei de forţă de muncă de la oraş, care lucrează în marile fabrici finanţate de împrumuturi din străinătate, aşa încât pământurile lor să fie transformate în plantaţii a căror producţie va fi destinată exportului. Agricultura lor trebuie convertită la folosirea seminţelor, îngrăşămintelor şi insecticidelor produse şi vândute de giganţii corporatişti. Ei trebuie să angajeze consilieri străini cu salarii exorbitante şi avantaje luxoase, pentru a ocupa poziţii cheie, şi trebuie să importe tehnologii străine şi bunuri de larg consum.

Băncile multilaterale şi agenţiile de ajutor au dictat politicile economice ale „statelor în curs de dezvoltare“. Misiunile de asistenţă militară şi spionajul politic clandestin le-au formulat orientarea lor politică, iar corporaţiile multinaţionale le-au exploatat resursele şi le-au penetrat pieţele.[8] Banii erau momeala, subvenţiile, împrumuturile, banii din comerţ şi investiţiile. Banii erau răspunsul la orice nevoie şi criză. Mai precis, e vorba de banii din străinătate cu care se plăteau mărfurile

companiilor străine.

La fiecare etapă a progresului, structura socială slăbea, iar dependenţa de economia monetizată, mai cu seamă de cea externă, se consolida. Guvernele erau încurajate şi sprijinite să creeze vaste birocraţii de stat care desfiinţau serviciile tradiţionale de învăţământ, îngrijire a sănătăţii şi asistenţă socială. Apoi, venea ajustarea structurală şi săracilor care deveniseră dependenţi de aceste servicii li se spunea că deveniseră prea scumpe şi secătuiau capacitatea economiei de a satisface nevoile sale de valută străină, în special nevoile de achitare a datoriilor către băncile din străinătate. Oamenii urmau să se descurce fără această extravaganţă. Mai mult, ei trebuiau să cedeze şi mai multe dintre terenurile lor agricole producţiei pentru export, să importe mai mult din necesarul lor de hrană şi să atragă investitorii din străinătate cu oferte de scutiri de impozite, preţuri ieftine la cherestea, terenuri agricole de primă calitate, rezerve minerale şi de petrol şi forţă de muncă ieftină. Ei mai trebuia de asemenea să asigure electricitate subvenţionată şi infrastructură fizică, plătite din alte împrumuturi externe.

De la colonialism la dezvoltare şi la ajustare structurală, oamenii din statele sudice au fost integraţi treptat, cu multă dificultate, în economia mondială. Câţiva norocoşi din elitele sudice au profitat de procesul de colonizare să strângă averi imense. Destul de mulţi au intrat în rândurile clasei mijlocii, pentru ca unele state sudice să dezvolte enclave înfloritoare de consumerism îmbelşugat. Totuşi majoritatea populaţiei sudice a fost privată de sprijinul asigurat altă dată de economiile lor sociale, acum perturbate şi li s-au refuzat atât locul, cât

şi şansele de supravieţuire în economia monetizată.

″, publicat în periodicul „Atiantic Monthly“. Scena este Africa de Vest şi Kaplan îşi vede experienţa ca pe o premoniţie a viitorului umanităţii, un loc al „maladiilor, suprapopulării, violenţei neprovocate, lipsei resurselor, exodului refugiaţilor, eroziunii crescânde a statelor naţionale şi a frontierelor internaţionale, precum şi a consolidării puterii armatelor particulare, firmelor de securitate şi a cartelurilor internaţionale ale traficului de droguri.“[9] Pe scurt, este o economie fără graniţe a pieţei libere.

În relatarea lui Kaplan, guvernul din Sierra Leone, prezidat de un căpitan de armată în vârstă de 17 ani, este alcătuit dintr-o bandă divizată de lepădături care controlează capitala statului şi părţi din provinciile rurale. Îşi face simţită prezenţa în special prin membrii armatei sale naţionale, care îi ameninţă pe călători la punctele de control pentru a le lua tributuri. Pe timpul nopţii, o armată adversă de rebeli le ia locul, când armata naţională se retrage. Comandanţii militari dezertori din guvern se aliază cu şefii satelor nemulţumite. Două fracţiuni separate din Liberia vecină aflată în război îşi menţin bazele la frontierele Sierrei Leone.

Drept rezultat, aproximativ 400.000 de cetăţeni ai Sierrei Leone sunt dislocaţi în interior, încă 280.000 s-au refugiat în Guineea vecină şi alţi 100.000 s-au refugiat în Liberia, chiar dacă 400.000 de liberieni s-au refugiat în Sierra Leone. Cel de-al treilea mare oraş din Sierra Leone, Gondama, a ajuns o tabără de persoane dislocate. Cu 600.000 de liberieni în Guineea şi 250.000 în Coasta

---

“ Viitoare anarhie, (n.t.).

de Fildeş graniţele care separă aceste patru state şi-au cam pierdut rostul.

Chiar şi în regiunile liniştite, nici unul dintre guverne, cu ••excepţia celui al Coastei de Fildeş nu menţine şcolile, podurile, drumurile şi forţele de poliţie într-o manieră necesară pentru exercitarea reală a suveranităţii lor.[10]

Defrişarea progresează într-un ritm devastator, având drept urmare eroziunea solului, inundaţiile şi ţânţarii. Malaria a ajuns aproape universală. Violenţa, volatilitatea şi maladiile izolează regiunile rurale de cele urbane. Economia Coastei de Fildeş, bazată pe recoltele de cacao, care odinioară era înfloritoare, devine un magnet pentru muncitorii imigranţi din alte state ale Africii de Vest. Relativ jumătate din populaţia ţării nu mai este în prezent indigenă, estimându-se că numărul populaţiei străine din Abidjan se ridică la aproximativ 75% din total. Cartierele sărace ocupă şi mai mult din oraş, printre zgârie-nori care menţin faţada de prosperitate a „Parisului Africii de Vest“. Locuitorii acestor cartiere sărace trăiesc în adăposturi clădite cu resturi de materiale. Ei îşi fac nevoile în pâraie pline de gunoaie şi porci, în vreme ce femeile spală în aceeaşi apă în mijlocul roiurilor de ţânţari anofel. Ziua tinerii beau bere, vin de palmier şi gin în timp ce joacă cărţi, iar noaptea jefuiesc casele din vecinătăţile mai prospere.

Populaţia din tradiţionalul Ladakh a îndurat poate anumite greutăţi şi puţini dintre noi care trăiesc în societăţile occidentale şi-ar dori să se afle în pielea lor. Totuşi, viaţa în comunităţile unite din Ladakh era un paradis în comparaţie cu cea din locuri ca Africa de Vest, unde structurile sociale au fost fărâmiţate de valurile

succesive de penetrare colonială.

Kaplan observă că experienţa vest-africană este un fenomen contagios. El îl* citează pe Martin van Creveld, un istoric militar de la Hebrew University, care zugrăveşte următorul scenariu al unei lumi în curs de apariţie, caracterizată de o extremă inegalitate, lipsuri şi state slăbite care şi-au pierdut capacitatea de a menţine ordinea publică:

Odată ce monopolul legal al forţei armate, pe care statul şi l-a revendicat mult timp, îi este smuls din mâini, distincţiile existente între război şi crimă vor dispărea, aşa cum se întâmplă deja în prezent în... Liban, Sri Lanka, Salvador,

Peru sau Columbia. (Violenţa urbană se poate) dezvolta într-un conflict de mică intensitate prin contopirea litigiilor rasiale, religioase, sociale şi politice.[11]

Este o descriere bună a violenţei care a preschimbat ghetourile americane în zone virtuale de război. Viziunea apocaliptică a lui Kaplan este o imagine alarmant de plauzibilă a tendinţelor actuale şi a dinamicii subiacente lor. Pentru tot mai mulţi oameni din întreaga lume, mai ales pentru tineri, minorităţi şi femei, nu mai există vreo speranţă într-un viitor mai prosper şi mai sigur, numai perspectiva sumbră a marginalizării, disperării, sărăciei, ruşinii şi violenţei extreme.

Statisticile ONU privitoare la refugiaţi oferă unul dintre cei mai înspăimântători indicatori ai ratei accelerate a dezintegrării şi excluderii sociale pe plan mondial.[1] în 1960, ONU clasifica 1,4 milioane de persoane ca refugiaţi internaţionali. Până în 1970, numărul crescuse la 2,5 milioane, până în 1980 la 8,2 milioane şi până în 1992 la 18,2 milioane. Marea lor

majoritate subzistă în tabere de refugiaţi din Asia şi Africa, zilnic rândurile îngroşându-se în medie cu aproape 10.000 de oameni.[12] în 1994, într-o perioadă de numai 48 de ore, peste un milion de ruandezi au fugit din calea sângeroaselor bătălii din patria lor devastată în Zairul vecin, numărul lor total ridicându-se la aproximativ 2,1 milioane.[13]

ONU estimează că peste 24 de milioane de persoane se adaugă în prezent la mulţimile de dizlocaţi în interiorul propriilor ţări. Aceasta înseamnă grosso modo că unul din fiecare 130 de oameni de pe planetă trăieşte, fără voia lui, departe de locul lui de baştină. Cuvintele lui Sadako Ogata, înaltul Comisar ONU pentru Refugiaţi întăresc cele spuse de Kaplan:

Fuga populaţiilor este mai mult decât oricând produsul unor conflicte interne josnice. Tensiunile naţionaliste, etnice sau sociale au devenit factorul predominant pentru exodul refugiaţilor în toată lumea, fie că aceasta se întâmplă în Cornul Africii şi Sudan, fosta Uniune Sovietică şi Balcani, fie în Orientul Mijlociu şi regiuni ale subcontinentului asiatic... Puterea în declin a regimurilor totalitare şi efectele distructive ale războiului civil exercită presiuni asupra fragilelor structuri statale. Aceasta a condus în car zurile Somaliei şi Bosniei-Herţegovina la dezintegrarea statelor în teritorii aflate sub controlul fracţiunii lor rivale.[14]

Milioane de oameni sunt, de asemenea, forţaţi să-şi părăsească casele, datorită faptului că dezastrele naturale sau antropice au făcut ca pământul pe care trăiesc să fie nelocuibil sau i-au redus capacitatea de a hrăni numărul de persoane care depind de el. Presiunile asupra mediului înconjurător pot, la rândul lor, să

contribuie la apariţia conflictelor armate interne, care de obicei, sunt asociate cu o combinaţie de împrejurări economice în declin, lipsa unor instituţii puternice şi reprezentative din punct de vedere politic şi perturbarea proceselor tradiţionale de mediere. În asemenea împrejurări, conflictul politic degenerează foarte repede în anarhie, punând statul în poziţia de a fi pur şi simplu unul dintre mulţii pretendenţi la resursele împuţinate şi lipsind populaţia de orice formă de securitate naţională. Conflictul perturbă producţia şi distribuirea alimentelor. Aşa se explică de ce în situaţiile de litigiu, din ce în ce mai multe decese survin de obicei din cauza foametei şi a maladiilor decât a conflictului ca atare. Cu greu poţi afirma că este o lume potrivită atât pentru oameni, cât şi pentru corporaţii, şi totuşi este lumea spre care ne îndreaptă inexorabil forţele colonizării corporatiste.

VI Recuperându-ne puterea

Capitolul 21

Revoluţia Ecologică

Schimbând în mod deliberat imaginea interna a realităţii, oamenii pot schimba lumea.

Willis Harman

N

ici o persoană cu mintea întreagă nu caută o lume divizată între miliardele de oameni marginalizaţi, care trăiesc într-o sărăcie absolută, şi o mică elită care-şi apără bogăţia şi luxul în spatele zidurilor unei fortăreţe. Nimeni nu se bucură în faţa perspectivei unei vieţi într-o lume a sistemelor ecologice şi sociale, care se apropie de colaps. Totuşi, continuăm să primejduim civilizaţia umană şi chiar supravieţuirea speciei noastre, numai ca să

„Centura verde“, (n.t.).

permitem unui milion şi ceva de oameni să acumuleze bani peste nevoile lor reale. Continuăm să înaintăm cu îndrăzneală întro direcţie în care nimeni nu vrea să meargă.

Ajungem acum să înţelegem că globalizarea economică s-a efectuat la un preţ mult prea mare. În numele modernităţii, creăm societăţi disfuncţionale care cultivă în orice împrejurare comportamente patologice, cum ar fi violenţa, concurenţa extremă, sinuciderile, abiîzul de droguri, lăcomia şi degradarea mediului înconjurător. Asemenea conduită constituie o consecinţă inevitabilă, atunci când o societate nu reuşeşte să satisfacă nevoile membrilor săi pentru relaţii sociale ca încrederea, afecţiunea şi un ţel împărtăşit şi respectat de toate lumea.[2]

[3] întreita criză a sărăciei crescânde, distrugerii mediului înconjurător şi dezintegrării sociale este o manifestare a acestei disfuncţii.

Nebunia colectivă de a urma politici care adâncesc disfuncţiile nu este inevitabilă. Ideea potrivit căreia suntem prinşi ca-ntr-un cleşte de forţe istorice de neînfrânt şi a imperfecţiunilor umane inerente faţă de care nu avem altă alegere decât resemnarea este o minciună sfruntată. Globalizarea economică este promovată prin anumite opţiuni conştiente ale celor care văd lumea prin prisma interesului corporatist. Există alternativă umană şi cei care văd lumea prin prisma interesului uman au dreptul şi puterea de a o alege.

Societăţile sănătoase depind de comunităţi locale sănătoase, cu autoritate, care cultivă relaţiile de compasiune între oameni şi ne ajută să ne legăm de un petic al planetei vii, cu care vieţile noastre se

întrepătrund. Asemenea societăţi trebuie construite prin acţiune la nivel local, de la o gospodărie la alta şi de la o comunitate la alta. Totuşi am creat un context instituţional şi cultural care privează localul de autoritate şi face ca o asemenea acţiune să fie dificilă, dacă nu chiar imposibilă.

Ca să corectăm această profundă disfuncţionalitate trebuie să îndepărtăm iluziile transei noastre culturale colective. Să recuperăm puterea cedată unor instituţii ratate, să ne reasumăm responsabilitatea pentru vieţile noastre şi să refacem structura fundamentului constituit din familiile şi comunităţile grijulii, să creăm locuri pentru oameni şi alte fiinţe vii. Ne stă în putere să o facem, dar va fi nevoie să transformăm sistemele fundamentale de credinţă, valori şi instituţii ale societăţilor noastre, să facem o revoluţie ecologică, comparabilă cu revoluţia copernicană, care a precedat era ştiinţifico-industrială. Paralelismele sînt instructive.

Money and the Meaning of Life.

În alte locuri şi timpuri, nu oricine dorea să aibă bani mai presus de orice; oamenii doreau mântuire, frumuseţe, putere, plăcere, proprietate, explicaţii, alimente, aventură, cucerire, confort. Dar acum şi aici, banii, nici măcar neapărat lucrurile care se pot cumpăra cu ei, ci *hanii* sunt ceea ce vrea fiecare. Cheltuirea în exterior a energiei umane se exprimă acum în şi prin bani... În concluzie, dacă cineva doreşte să înţeleagă viaţa, el trebuie să înţeleagă banii în această etapă actuală a istoriei şi civilizaţiei.[n best-seller-ul] lor din „New York

---

Money and the Meaning of Life *Banii şi sensul vieţii,* (n.t).

n best-seller-ul Best-seller = 1. Lucrare (literară) care deţine recordul de vânzare. 2. Autor popular al unei lucrări (beletristice) de

Times“, intitulat *Your Money or Your Life*[9], Joe Dominguez şi Vicki Robin ne spun că „banii... sunt ceva ce prea adesea ne lipseşte, pentru care ne luptăm să obţinem şi pe care ne întemeiem speranţele noastre de putere, fericire, siguranţă, acceptare, succes, împlinire, realizare şi avere personală.“

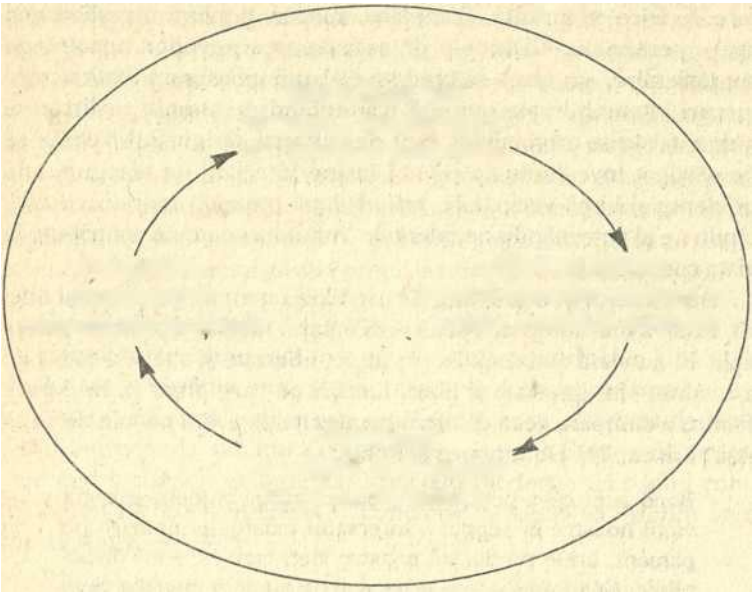

Figura 21.1 Spirala descendentă a adâncirii alienării

Goana după bani
lărgeşte prăpastia dintre noi, familie şi comunitate

mare succes. 3. Articol sau produs foarte căutat la un moment dat. (DEX, p. 95, col. II).

9 Banii voştri sau viaţa voastră, (n.t.).

Cumpărarea produselor lor
necesită mai mulţi bani
Adâncirea alienării
creează senzaţia interioară de pustiire socială şi spirituală

Reformele
ne asigură că produsele lor ne vor perfecţiona
de aspiraţiile noastre, aceea că piaţa este singura cale pentru împlinirea lor imediată. Scopul nostru este acela de a consuma, suntem născuţi pentru a face cumpărături. Fermecaţi de cântecul de sirenă al pieţei, subevaluăm cu consecvenţă energia vitală pe care o cheltuim în obţinerea banilor şi supraevaluăm câştigurile sperate de energia vitală din cheltuirea lor. Cu cât mai mult ne dăm energia vitală pe bani, cu atât mai multă putere cedăm instituţiilor care ne controlează accesul atât la ei cât şi la lucrurile care vor fi cumpărate cu ei. Cedarea unei asemenea puteri serveşte bine interesul corporaţiilor, deoarece acestea surit creaturi ale banilor, şi serveşte prost interesele umane, dat fiind că suntem creaturi din materie şi spirit.

Obligaţi să reexaminam cine suntem de limitele capacităţii planetei de a se acomoda cu lăcomia noastră, ne trezim confruntaţi cu un frumos adevăr. În timp ce demersurile noastre pentru belşug material au creat lipsurile materiale, demersurile noastre pentru

viaţă ar putea conferi un nou sens bogăţiei noastre sociale, spirituale şi chiar materiale.

Oamenii care se bucură de belşugul dragostei în decursul vieţii lor, rareori îşi caută consolarea în achiziţiile obligatorii, -exclusiv personale. Pentru cei săraci afectiv, nici o satisfacere extremă a poftelor lor materialiste nu poate fi vreodată de-ajuns, iar lumea noastră materială devine insuficienta. O lume secată de dragoste devine una a lipsurilor materiale. Prin contrast, o lume a dragostei este şi una a belşugului material. Când suntem întregi din punct de vedere spiritual şi beneficiem de sprijinul afectiv al comunităţii, cumpătarea este o parte integrantă a unei vieţi pline şi disciplinate. Ceea ce este suficient pentru nevoile unuia îi conferă un sens de împlinire bogăţiei naturii.

Implicaţiile sunt profunde. Goana noastră aparent nesăţioasă după bani şi consum material este de fapt o goană pentru umplerea unui vid creat în vieţile noastre de lipsa dragostei. Este o consecinţă a societăţii disfuncţionale în care banii au eliminat sentimentul nostru de legătură spirituală ca fundament al valorilor şi relaţiilor noastre culturale. Rezultatul este o lume de lipsuri materiale, inegalitate în masă, sisteme ecologice suprasolicitate şi dezintegrare socială. Atâta vreme cât recurgem la producerea banilor ca scop al nostru colectiv şi ne structurăm instituţiile astfel încât să-i conferim prioritate asupra celorlalte, vidul din viaţa noastră va creşte şi criza umană se va adânci. Există o soluţie evidentă: să creăm societăţi care să acorde o valoare mai mare cultivării dragostei decât producerii banilor.

Oricât de idealist ar suna, ne stă în putere să le clădim. Cheia este o schimbare în mentalitate care deja a

fost generată prin apariţia unei sinteze între cunoaşterea ştiinţifică şi religioasă care îmbrăţişează integral intercorelarea dintre dimensiunile materiale şi spirituale ale realităţii.[9] Dincolo de satisfacerea nevoilor noastre de supravieţuire, am ajuns să credem că banii ne asigură toate aceste lucruri intangibile ale bunului trai, uitând de simpla realitate că numai falsurile originalului sunt de vânzare. Originalul trebuie să fie câştigat investindu-ne pe noi înşine în relaţii de afecţiune, de prietenie şi bună vecinătate, trăind după principii morale, dezvoltându-ne şi antrenându-ne talentele în moduri care să contribuie la viaţa comunităţii.

Dar experţii în marketing ne asediază cu un mesaj cultural diferit Ei nu vând săpun de rufe, ci acceptare, realizare şi avere personală. Ei nu vând automobile, ci putere, libertate şi succes, şansa de a te simţi viu, implicat şi liber, lucruri pe care chiar ni le dorim. Pentru a cumpăra ceea ce oferă comercianţii, avem nevoie de bani. Aşa turn explică Dominguez şi Robin:

Banii sunt ceva pentru care optăm să ne vindem energia vieţii noastre în scopul... Intervalul existenţei noastre pe pământ, orele preţioasei noastre vieţi care ne sunt disponibile. Când ne ducem la servici, ne vindem energia vieţii noastre pe bani. Acest adevăr, deşi simplu, este profund.[10]

Banii nu sunt până la urmă un număr oarecare. Sunt biletul nostru spre aceleaşi lucruri pe care oamenii le-au dorit în alte locuri şi timpuri. Sunt o măsură a energiilor noastre vitale cheltuite în obţinerea lor. A devenit răspunsul nostru la întrebarea: Cât preţuiesc? şi măsura preţului şi împlinirii noastre colective ca naţiune. Profesioniştii carităţii au făcut chiar din ei măsura

compasiunii noastre: „Schimbaţi ceva. Trimiteţi-ne astăzi cecul dumneavoastră.“ Definindu-ne pe noi înşine în termenii banilor, am ajuns să fim prinşi în capcana unei spirale descendente de înstrăinare crescândă de viaţă, de propria natură spirituală (vezi figura 21.1).

Decât să ne înveţe mai degrabă că drumul spre împlinire trece prin experienţa vieţii trăite la maximum în cadrul relaţiilor noastre cu familia, comunitatea, natura şi universul viu, mass-media dominată de corporaţii repetă încontinuu o promisiune falsă, indiferent

[11] întocmai aşa cum revoluţia copemicană a inaugurat era ştiinţifico-industrială eliberându-ne de percepţiile noastre greşite despre noi înşine şi despre natura realităţii noastre, o revoluţie ecologică, bazată pe o integrare holistă a spiritualului şi materialului, ar putea inaugura o eră ecologică ce va oferi şanse încă neîntrezărite pentru dezvoltarea noastră socială şi spirituală. Totuşi, pentru îndeplinirea acestui obiectiv, trebuie să ne recuperăm puterea pe care am cedat-o banilor şi unei economii mondiale dominate de corporaţii.

Descentralizând economiile, globalizând noua mentalitate

Specia noastră se deosebeşte de celelalte prin capacitatea sa de a anticipa viitorul şi de a acţiona în mod conştient, schimbându-ne comportarea în funcţie de percepţia noastră a limitelor şi şanselor. Avem, de asemenea, capacitatea de a discerne arhetipuri care se repetă în cursul proceselor evolutive şi care ne determină să intuim modul cel mai bun în care să ne potenţăm capacităţile de evoluţie. Un asemenea arhetip care se repeta periodic în creşterea autoorganizată şi evoluţia cristalelor, a organismelor biologice, organizaţiilor sociale

şi conştiinţei este un progres constant spre ordine mai înalte de complexitate.[12] Acele sisteme care au cel mai mare potenţial evolutiv in această privinţă sunt cele care sunt capabile să alimenteze o bogată diversitate în cadrul unei structuri unificatoare coerente. Cu cât mai mare este diversitatea, cu atât este mai mare potenţialul evolutiv atâta timp cât se menţine structura unificatoare.

Amold Toynbee a descoperit un asemenea arhetip în studiul său epic al ascensiunii şi declinului marilor civilizaţii ale lumii. Civilizaţiile în declin se caracterizau în mod consistent printr-o „tendinţă de standardizare şi uniformitate“. Acest arhetip contrasta puternic cu „tendinţa de diferenţiere şi diversificare“ în cursul perioadelor de înflorire a civilizaţiilor.[13] Pare să fie un adevăr aproape universal că diversitatea este fundamentul progresului în dezvoltarea unor sisteme complexe şi uniformitatea este fundamentul stagnării şi al destrămării.

Standardizarea şi uniformitatea par să fie rezultatele aproape inevitabile ale unei economii globalizate dominate de corporaţii masive, care se propagă pe plan mondial, orientate spre producţia şi marketingul de masă într-o lume omogenizată din punct de vedere cultural. Este dificil să ne imaginăm o civilizaţie care să se îndrepte mai mult în totalitatea ei spre standardizare şi uniformizare, decât cea uniformizată de Coca-Cola şi MTV. Procesele globalizării economice nu numai că răspândesc săracia în masă, dezastrul ecologic şi dezintegrarea socială, ele ne slăbesc şi capacitatea pentru înnoirea socială şi culturală într-o epocă în care aceasta este mai necesară ca oricând. Prin urmare, ne îndreptăm în viteză spre un punct mort în evoluţia

noastră.

Prin contrast, sistemele economice compuse din economii locale autonome creează în fiecare localitate spaţiile politice, economice şi culturale în cadrul cărora oamenii îşi pot găsi propriul drum spre viitor, care să fie compatibil cu aspiraţiile lor personale, istoria, cultura şi ecosistemele lor. Un sistem mondial compus din economii locale poate realiza ceea ce nu poate o singură economie globalizată, anume să încurajeze bogata şi înfloritoarea diversitate a culturilor locale robuste şi să genereze varietatea de trăiri şi experienţe care este esenţială îmbogăţirii întregului.

Globalizarea economică adânceşte dependenţa locului de instituţii detaşate care concentrează putere, colonizează resursele locale şi au un interes mult prea mic faţă de succesul sau eşecul local. Cu cât este mai mare dependenţa, cu atât este mai redusă capacitatea unei localităţi de a descoperi în graniţele sale soluţii satisfăcătoare pentru propriile probleme. Deşi apologeţii globalizării economice susţin de obicei că ea creează interdependenţă şi interese comune, este o interpretare eronată. Ce se întâmplă de fapt este o dependenţă sporită a oamenilor şi localităţilor de corporaţiile şi pieţele financiare mondiale. Consecinţa acestei dependenţe este aceea că oamenii şi localităţile sunt asmuţiţi unii împotriva altora într-o concurenţă autodistructivă pentru supravieţuire economică, cedând şi mai multă putere celor de la centru (Vezi figura 21.2).

Puterea centrului îşi are originea într-un număr de surse intercorelate: puterea sa de a crea bani, proprietatea sa asupra mijloacelor de producţie de care depinde localitatea şi controlul său asupra mecanismelor

instituţionale care mediază relaţiile dintre localităţi. Această putere este tot mai mult plasată în pieţele financiare şi corporaţiile mondiale care s-au autoproclamat instituţii de guvernare de facto la scară planetară. Cu cât economia este mai globalizată, cu atât este mai mare dependenţa localului, şi cu atât este mai mare puterea instituţiilor centrale.

Un sistem economic globaîizat, inerent trece de partea lucrurilor mari, globale, competitive, care extrag resurse şi funcţionează pe termen scurt. Sarcina noastră este să creăm un sistem mondial care să favorizeze termenul lung, unul care să dea posibilitatea oamenilor să-şi creeze un nivel de trai bun, în armonie cu natura. Ţinta nu este să izolăm fiecare comunitate de lume, ci mai degrabă să creăm zone de responsabilitate civică în cadrul cărora oamenii să-şi poată recupera puterea care le aparţine de drept, să-şi administreze economiile în interesul lor comun. Este un paradox fundamental al epocii noastre, faptul că în numele concurenţei de

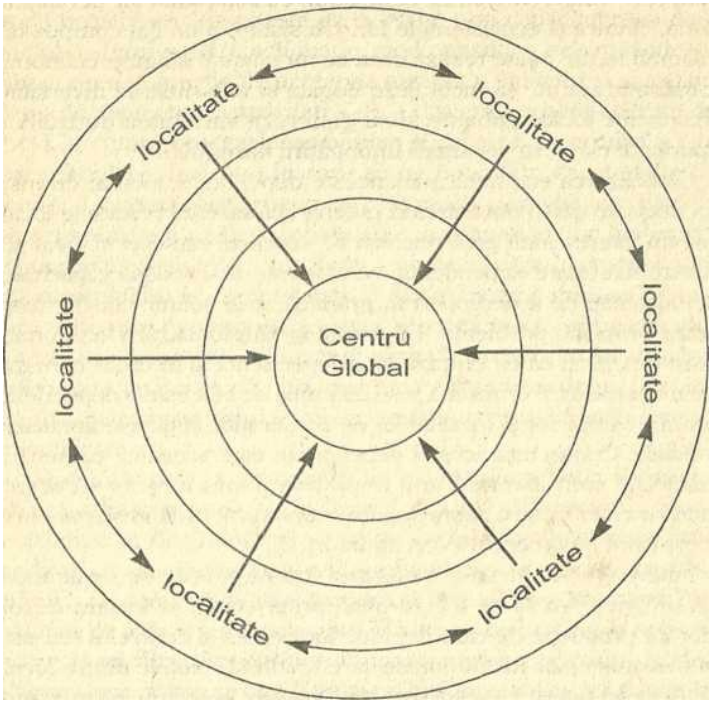

piaţă am creat un sistem care unifică corporaţiile în vreme ce dezbină oamenii şi îi forţează să intre într-o concurenţă mondială pentru a intra în graţiile corporaţiilor. Scopul uman este mai bine servit de un sistem care dezbină corporaţiile şi le forţează să intre în concurenţă una cu alta pentru a intra în graţiile oamenilor în adevăratul spirit al unei pieţe concurenţiale. Lăsaţi corporaţiile să rivalizeze între ele pentru a-şi câştiga profiturile. Lăsaţi oamenii şi comunităţile să coopereze pentru a crea un trai bun pentru toţi.

În lumea contemporană, oamenii nu sunt uniţi de o economie mondială, ci de conştiinţa globală că împărţim aceeaşi planetă şi că avem un destin comun. Această conştientizare apare deja şi are trei elemente unice în

istoria omenirii. În primul rând, ideile formative

sunt creaţiile intelectuale ale mişcărilor populare ale milioanelor de oameni obişnuiţi, care muncesc şi trăiesc în afara coridoarelor puterii elitelor. In al doilea rând, participarea este cu adevărat globală, reunind în principiu oameni din fiecare naţiune, cultură şi grup lingvistic. În al treilea rând, noua conştientizare evoluează rapid, se adaptează şi se desenează tot mai clar; pe măsură ce grupurile locale se contopesc în alianţe globale, ideile sunt împărtăşite şi se conturează poziţii consensuale în întâlniri şi prin intermediul comunicaţiilor prin fax, telefon şi computer.

Acest proces creează o reţea de înţelegere, interese comune .şi compasiune reciprocă, care constituie fundamentul potrivit pentru o comunitate mondială de oameni. Puterea şi vitalitatea acestei reţele provin din faptul că membrii săi, spre deosebire de locuitorii Stratos-ului care trăiesc într-o splendidă izolare într-o lume îmbelşugată, aparţin unor comunităţi din lumea reală a spaţiului local. Ei trăiesc pe pielea lor consecinţele crizei care se răspândeşte. Experienţa lor este reală şi este firesc să fie înclinaţi mai degrabă spre interesul uman, decât spre cel corporatist.

Prin participarea în mişcările sociale care sunt forţa motrice a Revoluţiei Ecologice, un număr tot mai mare de cetăţeni se angajează să-şi reconstruiască propriile comunităţi locale şi să întindă mâna spre alţi angajaţi în eforturi similare. Ei creează o recunoaştere activă a necesităţii de a acţiona în cooperare, în apărarea interesului uman pe plan mondial, prin procese voluntare care generează energii sociale enorme, fără să creeze concentrările de putere de care se poate atât de uşor

abuza.

Aceste eforturi construiesc fundamentele noilor societăţi umane pentru epoca ecologică. Pe măsură ce oamenii ridică sloganul popular: „Gândeşte la scară mondială. Acţionează pe plan local“, la nivelul unui program politie, strigătul de luptă al revoluţiei ecologice devine: „Globalizaţi conştientizarea! Localizaţi economiile!“.

1. Proporţiile în care sunt utilizate resursele regenerabile să nu depăşească pe cele în care ecosistemul poate să le regenereze.
2. Proporţiile în care resursele epuizabile sunt consumate sau utilizate în mod ireversibil să nu le depăşească pe cele în care înlocuitorii regenerabili sunt concepuţi şi introduşi treptat în uz.
3. Proporţiile emisiilor poluante în mediul înconjurător să nu depăşească rata capacităţii naturale de asimilare a ecosistemului.

Orice consum al resurselor naturale sau capacităţilor de abşOrbţie peste aceste limite este prin definiţie lipsit de viabilitate şi compromite şansele generaţiilor viitoare. Acest principiu/defineşte dreptul colectiv de proprietate al generaţiilor viitoare; care este firesc să aibă prioritate asupra drepturilor personale de/proprietate.

Principiul dreptăţii economice. Societăţile sănătoase asigură tuturor membrilor lor, prezenţi şi viitori, lucrurile esenţiale unei vieţi sănătoase, sigure, productive şi împlinite. Nu există nimic greşit în recompensele suplimentare pentru cei care îşi aduc o contribuţie mai mare, dar numai atâta timp cât sunt satisfăcute nevoile vitale ale fiecăruia, nu sunt defavorizate, opţiunile generaţiilor viitoare, iar distribuirea puterii economice nu

devine destabilizatoare.

Principiul diversităţii biologice şi culturale. Societăţile sănătoase., cultivă diversitatea biologică şi culturală a planetei. Diversitatea constituie fundamentul potenţialului de dezvoltare. Cultivarea diversităţii biologice şi culturale este fundamentală pentru participarea noastră constructivă la procesul evolutiv.

Principiu] suveranităţii poporului (de asemenea cunoscut şi ca

Principiul Complementarităţii). În societăţile sănătoase, suveranitatea rezidă în societatea civilă. Obiectivul economiei umane este de a satisface nevoile oamenilor, nu ale banilor, corporaţiilor şi nici ale guvernelor. Dreptul suveran al populaţiei de a decide care dintre utilizările resurselor planetare serveşte cel mai bine hrănirii lor fizice şi spirituale, în limitele primelor trei principii, este inalienabil. Oamenii îşi pot exercita cel mai bine acest drept atunci când:

• proprietarii mijloacelor de producţie se înfrânează, iar controlul asupra mijloacelor de producţie are un caracter local, asigurându-se astfel ca deciziile importante să fie luate de cei care le suportă consecinţele;

• autoritatea şi responsabilitatea guvernamentală sunt alocate celei mai mici unităţi locale posibile a sistemului în vederea maximizării şanselor pentru o democraţie directă, participativă;

• nivelurile mai îndepărtate ale sistemului îşi definesc rolurile în serviciul şi în sprijinul comunităţilor locale, în realizarea obiectivelor autodefinite.

, *Principiul responsabilităţii intrinsece.* Societăţile sănătoase distribuie cheltuielile totale ale deciziilor

privitoare la repartizarea resurselor celor care participă la producerea acestora, o condiţie esenţială de eficienţă într-un sistem economic autoreglementativ. Acest principiu se aplică persoanelor individuale, întreprinderilor şi jurisdicţiilor politice. Nici o entitate nu are dreptul de a-şi exterioriza costurile consumului său asupra alteia. Obiectivul este structurarea relaţiilor economice aşa încât să încurajeze fiecare localitate să se limiteze la mijloacele sale naturale, viabile. Aşa cum un sistem economic globalizat oferă un spaţiu maxim privatizării câştigurilor economice pe măsură ce cheltuielile de producţie sunt transformate în costuri externe, un sistem economic mai descentralizat, constituit din economii locale autonome încurajează cheltuielile interne de producţie, pentru ca atât consecinţele transformării lor în costuri interne, cât şi puterea de a solicita ca aceste costuri să fie interne au un caracter local.

Principiul tezaurului comun. Societăţile sănătoase recunosc că resursele ecologice ale planetei şi cunoaşterea acumulaţă a speciei umane constituie tezaurul comuri şi fiecare persoană prezentă şi viitoare are dreptul să participe la utilizarea lui benefică. Nici una dintre ele nu poate fi monopolizată sau utilizată pe drept în feluri contrar intereselor mai largi ale generaţiilor prezente şi viitoare, într-adevăr, cei care deţin resursele ecologice poarta responsabilitatea de drept de a servi ca administratori în interesul generaţiilor viitoare, iar cei care posedă o cunoaştere specială au datoria să o împărtăşească tuturor celor care ar putea să beneficieze de ea.

Funcţionarea socială sănătoasă depinde de

distribuirea drepturilor şi îndatoririlor definite de prioritatea acestor principii asupra tuturor celorlalte drepturi, inclusiv asupra drepturilor de proprietate ale persoanelor individuale, corporaţiilor şi guvernelor. Fiind centrate mai degrabă pe oameni şi pe viaţa decât pe corporaţii, aceste principii oferă o alternativă clară la recomandarea libertarismului corporatist care conduce la disfuncţii sociale.

Societăţile sănătoase caută echilibru în orice lucru. Ele recunosc un rol atât guvernului, cât şi întreprinderilor răspunzătoare pe plan local, în timp ce se opun dominaţiei puternicelor guverne şi corporaţii de la distanţă. În mod similar, ele caută autonomia locală, în timp ce împărtăşesc de bună voie informaţii şi tehnologie, evitând atât dependenţa externă cât şi izolarea locală.

Organizarea adecvată erei ecologice se pare că va fi un sistem pe mai multe niveluri de economii alveolare, a căror celulă economică fundamentală este gospodăria, care va urca pe verticală prin agregări geografice succesive de localităţi, districte, naţiuni şi regiuni (vezi Figura 21.3).

Principii călăuzitoare

Ideile formative ale revoluţiei copernicane au constituit produsele observaţiei ştiinţifice a corpurilor fizice şi pot fi descoperite în gândirea câtorva oameni de ştiinţă proeminenţi din ştiinţele fizice. Dimpotrivă, ideile formative ale Revoluţiei Ecologice sunt produsele experienţei umane colective şi ale studiului atât al sistemelor vii, cât şi al celor lipsite de viaţă. Ele se articulează în nenumăratele documente şi declaraţii de consens ale mişcărilor civice şi îşi găsesc fundamentul teoretic în tratatele oamenilor de ştiinţă dintr-o mare varietate de discipline academice, printre care istoria, sociologia, ecologia, economia, biologia, fizica, teoria sistemelor generale şi economia ecologică. Aceste idei ar putea fi sintetizate într-un număr de principii călăuzitoare pentru crearea unor societăţi sănătoase ale secolului XXI.

Principiul viabilităţii ecologice. Societăţile sănătoase sunt viabile din punct de vedere ecologic, ceea ce înseamnă că economiile lor trebuie să îndeplinească trei condiţii:[14]

[15] Aplicând principiul responsabilităţii intrinsece, fiecare nivel va căuta să funcţioneze, în măsura în care poate să o facă raţional, ca o comunitate politică, economică şi ecologică integrată şi autocondusă. Începând de la celula fundamentală, fiecare nivel al sistemului va căuta să realizeze autonomia ecologică optimă şi fezabilă, în special în privinţa satisfacerii nevoilor de subzistenţă.

Pentru a compensa dezechilibrele în oferirea serviciilor ecologice, unităţile fiecărui nivel se vor angaja în schimburi selective cu alte unităţi în cadrul cercului lor, păstrând aceste schimburi cât mai echilibrate posibil. Gospodăriile se vor angaja în schimburi cu alte gospodării din localitate, localităţile cu alte localităţi din

districtul lor şi aşa mai departe. Cu cât este mai mică celula de sistem, cu atât este mai mare nevoia de schimb. Astfel, o parte substanţială a activităţii economice a gospodăriilor va implica în mod necesar schimbul extern. Chiar dacă multe gospodării ar putea să-şi cultive o parte din propria hrană, rareori se va întâmpla ca o gospodărie să-şi ajungă sieşi. Comunităţile ecologico-economice vor fi

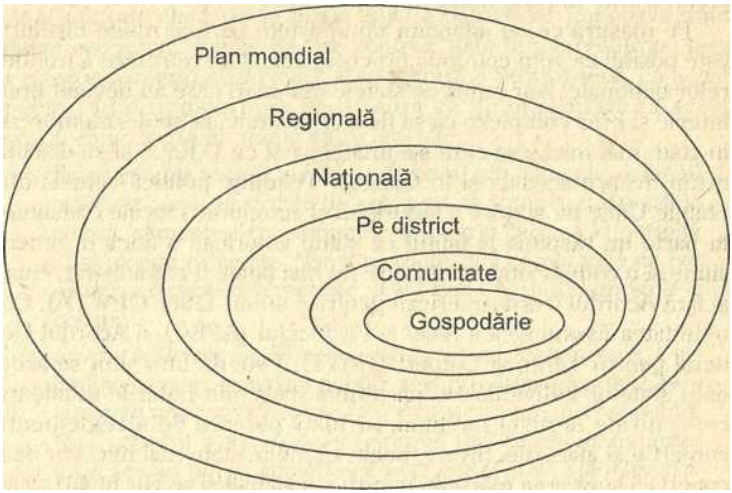

oarecum mai autonome şi aşa mai departe, până la nivelul unor regiuni aproape în întregime autonome.

Organizarea în vederea satisfacerii nevoilor economice pe cât posibil mai aproape de nivelul local va da posibilitatea aplicăţii principiului complementarităţii, care susţine că cea mai mică unitate locală posibilă trebuie să fie învestită cu autoritatea şi responsabilitatea guvernamentală. Aceasta va face posibilă menţinerea unui sistem de piaţă în care puterea comercială să fie echilibrată de cea politică la fiecare nivel. Firmele locale s-ar bucura de un avantaj firesc, nu va mai exista o circulaţie atât de lungă de oameni şi bunuri.

Diminuarea comerţului şi sporirea autonomiei locale ar putea să însemne o marjă de opţiune mai mică pentru consumator. În climatele nordice, am mânca legume de iarnă sau conservate şi am adăuga mai degrabă mere decât banane la cerealele de la micul dejun. Oamenii din zonele împădurite şi-ar construi casele din lemn, iar cei din zonele cu climă caldă şi uscată şi-ar construi casele din lut. S-ar putea ca unele preţuri să fie mari. Pe ansamblu, sacrificiile vor fi mai mici în comparaţie cu perspectivele unei

siguranţe economice mai mari, comunităţile pline de solicitudine în care oamenii să poată umbla pe străzi noaptea fără frică, o calitate ameliorată a mediului natural, supravieţuirea speciei noastre şi crearea unor noi potenţiale de dezvoltare.

Pe măsură ce ne adaptăm unui sistem pe mai multe niveluri, este posibil că vom continua procesul actual de retrasare a frontierelor naţionale. S-ar putea ca statele

mai mari care au devenit prea întinse şi prea complexe ca să fie administrate, să se dezmembreze în state mai mici, aşa cum s-a întâmplat şi cu U.R.S.S şi se discută acum despre aceasta şi în Canada. Tendinţa politică actuală din Statele Unite de sporire a autorităţii şi autonomiei locale constituie în parte un răspuns la faptul că statul american a atins o dimensiune şi o complexitate de la care nu mai poate fi administrat, chiar şi fără Acordul Nord-American pentru Comerţ Liber (NAFTA), Comunitatea Economică a Asiei şi Pacificului (APEC) şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). Este de bun simţ să acordăm statelor individuale o parte mai mare din puterile odinioară concentrate la nivel naţional, inclusiv puterea de a reglementa comerţul şi afacerile.. Invers, poate că multe state mai mici vor descoperi că sunt prea mărunte pentru a fi viabile şi se vor hotărî să se unească. Într-un viitor destul de apropiat, s-ar putea să privim graba actuală, aproape frenetică, de a forma blocuri economice şi mai mari în cadrul GATT şi al altor acorduri comerciale regionale ca spre o ultimă zvâcnire disperată a unei epoci muribunde.

Principiile Revoluţiei Ecologice determină formarea unui sistem global de economii locale care distribuie atât puterea, cât şi responsabilitatea, creează locuri pentru oameni, încurajează propăşirea vieţii în toată diversitatea ei şi limitează şansele generării de costuri externe pe plan social şi ecologic prin consumul unui singur grup şi suportate de toţi ceilalţi. În loc să oblige localităţile să intre într-o concurenţă internaţională, făcând din aceasta condiţia supravieţuirii lor, un sistem global descentralizat încurajează autonomia lor, satisfăcând nevoile locale. În loc să monopolizeze cunoştinţele pentru câştiguri

personale, încurajează propagarea acestora şi a informaţiilor. În loc să promoveze o cultură de consum centralizată şi uniformă, sistemul va cultiva diversitatea culturală. În loc să măsoare succesul în termenii câştigurilor noastre financiare, va încuraja măsurarea acestuia în termenii funcţionării sociale sănătoase.

1. **Î***Suveranitatea rezidă numai in oameni, toţi* oamenii, oamenii *adevăraţi,* care au nevoie de aer curat să respire, apă potabilă curată, alimente necontaminate şi un trai care să le permită să-şi câştige existenţa. Nici guvernele, nici corporaţiile nu pot uzurpa această suveranitate decât dacă ne hotărâm să le-o cedăm;

2. *Corporaţiile nu au drepturi naturale sau inalienabile.* Corporaţia este un organism public creat printr-un act public, prin emiterea unei carte publice, pentru a servi unui interes public. Noi, poporul suveran, avem dreptul inalienabil să hotărâm dacă scopul public intenţionat este servit şi să stabilim proceduri juridice pentru a-i amenda şi a-i retrage unei corporaţii carta, oricând dorim. Trebuie doar să ne decidem;

3. *Problema rezidă în sistem.* Schimbările destinate creşterii economice în interiorul corporaţiilor şi instituţiilor politice nu pot oferi o soluţie corespunzătoare. Trebuie să fie transformat întregul sistem al puterii instituţionale;

4. *Revoluţia ecologică este una a ideilor şi nu a armelor.* Revoluţia ecologică este deschisă şi îi îndeamnă să participe la ea pe toţi cei care caută societăţi sănătoase, în care viaţa să poată propăşi. Interesul uman nu coincide cu cel corporatist, dar constituie interesul tuturor oamenilor.

Capitolul 22

Bunul trai

Satul nostru era prosper... Adevăratul fundament al prosperităţii noastre era profundul şi durabilul simţ de comunitate care ne deteimina să folosim cel mai bine aceste resurse... Aveam toate lucrurile necesare, bine făcute, lucruri frumoase care durau mai multă vreme. Dar nu «consumam» mult.

Eknath Easwaran

Organizându-ne societăţile în scopul urmăririi recompenselor materiale, am transformat disfuncţionalităţile sociale în virtuţi şi am redus calitatea traiului nostru. Oamenii sunt creaturi complexe. Am dovedit că avem o capacitate de ură, violenţă, concurenţă şi lăcomie. Am demonstrat, de asemenea, că avem o capacitate de iubire, tandreţe, cooperare şi compătimire. Societăţile sănătoase o cultivă pe ultima, creând o abundenţa a acelor lucruri esenţiale calităţii traiului nostru. Societăţile disiuncţionale o cultivă pe prima, creând lipsuri şi sărăcie. Într-o societate sănătoasă este simplu să trăim în armonie cu mediul înconjurător, în vreme ce o societate disfuncţională face acest lucru aproape imposibil.

Dacă ne organizăm societăţile într-un mod sănătos din punct de vedere ecologic şi social sau într-unul disfuncţional este o alegere care ne aparţine. Intr-o mare măsură este o alegere între a ne organiza în vederea interesului uman, sau pentru cel corporatist. Astfel, ajungem să ne dăm seama că dacă ne concentrăm pe crearea societăţilor care mai curând ameliorează calitatea traiului nostru decât cantitatea consumului nostru, ne putem îndrepta simultan spre viabilitate şi o

viaţă mai bună pentru aproape toată lumea. În acest capitol vom explora aceste posibilităţi existente.

Familii şi comunităţi grijulii

Deşi instinctul concurenţei formează o parte importantă a caracterului nostru, există dovezi substanţiale că el este o subdiviziune a temei predominante a apartenenţei, solicitudinii şi cooperării. Ca toate speciile care depind de legăturile sociale pentru supravieţuirea lor, oamenii au evoluat atât către apartenenţă şi cooperare, cât şi spre concurenţă. Potrivit spuselor antropologului cultural Mary Clark:

Speciile umane timpurii nu ar fi putut supravieţui fără întinsele legături sociale cele dintre părinţi şi copii, necesare protecţiei copiilor umani neajutoraţi, o muncă pe care mamele singure nu o puteau îndeplini. Legăturile sociale cu un anumit grup erau o necesitate biologică atât pentru adulţi, cât şi pentru copii.n interesul oamenilor

Deşi aceste probleme ale puterii politice şi de clasă figurează la loc de cinste în programul său, Revoluţia Ecologică constă mai puţin într-o luptă de clasă decât într-o luptă a oamenilor împotriva unui sistem economic, scăpat de sub control. Este în interesul mai larg al tuturor oamenilor, inclusiv al locuitorilor Stratos-ului, ca acest sistem să fie transformat. Pe măsură ce ne organizăm în acest scop, trebuie să ţinem minte patru aspecte:

1

2

Lucrurile nu s-au schimbat în esenţă. Este un fapt fundamental, deşi adesea neglijat că legăturile sociale sunt la fel de esenţiale funcţionării sănătoase a unei societăţi moderne, pe cât erau în cadrul unor societăţi

mai tradiţionale sau tribale. Specialistul în ştiinţe politice Robert Putnam, de la Harvard University, se referă la legăturile ce caracterizează o societate civilă puternică, denumindu-le „capital social“ şi a arătat importanţa sa într-un studiu asupra eficacităţii autorităţilor locale în Italia.

Începând cu 1970, Italia a creat 20 de guverne regionale. Structurile lor formale erau identice. Totuşi, existau deosebiri radicale în contextul social, economic, politic şi cultural în cadrul cărora aceste structuri au fost implantate. Localităţile aveau o gamă largă de contexte, „începând cu cele preindustriale, până la cele postindustriale, de la cele ale catolicilor, până la cele fervent comuniste, de la cele feudale, inerte, până la cele modeme, frenetice.“ în unele localităţi, noile structuri de autoritate au fost „ineficiente, letargice şi corupte“. În altele, ele au fost dinamice şi eficiente, „creând noi programe de îngrijire zilnică a copiilor şi centre de pregătire profesională, promovând investiţiile şi dezvoltarea economică, făcând muncă de pionierat în domeniul standardelor ecologice şi al clinicilor de planificare familială.“[3]

Putnam a descoperit un singur set de indicatori care diferenţia invariabil acele localităţi în care autorităţile locale funcţionau, de cele în care nu funcţionau. Aceştia erau indicatorii unei puternice şi active societăţi civile, aşa cum se măsoară ea prin participarea la vot, numărul de cititori ai presei scrise, numărul de membri în societăţi corale, cluburi literare, cluburi sportive (Lions’ Clubs) şi de fotbal. Localităţile cu indici ridicaţi în aceste privinţe aveau, în cuvintele lui Putnam, un foarte dezvoltat „capital social“. Reţele dense de relaţii necondiţionate de

piaţa dădeau naştere la un sentiment generalizat de încredere şi reciprocitate care sporea eficienţa relaţiilor umane.[4]

Acordăm prea puţină atenţie importanţei capitalului social pentru funcţionarea sănătoasă a societăţilor şi rareori luăm în considerare impactul structurilor şi politicilor economice asupra formării sau deteriorării sale. Următoarele întrebări relevă natura acestei legături: preferă, oare, oamenii să facă cumpărături în mici magazine locale, conduse de negustori pe care-i cunosc îndeaproape, sau în megacentre comerciale şi mari magazine din lanţurile de supermagazine? Preferă ei piaţa ţărănească sau supermagazinul? Fermele sunt mici în proprietate individuală şi lucrate de familii sau sunt controlate de uriaşe firme corporatiste şi lucrate în special de muncitori navetişti, lipsiţi de pământ? îşi consacră oamenii timpul liber campionatului şcolar de base-ball, grădinilor publice, teatrului local, corurilor din comunitate, centrelor comunitare şi consiliilor şcolare sau urmăresc televiziunea comercială? Există cooperative de credit şi bănci locale, angajate în sprijinirea întreprinzătorilor locali sau numai filiale ale marilor bănci urbane care sunt atente în special la pieţele financiare internaţionale? Consideră localnicii regiunea lor ca fiind permanent domiciliul lor, sau cei care lucrează şi au o profesiune sunt în cea mai mare parte navetişti? Mijloacele de producţie sunt în proprietate locală, sau se află în proprietatea unor corporaţii aflate la distanţă? Sunt pădurile defrişate selectiv şi în cea mai mare parte de firme locale să asigure materiale pentru industria locală, sau sunt ele rase de pe faţa pământului la fiecare 40, până la 60 de

ani, de uriaşe corporaţii mondiale, iar cheresteaua brută este exportată direct în state îndepărtate?

Răspunsurile la asemenea întrebări constituie indicatori puternici ai sentimentului de demnitate, libertate, responsabilitate, prosperitate şi securitate al localnicilor şi ai măsurii în care relaţiile se caracterizează prin încredere, valori împărtăşite şi cooperare.

How Mucii is Enough?	*Clasele producătoare*	*Marginaliz aţi*
, aceştia reprezintă aproximativ cei 20% din locuitorii lumii care-şi organizează vieţile în jurul automobilelor, regimurilor alimentare bazate pe carne şi utilizează produse preambalate şi de unică folosinţă.	*3,3 miliarde între 700 şi 1700 dolari pe locuitor (un trai lejer)*	*1,1 miliarde sub 700 dolari pe locuitor (sărăcie totală)*
Suprac onsumatori	*1,1 miliarde*	*Peste 7500 dolari pe locuitor (maşini, came,*

How Mucii is Enough *Cât ne este de-ajuns ?* (n.t.).

bunuri de consum perisabile)
Se deplasează cu maşina şi cu avionul Au un regim alimentar foarte grăsimi, calorii şi pe bază de came Beau apă îmbuteliată Folosesc produse de unică folosinţă şi facceva gunoi într-o cantitate considerabilă Trăiesc în locuinţe spaţioase, situate într-un climat curat, locuite de câte o singură familie Păstrează garderobe luxoase
Se deplasează cu bicicleta şi transportul comun de cu suprafaţă Au foarte multe grăsimi, calorii şi Beau apă Folosesc produse de unică folosinţă şi Trăiesc în locuinţe ventilate natural, laolaltă cu alte
Se deplasează pe cujos sau pe înmăgari Au regimuri alimentare inadecvate din punct de devedere nutritiv Beau apă contaminată Utilizează biomasa plus regiunilor lor şi elimină un volum neglijabil de reziduuri Trăiesc în adăposturi rudimentare sau sub cerul liber; de obicei nu le este garantat nici un drept de proprietate Poartă

	familii numeroase	haine de mâna a doua sau haine vechi
	Poartă haine funcţionale	

Pe baza datelor din „Asking How Much Is Enough“Tabelul 22.1. Cele trei ciase socio-ecologice ale lumii de Alan Durning, în vol. *The State of the World 1991*[10]*,* de Lester R. Brown şi altii (New York: W.W. Norton, 1991), pp. 153-69.

pildă, şoselele şi centrele comerciale, care îi servesc mai degrabă pe supraconsumatori, decât celor care slujesc clasele producătoare, ca de pildă, transportul public şi pieţele publice.

De la supraconsum la o comunitate viabilă

De obicei, gândim despre supraconsum în termenii exercitării

disciplinei individuale, ca să renunţăm la multe dintre lucrurile care ne fac vieţile confortabile şi satisfăcătoare. Există alte posibilităţi mai atrăgătoare, cum ar fi să ne organizăm spaţiile vitale şi sistemele de producţie, astfel încât să ameliorăm calitatea traiului nostru, în timp ce simultan eliminăm presiunea exagerată pe care o exercităm acum asupra mediului înconjurător. Faptul că eu şi soţia mea, Fran, ne-am mutat în New York în 1992 m-a ajutat să întrevăd aceste posibilităţi.

Deşi oraşul New York este profund afectat de violenţă, sărăcie şi alte manifestări ale inegalităţii vieţii economice contemporane, nu am avut de-a face cu

Tabelul 22.1. Cele trei ciase socio-ecologice ale lumii „întrebând cât ne este de-ajuns“. (n.t.).

10 *Starea lumii în 1991.* (n.t.)-

oraşul rece şi impersonal la care ne aşteptam. In loc de asta am cunoscut un oraş de cartiere de o mare varietate etnică şi multe magazine familiale, care zumzăie de o energie şi vitalitate umană pe care rareori am mai întâlnit-o în altă parte. New York-ul este departe de a fi un model de viabilitate şi are multe lucruri care scad calitatea vieţii, dar faptul că trăim în New York ne-a ajutat să remarcăm posibilităţile ignorate.

Cu o densitate înaltă a populaţiei rezidenţiale, în medie 5 000 de locuitori pe metru pătrat de bloc (square block), ocupând locuinţe multifamiliale, o reţea de metrou funcţională şi magazine în imediata apropiere a marii majorităţi a rezidenţelor, consumul de energie pe locuitor al New York-ului se ridică la jumătate din media pe întreaga ţară. Pentru prima oară în 40 ani, Fran şi eu nu mai avem maşină. Biroul meu este în apartamentul propriu şi Fran se duce la servid cu metroul. Peste 90% din cumpărăturile noastre sunt făcute pe o rază de trei blocuri de uşa apartamentului nostru: farmacie, fierărie, electrice, librărie, aprozare, magazine de îmbrăcăminte şi articole casnice, toate într-o mare diversitate de opţiune. Pentru nevoile mele de birotică, există o tipografie cu vederi ecologiste chiar peste drum, un magazin de software la colţ şi două magazine de birotică la distanţă de cinci minute de mers pe jos.

In mod similar, avem o mare varietate de restaurante de toate etniile şi la toate nivelurile de preţuri, cluburi de jazz, teatru, operă, dans, galerii de arte, muzee, concerte pe gratis şi cluburi de sănătate, la care poţi ajunge pe jos sau cu metroul. Un sistem extraordinar de parcuri şi grădini botanice fac până şi natura accesibilă în limitele centrului urban. Când simţim nevoia să ieşim din oraş,

luăm trenul sau închiriem o maşină de la o agenţie din vecinătate. Mai degrabă decât să ducem dorul unei maşini, ne simţim eliberaţi, fără blocaje de circulaţie, probleme de parcare, neplăceri cu asigurarea sau jafurile legate de reparaţiile mecanice. Miile de dolari pe care-i economisim în fiecare an îmi dau posibilitatea să fac ce vreau în viaţă, cum ar fi să scriu această carte.

Ne place mai ales piaţa ţărănească din Union Square, la o jumătate de bloc distanţă de uşa noastră din faţă. Aici, patru zile pe săptămână, oamenii care conduc micile ferme, lăptăriile, cramele şi brutăriile de casă din vecinătate îşi vând mărfurile, cum ar fi ouăle şi carnea de la păsările crescute la curte, lapte de la vacile care nu sunt supuse injecţiilor cu hormoni de creştere a bovinelor, fructe şi legume crescute cu îngrăşăminte naturale, came şi peşte proaspăt, toate fără aditive şi hormoni artificiali. In cea mai mare parte a anului, pregătesc mesele noastre din ce se găseşte pe piaţă. Hrănindu-ne cu alimente nutritive, aromate, neprelucrate, fără chimicale, ne simţim mai sănătoşi şi mai plini de viaţă, dormim mai bine şi gândim mai limpede. Ne bucurăm să facem cunoştinţă cu fermierii şi ne simţim liniştiţi, ştiind că hrana noastră este produsă în moduri responsabile din punct de vedere ecologic.

Faptul că aducem acasă alimente proaspete, neambalate de la piaţă, în propria noastră sacoşă înseamnă că avem puţine reziduuri de ambalaje. Oraşul reciclează conserve, mase plastice şi hârtie de ziar. În pieţele de miercuri şi sâmbătă, o organizaţie locală de voluntari adună reziduurile organice pentru a le face compost. În prezent, aruncăm foarte puţin gunoi la groapa de gunoi.

În ansamblu, trăim o viaţă mai sănătoasă, mai fericită şi mai iesponsabilâ din punct de vedere ecologic, nu pentru că suntem nişte eroi ai virtuţii, ci deoarece locul pe care-1 locuim întâmplător este din mai multe motive organizat într-un fel care ne permite mai uşor şi mai firesc să facem astfel. Această experienţă ne ajută să înţelegem importanţa modului în care ne organizăm în determinarea calităţii relaţiilor noastre sociale şi ecologice şi în consecinţa a vieţii noastre. Sunt multe lucruri care s-ar putea face ca să transformăm oraşul New York într-un loc mai omenesc şi mai agreabil, începând cu interzicerea automobilelor personale din Manhattan, dar ceea ce avem demonstrează existenţa unor posibilităţi importante.

Luaţi în considerare implicaţiile faptului că o parte majoră a poverii pe care noi, supraconsumatorii, o punem pe umerii planetei provine din faptul că ne folosim de automobile şi avioane, că ne alimentăm cu hrană nesănătoasă, produsă prin metode care distrug pământul şi ne otrăvesc alimentele cu reziduuri toxice, precum şi din faptul că utilizăm produse de unică folosinţă care ne vin într-un ambalaj inutil. Ne-ar fi chiar atât de greu să renunţăm la lungile blocaje de trafic pe aglomeratele autostrăzi, poluare fonică, nesiguranţa locului de muncă, fleacurile de care nu ne folosim niciodată, hainele pe care rareori le purtăm, regimurile alimentare nesănătoase, pline de grăsimi, fructele şi legumele contaminate fizic, produsele perisabile, ambalarea de prisos, obositoarele călătorii de afaceri şi domiciliile şi locuinţele ineficiente din punct de vedere energetic? Sau ce să mai spunem despre activităţile miliare care răspund de aproximativ 30% din degradarea

mediului înconjurător la scară planetară?[6]

Avem nevoie să ne organizăm în societăţi pentru un nivel ridicat şi viabil de trai. Un aspect important, adesea ignorat, este acela că multe dintre acţiunile pe care trebuie să le întreprindem pentru a ne armoniza vieţile cu natura constituie mai degrabă opţiuni colective decât individuale. Dacă le facem corect, ameliorările calităţii vieţii noastre fac mai mult decât să compenseze sacrificiile pe care le implică. Pot să ilustrez cele spuse sugerând unele dintre lucrurile de care avem nevoie pentru a face viabile trei sisteme majore, precum spaţiul urban şi transportul în comun, alimentele şi agricultura şi materiile prime. In fiecare caz în parte, se pare că evoluţia sistemelor noastre existente a fost influenţată mai mult de interesul corporatist decât de cel uman. Modificările pe care trebuie să le operăm în vederea făuririi unor societăţi sănătoase ar putea să provoace dificultăţi celor mai mari corporaţii ale noastre, dar ele vor ameliora considerabil calitatea vieţii omeneşti.

Reclaiming Our Cities and Towns, David Engwicht ne aminteşte că oamenii au inventat oraşele ca locuri destinate interacţiunii umane. Scopul oraşelor este acela de a „facilita schimbul de informaţii, de prietenie, de bunuri materiale, de cultură, de cunoaştere, intuiţii şi deprinderi“, fără să fie nevoie să călătoreşti.companii din America sunt General Motors (maşini), Exxon (petrol) şi Ford (maşini). Mobil (petrol) este pe locul şapte.

În 1992, Groiningen, un oraş olandez de 170.000 de locuitori, şi-a blocat principalele artere din centrul oraşului şi a luat o serie de măsuri pentru a face din

---

Reclaiming Our Cities and Towns *Recuperându-ne oraşele şi metropolele,* (n.t.).

bicicletă principalul mijloc de transport. Drept urmare, activitatea comercială s-a ameliorat, au crescut chiriile, iar valul de plecări din oraş şi-a schimbat cursul, întreprinderile locale care cândva se luptau împotriva oricărei restricţii impuse automobilelor, în prezent solicită impunerea mai multor restricţii.Este o problemă importantă căreia i se poate răspunde cel mai bine cu o altă întrebare. Este raţional să structurăm o economie astfel încât investitorii să profite de pe urma investiţiilor dăunătoare societăţii, iar singurele locuri de muncă pe care oamenii să le poată găsi să fie cele care reduc calitatea.vieţii? O specie inteligentă cu siguranţă va putea găsi o soluţie mai bună de a asigura membrilor săi mijloacele supravieţuirii. Ne vom întoarce curând la această chestiune. \

Alimentele şi agricultura

Sistemul nostru de agricultură şi alimentaţie este conceput într-un mod similar pentru producerea de profituri de către corporaţiile gigant agricole şi chimice, mai degrabă indiferente la sănătatea oamenilor şi a mediului înconjurător. Sistemul configurează o producţie mecanizată, care să folosească intensiv chimicalele, transportul pe apă pe distanţe mari, producătorii subcontractanţi, forţă de muncă navetistă plătită cu retribuţii de mizerie şi mari subvenţii de la guvern plătite giganţilor corporatişti. Sistemul se potriveşte foarte bine producţiei rentabile de masă a produselor alimentare standardizate. Se ajunge la costurile degradării straturilor acvifere şi solurilor, contaminării apei cu deversări chimice şi izgonirea micilor familii ţărăneşti care, odinioară constituiau coloana vertebrală a puternicelor comunităţi rurale. O mare parte din ceea ce

sistemul oferă consumatorului constă din alimente foarte prelucrate în ambalaje inutile, cu o valoare nutritivă îndoielnică şi contaminate de reziduuri chimice. Deşi sistemul menţine supermagazinele supraîncărcate cu mărfuri, afişează reclame înşelătoare referitoare la valoarea nutritivă a produselor, opunând o rezistenţă puternică oricărui efort de a-i informa pe consumatori în privinţa aditivilor, hormonilor sintetici şi reziduurilor toxice pe care s-ar putea să le digere. Oferă consumatorilor prea puţine posibilităţi de a alege alimente crescute cu îngrăşăminte naturale şi neprelucrate, produse de fermierii locali. Opţiunile noastre alimentare au fost în foarte mare măsură reduse la ceea ce marile corporaţii consideră drept ofertă profitabilă.

Chiar dacă intenţionăm ca adulţi să ne manifestăm o opţiune sănătoasă şi responsabilă, rareori avem vreo posibilitate de a şti dacă peştele pe care suntem pe cale să-l cumpărăm a fost prins de un masiv trauler“ care epuizează rezerva de peşte a oceanului cu plase din ochiuri mici sau a fost pescuit de un localnic pescar care a folosit echipament adecvat din punct de vedere ecologic. Nu există nici o cale de a şti nici dacă o bucată de came provine de la un animal crescut la o fermă administrată corespunzător din punct de vedere ecologic sau de la unul crescut pe terenurile degradate, de pe care pădurile tropicale au fost de curând complet defrişate, şi îngrăşat în loturi hrănite cu cereale care ar fi

---

“ Trauler — Navă de pescuit prevăzuta cu traule şi destinată pescuitului pe mare, la diferite adâncimi, sau la dragarea epavelor. *(Dicţionarul explicativ al limbii române.* Academia Română Bucureşti, — Ed. Univers Enciclopedic, 1996, p. U07).

putut altfel să hrănească oameni înfometaţi. Nu se poate şti nicicum dacă vacile care ne dau laptele au fost injectate cu hormoni artificiali, deoarece sub presiunile corporaţiei Monsanto, guvernul interzice etichetele care ne-ar dezvălui aceste lucruri.

Dacă obiectivul nostru este de a asigura un trai bun oamenilor, este necesar să transformăm sistemul nostru alimentar şi agricol în aceeaşi măsură în care trebuie să ne transformăm sistemele de habitat şi de transport Scopul nostru trebuie să fie de a optimiza utilizarea resurselor pământului şi apei ca să satisfacem nevoile unei populaţii în creştere pentru un regim nutritiv, din fibre alimentare şi mijloace de trai adecvate. Şi trebuie să o facem într-un fel viabil din punct de vedere ecologic.

Un sistem adecvat ar include de bună seamă o proporţie mult mai mare de mici ferme familiale exploatate intensiv care să producă o gamă largă de alimente, fibre alimentare, şepteluri şi produse energetice pentru pieţele locale. Practicile agricole ar implica utilizarea metodelor biodinamice pentru conservarea fertilităţii solului, păstrarea umidităţii lui şi a controlului maladiilor. Sistemul alimentar ar fi conceput să limiteze, să conţină şi să recicleze substanţele contaminante, inclusiv reciclarea reziduurilor umane, şi ar depinde în primul rând de resursele inepuizabile de energie solară, inclusiv puterea animală şi biogazul, pentru prepararea, producţia, prelucrarea, depozitarea şi transportul mărfurilor.[i] din agricultură, asigurarea unor facilităţi adecvate de credit micilor fermieri, crearea

---

i Holding = Societate care deţine o cantitate suficienta din acţiunile altei societăţi pentru a putea exercita controlul asupra ei. (DEX, p. 463, col. I)-

cercetării cu baza la ferme şi a extindei ii sistemelor orientate pe metode biodinamice, necesitând o etichetare corectă şi completă a produselor alimentare, eliminarea subvenţiilor financiare şi ecologice la îngrăşăminte chimice, creşterea costurilor transportului de mărfuri alimentare prin eliminarea subvenţiilor la transporturi şi energie şi crearea autorităţilor locale răspunzătoare pentru administrarea apelor care să coordoneze măsurile de protecţie ale apei şi solului.

Deşi drumul spre sisteme agricole şi alimentare mai descentralizate şi spre regimuri mai sănătoase şi sărace în grăsimi ar necesita modificări în obiceiurile noastre alimentare, noi nu oferim o perspectivă de sacrificiu şi privaţiune. Mai degrabă, e vorba de imaginea unui pământ fertil şi unor comunităţi umane pline de viaţă care să ofere siguranţă membrilor lor, alcătuite din oameni sănătoşi fizic şi psihic, hrăniţi cu alimente integrale şi necontaminate. Elementele acestei imagini sunt fezabile din punct de vedere tehnic şi social. Ele necesită pur şi simplu restructurarea sistemelor relevante mai degrabă în conformitate cu interesul uman decât cu cel corporatist.

Resursele de materii prime

Ca să realizăm adevărata viabilitate, trebuie să reducem aproape la zero „indicele de gunoi“, cu alte cuvinte cantitatea de deşeuri pe care o aruncăm permanent în mediul înconjurător şi care nu va fi reciclată pe cale naturală pentru a fi refolosită. Activităţile productive trebuie organizate ca sisteme închise. Mineralele şi alte resurse nebiodegradabile, odată extrase din pământ, trebuie să devină parte integrantă din capitalul permanent de resurse al

societăţii şi să fie reciclate la nesfârşit. Materialele organice pot fi aruncate în ecosisteme naturale, dar numai asigurându-ne că ele vor fi absorbite de sistemul natural de producţie.

Consumatorii individuali sunt îndemnaţi cu regularitate să-şi sorteze şi sâ-şi recicleze gunoaiele, o măsură importantă, dar insuficientă. Multe dintre cele mai importante decizii nu ne aparţin şi o mare parte din volumul de gunoi datorat consumului nostru individual este produs şi aruncat cu mult înainte ca orice produs să ajungă la noi. Piaţa ne oferă rareori o alternativă a unui cotidian tipărit pe hârtie reciclată, folosind cerneală netoxică, biodegradabilă. Nici nu ne putem asigura că grămada de ziare pe care am depus-o cuminţi pe marginea drumului pentru a fi reciclată, va fi cu adevărat reciclată. Asemenea decizii se află în mâinile editorilor, fabricanţilor de hârtie, politicienilor şi înalţilor funcţionari de stat.

Să luăm ca exemplu ziarul. Într-o perioadă de 20 de ani, presupunând că se menţin niveluri curente de reciclare, gospodăria tipic americană „consumă“ echivalentul a aproximativ 100 de copaci sub forma hârtiei de ziar. Între 60 şi 65% din acel ziar este dedicat reclamelor.[15] Deşi s-ar putea să nu citim şi să nu ne intereseze niciodată reclamele, nu ni se oferă alternativa de a ne abona la un ziar care să nu le conţină.

Potrivit Institutului Worldwatch, „cele mai multe materiale utilizate astăzi sunt aruncate după o singură folosire, aproximativ cam două treimi din toată cantitatea de aluminiu, trei pătrimi din întreaga cantitate de oţel şi hârtie şi chiar o parte mai mare din plastic.“[16] Mediul fizic este perturbat în scopul extragerii resurselor de materii

prime implicate în producţia de bunuri de consum, se produc cantităţi mari de reziduuri, muncim ore suplimentare ca să câştigăm banii pentru a continua să înlocuim ce se aruncă şi devenim vite de povară, cărând tot timpul înlocuitori de la magazin la casele noastre şi apoi afară la gunoi. Asta poate fi bine pentru economie, pentru profiturile corporaţiilor şi salariile directorilor, dar degradează calitatea vieţii noastre.

Reciclarea nu numai că reduce costurile ecologice ale extragerii resurselor de materii prime, ci economiseşte de asemenea şi energie. A produce oţel din fier vechi necesită numai o treime din cantitatea de energie cheltuită când îl producem din minereu, reduce poluarea aerului cu 85%, pe cea a apei cu 76% şi elimină haldele miniere. Producerea ziarelor din hârtie reciclată necesită un consum de energie între 25 şi 60% mai redus decât producerea lor din lemn de hârtie virgină, în acelaşi timp fiind reduse şi emisiile de substanţe poluante în atmosferă cu 74%, iar pe cele de substanţe poluante în apă cu 35%. Refolosirea aduce câştiguri chiar mai spectaculoase. Reciclând cioburile unei singure sticle, reducem consumul de energie cu o treime, în vreme ce spâlând-o şi reutilizând-o ca atare, putem economisi până la 90% din energia necesară ca să fabricăm o nouă sticlă.[17]

Germania a fost promotoarea ideii de reciclare, planificare şi responsabilitate pe viaţă în ce priveşte produsele. Programe mandatate de guvern îi încurajează pe producătorii de automobile şi dispozitive casnice să-şi asume responsabilitatea pentru dezmembrarea, refolosirea şi reciclarea produselor lor. Pe lângă faptul că este sigură din punct de vedere ecologic, această

practică îi scuteşte pe consumatori de povara de a se descotorosi de aceste obiecte, când nu le mai pot folosi.[18] Administrarea pe tot ciclul de viaţă poate fi realizată prin acorduri de închiriere, prin care proprietatea asupra obiectului respectiv este păstrată de fabricant, care devine responsabil atât pentru întreţinerea sa, cât şi pentru aruncarea sa, astfel fiind stimulat să proiecteze produse cu durabilitate maximă şi uşurinţă de reciclare.

Guvernele îi pot încuraja pe fabricanţi să-şi proiecteze produsele şi ambalajul, astfel încât să limiteze aruncarea lor prin impozitarea unei sume de bani care să acopere costul public estimat al eventualei aruncări de reziduuri. Guvernele pot, de asemenea, să ceară ca ambalajele de mai multe forme şi dimensiuni ale băuturilor şi altor conţinuturi să fie înlocuite cu ambalaje durabile de sticlă standardizate care pot fi folosite de mai multe ori prin simpla spălare şi reetichetare.[19]

Opţiunile individuale pot schimba lucrurile. Putem reduce cantitatea de came din regimurile noastre alimentare. Putem cumpăra un filtru de apă ca să ne reducem dependenţa de apa îmbuteliată şi băuturile răcoritoare. Ne putem cumpăra mai puţine haine sau o maşină mai eficientă din punctul de vedere al consumului de benzină. Există nenumărate asemenea alegeri pozitive care pot fi făcute. Totuşi, trebuie să acordăm mai multă atenţie organizării societăţilor noastre în vederea unei dezvoltări durabile, astfel încât să facem mai uşor şi mai economic procesul decizional.

O societate civilă trezită la realitate

Sarcina noastră istorică este de a ne alătura, cerne, amesteca, condimenta, plămădi şi a ne uni, în decursul

timpului, într-o adevărată putere politică a oamenilor.

James Hightower „Declaraţia Popoarelor cu privire la Pământ“,

Forumul ONG-urilor din cadrul Conferinţei ONU pentru Mediu înconjurător şi Dezvoltare

A

Î

ntâi ianuarie 1994 a fost ziua inaugurală a Acordului Nord-American pentru Comerţ liber (NAFTA), un acord destinat să desăvârşească integrarea economiilor Mexicului, Canadei şi Statelor Unite. Liderii cercurilor de afaceri de pe întregul continent nordamerican au salutat noile posibilităţi pentru extinderea corporatistă, oferite de această fuziune. Triburile indigene din statul Chiapas, în partea de sud-est a Mexicului au adoptat un punct de vedere total diferit. Ei înduraseră de generaţii „avantaje“ economice similare, de fiecare data pierzând o parte mai mare a pământurilor lor şi trezindu-se cu posibilităţi tot mai scăzute de a-şi câştiga existenţa. Considerând NAFTA o sentinţă la moarte pentru poporul din Chiapas, aproximativ 4 000 de indieni au pornit o rebeliune armată împotriva guvernului mexican.

Analistul politic mexican Gustavo Esteva a numit rebeliunea Chiapas „prima revoluţie a secolului XXI“. În timp ce revoluţiile din secolul XX erau revendicări ale puterii statale, lupta poporului

Chiapas era pentru o mai mare autonomie locală, dreptate economică şi drepturi politice între graniţele propriilor comunităţi.Mijloace de trai durabile

O parte importantă a solicitărilor de creştere economică vine din mitul cultivat cu grijă, conform

căruia, singura cale prin care-i putem păstra pe oameni încadraţi în muncă este să extindem consumul total ca sa cream locuri de muncă la o viteză mai mare decât investesc corporaţiile în tehnologiile care economisesc forţă de muncă pentru a le desfiinţa. Neglijăm o alternativă importantă, aceea de a redefini problema concentrându-ne asupra creării mai degrabă a mijloacelor de trai decât a locurilor de muncă.

Webster's New World Dictionary defineşte locul de muncă drept „o anumită parte de activitate efectuată în, regie proprie, sau făcută prin contract pentru plată, indiferent ce au de făcut, cum ar fi o sarcină, corvoadă, datorie."[20] Un mijloc de trai este definit ca „un mijloc de a trăi sau a întreţine viaţă."[21] Un loc de muncă este o sursă de bani. Un mijloc de trai este un mijloc de trai. Când vorbim despre locurile de muncă, ne vin în minte imagini ale oamenilor care muncesc în fabricile şi restaurantele Fast Food ale celor mai puternice corporaţii ale lumii. Când vorbim despre mijloace durabile de trai, ne vin în minte imagini de oameni şi comunităţi angajate în satisfacerea nevoilor individuale şi colective pe căi responsabile din punct de vedere ecologic, viziunea unui sistem descentralizat de comunităţi care se administrează singure.

Am putea utiliza progresele tehnologice ca să dăm tuturor mai multe şanse pentru un trai bun şi durabil. Dacă am alege să facem acest lucru, în loc să cerem ca cei care sunt suficient de norocoşi să aibă locuri de muncă, să-şi sacrifice viaţa socială şi familială pe altarul concurenţei, în timp ce alţii se moleşesc în rândurile şomerilor, ne-am putea organiza societăţile în jurul unui program de muncă săptămânal de 24 de ore, ca să

asigurăm încadrarea într-un loc de muncă sigur şi bine plătit pentru aproape fiecare persoană adultă care vrea să aibă un loc de muncă. Timpul astfel eliberat, ar putea fi dedicat economiei sociale, în activităţi care să satisfacă nevoi neglijate şi care să reconstruiască o structură socială extrem de zdrenţuită.

Posibilităţile sunt extraordinare dacă recunoaştem că multe dintre locurile de muncă existente nu numai că sunt nesatisfăcătoare, dar implică de asemenea producerea de mărfuri şi servicii care, fie că nu sunt necesare, fie că provoacă daune importante societăţii umane şi mediului înconjurător. Această categorie include o mare parte din locurile de muncă din industria automobilelor, din cea chimică, cea de ambalare şi cea petroliferă, cea mai mare parte din industria reclamei şi a marketingului, curtierii şi administratorii de portofolii financiare, angajaţi în forme speculative şi alte forme de investiţii extractive, avocaţi implicaţi în procesele victimelor accidentelor, 14 milioane de lucrători din industria mondială de armament şi cei 30 milioane de mercenari angajaţi de forţele militare mondiale.[22]

De aici reiese un fapt uluitor. Societăţile umane ar duce-o mult mai bine dacă în loc să plătească sutelor de milioane de oameni sume uneori scandaloase, ca să facă lucruri dăunătoare calităţii vieţilor noastre, le-am da acelaşi salariu ca să stea acasă şi să nu facă nimic. Deşi este departe de a fi o soluţie optimă, ar fi mai decentă decât întreaga practică iraţională a organizării societăţilor în vederea retribuirii unor oameni' pentru a face lucruri ce conduc la o reducere netă a bogăţiei şi bunăstării reale. De ce să nu le organizăm să-i încurajăm să facă lucruri benefice societăţii şi mediului

înconjurător, ca de pildă asigurarea unei îngrijiri şi atenţii pline de dragoste faţă de copii şi bătrâni, punerea în funcţiune a magazinelor comunitare şi a centrelor pentru bătrâni, educarea tineretului, consilierea toxicomanilor, îngrijirea corespunzătoare a persoanelor cu handicap mental, întreţinerea parcurilor şi a cantinelor pentru săraci, participarea la supravegherea colectivă a criminalităţii, organizarea evenimentelor culturale şi sociale ale comunităţii, înregistrarea alegătorilor, purificarea mediului înconjurător, replantarea pădurilor, militarea pentru obiective politice de interes public, îngrijirea grădinilor publice, organizarea programelor publice de reciclare şi modificarea instalaţiilor din locuinţe pentru conservarea energiei. În mod similar, mulţi dintre noi ar avea mai mult timp pentru recreere, meditaţie, pentru a se dedica vieţii de familie şi pentru a exersa disciplinele şi hobby-urile care ne menţin sănătatea fizică, mentală, psihologică şi spirituală.

Problema noastră nu constă în puţinătatea locurilor de muncă, ci rezidă într-o structură economică ce creează prea multă dependenţă de munca salarizată, iar pe urmă îi plăteşte pe oameni să facă lucruri dăunătoare în timp ce neglijează atât de multele activităţi esenţiale unei societăţi sănătoase. Este instructiv să ne reamintim că acum zece sau douăzeci de ani, cei mai mulţi oameni serveau societatea, prestând o muncă productivă, nesalarizată în economia socială. În multe împrejurări, aceste societăţi aveau o structură socială mai solidă şi le asigurau membriFor lor un sentiment mai puternic de siguranţă şi împlinire personală, decât în zilele de astăzi.

Deşi iniţiativele pentru crearea economiilor bazate pe mijloace durabile de trai ar putea evolua pe căi diferite,

datorită unor aspiraţii şi împrejurări diferite, putem infera câteva dintre trăsăturile lor comune din principiile şi exemplele de mai sus. De exemplu, în zonele urbane, este foarte probabil că se vor organiza în jurul unor cartiere suburbane, care să reunească activităţile comerciale, de muncă şi de recreere în jurul unei producţii durabile, pentru satisfacerea cu un grad înalt de autonomie a necesităţilor locale. Ele ar oferi privirii spaţii verzi şi intense interacţiuni umane şi ar căuta să obţină o independenţă considerabilă în producţia de energie, de biomasă şi de alte materii prime.

Activităţile umane de producţie şi conservare a mediului înconjurător ar fi reunite în procese descentralizate de coproducţie cu circuit închis, în cadrul cărora să se recicleze apele de canalizare, reziduurile solide şi chiar aerul din bălţile cu peşte, grădini şi spaţii verzi în vederea regenerării permanente a consumului propriilor resurse. Agricultura şi acvacultura urbană, repararea, reutilizarea şi reciclarea intensivă ar asigura şanse abundente de trai în profesii care sporesc durabilitatea. Organizarea acestor activităţi în jurul cartierelor care sunt, de asemenea, în cea mai mare parte a lor autonome din punctul de vedere al serviciilor sociale, ar ajuta la refacerea legăturilor familiale şi comunitare, ar descentraliza administraţia şi ar mări diviziunea responsabilităţilor familiale între bărbaţi şi femei. S-ar diminua nevoile de transport ale oamenilor şi mărfurilor. S-ar produce pe plan local alimente proaspete şi neambalate, sau păstrate în recipiente refolosibile.

Am putea găsi o mare varietate de industrii casnice atât tradiţionale cât şi aparţinând erei electronicii, multe dintre ele implicate în diverse feluri de reciclare,

coexistând alături de agricultura urbană. Servicii de întreţinere a familiilor, precum căminele şi grădiniţele pentru copii în vecinătate, consilierea familială, şcolile, policlinicile şi centrele publice cu destinaţii multiple, ar putea constitui funcţii indispensabile ale vecinătăţilor, angajând oamenii într-o muncă utilă şi importantă, la o distanţă de numai câteva minute de mers pe jos de casele lor. Multe localităţi ar putea să-şi emită propria monedă, ca să faciliteze tranzacţiile locale şi să limiteze circulaţia banilor în afara comunităţii. Majoritatea adulţilor şi-ar împărţi timpul între activităţile legate de economia banilor şi cele legate de economia socială. Am asista la revenirea în actualitate a casei multifuncţionale care serveşte ca un centru al vieţii familiale şi comunitare şi reduce în mod radical dependenţa de automobil şi de alte forme de transport mari consumatoare de energie. Ne-am putea planta aleile mai degrabă cu copaci decât cu panouri publicitare. Am putea limita reclamele la informaţiile despre produs care sunt disponibile la cerere şi pe care le-am primi numai atunci când le-am dori.

Pe calea spre adevărata eficienţă socială am avea suficient timp pentru alte activităţi ale vieţii, inclusiv pentru recreere, creaţie culturală, dezvoltare intelectuală şi spirituală şi participare la viaţa politică. Am putea călători în alte localităţi pentru schimburi culturale. Am putea întreţine prietenii şi relaţii colegiale cu oameni din întreaga lume prin Videotelefon sau ne-am putea întreţine prin reţelele computerizate pe teme de reţete culinare exotice, schimburi de idei despre cum să organizăm un bufet local, sau schimburi de experienţă în desfăşurarea campaniilor pentru îmbunătăţirea

serviciului public de transport. Am putea să comunicăm prin reţele internaţionale privind militanţa civică referitoare la noile propuneri de reguli comerciale sau am putea asculta transmisiile buletinelor de ştiri din Rusia, India şi Chile, ca să vedem cum reacţionează oamenii de acolo la rezultatele alegerilor din Africa de Sud.

Ne stă în putere alternativa edificării unor societăţi sănătoase care să ne permită să trăim vieţi împlinite. Este timpul să ne recuperăm puterea şi să continuăm această sarcină aşa cum fac deja milioane de oameni.

Capitolul 23

[1]

Noi, popoarele lumii, vom mobiliza forţele societăţii civile transnaţionale în spatele unui program larg consimţit care leagă nenumăratele noastre mişcări sociale în căutarea unor societăţi umane drepte, viabile şi participative. Făcând aşa ne făurim instrumentele şi procesele de redefiriire a naturii şi semnificaţiei progresului uman şi de transformare a acelor instituţii care nu ne mai satisfac nevoile.

[2] Nu au chemat conaţionalii lor mexicani la ridicarea armelor împotriva statului, ci mai degrabă la a li se alătura într-o mişcare socială mai largă pentru cauza eliberării spaţiilor locale de sub colonizarea forţelor politice şi economice străine. Strigătul lor de luptă, „Basta!“ (Destul!), a fost preluat de mişcările populare de pe întreg teritoriul mexican şi a avut o rezonanţă în lumea întreagă.

În fiecare zi, tot mai mulţi oameni se opun forţelor colonialismului corporatist, recuperându şi spatiile, reasumându-şi responsabilitatea pentru vieţile lor şi acţionând pentru crearea unor alternative reale la miturile şi iluziile globalizării economice.

iei Future Forest Alliance organizează campanii de presă şi demonstraţii de protest în Canada.

Oamenii se mobilizează pentru a conserva mangrovele din Coasta de Fildeş, sistemele de recife din.Belize şi fauna şi flora sălbatică a Namibiei. Se opun depozitării de reziduuri toxice în Statele Unite şi susţin o campanie pentru conservarea Antarcticii ca rezervaţie naturală. Cetăţenii japonezi exercită presiuni asupra companiilor japoneze de prelucrare a lemnului pentru a le schimba practicile în străinătate. Germanii solicită încetarea ajutorului străin care contribuie la distrugerea pădurilor seculare. Minerii de suprafaţă, fermierii şi pescarii indigeni din Filipine se mobilizează pentru a contesta dreptul câtorva puternice corporaţii miniere de a distruge mijloacele de trai ale miilor de oameni.

Ideologii libertarismului corporatist ne spun că ecologia este un subiect al păturilor mijlocii sau superioare ale societăţii, un lux pe care săracii nu şi-l pot permite. Şi totuşi, constatăm tot mai des că cele mai eroice acţiuni pentru salvarea mediului înconjurător sunt întreprinse de cei săraci, care cunosc preţul tolerării jafului asupra resurselor naturale de care depinde existenţa lor.

Popoarele indigene trec adesea în fruntea acestei bătălii. În Ecuador s-au organizat în vederea recuperării pământurilor lor, conservării pădurilor tropicale ecuadoriene de companiile petrolifere străine şi blochează derularea unui program guvernamental de modernizare a agriculturii care i-ar alunga de pe pământurile lor. În Peru, s-a format o alianţă de 300 000

---

iei Future Forest Alliance Alianţa pentru Viitorul Pădurilor, (n.t.).

de membri pentru iniţierea unor proiecte care combină obiectivele ecologice cu cele indigene legate de terenuri agricole. Organizaţiile naţionale indiene din Peru, Bolivia, Ecuador, Brazilia şi Columbia au format o alianţă internaţională, în care sunt reprezentaţi peste un milion de oameni, în vederea exercitării de presiuni pentru drepturile de proprietate funciară ale indienilor. Indigenii americani au blocat un plan al Corporaţiei îloneywell pentru crearea unui nou teren de testare a armelor nucleare pe locul sacru Black Hills din Dakota de Sud şi au respins oferte din partea Companiei AMCOR de a construi o groapă şi un incinerator de gunoi de 202 350 000 metri pătraţi, pe pământurile tribale. În sudul teritoriului panamez popoarele indigene s-au organizat pentru împiedicarea terminării autostrăzii pan-americane prin pădurile tropicale de pe pământurile lor natale, perfect conştienţi de faptul că autostrada ar duce la devastarea pădurilor, exproprierea pământurilor şi distrugerea culturii lor.

În Filipine şi Columbia, oamenii se împotrivesc violenţei, declarând satele lor zone ale păcii şi invitând atât guvernul, cât şi insurgenţii să-şi ducă războaiele în altă parte. Women’s Action Forum (Forumul de Acţiune al Femeilor) în Pakistanul dominat de fundamentalismul islamic a scos femeile din izolarea căminelor şi vălurilor lor, acestea alăturându-se demonstraţiilor în masă pentru a se opune îngrădirii drepturilor femeilor.

Când spui „nu“, trebuie să plăteşti un preţ. Mulţi dintre războinicii fără violenţă ai Revoluţiei Ecologice au suferit o ridiculizare în public, ameninţări, pierderea locurilor de muncă, falimentul, întemniţarea, tortura şi moartea, la cheremul celor care nu le împărtăşesc

aspiraţia pentru societăţi centrate pe viaţă. Ei poartă povara trezirii la viaţa politică şi spirituală care trebuie să preceadă transformările de care depinde viitorul nostru comun.

Crearea unor alternative, edificarea unor enclave de societăţi sănătoase constituie o parte importantă a acţiunilor contestatare. Femeile kenyene din mişcarea Greenbelt au înfiinţat la sate 1500 de creşe şi au plantat peste 10 milioane de copaci. Alte femei africane le urmează exemplul. Pescarii din Kerala, un stat din India s-au organizat pentru conservarea resurselor lor piscicole de coastă. În Statele Unite, indienii Quinalt de pe coasta de vest a statului Washington îşi cumpără înapoi terenurile rezervaţiei lor, metru pătrat cu metru pătrat, pentru a-şi îndeplini planurile de administrare viabilă. În apropiere, populaţia din Willapa Bay, o importanta zonă de pescuit somoni şi stridii, a format o alianţă cu ecologişţii, cherestegiii, oamenii de afaceri din regiune, guvernul, pescarii, proprietarii de pământ şi membrii tribului indian din Shoalwater Bay pentru regenerarea ecosistemului lor dinamic şi de o mare diversitate biologică, ca fundament al economiei lor locale, prospere, diversificate şi viabile. În Seattle, Washington, un grup de lideri ai societăţii civile au format organizaţia Sustainable Seattle[11] pentru a deschide drumul dezvoltării indicatorilor progresului spre durabilitate.

Femeile japoneze administrează o cooperativă de protecţie a consumatorilor, la care participă 200 000 de gospodării, Seikatsu Club Consumers' Cooperative, care lucrează cu furnizori ca să se asigure că ei oferă produse

11 Un Seattle Durabil, (n.t.).

sigure şi sănătoase, îi tratează cum se cuvine pe muncitori şi respectă natura. Cei 23 000 de membri ai cooperativelor spaniole Mondragon au încasat trei miliarde dolari din vânzări în 1991 şi oferă lumii un exemplu al potenţialului dinamic al întreprinderilor locale, aflate în proprietatea muncitorilor. În sutele de comunităţi din Canada, Argentina, Australia, Noua Zeelandă, Statele Unite şi în altă parte, oamenii îşi creează propriile valute locale cum ar fi LET, verzii, sau dolarii timpului, pentru a se elibera de colonizarea sistemului financiar mondial, pentru revitalizarea comunităţilor lor şi edificarea autonomiei lor economice.[6] Peste 7 500 de gospodării, reprezentând aproximativ 20 000 de persoane din 13 state europene şi nord-americane participă la Planul Internaţional de Acţiune Mondială (GAP) pentru a se susţine unul pe altul şi a-şi supraveghea unul altuia progresul individual şi colectiv spre moduri viabile de viaţă. Şcolarii din Statele Unite s-au organizat pentru a face din şcolile lor zone libere de publicitate. 500 de organizaţii cetăţeneşti filipineze au format o National Peace Conference (Conferinţă Naţională a Păcii) pentru elaborarea unui program naţional de pace care să pună capăt îndelungatului conflict armat din ţara lor. În Israel, Re’ut Sadaka Jewish Arab Youth Movement (Mişcarea tineretului Iudeo-Arab Re’ut Sadaka) îi încurajează pe tinerii evrei şi arabi să trăiască şi să studieze laolaltă.

Fiecarc dintre aceste iniţiative recuperează terenul colonizat anterior, face să progreseze reconstrucţia comunităţilor umane şi ecosistemelor naturale şi serveşte ca sursă de inspiraţie pentru alţii.

1. *Problema este defalcată în elemente mai uşor de*

manipulat Membrii din păturile mijlocii şi superioare ale burgheziei au fost îndemnaţi să meargă în cartierele din imediata lor vecinătate, să găsească o persoană înfometată şi să facă ceva pentru ea. O persoană individuală se simte copleşită şi neputincioasă în faţa foametei a 32 milioane de oameni, dar a potoli foamea unei persoane, cel mult două, care locuiesc în imediata vecinătate a căminului ei este posibil şi este o experienţă puternic edificatoare. Fiecare persoană trăieşte experienţa dătătoare de putere că poate să schimbe lucrurile. Când milioane de oameni împărtăşesc această experienţă, se poate crea o nouă cultură civică.

2. *Implică angajarea directă a oamenilor.* Oamenii nu sunt rugaţi să trimită bani unei agenţii de binefacere, astfel încât prdfesionişti în domeniul asistenţei sociale să-i poată hrăni pe nevoiaşi într-un loc aflat la o distanţă confortabilă. Ei sunt rugaţi să se duca în vecinătatea lor şi să aibă contacte umane, să se lase impresionaţi de viaţa persoanei sărace şi înfometate pe care sistemul a marginalizat-o, să audă povestea ei şi să împartă cu ea povara suferinţei sale, servind drept punte pentru reunificarea societăţii.

3. *Formează o nouă conştiinţa politică şi spirituală.* Oamenii sunt încurajaţi să reflecteze la actul de legare a unei prietenii şi la ameliorarea vieţii unei persoane înfometate, atât ca experienţă politică, cât şi spirituală şi ca o sursă de înţelegere mai adâncă a disfuncţionalităţilor societăţii braziliene. Prin campanii de presă şi reuniuni locale, cetăţenii sunt aduşi la un grad sporit de conştientizare a dinamicii inegalităţii şi marginalizării care decurge din concentrarea puterii economice în mâinile câtorva corporaţii gigantice.

Militanta civică internaţională şi-a croit un drum propriu în ultimii 20-30 de ani. Alianţele mondiale, ca Amnesty International, sunt de multă vreme în fruntea luptei pe plan internaţional pentru recunoaşterea drepturilor fundamentale ale oamenilor. La sfârşind anilor ’60 şi începutul anilor ’70, International Planned Parenthood Federation[ri sociale:] a iniţiat o transformare pe plan mondial în atitudinile faţă de planning-ul familial şi de dreptul femeii la controlul sarcinii.

În anii ’80, în timp ce preşedintele american Ronald Reagan caracteriza Uniunea Sovietică drept imperiu al răului, iar liderii sovietici la rândul lor, îi caracterizau pe americani drept monştri barbari, mii de cetăţeni americani şi sovietici se înscriau prin intermediul unor grupuri ca Institute for Soviet-American Relations (Institutul de Relaţii Sovieto-Americane, n.t.), Institutul Esalan, Natural Resources Defense Council** şi Institutul Context în edificarea unor fundaţii de pace, înţelegere reciprocă şi democratizare.[13] Philippine Development Forum (Forumul de Dezvoltare din Filipine), cu sedii în Washington şi Manila, a contribuit la blocarea finanţării multilaterale a proiectelor energetice distructive, la demascarea prezenţei reziduurilor toxice la bazele militare americane de pe teritoriul filipinez şi la promovarea mecanismelor generatoare de noi fonduri în vederea promovării unei dezvoltări viabile în Filipine. O coaliţie a mai multor grupuri canadiene, mexicane şi americane care s-a format în vederea împotrivirii lor la NAFTA coordonează propunerile cetăţenilor pentru o

---

ri sociale: Federaţia Internaţională a Planificării Familiale, (n.t.).

Alternativele de Dezvoltare pentru Femei într-o Noua Era. (n.t.).

cooperare economică centrată pe oameni între statele nord-americane. Când Honeywell şi General Electric i-au concediat pe organizatorii de sindicate de la uzinele lor din Juarez şi Chihuahua din Mexic, sindicatele din Statele Unite şi Canada care reprezentau muncitori angajaţi la aceste multinaţionale s-au alăturat într-o acţiune împotriva acestor companii, în sprijinul colegilor lor mexicani.[14]

In 1979, activistul malaiezian pentru protecţia consumatorilor Anwar Fazal, pe atunci preşedinte al Intl. Organization of Consumer Unions (Organizaţiei sindicatelor pentru protecţia consumatorilor) (IOCU), a convocat International Baby Food Action Network (Reţeaua internaţională de acţiune privitoare la alimentaţia sugarilor) (IBFAN), o alianţa internaţională a grupurilor de militanţi civici, pentru a boicota produsele Nestlé. Acţionând pe baza dovezilor potrivit cărora alimentarea cu biberonul cauza moartea a mii de nou-născuţi pe an în statele sărace, participanţii la boicot au cerut firmei Nestlé să oprească campania publicitară agresivă a produsului destinat sugarilor, prezentat ca un substitut hrănitor al laptelui de mamă. Nestlé a lansat un contraatac îndârjit, care a stimulat dezvoltarea rapidă a IBFAN-ului într-o coaliţie de peste 140 grupuri 'cetăţeneşti din 70 de state. Ca rezultat al eforturilor IBFAN, în 1981 Organizaţia Mondială a Sănătăţii a emis un cod de conduită, privitor la conducerea campaniilor publicitare a produselor pentru nou-născuţi, iar Nestlé a promis să respecte codul, ulterior încălcându-şi promisiunea.

Clădind pe experienţa IBFAN, oficiul regional al IOCU din Penang, Malaiezia, a instituit alte reţele cetăţeneşti

pentru a se împotrivi ameninţărilor la adresa sănătăţii şi siguranţei umane şi a lansat broşuri inspirate din activităţile corporaţiilor transnaţionale care se ocupau de produse farmaceutice, tutun, reziduuri toxice, agricultura fertilizată chimic, biotehnologia şi iradierea alimentelor. Third World Network (Reţeaua Lumii a Treia, n.t.) un grup important de militanţi civici ai Sudului, condus de fostul profesor universitar Mohammed Idris, a luat fiinţă tot în Penang, făcând din acest oraş de coastă punctul de convergenţă al rezistenţei civice la noul colonialism.[15]

Modul în care reţelele cetăţeneşti cu resurse modeste sunt capabile să asedieze instituţiile internaţionale puternice şi să se infiltreze în elé este confirmat de campania „Cincizeci de ani sunt de-ajuns“ organizata de grupurile de cetăţeni cu ocazia aniversării a cincizeci de ani de la înfiinţarea Băncii Mondiale şi a Fondului Monetar Internaţional (FMI). Banca Mondială şi FMI manipulează uriaşe resurse financiare, fac jocurile celor mai mari pieţe financiare din lume şi dictează în principiu politicile multor guverne. Aceste instituţii pot mobiliza mii de angajaţi bine plătiţi ca să redacteze statistici şi documente politice în favoarea poziţiilor lor, pot cumpăra spaţii de mass-media prin intermediul celor mai prestigioase firme de relaţii cu publicul din lume şi pot coopta organizaţii nonguvemamentale influente cu oferte de subvenţii, contracte şi călătorii în străinătate.

Grupurile de cetăţeni din aproape fiecare stat în care aceste două instituţii operează au răspuns provocării la această întrecere extrem de inegală, fie şi obţinând cooperarea simpatizanţilor din personalul acestor instituţii secrete. Banca Mondială şi FMI acum nu mai sunt sigure care dintre documentele lor interne,

confidenţiale, vor ajunge în mâinile cetăţenilor şi a publicaţiilor şi unde vor apărea pancarte de protest, demonstraţii de masă, editoriale, reclame şi numere speciale ale ziarelor şi gazetelor cetăţeneşti, contestându-le pretenţiile de eficacitate şi solicitând reducerea finanţării lor. Numai cu trei ani în urmă, propunerea ca Banca Mondială să fie desfiinţată părea o naivitate şi chiar o mică frivolitate. În prezent, rectificarea bugetară a Băncii nu este deloc sigură, iar închiderea ei este discutată foarte serios.

Acesta nu este decât un mic exemplu ilustrativ al nenumăratelor iniţiative, pe care oamenii obişnuiţi de pretutindeni le întreprind. Împreună ei reprezintă trezirea la realitate a societăţii civile şi apariţia forţelor sociale şi politice ale Revoluţiei Ecologice.

s Environment and Development Organization (WEDO). În timpul Conferinţei Internaţionale pentru Populaţie şi Dezvoltare de la Cairo din 1994, mişcarea femeilor a demonstrat că este prima dintre toate mişcările cetăţeneşti care stăpânea cu adevărat modul de desfăşurare al reuniunilor ONU. Lucrând cu şi prin guvernele naţionale şi Secretariatul ONU, grupurile de femei au stabilit cadrul fundamental al documentului conferinţei oficiale. Guvernele şi Biserica Catolică, opozante, au fost singurele care au căutat să corecteze nuanţele frazelor cu care nu au fost de acord. Suportând pe umerii lor o parte mult prea mare din povara umană a crizei mondiale, femeile preiau acum conducerea în procesul de făurire a unui nou program echilibrat din punctul de vedere al participării sexelor, în beneficiul tuturor

---

s Environment and Development Organization Organizaţia Femeilor pentru Mediu înconjurător şi Dezvoltare, (n.t.).

oamenilor.[17] Mişcarea femeilor se conturează rapid ca o avangardă politică a Revoluţiei Ecologice.

• Vânzările de arme pe plan internaţional vor fi interzise şi arma

tele cele mai importante ale lumii vor fi dezmembrate cu excepţia unui mic contingent FORPRONU unificat.

• Japonia, Statele Unite, Canada, Germania şi alte state europene vor percepe un impozit de 50% pe publicitate pentru finanţarea unei educaţii a consumatorului, întemeiate pe valorile cumpătării şi cercetarea posibilităţilor de eliminare a imperativului creşterii economice din economiile noastre naţionale.

• Sistemele actuale ale venitului naţional bazate pe criteriile câştigurilor întreprinderilor comerciale vor fi înlocuite cu sisteme de măsurare a realizărilor economice pe baza criteriilor satisfacerii nevoilor umane şi ale sporirii sau deteriorării rezervei de capital uman, social şi natural al unui stat.

• Statele lumii vor semna un riguros acord internaţional antitrust, iar punerea energică în vigoare a prevederilor sale, ••combinată cu iureşul de cumpărări publice a întreprinderilor de către comunitate şi lucrători, vor fărâmiţa majoritatea celor mai mari corporaţii transnaţionale ale lumii şi le vor converti componentele în companii aflate în proprietatea comunităţilor sau a angajaţilor lor, servind preponderent pieţelor locale.

• Iniţiative în masă de reforme agrare vor dezmembra corporaţiile şi celelalte mari holdinguri agricole aproape pretutindeni, convertindu-le în ferme familiale care vor servi pieţele locale, folosind metode agricole biointensive şi vor recicla reziduurile organice.

• Nouăzeci la sută din datoriile statelor cu venituri

mici vor fi abandonate sau uitate, iar practica împrumuturilor internaţionale pe termen lung va fi drastic limitată.

• O Bancă Mondială drastic restructurată va fi transformată într-o agenţie de asistenţă tehnică, înglobată în Programul ONU de Dezvoltare, ca să funcţioneze sub auspiciile ONU în calitate de consilier pentru alte state, în privinţa dobândirii

treptate a independenţei lor faţă de comerţ şi a descentralizării economiilor lor.

FMI şi GATT-OMC vor fi înlocuite cu agenţii ONU sub autoritatea şi controlul Consiliului Economic şi Social al ONU. Ele vor fi însărcinate cu reformularea politicilor financiare şi comerciale internaţionale în sprijinul descentralizării economice în cadrul unei cooperări mondiale.

Miile de culturi indigene care anterior erau pe cale de dispariţie vor fi revitalizate şi vor cunoaşte o dezvoltare înfloritoare. Statele industriale îşi vor reduce la jumătate consumul pe locuitor de energie epuizabilă, iar vânzările noilor automobile alimentate cu benzină se vor reduce cu 75%, odată ce treptat se vor introduce conversia energiei solare şi restructurarea zonelor urbane în vederea facilizării deplasării pe jos, pe bicicletă şi a transportului public.

Locurile importante de pescuit se vor redresa în condiţiile unui regim de administrare durabilă, realizat de cooperative de administrare a resurselor, compuse din mici întreprinderi de pescuit familiale.

Un acord internaţional va scoate din legalitate patentarea formelor de viaţă şi se va stabili o autoritate internaţională, finanţată de un impozit pe circulaţia

internaţională de capital, în vederea obţinerii drepturilor de acces la tehnologiile cele mai benefice din punct de vedere social şi ecologic, trecându-le în domeniul public şi punându-le la îndemâna tuturor celor care doresc să se folosească de ele în scopuri benefice. Un număr de organizaţii comerciale naţionale şi internaţionale, reprezentând multe dintre cele mai mari corporaţii ale lumii se vor supune de bună voie codurilor de conduită, printre care se numără reducerea salariilor directorilor din cadrul unei reţele globale de producţie a unei firme, în aşa fel încât acestea să nu depăşească de peste douăzeci de ori salariul unui muncitor, reducerea până în anul 2010 a consumului de energie epuizabilă cu 25% faţă de niveluri din 1995 şi reciclarea a 90% din produsele de durată limitată în decursul aceleiaşi perioade.

Cele mai multe dintre state vor desfiinţa impozitele pe venituri şi pe consumul produselor de bază până vor atinge niveluri necesare asigurării unei subzistente confortabile, preferând impozitele pe extragerea resurselor naturale, pe circulaţia

internaţională a banilor, pe consumul articolelor de lux, pe veniturile marii burghezii şi pe moşteniri.

• Peste jumătate din statele lumii vor avea politici care să convertească câştigurile productivităţii rezultate în urma mecanizării şi automatizării într-un venit asigurat şi o săptămână de lucru de numai 24 de ore.

• Cele mai fundamentaliste şi exclusiviste secte religioase care predică frica şi intoleranţa vor cădea în uitare în faţa unei mişcări ecumenice născute dintr-o trezire interioară, pe scară largă, de ordin spiritual, la unitatea vieţii şi a conştiinţei.

• Majoritatea fepieilor şi bărbaţilor îşi vor împărţi în mod egal îndatoririle în gospodării şi cele asumate de bună voie în comunitate.

• Toţi aproximativ 500 000 de refugiaţi din lume vor fi reaşezaţi pe cale paşnică şi pentru totdeauna, cei mai mulţi în ţările lor de origine.

• Majoritatea lumii va îmbrăţişa norma unei familii cu doi copii, cu binecuvântarea Bisericii Catolicé şi a altor instituţii religioase importante.

• Structurile partidelor politice vor fi realiniate în cele mai multe state, iar mişcările politice rurale născute din grija pentru responsabilitate democratică, dreptate socială şi conservarea mediului înconjurător vor cunoaşte o dezvoltare înfloritoare, foarte mulţi oameni obişnuiţi vor candida în alegeri şi vor' câştiga funcţii la nivel local şi naţional.

Iluzii absurde? Da, dar nu mai mult decât progresele de neimaginat făcute în ultimii ani. Formulez eu toate aceste lucruri ca profeţii? Nu, dar ele se numără printre posibilităţile pe care poate le dorim trecute în programul nostru pentru schimbare.

Capitolul 24

Programul schimbării

O comunitate politică nu poate fi sănătoasă dacă nu exercită un control considerabil asupra vieţii sale economice.

*Hermán Daly şi John Cobbjr.*P

uţine drepturi sunt mai esenţiale decât dreptul oamenilor de a crea comunităţi deferente, durabile şi de a-şi controla propriile resurse, economii şi mijloace de subzistenţă. Aceste drepturi, la rândul lor decurg din

dreptul de a opta ce valori culturale vor îmbrăţişa, ce valori vor fi predate copiilor lor şi cu cine vor intra în relaţii. O economie globalizată neagă aceste drepturi deoarece transferă puterea de decizie în seama corporaţiilor mondiale şi instituţiilor financiare. Globalizarea economică este în interesul corporaţiilor şi nu în cel al oamenilor. Cine deţine puterea de decizie constituie o chestiune crucială în Revoluţia Ecologică.

Principiile călăuzitoare ale Revoluţiei Ecologice promovează în mod activ afacerile şi piaţa, numai că ele preferă întreprinderile şi pieţele locale, în locul celor mondiale. Ele recunosc importanţa întreprinderilor locale care asigură locuri de muncă populaţiei locale, îşi plătesc impozitele locale pentru a menţine infrastructura locală şi serviciile sociale, respectă standardele sociale şi ecologice locale, participă la viaţa comunităţii şi concurează cinstit cu întreprinderi similare pe pieţe care nu sunt dominate de ele. Dacă o corporaţie mondială doreşte să demonstreze că poate oferi populaţiei locale ceea ce iniţiativele particulare locale nu îi pot oferi, numai populaţia locală ar trebui să fie cea mai în măsură să judece temeinicia afirmaţiilor sale. Dacă a apăra democraţia, valorile umane şi vieţile omeneşti înseamnă protecţionism, atunci putem afirma cu mândrie că suntem protecţionişti.

Acest capitol tratează măsurile specifice în vederea transformării structurilor de guvernare, pentru a ne recupera spaţiile economice şi politice colonizate şi pentru a-i repune pe oameni în drepturi. Scopul este limitarea puterii şi a libertăţii mărilor corporaţii, în vederea restaurării democraţiei şi a drepturilor şi libertăţilor oamenilor şi comunităţilor. Aceasta presupune

mai mult decât să ne mulţumim pur şi simplu cu reforme.

Recuperându-ne spaţiile politice

1. Drepturile politice aparţin oamenilor, nu unor persoane juridice artificiale. Ca instrumente ale puterii politice, corporaţiile ar trebui să respecte legile hotărâte de cetăţeni şi nu să le prescrie. Pretenţia corporaţiilor la aceleaşi drepturi constituţionale ca şi persoanele fizice, din came şi oase, constituie o pervertire gravă a conceptului de drepturi. Mai ales, pretenţia corporatistă că Primul Amendament privitor la protecţia dreptului la libera exprimare, pe care corporaţiile şi-au întemeiat dreptul de a exercita acţiuni şi de. a susţine campanii publice pe teme politice este deosebit de nocivă. Aşa cum observă Paul Hawken, invocând acest drept, „corporaţiile obţin mai ales ceea ce se încercase iniţial să se prevină prin Carta Drepturilor Omului: dominarea gândirii şi a discursului popular.“Trebuie interzisă publicitatea politică televizată. Este enorm

2. de costisitoare,Ar trebui limitate cheltuielile totale de campanie. În felul acesta candidaţilor li s-ar permite sâ se concentreze în campania lor asupra transmiterii mesajelor proprii cât mai eficace posibil, în limitele unei sume de bani prestabilite. Aceasta oglindeşte mai bine capacitatea lor de a cheltui responsabil fondurile publice.

3. Cheltuielile de campanie trebuie sâ fie acoperite dintr-o combinaţie de fonduri publice şi mici contribuţii individuale care se pot reduce din impozite. Comitetele de acţiune politică ar trebui să fie abolite, iar corporaţiilor să li se interzică orice contribuţie politică sau utilizarea resurselor lor în favoarea vreunui candidat în cursul unei campanii politice.

În schimbul dreptului lor de a se folosi de spaţiile de

emisie publice, posturile de radio şi televiziune ar trebui să fie obligate să asigure prezentarea candidaţilor la funcţiile publice în interviuri televizate pe diverse teme şi în emisiuni de dezbateri egale din punctul de vedere al intervalelor de timp. Presei i s-ar putea oferi stimulente pentru a acorda spaţii egale articolelor independente pe diverse subiecte şi editorialelor scrise de candidaţii politici. Informarea opiniei publice în ce priveşte concepţiile şi calificările candidaţilor la funcţia respectivă constituie una dintre responsabilităţile fundamentale ale presei într-o democraţie, iar mijloacele de comunicare în masă ar trebui să răspundă pentru modul în care o îndeplinesc.

Cu dominaţia lor asupra mass-mediei şi penetrarea lor crescândă în sălile de clasă, corporaţiile controlează şi modelează tot mai mult instituţiile primordiale reproducerii noastre culturale, consolidând în permanenţă valorile consumerismului şi doctrinele de bază ale libertarismului corporatist, în vederea alinierii culturii oficiale la interesul corporaţiilor. Pentru a ne recăpăta spaţiul politic colonizat, trebuie să ne recuperăm spaţiul cultural colonizat. Trei măsuri trebuie sâ fie analizate cu seriozitate:

1. *Legislaţia antitrust.* Legislaţia antitrust specială pentru presă ar trebui sâ constate că o dovadă prima face de intenţie

monopolista constituie faptul câ o corporaţie deţine în proprietate mai mult de un mijloc major de informare în masă, fie el ziar, post de radio sau de televiziune, ori un serviciu de televiziune prin cablu. Mai mult, manipularea formei de media ar trebui să constituie principala activitate economică a corporaţiei care o deţine în

proprietatea sa. Aceasta ar garanta faptul că forma de media nu este folosită în primul rând ca un mijloc de promovare a intereselor corporatiste. Nici unei persoane individuale nu ar trebui să i se permită să deţină o parte importantă în mai mult de unul dintre aceste trusturi de presă. Aceasta ar consolida drepturile cetăţenilor la libertatea expresiei, limitându-sfe capacitatea câtorva persoane şi corporaţii de la putere să domine accesul la mijloacele importante de comunicare în masă.

2. *Publicitatea. În* economiile clasice de piaţă, rolul întreprinderii este să răspundă şi nu să creeze o cerere de piaţă. Reducerile de impozite la publicitate oferă o subvenţie publică de sute de miliarde de dolari pe an în publicitatea corporaţiilor, destinată să-i ademenească pe oameni să cumpere lucruri pe care nici nu le vor şi de care nici nu au nevoie, precum şi să creeze o cultură consumeristă, străină de nevoile societăţilor sănătoase. Publicitatea, alta decât cea pur informativă bazată pe fapte verificabile, nu este în interesul public. Ideal ar fi să fie interzisă. În cel mai rău caz, nu ar trebui să se poată scădea din impozit, ba din contră, ar trebui inclusă la cheltuieli şi impozitată cu cel puţin 50%. O parte din încasările unui asemenea impozit ar trebui folosită la finanţarea unei educaţii a consumatorilor referitoare la modurile de viaţă sănătoase, satisfăcătoare şi viabile. „Plasamentele produselor“, inserturile publicitare ale mărcilor de produse în timpul filmelor sau casetelor video ar trebui interzise. Radioul şi televiziunea ar putea fi finanţate parţial din încasările impozitelor în proporţie egală cu taxele de abonament sau contribuţiile telespectatorilor. Informarea despre produse ar putea fi asigurată pe baza unei taxe achitate de cei care-1

utilizează prin intermediul unor cataloage de produse, inclusiv a unor cataloage la comandă care să fie accesibile prin serviciile computerizate şi televiziunea interactivă.

3. *Şcolile.* Acestea trebuie să fie declarate zone libere de publi-

* citate, iar administrarea şcolilor publice ar trebui să rămână o

funcţie a sectorului public. Programele şcolare sponsorizate

de corporaţii ar trebui să fie interzise ca materiale didactice pentru orele de clasă, ca o măsură inclusă în interdicţia mai largă, referitoare la accesul publicităţii în şcoală.

Recuperarea spaţiului nostru politic merge mână în mână cu cea a spaţiului nostru economic.

Rec.uperându-ne spaţiul economic

Atât teoria capitalismului, cât şi cea a comunismului consideră ca pe un adevăr fundamental proverbul popular, „Cel care are aurul stăpâneşte“. Teoria comunismului face un apel explicit la instaurarea proprietăţii clasei muncitoare asupra mijloacelor de producţie. Adam Smith afirma implicit acelaşi lucru în viziunea lui asupra unei economii ideale de piaţă, alcătuită din mici fermieri şi meşteşugari, o situaţie în care proprietarul, managerul şi muncitorul erau una şi aceeaşi persoană. Nici comunismul, nici capitalismul, nu au reuşit să-şi pună în practică idealurile. Comunismul a conferit drepturile de proprietate unui stat distant şi a refuzat oamenilor orice posibilitate de a trage statul la răspundere pentru exercitarea acestor drepturi. Capitalismul transferă permanent drepturile de

proprietate unor corporaţii gigant şi unor instituţii financiare care în cea mai mare măsură nu pot fi controlate nici chiar de proprietarii lor.

• Exista o importantă alternativă structurală: o economie de piaţă compusă în esenţa, deşi nu în exclusivitate, din întreprinderi familiale, cooperative de dimensiuni restrânse, firme în proprietatea lucrătorilor lor şi corporaţii municipale şi de cartier. Militantul malaiezian pentru protecţia consumatorilor, Bishan Singh o numeşte economia antreprizei comunitare, de vreme ce contopeşte forţele de piaţă ale economiei monetare cu forţele comunitare ale economiei sociale.ţiilor ar trebui eliminate simultan cu introducerea obligaţiei ca întreprinderile sâ plătească în fiecare an dividendele acţionarilor lor. Profiturile ar fi astfel impozitate ca venit al acţionarilor la marja normală a acestora. Devalorizarea ar fi corelată la preţurile curente de înlocuire pentru a permite o reţenţie suficientă a câştigurilor în vederea acoperirii înlocuirii capitalului. Cercetarea s-ar putea extinde în cursul anului respectiv. Dubla impozitare a profiturilor corporaţiilor, suportată atât de corporaţie, cât şi de acţionari, va fi eliminată odată cu suspendarea impozitării acţionarilor şi cu multiplele distorsiuni introduse de impozitul pe veniturile întreprinderilor în procesul decizional al acestora. Dacă acestea ar fi duse la îndeplinire pe plan universal, corporaţiile nu ar mai fi stimulate să-şi transfere profiturile din toată lumea sub jurisdicţia cu rata cea mai scăzută a impozitelor. Plata dobânzilor pe finanţarea datoriilor ar proveni în mod direct mai degrabă din profituri decât din impozite, descurajând astfel utilizarea datoriei şi încurajarea unei bizuiri mai mari pe finanţarea acţiunilor. Vor fi

descurajate multe preluări care depind de scăderea dobânzilor din impozit pentru a le face profitabile. Corporaţiilor li se va ridica un impozit pe anumite activităţi pe care acestea ar trebui să le limiteze în interesul societăţii, cum ar fi utilizarea combustibililor de cărbune, extracţiei resurselor naturale şi tranzacţiilor financiare speculative. Asemenea taxe nu vor fi deloc uşor de evitat. De asemenea, extinderea corporatistă va deveni mai dificilă, o măsură pentru sporirea şi menţinerea competitivităţii pieţelor, pentru că o companie nu va mai avea puterea să se extindă pur şi simplu ca rezultat al unei preferinţe manageriale de a-i reinvesti profiturile în loc să le împartă acţionarilor. Dacă *p* corporaţie ar' dori fonduri pentru a se extinde, va trebui să strângă noi fonduri de pe pieţele financiare şi să-şi pledeze cauza în mod corespunzător. Acţionarilor, bineînţeles, li s-ar oferi alternativa de a-şi investi dividendele în acţiuni suplimentare, la fel ca procedura americană actuală privitoare la impozitarea câştigurilor din fondurile mutuale.

Subvenţionarea corporaţiilor: Reformei sistemului de protecţie socială ar trebui să i se acorde cea mai înaltă prioritate pentru ca întreprinderile dependente să fi.e înlăturate de pe lista beneficiarilor de protecţie socială. Subvenţionarea corporaţiilor cuprinde o varietate de forme, de la indemnizaţii pentru epuizarea resurselor, la subvenţionarea taxelor de păşunat, subvenţiile pentru export şi reducerea impozitelor. Asemenea subvenţii ar trebui sistematic identificate şl eliminate, exceptându-le, poate, pe cele care instituie şi stimulează întreprinderile în proprietate locală, servind comunitatea respectivă.

Proprietatea intelectuală: Informaţiile sunt singura

noastră resursă care nu se deteriorează şi care poate fi împărtăşită în mod gratuit fără a priva pe nimeni de utilizarea lor. Orice invenţie omenească contemporană îmbogăţeşte în mod necesar tezaurul comun al cunoaşterii omeneşti acumulată de mii de ani şi prin truda a nenumărate generaţii. Acesta este tezaurul informaţional comun întregii specii umane. Scopul îndreptăţit al protecţiei dreptului la proprietate intelectuală este acela de a stimula cercetarea şi contribuţia creatoare şi nu de a crea monopoluri de protecţie a informaţiilor. Legile privitoare la drepturile de proprietate intelectuală ar trebui să fie supuse unei reforme, în conformitate cu acest principiu. Asemenea drepturi ar trebui definite şi interpretate cu stricteţe. Ele ar trebui să fie garantate numai pe o perioadă minimă necesară pentru ca cei care au investit în cercetarea generatoare de profit să-şi recupereze cheltuielile de producţie şi să obţină un profit raţional. Patentarea formelor de viaţă sau a proceselor gene' tice, descoperiri finanţate din fondurile publice sau procesele, ori tehnologiile care oferă deţinătorilor lor un control eficace de monopol asupra unui tip de cercetare sau asupra unei anumite clase de produse ar trebui interzise prin lege. Ca şi în cazul altor resurse ale tezaurului comun, acolo unde există un conflict între un interes exclusiv privat şi unul colectiv, cel din urmă ar trebui să prevaleze.

Pe măsură ce întreprinderile sunt descentralizate, va fi posibilă totodată şi descentralizarea atribuţiilor unui guvern. Aşa cum constata Paul Hawken, numai lipsa de voinţă a marilor firme de a accepta rolul esenţial al reglementării guvernamentale creează necesitatea unui guvern centralizat. In mod similar, amestecul lor în

guvernare este ceea ce determină lipsa de eficacitate a unui guvern. Hawken descrie astfel această dinamică:

Întreprinderile îşi asumă rolul de tutelare faţă de ecosistem şi eşuează lamentabil în îndeplinirea acestei sarcini. Autoritatea guvernamentală intervine, încercând să diminueze daunele. Întreprinderile încearcă să saboteze procesul de reglementare şi evită cu dibăcie acele reglementări care sunt trecute în registre. Autoritatea guvernamentală măreşte miza şi devine astfel un monstru birocratic cu capete de hidră care sufocă dezvoltarea economică în timp ce risipeşte banii. Întreprinderile condamnă «amestecul pe piaţă» şi se apucă să-şi aline supărarea, viciind în continuare procesul legislativ şi de reglementare, încercând să devină tutorele de facto, dacă nu de jure.A face posibilul

Trăim într-o epocă care, în privinţa potenţialului de schimbare la scară mondială, le întrece cu mult pe toate celelalte din istoria omenirii. Într-un singur an, 1988, mediul înconjurător, care anterior fusese o temă predilectă numai pentru un mic grup care a constituit nucleul mişcării ecologiste, a pătruns în conştiinţa mondială. Problemele ecologiste au devenit o chestiune de o importanţă majoră într-o campanie prezidenţială din Statele Unite, iar revista „Time“ a declarat subiectul conservării mediului înconjurător evenimentul cel mai mediatizat al anului. Patru ani mai târziu, în iunie 1992, cea mai largă reuniune a şefilor de state, a altor lideri politici, a corporaţiilor şi organizaţiilor cetăţeneşti din istoria omenirii s-a desfăşurat la Rio de Janeiro, în vederea finalizării unor acorduri pentru protecţia mediului înconjurător de pe întreaga planetă.

Socotiţi ridicolul cu care s-ar fi acoperit în ochii lumii

profetul clarvăzător care ar fi îndrăznit chiar şi în 1988 să anticipeze că în 1991 Uniunea Sovietică se va autodizolva în mod paşnic, Germania se va reunifica, Zidul Berlinului va dispărea, iar conducerea fostului „imperiu al răului“ va invita Statele Unite să-i ofere o mână de ajutor la dezmembrarea propriului arsenal nuclear. Ce ar fi ca acelaşi profet să fi prezis că în 1993 israelienii şi palestinienii vor semna un tratat de pace, iar în 1994 Nelson Mandela va fi ales preşedinte al Africii de Sud în urma unor alegeri multirasiale şi democratice?[18] Poate că mai remarcabil decât toate aceste evenimente istorice este faptul că le socotim deja de la sine înţelese, uitând cu repeziciune cât de extraordinare au fost şi cu ce rapiditate visele utopice devin realitate.

Acum să ne îndreptăm atenţia asupra unui număr de previziuni contemporane posibile, conforme cu programul Revoluţiei Ecologice. Cei mai mulţi dintre noi vor trage concluzia că orice prost care ar prezice că vreunul dintre următoarele fapte s-ar putea întâmpla în următorii cinci ani, ar dovedi că nu este întreg la minte. Şi totuşi, în fiecare caz în parte, puneţi-vă o singură întrebare înainte de a vă grăbi să trageţi această concluzie: oare este într-adevâr mai aberant să sugerezi că un asemenea eveniment se va petrece prin anul 2001 decât ar fi fost să afirmi posibilitatea manifestării oricăruia dintre faptele reale mai sus menţionate chiar şi cu trei ani înainte de a'se petrece cu adevărat?

1

Îi înţeleg, deci, pe cei care ar reduce mai degrabă, decât ar spori, interdependenţa economică între naţiuni. Ideile, cunoaşterea, arta, ospitalitatea, călătoriile, acestea sunt lucrurile care ar trebui să fie prin natura lor

internaţionale. Dar lăsati bunurile să Ge produse pentru consumul intern ori de câte ori este logic şi convenabil, şi mai presus de toate lăsaţi finanţele să fíe în esenţă naţionale.

John Maynard Keynes [2]

[3]

Trebuie să acordăm o înaltă prioritate acţiunii legislative şi judecătoreşti destinate stabilirii principiului juridic care statuează că corporaţiile sunt organisme publice create pentru a servi intereselor populare şi au numai acele privilegii care le sunt special conferite de cartele lor, ori prin lege. Aceste privilegii pot fi pe bună dreptate revocate sau amendate în orice moment printr-un referendum popular sau printr-o acţiune juridică. Dacă o corporaţie încearcă insistent să-şi depăşească privilegiile garantate de carta sa, cum ar fi de exemplu vânzarea cu bună ştiinţă a produselor cu defecte, sau nu-şi onorează obligaţiile sale legale, ca de pildă violarea constantă a legilor privitoare la depozitarea reziduurilor toxice, cetăţenii au dreptul şi chiar obligaţia de a o desfiinţa, acţionând prin intermediul guvernului lor. Este la fel ca şi dreptul lor de a aboli orice instituţie publică care, în opinia lor, nu mai serveşte interesului popular, sau de a încarcera, ba chiar executa persoane individuale care încalcă legea de bună voie şi fac rău celorlalţi semeni ai lor.[4]

Acţionarii, managerii, angajaţii, consumatorii şi alţii au tot dreptul, ca în calitatea lor de cetăţeni particulari, să-şi exprime propriile vederj politice pentru sau împotriva cercurilor corporatiste. Ei au, de asemenea, dreptul să înfiinţeze şi să finanţeze organizaţii nonprofit în scopul afirmării oricărei cauze pe care se hotărăsc să o

sprijine în calitatea lor de persoane particulare, folosindu-şi fondurile private. Corporaţiile nu au un asemenea drept natural. Ele pur şi simplu nu ţin de spaţiul politic al oamenilor.

Un prim pas spre elîminârea corporaţiilor din sfera politică ar fi eliminarea tuturor scutirilor de impozite pentru cheltuielile corporaţiilor, legate de activităţile lor de lobby, „învăţământul“ public, activităţile lor publice de caritate, sau de orice fel de activitate politică. Obiectivul suprem, totuşi, ar trebui să fie o interdicţie totală a aplicării lucrative a corporaţiilor în orice activitate dedicată influenţării procesului politic sau „educării“ publicului în chestiuni de politică sau de interes public. Mai mult, directorilor corporaţiilor ar trebui să li se interzică prin lege ca în calitatea lor corporatistă să solicite contribuţii politice sau eforturi de propagandă politică din partea angajaţilor, furnizorilor sau clienţilor lor.

Utilizarea tot mai agresivă a organizaţiilor non-profit de către corporaţii ca persoane juridice fictive, de acoperire pentru activităţile lor politice evidenţiază cât de subţire este linia ce separă implicarea corporaţiilor în învăţământul public şi acţiunile de caritate de implicarea lor făţişă în politică. Chiar şi acţiunile publice de reală caritate şi mecenatele lor artistice devin tot mai suspecte. De exemplu, când oraşul New York a propus o interdicţie totală a fumatului în locurile publică în toamna anului 1994, Compania Philip Moriss a anunţat mai multe organizaţii de artă pe care le finanţase în oraş că pretindea sprijinul lor în ce priveşte opoziţia faţă de interdicţie.

Este absolut firesc ca firmele lucrative să-şi alinieze

acţiunile de caritate la propriile interese. Ei nu prea-şi pot justifica pe un alt temei distribuirea profiturilor acţionarilor în scopuri caritabile. Dacă întreprinderile poartă cu adevărat grija comunităţilor în care-şi au reşedinţele, atunci, să asigure locuri de muncă bune şi sigure şi produse sănătoase, să menţină un mediu înconjurător curat, să respecte legea şi să-şi plătească impozitele, iar managerii, acţionarii şi angajaţii lor să contribuie după voie la cauzele caritabile şi didactice cu salariile săptămânale, salariile lunare şi profiturile oferite de corporaţie.

În mod similar, orice organizaţie non-profit în care 50% sau mai mult din mandatarii ei sunt înalţi funcţionari ai unor corporaţii cu active totale în valoare.de peste un miliard de dolari ar trebui să nu fie scutită de impozite pe motivul că este o organizaţie de acoperire care funcţionează în scopul satisfacerii intereselor corporatiste. Când organizaţiile non-profit cu consilii corporatiste colectează fonduri publice, publică declaraţii politice sau oferă cadouri instituţiilor publice, ar trebui să fie silite să se identifice ca atare.

Înlăturarea corporaţiilor de pe scena politică reprezintă un pas esenţial, dar nu şi suficient, spre recuperarea spaţiilor noastre politice. Russel Baker, comentator al ziarului „New York Times“ descria prea bine alegerile legislative americane din 1994 ca pe o licitaţie, mai asemănător unui război al ofertelor care i-a făcut pe candidaţi să-şi epuizeze forţele mai degrabă în campanii publicitare negative, decât în vreo confruntare de idei, probleme şi competenţe.[5] Făcea parte din tendinţa care a dus la deziluziile electoratului american în ce priveşte democraţia şi la mânia lor faţă de un

guvern controlat de marile cercuri financiare.

Dacă democraţia va supravieţui, reformele nu trebuie numai să scoată corporaţiile din arena politică, ci şi să limiteze de asemenea puterea banului de a exercita o influenţă asupra comportamentului electoral al cetăţenilor obişnuiţi. Abilitatea de a cheltui milioane de dolari pentru a satura mass-media electronică, mai ales televiziunea, cu'mesaje negative despre adversarul cuiva, a devenit o cheie a succesului în alegeri. Atâta vreme cât victoria în alegeri este excesiv de costisitoare şi singurele resurse de finanţare adecvată sunt puternicele cercuri financiare, politica va favoriza interesele acestora, faţă de interesul popular. Stabilirea unor scadenţe şi înlăturarea prin vot a beneficiarilor din funcţii vor schimba prea puţine lucruri. Sunt necesare trei reforme profunde şi radicale ale campaniei electorale:

[1] adesea înşelătoare şi rareori lămuritoare. Eliminarea ei ar reduce extrem de mult costurile susţinerii unei campanii reuşite şi, prin urmare, dependenţa de finanţarea direcţională. Aceasta ar putea totodată ameliora calitatea dialogului civic.

[6] Istoricul şi specialistul în economie politică Gar Alperovitz argumentează că asistăm tocmai la desfăşurarea unei asemenea restructurări majore a economiei americane:

(conduse, n.a.)... de întreprinzători cu conştiinţă civică, sindicate inovatoare şi autorităţi locale eficiente... numărul firmelor care acum se găsesc în proprietatea salariaţilor se apropie de 10 000, cuprinzând poate 12 milioane de oameni, ceea ce depăşeşte întreaga participare a sindicatelor din sectorul particular. Mai există totodată peste 30 000 de cooperative, inclusiv 4 000 de cooperative de bunuri de consum, 13 000 de

asociaţii de credite, aproximativ 100 de bănci cooperatiste 'şi peste 100 de companii de asigurare cooperatistă. Mai adăugaţi la toate acestea 1 200 de servicii publice în regiunile rurale şi aproape 5 000 ie cooperative de construcţii, plus încă 115 cooperative de telecomunicaţii şi transmisii prin cablu.[7]

Un element comun al acestor inovaţii este că stabilesc un control local asupra activelor de producţie prin intermediul unor instituţii care sunt ancorate în comunitate şi răspund în faţa acesteia.[8] Aceasta tinde să „îmblânzească“ şi să ţină în localitate o condiţie esenţială a comunităţilor sănătoase şi stabile. Asemenea iniţiative sunt astfel de o importanţă vitală în edificarea temeliilor unor societăţi sănătoase, dar sunt grav dezavantajate de instituţiile şi politicile economice care favorizează tot ce este mare, mondial şi prădător. Recuperarea spaţiului nostru economic ne obligă să transformăm asemenea politici şi instituţii şi să avantajăm în schimb tot ce este mic şi poate fi controlat pe plan local. Pentru, a face astfel, avem nevoie să restaurăm integritatea şi funcţionarea adecvată a instituţiilor şi sistemelor noastre financiare, să transferăm costurile sociale şi ecologice ale producţiei asupra fabricanţilor şi consumatorilor mărfurilor lor, să eliminăm subvenţiile destinate marilor afaceri, descentralizarea pieţelor, fărâmiţarea proprietăţii asupra capitalului, stabilirea unui control asupra corporaţiilor şi reinstaurarea concurenţei de piaţă. Termenul de „transformare“ este folosit cu bună ştiinţă. Dacă aceste măsuri par să se opună.tendinţei actuale spre tot ce este mare şi mondial, aceasta este chiar intenţia noastră.

Un impozit pe tranzacţiile financiare în proporţie de

0,5%. Un mic impozit pe achiziţionarea şi vânzarea instrumentelor financiare cum ar fi acţiunile, obligaţiunile, valutele şi derivatele, ar descuraja speculaţia şi arbitrajul pe termene foarte scurte, eliminând în plus o importantă sursă de profit financiar nemeritat.

O suprataxă gradată pe acumulările de capital pe termen scurt. O suprataxă pe acumulările de capital ar face ca multe forme de speculaţie să nu mai fie profitabile, ar stabiliza pieţele financiare şi ar prelungi perspectivele investiţiilor, fără penalizarea investiţiilor productive pe termen lung. Suprataxa pe vânzarea unui activ deţinut în proprietate mai puţin de o săptămână s-ar putea ridica până la 80%, reducându-se la 5*0% din câştigurile pe activele deţinute mai mult de o săptămână, dar mai puţin de şase luni, 35% pe câştigurile celor deţinute de peste şase luni, dar mai puţin de trei ani şi 10% din ale celor deţinute de peste trei ani.[9] Acest impozit ar putea fi introdus treptat pe o perioadă de mai mulţi ani. Ar trebui să se adauge oricăror alte impozite pe venit şi ar trebui aplicat câştigurilor obţinute de instituţiile financiare şi fondurile de investiţii, la fel ca şi celor obţinute în mod direct de investitorii individuali. Această suprataxă ar avea ca efect acordarea unui tratament preferenţial venitului câştigat din muncă productivă, în comparaţie cu câştigurile provenite din simplul fapt de a avea bani.

Cererea de a se crea o rezervă de 100% pentru depozitele la vedere. Prin 1948, Henry C. Simmon, fondatorul conservatoarei şcoli de economie monetară din cadrul Universităţii din Chicago, a pledat pentru introducerea obligaţiei de a se crea o rezervă de 100% pentru

depozitele la vedere, cu scopul limitării capacităţii băncilor de a produce bani şi pentru a asigura guvernului un control mai mare asupra rezervei monetare. Mulţi economişti au solicitat de atunci o măsură similară.[10] În prezent, obligaţia de rezervă în Statele Unite este în medie mai mică de 10%. Introdusă treptat, pe parcursul mai multor ani pentru a permite sistemului financiar să se acomodeze, această acţiune ar nivela piramida împrumuturilor şi ar ajuta la refacerea corelaţiei dintre producerea banilor şi cea a bogăţiei reale.

O reglementare strictă a derivatelor financiare. Multe forme de derivate sunt prin definiţie jocuri de noroc cu un grad înalt de risc care servesc în primul rând producerii de beneficii pentru casele de investiţie care le „ambalează“ şi le vând. Ca orice alte jocuri de noroc, crearea, vânzarea şi cumpărarea lor trebuie reglementată strict şi impozitată masiv. Fondurilor de pensii şi altor fonduri administrate ca trusturi publice ar trebui să li se interzică cu stricteţe să se implice în tranzacţionarea unor astfel de instrumente financiare şi să investească în companii care fac acest lucru. Toate corporaţiile în proprietate de stat care se implică în tranzacţionarea derivatelor ar trebui să fie obligate să includă un raport trimestrial complet asupra activităţii de tranzacţionare a acestora, în care să arate riscul financiar potenţial derivat din manipularea unor asemenea instrumente şi să dezvăluie cât din comerţul lor constă din aceste derivate, similare unor jocuri de noroc.

Un tratament preferenţial al băncilor comunitare. Sistemul bancar al Statelor Unite era odinioară alcătuit din bănci unitare, sau comunitare ce acumulau depunerile economiilor populaţiei locale, făceau împrumuturi

întreprinderilor locale şi finanţau ipotecile pentru a extinde proprietatea populaţiei locale asupra locuinţelor. Schimbările succesive în reglementările bancare au permis colonizarea băncilor comunitare de odinioară de câtr; băncile gigantice emitente care canalizează depunerile populaţiei locale înspre sistemul financiar mondial. Dacă funcţia sistemului bancar este să servească economiilor locale, sistemul băncilor comunitare trebuie refăcut prin obligarea băncilor emitente să renunţe la filialele lor şi prin înăsprirea legilor privitoare la investiţiile locale, astfel încât acestea să solicite ca o majoritate considerabilă a portofoliului de investiţii al oricărei bănci, acoperit de garanţia depozitului federal,' să fie învestită în cadrul regiunii pe care o deserveşte şi ca toate investiţiile respectivei bănci să respecte standardele mandatate la nivel federal. Marile bănci emitente mondiale care doresc să speculeze cu banii deponenţilor lor în investiţii riscante în toată lumea nu ar trebui să beneficieze de avantajul garanţiei federale.[11]

Aplicarea riguroasă a legilor antitrust. Ar trebui să se întreprindă o acţiune juridică viguroasă pentru a sparge concentrările de putere în mâinile corporaţiilor. Guvernul ar trebui să supună unei examinări atente şi sceptice propunerile de preluare şi de fuziune, obligând partea care propune tranzacţia să dovedească faptul că aceasta va promova interesul uman şi nu pe cel corporatist.

Opţiunile de preluare ale muncitorilor şi ale comunităţii. In cele mai multe cazuri, interesul, uman este cel mai bine servit de un capital „îmblânzit“ şi înrădăcinat pe plan local. În acest scop, tranzacţiile de preluare ale activelor corporaţiilor de către comunitate şi muncitori trebuie să

fie sprijinite de politica de stat. De exemplu, înainte ca unei corporaţii importante să i se permită să închidă o uzină, ori să întreprindă o vânzare sau o fuziune, lucrătorii şi comunitatea afectaţi de aceste măsuri trebuie să aibă dreptul legal la prima opţiune de cumpărare publică a activelor ei în condiţii preferenţiale. Condiţiile ar trebui să reflecte anii de muncă ai muncitorilor, dedicaţi companiei lor şi investiţiile colective ale comunităţii locale în serviciile publice care fac posibile operaţiunile companiei pe plan local. În cele mai multe întreprinderi, există mai mulţi investitori pe lângă acţionarii oficiali şi aceste investiţii ar trebui recunoscute prin lege. Regulile falimentului ar trebui structurate similar pentru a oferi angajaţilor şi comunităţilor opţiunea de a intra, în condiţii preferenţiale, în stăpânirea activelor unei corporaţii care a fost restructurată conform procedurilor de declarare a falimentului. In mod similar, când o companie este obligată să renunţe la unele părţi din unităţile sale, în conformitate cu legile antitrust, fie angajaţii, fie comunitatea, fie ambele trebuie să aibă prima opţiune în ce priveşte cumpărarea acestora. Regulile privind administrarea fondurilor de pensii ar trebui să permită folosirea lor de angajaţi, pentru ca aceştia să dobândească un control asupra activelor firmei respective, pe care-să şi-l exercite prin voturi. În activităţile sale de supraveghere, guvernul ar trebui să se asigure ca tranzacţiile de preluare întreprinse de comunitate şi muncitori să fie structurate astfel încât cumpărătorii să deţină controlul real.

Transferarea impozitelor. Unul dintre principiile de prim ordin ale politicii fiscale, adesea violat, este acela că

impozitele ar trebui evaluate raportat la activităţile care contribuie la disfuncţiile sociale şi ecologice. De aceea, legea impozitelor pe profitul întreprinderilor ar trebui revizuită în vederea transferării impozitării activităţilor benefice pentru societate, cum ar fi încadrarea în muncă, inclusiv contribuţiile angajaţilor la asigurările sociale, serviciile medicale, compensaţiile salariaţilor, asupra celor fiscale care contribuie la crearea unor disfuncţii sociale şi ecologice, precum industria extractivă, ambalarea produselor, poluarea, importurile, campaniile de lobby şi cele publicitare ale corporaţiilor. Asemenea impozite ar urca în ierarhia sistemului şi ar descuraja utilizarea produselor dăunătoare din punct de vedere social şi ecologic. De exemplu, un impozit pe resursele de cărbune, petrol, ga*z* şi energie nucleară le-ar spori preţurile de vânzare şi ar încuraja conservarea şi conversia surselor de energie solară, cum ar fi căldura solară, vântul, puterea hidraulică, energia fotovoltaică şi biomasa. Creşterile rezultate în costurile de transport ar oferi un tarif natural, nediscriminatoriu, care să încurajeze descentralizarea pieţelor. Costul suplimentar al navetelor cu automobilul încurajează investiţiile în domeniul transporturilor publice şi amplasarea domiciliilor salariaţilor mai aproape de locurile de muncă. Un impozit pe emisiile poluante ar încuraja controlul asupra poluării. Un impozit pe extr acţia materiilor prime brute ar încuraja reducerea poluării, a design-urilor de produse şi a modurilor de producţie care utilizează intensiv materiile prime şi ar spori folosirea materialelor reciclate. Stabilind pentru fabricanţi o sumă suficientă de impozitare care să acopere costurile estimate de aruncare a ambalajelor produselor lor ar descuraja

ambalarea de prisos. Tarifele la import ar veni în sprijinul unei puternice economii de sine stătătoare.

Achitarea dividendelor anuale. Impozitele pe venitul corpora-

12

Cu cât sunt mai mari corporaţiile noastre, cu atât este mai mare puterea lor de a obţine costuri externe şi cu atât este mai necesar un guvern centralizat pentru a proteja interesul public şi a redresa disfuncţionalităţile sociale şi ecologice cauzate. Cu cât reducem mai mult dimensiunea corporaţiilor noastre gigant la scară umană, cu atât vom putea mai mult să o reducem pe cea a guvernului centralizat.

Abordarea inegalităţii absolute în distribuirea puterii economice este de asemenea importantă în decolonizarea spaţiului economic. Aşa cum ne arată experienţa noastră actuală, în principiu dreptatea şi viabilitatea sunt imposibil de realizat într-o lume a inegalităţii. Inegalitatea absolută oferă celor cu putere economică posibilitatea să colonizeze resursele mediului înconjurător ale celor slabi şi astfel să consume peste mijloacele mediului înconjurător din ţările lor. Aceasta îi privează în mod obişnuit pe cei slabi de mijloacele lor fundamentale de supravieţuire şi îi izolează pe cei cu putere economică de consecinţele ecologice ale acţiunilor lor. Săracii marginalizaţi reacţionează la nesiguranţa pe care le-au cauzat-o cei bogaţi, zămislind mulţi copii, singurul lucru pe care-i pot considera ca reazem la bătrâneţe. Pe măsură ce bogaţii îşi extind consumul, iar cei săraci aduc pe lume mai mulţi copii, povara umană asupra planetei sporeşte.

O societate mai echitabilă şi mai sigură limitează

şansele individuale la supraconsum şi reduce imboldul de a-şi căuta siguranţa în familii numeroase. Printre măsurile suplimentare pentru crearea unor astfel de societăţi se numără şi următoarele:

Garantarea veniturilor. O idee răspândită de multă vreme, atât printre economiştii conservatori, cât şi printre cei progresişti, garantarea veniturilor merită să fie serios luată în considerare. Ea implică garantarea unui venit adecvat necesităţilor sale fundamentale, pentru fiecare persoană. Suma va fi mai mică pentru copii decât pentru adulţi dar nu va fi afectată de alte surse de venit, bogăţie, de profesie, sex sau statut marital ale unei persoane. Va înlocui asigurările sociale şi programele existente de protecţie socială. De vreme ce venitul câştigat nu va reduce plata garantată, va exista o mai mică cointeresare pentru munca salariată. Intr-adevăr, dacă anumite persoane vor alege să nu muncească deloc, acest fapt nu ar trebui considerat o problemă serioasă în societăţile cu surplus de forţă de muncă. Chiar dacă anumite retribuţii se vor reduce fără îndoială, patronii vor trebui să plătească mai mult ca să-i atragă pe salariaţi la îndeplinirea unor sarcini dezagreabile, de servitute.[13] Se vor crea posibilităţi sporite pentru cei care doresc să presteze munci neplătite în economia socială. O asemenea structură ar fi costisitoare, dar ar putea fi suportată în cele mai multe dintre statele avute prin reducerea rapidă a cheltuielilor militare, a subvenţiilor corporaţiilor şi existenţa unor programe prestabilite, cât şi prin sporirea impozitelor pe veniturile mari, articolele de lux şi lucrurile pe care o societate sănătoasă caută să le descurajeze. În combinaţie cu un program adecvat de asigurare a serviciilor de îngrijire a sănătăţii plătite din

fondurile publice pentru toată lumea şi a unor burse publice de merit pentru învăţământul superior,un venit garantat ar spori considerabil siguranţa financiară a persoanelor individuale cu venituri mai modeste. În statele sărace, reforma agrară şi alte eforturi de a oferi un acces echitabil la resursele naturale pentru producţia mijloacelor de trai ar putea înlocui veniturile garantate.

Impozite progresive pe venit şi consum. Impozitele pe venituri până la nivelul necesar satisfacerii nevoilor vitale într-un mod confortabil, satisfăcător şi responsabil ar trebui să fie eliminate, la fel ca şi taxele pe vânzări şi cele pe valoare adăugată la produsele de bază, ca alimentele, articolele de îmbrăcăminte, locuinţe, serviciile medicale, articolele de igienă personală, cheltuielile pentru învăţământ, agrement şi recreere, necesare unui trai bun. Ar trebui de asemenea să existe un impozit pe venituri gradat strict deasupra minimului garantat, care să atingă şi 90% pe segmentele de venituri ridicate. Veniturile provenite din moşteniri sau din trusturi ar trebui să fie taxate la fel ca oricare alte venituri personale. Aceasta ar tăia considerabil pofta unor persoane de a mai căuta venituri exagerate, deşi nu ar trebui să descurajeze pe nimeni de a mai presta o muncă folositoare societăţii. Orice loc de muncă atât de dezgustător încât candidaţii calificaţi să nu poată fi atraşi chiar de o retribuire decentă care, să zicem, să nu depăşească venitul minim garantat înmulţit cu 15, ar trebui să fie restructurat pentru a-1 face mai acceptabil. Dacă problema rezidă în dimensiunile exagerate ale unei corporaţii, atunci ar trebui ca aceasta să se dezmembreze. Ne-am obişnui pur şi simplu fără serviciile acelora care ar solicita un stimulent mai mare decât

acesta pentru a face o muncă folositoare din punct de vedere social într-o manieră eficace şi eficientă. Ar trebui să existe un impozit substanţial de lux pe bunurile de consum neesenţiale care sunt nocive din punct de vedere social sau distructive din punct de vedere ecologic. Contribuţiile caritabile personale, între care şi fundaţiile familiale, ar trebui scutite total de impozite, astfel stimulându-i considerabil pe oamenii cu venituri exagerate de a veni în sprijinul unui puternic sector civic ca o contrapondere la puterea statului.

Distribuirea echitabilă a locurilor de muncă salarizate. Accesul la încadrarea într-un loc de muncă salarizat ar trebui de asemenea să fie distribuit pe cât de echitabil posibil, prin intermediul unor măsuri care să reducă săptămâna de lucru şi să asigure şanse egale de încadrare în muncă, indiferent de sex, rasă sau alte considerente de prisos.

Asemenea măsuri trebuie să fie introduse treptat, de-a lungul timpului şi acomodate la experienţa reală. Ideea aici nu este de a oferi un plan detaliat de norme, ci mai degrabă de a ilustra tipurile de politici care ne-ar duce la însănătoşirea societăţilor noastre. Cu siguranţă c.ă, unor contexte diverse le vor corespunde abordări diferite, iar administrarea şi finanţarea unor asemenea iniţiative ar trebui să fie întreprinse de cele mai mărunte şi mai locale unităţi de conducere posibile. De exemplu, în societăţile predominant agrare cu o distribuire echitabilă a terenurilor, ar corespunde un venit minimum garantat mic. Acelaşi lucru s-ar putea aplica şi societăţilor egalitare şi stabile în care există mari posibilităţi de încadrare în muncă pentru toţi cei care doresc să muncească. Un venit garantat este probabil necesar pentru corectarea dezechilibrelor în societăţi ca cea din

Statele Unite, unde există o inegalitate absolută şi o piaţă a muncii în care locurile de muncă cu retribuţii adecvate menţinerii unui nivel de trai decent au devenit tot mai rare.

Dacă urmează să ne administrăm propriul spaţiu economic în interesul uman, vom avea nevoie de instrumente de contabilitate adecvate acestui scop. Sixto Roxas, un economist şi un fost director al unei bănci internaţionale din Filipine, explică cum calculele convenţionale ale venitului naţional nu satisfac această nevoie, pentru că ele măsoară costurile şi beneficiile activităţii economice din punctul de vedere al firmei, nu al comunităţii. Deosebirile sunt fundamentale. De exemplu, firma scoate profit din încadrarea celui mai mic număr posibil de salariaţi la cele mai scăzute retribuţii posibile. Comunitatea profită de pe urma încadrării totale în muncă a membrilor săi cu cele mai mari retribuţii posibile. Firma ar putea scoate profit de pe urma deteriorării resurselor locale minerale şi forestiere, în timp ce comunitatea rămâne devastată.

Roxas şi colegii lui elaborează un sistem de contabilitate centrat pe comunitate care evaluează costurile şi beneficiile economice în termenii consecinţelor pentru sănătatea gospodăriilor, comunităţilor şi ecosistemelor.[14] De asemenea, contabilizează cât din valoarea produsă de activitatea economică internă rămâne în comunitatea respectivă şi cât din ea circulă în exterior. Astfel, dacă pădurile locale sunt defrişate, iar cheresteaua şi profiturile sunt exportate în timp ce comunităţii îi rămâne un peisaj pustiit, aceasta,apare mai curând ca o pierdere netă, decât ca un câştig net înr egistrat de contabilitatea

economică convenţională. Dezvoltarea şi aplicarea unor asemenea sisteme ca instrumente de administrare economică merită o atenţie considerahilă din partea noastră.

• Împuternicirii localului cu controlul şi administrarea resurselor locale în beneficiul propriu;

• Împiedicării oricărei localităţi de a obţine costuri externe de producţie sau de consum dincolo de graniţele sale; şi

• Încurajării cooperării între localităţi în căutarea unor soluţii la problemele comune.

Un mandat principal al instituţiilor mondiale şi regionale în acest sistem stratificat ar trebui să fie sprijinul şi protecţia eforturilor localităţilor de a-şi stabili propriile reguli privitoare la iniţiativele economice, de a-i prefera pe fabricanţii locali care utilizează resursele locale în vederea satisfacerii nevoilor locale şi de a rezista colonizării externe a pieţelor şi resurselor lor. Măsurile propuse, la un nivel mondial pentru a crea această tendinţă în favoarea interesului uman sunt următoarele: t

0, *Reducerea datoriilor externe pentru ţările sărace.* Săracii statelor cu venituri mici trebuie să fie scutiţi de obligaţia datoriilor care îi lipsesc de orice apărare împotriva colonizării economiilor şi resurselor lor de către sistemul mondial. Aceasta ar trebui să înceapă cu un proces organizat de repudiere a datoriilor „odioase“, impuse prin contracte ultra vires (încheiate de o persoană lipsită de competenţa adecvată), ori folosite în scopuri ce nu au fost benefice naţiunii în numele căreia au fost contractate aceste obligaţii, în concordanţă cu precedentele intrate deja în dreptul internaţional. O mare

parte din datoriile internaţionale restante ale statelor subdezvoltate ar putea fi clasificate ca odioase potrivit acestor principii, în această categorie intră şi o parte considerabilă a datoriilor către băncile multilaterale.5% pe tranzacţiile în valută ar ajuta la diminuarea mişcărilor financiare internaţionale speculative, dar ar fi prea redus pentru a împiedica comerţul de mărfuri sau angajamentele internaţionale serioase, privitoare la investiţii. Participanţii la piaţa internaţională ar pune o greutate mai mare pe termenul lung şi ar oferi o autonomie mai mare diverselor state în stabilirea politicilor monetare interne. Prioritatea încasării acestui impozit ar trebui să fie de iniţiere a unui fond de achitare a datoriilor pentru retragerea de pe piaţă a acelor datorii ale statelor subdezvoltate care nu au putut fi repudiate conform precedentelor juridice referitoare la datoriile odioase. O a doua utilizare a acestui impozit ar trebui să fie finanţarea operaţiunilor Organizaţiei Naţiunilor Unite şi ale agenţiilor sale specializate.

Reglementarea comerţului şi investiţiilor transnaţionale. Acordurile internaţionale sunt necesare$_y$ în ce priveşte comerţul şi regulile de conduită ale corporaţiilor transnaţionale, la garantarea dreptului statelor şi localităţilor de a-şi conduce propriile relaţii de comerţ exterior şi de a-şi stabili regulile şi standardele pentru întreprinderile care funcţionează sub jurisdicţiile lor.Descentralizarea sistemului mondial

Pe măsură ce acţionăm la niveluri naţionale şi locale pentru a ne recupera spaţiul economic şi politic local, trebuie totodată să transformăm sistemul mondial pentru a crea o tendinţă spre local. Aceasta nu înseamnă că instituţiile mondiale vor fi sau pot fi desfiinţate. Deşi ne

putem reduce interdependenţa ecologică, tehnologică şi economică, nu o putem elimina complet şi nici nu dorim acest lucru. O asemenea interdependenţă este fundamentul apariţiei conştiinţei mondiale, esenţială atât supravieţuirii noastre colective, cât şi potenţialului nostru de dezvoltare ca, specie. Obiectivul nostru ar trebui să fie crearea unui sistem stratificat de instituţii prin care să putem reduce interdependenţa de prisos şi să administrăm restul de interdependenţă în modalităţi care să menţină o tendinţă constantă în favoarea:

[15] Ar trebui instituită o convenţie internaţională, potrivit căreia guvernele statelor subdezvoltate debitoare să-şi poată declara datoriile de neîncasat, cu sancţionarea şi sprijinul unui for internaţional corespunzător. În plus, ar trebui creat un fond internaţional, aşa cum se propune mai jos, pentru anularea datoriilor rămase în schimbul unor acorduri care să împiedice guvernele să le recreeze. Cele mai multe din băncile particulare care au riscat datorii în Sud creează rezerve de pierdere a împrumuturilor pentru acoperirea neachitării. Deşi păstrează datoriile în registrele lor şi continuă şă solicite plata lor statelor sudice, băncile nu ar avea de suferit până la urmă şi poate că neachitarea datoriilor ar constitui o lecţie utilă pentru ele. Repudierea împrumuturilor de la Banca Mondială şi alte bănci multilaterale le-ar obliga pe acestea să se folosească de garanţiile guvernamentale pentru acoperirea acestor datorii şi să exercite presiuni pentru renunţarea la ele, o acţiune pe care o recomandăm mai jos.

Impozitul pe tranzacţiile financiare internaţionale. Ar trebui încasat un impozit de 0,5% pe toate tranzacţiile la vedere în valuta străină, inclusiv pe livrările df valută conforme cu contractele şi opţiunile viitoare, aşa cum a propus James Tobin, laureatul Premiului Nobel pentru

ştiinţe economice din 1981.[16] Impozitul „Tobin“ de
[17] Aceste acorduri ar trebui să includă prevederi pentru coordonarea acţiunilor antitrust între statele naţionale participante, cu scopul de a dezmembra corporaţiile transnaţionale şi de a întreprinde alte asemenea acţiuni pe cât este necesar ca să asigure competitivitatea pieţelor internaţionale. Aceste acorduri ar trebui, de asemenea, să garanteze dreptul fiecărui stat şi al naţiunii lui de a-şi stabili propriile reguli îri privinţa drepturilor de proprietate intelectuală în cadrul propriilor jurisdicţii, în acelaşi timp limitând posibilitatea oricărei corporaţii sau alte ţări de a monopoliza şi a ascunde informaţii şi tehnologii preţioase, faţă de oamenii care ar putea beneficia de pe urma folosirii lor. Aceste acorduri ar trebui să respecte un principiu fundamental, anume acela că atunci când corporaţiile transnaţionale participă la o economie locală, li se permite acest lucru numai ca oaspeţi, şi nu ca ocupanţi, cu obligaţia de a respecta regulile şi obiceiurile locale.

Monitorizarea resurselor naturale. Una dintre cele mai mari dificultăţi în ce priveşte necesităţile de armonizare a economiei cu limitele mediului înconjurător este de a împiedica aşezările omeneşti să colonizeze spaţiile naturale ale altora, fie prin deversarea dincolo de graniţă a poluanţilor mediului înconjurător, fie prin comerţ. Este nevoie urgentă de dezvoltarea unor sisteme de informaţii privitoare la mediul înconjurător care să facă vizibile asemenea transferuri de responsabilitate pentru mediul natural, încurajându-se astfel autonomia ecologică. Odată cu consolidarea corespunzătoare a mandatului şi capacităţilor sale tehnice, Programul ONU pentru Protecţia Mediului înconjurător ar putea să coordoneze dezvoltarea şi utilizarea unor metode statistice şi de contabilitate adecvate, precum şi negocierea acordurilor

internaţionale referitoare la standardele, monitorizarea şi adjudecarea disputată privind Costurile interne la scară naţională şi internaţională. Când disputele privitoare la transferul responsabilităţilor pentru mediul înconjurător nu se pot rezolva în mod direct prin negocieri internaţionale, ar trebui să se ajungă la o înţelegere prin înaintarea lor spre judecare unor tribunale adecvate, inclusiv Curţii Internaţionale de Justiţie.

Este necesar să acordăm o atenţie deosebită restructurării sistemului mondial de guvernare economică, în particular a instituţiilor Bretton Woods. Nu este rentabil ca funcţiile guvernării mondiale să fie divizate între un număr de agenţii mondiale independente cu jurisdicţii suprapuse şi mandate divergente. În ordinea actuală, responsabilitatea de a se ocupa de finanţele mondiale revine Fondului Monetar Internaţional (FMI). Responsabilitatea pentru stabilirea şi aplicarea obligatorie a regulilor comerţului şi investiţiilor internaţionale este asumată de Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC). Instituţia dominantă în stabilirea priorităţilor de dezvoltare în statele sărace este Banca Mondială. Toate cele trei instituţii Bretton Woods dau logic prioritate interesului corporaţiilor, în defavoarea celui uman. Responsabilitatea pentru coordonarea aspectelor economice, sociale, culturale, didactice, medicale şi alte chestiuni legate de viaţa internaţională revine Consiliului Economic şi Social al ONU, care lasă un loc şi mai mic interesului uman. Cu toate că instituţiile Bretton Woods sunt concepute ca agenţii specializate ale ONU, ele sunt cu mult mai importante şi mai puternice decât celelalte agenţii specializate ale ONU, respingând orice efort ONU de a le coordona şi supraveghea

activităţile.

Este timpul să desfiinţăm instituţiile Bretton Woods şi sâ consolidăm funcţiile guvernării economice prin intermediul unor foruri care sâ fie pe deplin responsabile în faţa Organizaţiei Naţiunilor Unite. În vreme ce mandatele instituţiilor Bretton Woods erau destinate să promoveze globalizarea economică, agenţiilor care le vor urma trebuie să li se dea mandate pentru promovarea descentralizării economice prin îndeplinirea activităţilor recomandate mai şus. Procesele de guvernare internă a acestor noi agenţii trebuie să aibă transparenţă publică şi sâ se deschidă atât participării organizaţiilor de control guvernamentale, cât şi a celor cetăţeneşti.

Banca Mondiala ar trebui desfiinţată. Funcţia ei majoră este de a acorda împrumuturi statelor sărace, care îşi sporesc inevitabil datoriile externe. Atâta vreme cât această bancă rămâne în funcţiune, economiile sudice vor continua să aibă datorii faţă de sistemul internaţional. Crearea îndatorării nu este o funcţie utilă şi a venit timpul să recunoaştem că Banca Mondială a fost o idee proastă. Desfiinţarea ei este un pas esenţial spre asigurarea faptului că odată eliminate datoriile internaţionale, ele nu mai sunt recreate imediat. Acelaşi lucru este valabil şi pentru băncile multilaterale de dezvoltare, care, de asemenea, ar trebui desfiinţate. Odată eliberate de influenţa corupătoare a dependenţei de datorii şi de dictatele băncilor multilaterale de dezvoltare, statele subdezvoltate vor fi mult mai capabile să întreprindă reforme structurale centrate pe oameni, în scopul decolonizării economiilor lor şi înaintării spre o mai mare autonomie, viabilitate ecologică şi dreptate economică.

Fondul Monetar Internaţional. FMI ar putea fi substituit cu Organizaţia Internaţională a ONU pentru Finanţe (UNIFO), care să răspundă de (1) conducerea procesului de repudiere şi anulare a datoriilor internaţionale ale statelor sărace; (2) reglementarea pieţelor financiare internaţionale; (3) asigurarea unui forum în cadrul căruia guvernele să-şi poată coordona politicile destinate păstrării în echilibru a conturilor lor externe; (4) coordonarea măsurilor de stabilire a obligaţiilor stricte de rezervă pentru împrumutarea valutelor quasiinternaţionale, cum ar fi eurodolarii, în cazuri în care aceste valute nu sunt reglementate efectiv de guvernele naţionale; şi (5) încasarea şi administrarea impozitului Tobin pe tranzacţiile valutare.

Organizaţia Mondială a Comerţului. OMC ar trebui să fie înlocuită cu Agenţia ONU de Reglementare a Comerţului şi Investiţiilor Transnaţionale (UNRATTI). Mandatul de bază al UNRATTI trebuie să conste în facilitarea negocierilor de acorduri privind reglementarea comerţului şi corporaţiilor transnaţionale, precum şi în calitatea de foram coordonator al acţiunilor guvernamentale destinate aplicării obligatorii a acestora. Rezultatele agenţiei ar trebui să fie evaluate în termenii progresului spre o autonomie economică locală şi echitate mondială. Corporaţiilor transnaţionale ar trebui să li se interzică participarea la delegaţiile naţionale acreditate la UNRATTI, sau de a avea alte reprezentanţe la această organizaţie, cu excepţia cazului in care sunt necesare pentru furnizarea de informaţii. Prin funcţia şi scopul ei, UNRATTI ar trebui să fie opusul aproape perfect al Acordului GATT şi OMC.

Libertariştii corporatişti vor atrage fără îndoială

atenţia că măsurile propuse aici vor însemna un amestec substanţial în operaţiunile corporaţiilor transnaţionale şi ale pieţelor financiare. Bineînţeles că tocmai aceasta este intenţia noastră. Obiectivul nostru trebuie să fie de a crea un sistem care să funcţioneze în interesul oamenilor. Corporaţiile sunt doar un mijloc de satisfacere a nevoilor umane. Dacă, făcând ceea ce credem de cuviinţă, ne vom satisface cel mai bine nevoile, găsind un loc util şi corporaţiilor, atunci, fără îndoială că trebuie să ne folosim de ele. Dar dreptul de a decide în această problemă trebuie să aparţină oamenilor.

S-ar putea, de asemenea, să existe reclamaţii în legătură cu faptul că aceste măsuri vor crea foruri mondiale uriaşe de reglementare într-o epocă în care sentimentul politic tinde spre reducerea reglementării guvernamentale. Intenţia în toate cazurile este de a crea un cadru în care acţiunea de reglementare să fie luată la nivelul cel mai de bază posibil. Funcţia instituţiilor regionale şi mondiale este de a sprijini punctul de vedere local în asemenea chestiuni. Trebuie să ţinem minte, totuşi, că în primul rând existenţa puternicelor corporaţii mondiale este cea care creează nevoia unor foruri mondiale de reglementare cu o putere suficient de mare pentru a le ţine sub control în interesul public. Cu cât este puterea corporaţiilor mondiale mai puţin obstructivă, cu atât va fi mai puţină nevoie de foruri mondiale obstructive de reglementare. Reducând dimensiunile şi puterea corporaţiilor mondiale şi direcţionând sistemul spre un capital mai stabilizat, reducem nevoia de birocraţii şi forţe de poliţie internaţionale.

Intreprinzând asemenea acţiuni cum sunt cele

propuse mai sus, ne putem recupera puterea pe care am cedat-o sistemului mondial şi ne putem reface capacitatea de a ne reclădi comunităţile, purifica şi conserva planeta, pe măsură ce lucrăm la crearea unor societăţi sănătoase care să ne permită să trăim în toată plenitudinea şi diversitatea existenţei noastre. Altfel, vom continua să trăim sub domnia tiranică a unui sistem financiar mondial care să ne împingă în direcţia unui colaps social şi ecologic aproape sigur. Trebuie să ne fie limpede următorul lucru: instituţiile financiare mondiale nu au decât puterea pe care le-o cedăm. Este puterea noastră. Ne-o putem recupera.

Epilog:

O

riginile spirituale şi politice ale crizei actuale sunt foarte profunde. Nu este de mirare că un discurs politic dominat de o economie care nu ţine seama nici de planul spiritual, nici de cel politic rămâne atât de nerentabil. Abia în discursul unei societăţi civile care se trezeşte la realitate găsim o perspectivă mai realistă. Este ca şi cum ne-am trezi dintr-o profundă transă culturală să redescoperim dimensiunile politice neglijate ale societăţilor noastre şi latura spirituală a fiinţei noastre. Dacă această criză este o consecinţă a unei viziuni excesiv de parţiale asupra realităţii, aşa cum cred eu, atunci această trezire, apropiindu-ne de o conştiinţă mai holistă a ceea ce suntem, ar putea duce la acceptarea, la care trebuia de mult să ajungem, a responsabilităţii noastre faţă de modul în care ne folosim de capacităţile noastre tehnice şi organizatorice.

1993, După cum ne arată ştiinţa în povestea

cunoaşterii Universului, conştiinţa nu este decât o iluzie rezultată din reacţii chimice. Este imaginea unui proces fără semnificaţie şi scop, care ne oferă prea puţine motive pentru a ne înfrâna instinctele hedoniste. Citind cartea lui Thomas Berry, *The Dream of the Earth* [2],când un exemplar cu autograf al cărţii lui Duane Elgin, *AwakeningEarth***, mi-a sosit prin poştă, fără să-l fi solicitat. Eu şi Elgin nu ne-am întâlnit niciodată şi ne cunoşteam doar prin intermediul scrierilor noastre. Cartea lui mi-a părut a fi lin dar divin. Istoria evoluţiei epice a conştiinţei noastre, aşa cum i s-a revelat în decursul unei meditaţii personale prelungite, a pătruns în fiinţa mea interioară, deschizându-mă spre o înţelegere profundă a scopului cosmic ce se ascunde în spatele dilemei umane contemporane şi a posibilităţilor care ne stau în faţă. Mi-a oferit de asemenea o nouă speranţă în perspectiva reuşitei noastre. M-a influenţat profund în scrierea cărţii de faţă, mai ales a capitolelor concluzive.

Mesajul esenţial al lui Elgin este cuprins în aceste două scurte fraze:

Pe măsură ce omenirea îşi dezvoltă capacitatea conştiinţei reflexive, deschide Universului posibilitatea de a se

---

2 *Visul Pământului,* (n.t.).

cunoaşte pe sine însuşi. Prin trezirea umanităţii, Universul dobândeşte capacitatea de a se uita în urmă şi a se gândi pe sine, cu mirare, evlavie şi recunoştinţă.

Declaraţia Popoarelor cu privire la Pământ: Un program de acţiune participativă pentru viitor

N

oi, participanţii la Forumul Mondial al'Forumului Organizaţiilor Neguvernamentale din 1992, ne-am întrunit la Rio de Janeiro ca cetăţeni ai planetei Pământ pentru a ne împărtăşi temerile, visele şi planurile în vederea făuririi unui nou viitor al lumii noastre. Ieşim din aceste deliberări cu o înţelegere profundă a faptului că în bogăţia diversităţii noastre suntem uniţi de o năzuinţă comună pentru o societate umană fundamentată pe valorile simplităţii, dragostei, păcii şi respectului pentru viaţă. Acum continuăm solidari să ne mobilizăm resursele morale şi umane din societăţile civile ale tuturor naţiunilor într-o mişcare socială unificată, angajată pe drumul realizării acestei aspiraţii.

Urgenţa sarcinii noastre este intensificată de hotărârea liderilor politici ai lumii reuniţi în dezbaterile, oficiale din cadrului Summit-ului Pământului de a neglija cauzele fundamentale ale devastării ecologice şi sociale accelerate ale planetei noastre. În vreme ce ei se antrenează în cizelarea unui sistem economic care serveşte unor interese imediate ale câtorva pe cheltuiala celor mulţi, conducerea unei schimbări fundamentale a căzut prin abandon în sarcina organizaţiilor şi mişcărilor societăţii civile. Acceptăm această provocare.

Procedând astfel, dorim să reamintim liderilor politici

şi corporatişti ai lumii că autoritatea statului şi puterile corporaţiilor particulare sunt concesii acordate acestor instituţii de poporul suveran, de societatea civilă, ca acestea să servească interesul uman colectiv. Este dreptul oamenilor de a solicita guvernelor şi corporaţiilor să se supună în continuare voinţei şi interesului public. Totuşi, printr-un proces de integrare economică mondială impusă populaţiei lumii de guvernele Grupului celor 7, instituţiile Bretton

Woods, Banca Mondiala, Fondul Monetar Internaţional şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT), precum şi de corporaţiile transnaţionale, dreptul suveran şi capacitatea populaţiei lumii de a-şi apăra interesele economice, sociale, culturale şi ecologice împotriva puterii crescânde a capitalului transnaţional s-au diminuat drastic şi rapid.

Această diminuare a constituit una dintre cele mai nocive consecinţe ale modelului de dezvoltare, fundamentat pe urmărirea creşterii economice şi a consumului, ignorându-se interesul uman şi natural. Printre alte asemenea consecinţe se mai numără şi sărăcirea spirituală a societăţii umane, sărăcirea economică a circa

1, 2 miliarde de oameni, prăpastia tot mai adâncă dintre bogaţi şi săraci, rasismul economic, exploatarea instituţionalizată a femeilor, dislocarea milioanelor de oameni de pe pământurile şi din comunităţile lor, marginalizarea handicapaţilor şi distrugerea progresivă a sistemelor ecologice care ne întreţin pe toţi.

Calea spre sporirea datoriei internaţionale, ajustarea structurală, dereglementarea pieţei, comerţul liber şi monopolizarea drepturilor de proprietate intelectuală,

care domină actualmente gândirea şi acţiunea politică, duc la autodistrugere colectivă, şi nu la o dezvoltare viabilă. Ne vom folosi voturile, autoritatea noastră morală şi puterea noastră de cumpărare ca să-i îndepărtăm din funcţii de conducere pe aceia care persistă în promovarea politicilor distructive din punct de vedere ecologic, menite să servească unor interese de moment ale elitelor.

Instituţiile Bretton Woods au servit ca instrumente importante prin care aceste politici distructive au fost impuse asupra lumii. Ele constituie o barieră formidabilă în calea dezvoltării juste şi viabile. Până când nu vor deveni pe deplin transparente, responsabile în faţa opiniei publice şi promotoare ale interesului uman, nu trebuie să li se permită să acapareze controlul asupra programului de viabilitate.

Forţele militare mondiale subzistă în primul rând ca instrumente de protecţie a intereselor elitelor şi de reprimare a mişcărilor sociale de revoltă care rezultă în urma nedreptăţii economice. Ele continuă să exercite fără scrupule o presiune asupra resurselor ecologice împuţinate. Vom milita pentru eliminarea lor şi pentru utilizarea resurselor lor în scopuri mai benefice. Ca un prim pas, vom lupta pentru a pune capăt comerţului internaţional de arme şi ajutoarelor militare.

Acestea sunt realităţi pe care Conferinţa ONU pentru Mediul înconjurător şi Dezvoltare le-a ocolit. Ele se numără printre preocupările noastre de prim ordin.

Nu ne-am mărginit, totuşi, numai la critică. Am căutat, de asemenea, să ne definim concepţia asupra unei alternative viitoare şi programul nostru pentru materializarea ei. Suntem diferiţi în ce priveşte

experienţa de viaţă şi limbile vorbite. Căutăm alternativă pentru care nu există modele clare. Modelul dominant de dezvoltare la ora actuală şi instituţiile care-1 susţin s-a concretizat într-o perioadă de 500 de ani. Aceste două săptămâni pe care le-am petrecut în cadrul dezbaterilor de la Rio sunt numai un început al conturării unei alternative. Am realizat un consens larg, în ce priveşte faptul ca următoarele principii călăuzitoare să ne ghideze constantul nostru efort colectiv.

• Scopul fundamental al organizării economice este satisfacerea nevoilor fundamentale ale comunităţii, cum ar fi hrana, adăpostul, îmbrăcămintea, învăţământul, îngrijirea sănătăţii şi accesul la cultură. Acest scop trebuie să aibă prioritate asupra tuturor celorlalte forme de consum şi cheltuieli militare, care, ambele, trebuie să fie eliminate neîntârziat. Printre alte priorităţi imediate se numără şi conservarea energiei, crearea unei dependenţe de surse de energie solară şi convertirea agriculturii la practici viabile care să minimizeze dependenţa de resurse epuizabile şi dăunătoare din punct de vedere ecologic.

• Dincolo de satisfacerea nevoilor fizice fundamentale, calitatea vieţii umane depinde mai mult de dezvoltarea relaţiilor sociale, de creativitate, de creaţie artistică şi culturală, de spiritualitate şi de posibilitatea de a avea o activitate productivă ca membru al comunităţii decât de creşterea tot mai mare a consumului de bunuri materiale. Fiecare, inclusiv persoanele cu handicap, trebuie să deţină şansa unei depline participări la toate formele de dezvoltare.

• Esenţială pentru viabilitate este organizarea vieţii economice în jurul economiilor descentralizate şi relativ

autonome care-şi controlează şi administrează propriile resurse productive, asigură tuturor o parte egală la controlul şi beneficiile exploatării resurselor productive şi dreptul de a-şi salvgarda propriile standarde sociale şi ecologice. Aceasta consolidează ataşa-

. mentul faţă de loc, încurajează gestionarea mediului înconjurător, întăreşte securitatea alimentară pe plan local şi constituie un factor de acomodare la identităţi culturale distincte. Comerţul dintre asemenea economii locale, ca şi cel dintre naţiuni, trebuie să fie just şi echilibrat. Acolo unde drepturile şi interesele corporaţiilor intră în conflict cu interesele şi drepturile comunităţii, acestea din urmă trebuie să prevaleze.

• Toţi membrii societăţii, fără vreo deosebire de sex, clasă sau identitate etnică, au dreptul şi obligaţia de a participa pe de-a-ntregul la viaţa şi deciziile comunităţii. Cei care în prezent sunt săraci şi lipsiţi de drepturi civile trebuie în special să se implice pe deplin. Rolul, nevoile, valorile şi înţelepciunea femeilor, mai ales, sunt centrale în procesul luării de decizii asupra sorţii Pământului. Există o nevoie urgentă de implicare a femeilor la toate nivelurile de elaborare, planificare şi aplicare a politicilor la egalitate cu bărbaţii. Echilibrul sexelor este esenţial pentru o dezvoltare viabilă. Popoarele indigene, de asemenea, îşi aduc o contribuţie esenţială la îndeplinirea sarcinii conservării planetei şi a creaturilor sale, precum şi în crearea unei noi realităţi mondiale prielnice vieţii. Înţelepciunea indigenă constituie una dintre resursele cele mai importante şi mai de neînlocuit ale societăţii umane. Drepturile şi contribuţiile popoarelor indigene trebuie să fie recunoscute.

• În timp ce creşterea pe ansamblu a populaţiei

constituie o ameninţare la sănătatea planetei, creşterea numărului supraconsumatorilor în lume este un pericol iminent şi mai mare decât creşterea demografică în rândurile celor săraci. A asigura tuturor oamenilor mijloacele pentru satisfacerea nevoilor lor vitale constituie o premisă esenţială a stabilizării populaţiei. libertatea de reproducere şi accesul tot mai larg la o îngrijire a sănătăţii reproductive şi la planificare familială sUnt drepturi umane fundamentale.

• Cunoaşterea este una dintre resursele infinite ale umanităţii. Cunoaşterea benignă sub orice formă, inclusiv tehnologia, face parte din tezaurul colectiv al umanităţii şi trebuie împărtăşită gratuit cu toţi cei care ar putea beneficia de pe urma ei.

• Dependenţa de datorii, indiferent că este în cauză o persoană individuală, sau un stat, este imorală şi trebuie să nu fie impusă cu forţa de dreptul internaţional şi civil.

Transparenţa trebuie să fie premisa fundamentală implicită a procesului decizional al tuturor instituţiilor oficiale, inclusiv pe plan internaţional.

Aplicarea acestor principii în vederea transformării depline a societăţii va necesita un angajament pe scară largă în domeniul învăţământului. Noua înţelegere, noile valori şi deprinderi sunt necesare la toate nivelurile şi tuturor categoriilor sociale. Ne vom educa pe noi înşine, comunităţile noastre şi naţiunile noastre în acest scop.

Recunoaştem că datorăm mult valorilor şi înţelepciunii populaţiilor indigene. Acestea ne-au îmbogăţit foarte mult dialogul şi vor constitui surse ale unei învăţări permanente. Vom onora acest tezaur şi vom lupta pentru apărarea drepturilor popoarelor indigene.

Gândirea noastră a fost, de asemenea, îmbogăţită de învăţăturile multor tradiţii religioase prezente printre noi. Recunoaştem locul central pe care-1 vor ocupa în societăţile pe care căutăm să le creăm valorile şi dezvoltarea noastră spirituală. Ne angajăm să trăim după principiile simplităţii, iubirii, păcii şi respectului faţă de viaţă, comune tuturor tradiţiilor religioase.

Eforturile noastre de la Rio s-au concretizat în mai multe acorduri între oameni la niveluri naţionale şi internaţionale. Aceste acorduri se află în diverse stadii de elaborare. Toate sunt documente în curs de elaborare. Le vom cizela în continuare prin nenumărate dialoguri şi negocieri în întreaga lume pe măsură ce tot mai mulţi oameni se vor alătura mişcării noastre în plină dezvoltare.

Îi invităm pe liderii cercurilor de afaceri şi ai celor guvernamentale să ni se alăture în acest act civic la scară mondială. Ei trebuie totuşi să ştie că nu ne vom mai lăsa îndrumaţi de ei în tratarea unei realităţi mondiale pe care până acum au ales să o ignore. Avem prea puţin timp, iar sarcinile sunt prea înalte.

Noi, popoarele lumii, ne vom mobiliza forţele societăţii civile transnaţionale în spatele unui program larg consimţit care leagă multele noastre mişcări sociale în căutarea unor societăţi umane drepte, viabile şi caracterizate de o participare cât mai largă. În acest fel ne făurim propriile instrumente şi procese de redefinire a naturii şi semnificaţiei progresului uman şi de transformare a instituţiilor noastre care nu ne mai satisfac nevoile. Sunt bineveniţi alături de noi toţi oamenii care împărtăşesc angajamentul nostru la o schimbare democratică şi paşnică în interesul planetei vii

şi al societăţilor umane pe care le întreţin.

Forumul Internaţional al ONG-urilor

Conferinţa ONU pentru Mediul înconjurător şi Dezvoltare

Rio de Janeiro, Brazilia

12 iunie 1992

Despre autor

D

octoral DAVTD C. KORTEN are o experienţă de peste treizeci şi cinci de ani de muncă atât în cadrul unor foarte cunoscute întreprinderi, cercuri academice şi instituţii internaţionale de dezvoltare, cât şi în cadrul unor organizaţii neguvemamentale contemporane. La ora actuală este fondatorul şi preşedintele organizaţiei The People Centered Development Forum (Forumul Dezvoltării Centrate pe oameni, n.t), o alianţă mondială a oamenilor şi organizaţiilor, dedicată creării unor societăţi drepte, tolerante şi viabile prin intermediul acţiunii civice voluntare .

Korten şi-a obţinut masteratul în Managementul Afacerilor şi doctoratul la Stanford University Graduate School of Business. Specializat în economie, teorie organizaţională şi strategia afacerilor, şi-a consacrat prima parte a carierei sale înfiinţării unor şcoli de afaceri în ţările sărace, începând cu Etiopia. El a făcut acest lucru în speranţa *ck,* apariţia unei noi clase de „întreprinzători privaţi profesionişti“ va fi calea spre eradicarea sărăciei. El şi-a satisfăcut serviciul militar în timpul războiului din Vietnam cu gradul de căpitan al Forţelor Aeriene Americane, servind în cadrul Comandamentului Forţelor Aeriene Americane şi la Biroul

ministrului Apărării.

Apoi Korten a fost timp de cinci ani şi jumătate profesor la Harvard University Graduate School of Business[ă] predând studenţilor din cadrai programelor de management la nivel mediu şi de masterat în Managementul Afacerilor (MBA). El a mai îndeplinit, de asemenea, funcţia de consilier din partea Universităţii Harvard la Central American Management Institute, cu sediul în Nicaragua. Apoi s-a alăturat personalului de la Harvard Institute for International Development[12], unde a condus un program finanţat de Fundaţia Ford pentru consolidarea organizării şi administrării programelor naţionale de planificare familială.

În ultima parte a anilor ’70, Korten a părăsit cercurile academice americane şi s-a mutat în Asia de Sud-Est, unde a locuit timp de aproape cincisprezece ani, lucrând mai întâi ca specialist în cadrul

unui proiect finanţat de Fundaţia Ford, iar apoi îndeplinind funcţia de consilier regional pentru Asia cu privire la managementul dezvoltării în cadrul U.SAgency for International Development (Agenţiei Americane pentru Dezvoltare Internaţională, n.t.) (USA1D). Munca desfăşurată acolo i-a adus recunoaşterea internaţională pentru contribuţiile sale în munca de pionierat legată de conceperea unor puternice strategii pentru transformarea birocraţiilor publice în sisteme de sprijin sensibile la nevoile oamenilor şi consacrate consolidării

---

ă Şcoala postuniversitar de Ştiinţe Economice din cadrai Universităţii Harvard. (n.t.).

12 Institutul Harvard pentru Dezvoltare Internaţională, (n.t.).

Intrând în secolul XXI: Acţiunea voluntară şi programul mondial: Managementul comunităţii; Dezvoltarea centrată pe oameni; Birocraţia şi oamenii săraci: eliminând prăpastia, (n.t.).

controlului exercitat de comunitate şi administrării locale a resurselor funciare, hidrografice şi forestiere.

Dezamăgit de evidenta incapacitate a agenţiei USAID şi a altor mari donatori guvernamentali de ajutoare în ce priveşte transpunerea în practică a modurilor de abordare a problemelor, modalităţi a căror eficacitate fusese dovedită de Fundaţia neguvernamentală Ford, Korten a abandonat sistemul oficial de asistenţă. Ultimii cinci ani petrecuţi de el în Asia au fost consacraţi muncii cu liderii organizaţiilor neguvernamentale asiatice de identificare a cauzelor generatoare de eşecuri în materie de dezvoltare în regiune şi de transfigurare a organizaţiilor societăţii civile în catalizatori strategici ai schimbării la nivelurile naţional şi mondial.

Korten a ajuns să-şi dea seama că actuala criză a sărăciei crescânde, a inegalităţii tot mai mari, a devastării mediului înconjurător şi dezintegrării sociale pe care le vedea în Asia afectau aproape fiecare ţară din lume, inclusiv Statele Unite şi alte ţări „dezvoltate“. Mai mult chiar, el a ajuns la concluzia că Statele Unite promovau activ atât pe plan intern cât şi în străinătate chiar politicile care adânceau criza mondială ce rezulta de pe urma lor. Ca lumea să poată supravieţui, Statele Unite trebuie să se schimbe. El s-a mutat la New York în 1992 pentru a ajuta la derularea acestui proces de schimbare.

Lucrările Doctorului Korten sunt o lectură obligatorie în universităţile lumii. Este autorul sau editorul a numeroase cărţi, printre care *Getting to the 2lst Century: Voluntary Action and the Global Agenda; Community Management; People-Centered Development* (editată împreună cu Rudi Klauss); *Bureaucracy and the Poor: Closing the Gap** (editată

împreună cu Felipe B. Alfonso), publicate toate de Kumarian Press. El colaborează cu regularitate la editarea unor cărţi şi la unele reviste de specialitate, precum şi la publicaţiile a nenumărate organizaţii neguvemamentale.

NOTE

Prolog: O Călătorie-Personală

1. Cu ocazia ceremoniei decernării Medaliei Libertăţii la 4 iulie 1994, în Philadelphia.

2. Articolul este pus în circulaţie în formă de monografie de către Coaliţia ONG-urilor Asiatice, P.O. Box 3107, QCCPO 1103, Quezon City, Filipine, Fax: (63-2) 921-5122. A fost de asemenea publicată în alte limbi şi în alte formate, inclusiv sub forma unei serii de două părţi în revista „Development“ (nr. 4/1993 şi nr. 4/1994), a Society for International Development (Societăţii pentru Dezvoltare Internaţională, n.t.).

Capitolul 1: De la speranţă la criză

1. Jerry Mander: *In the Absence of the Sacred* (San Francisco: Sierra Club Books, 1991), p. 26.

2. Programul ONU de Dezvoltare (UNDP): *Human Development Report*

1993 (New York: Oxford University Press, 1993), p. 12.

3. UNDP: *Human Development Report 1994* (New York: Oxford University Press, 1994), p. 31.

4. Înaltul Comisar ONU pentru Refugiaţi: *The State of the World's Refugees* (New York: Penguin Books, 1993).

5. Gene Stephens: „The Global Crime Wave“, în „The Futurist“, iulieaugust 1994, pp. 22-28.

6. „Out-of-Wedlock Births up since '83, Report

Indicates“, in „New York Times“ din 20 iulie 1994, pp. A-l, A-16.

7. UNDP: *Human Development Report 1994,* p. 31.

8. *Ibidem,* p. 47.

9. Înaltul Comisar ONU pentru Refugiaţi: *State of the World's Refugees.*

10. Sondajul Gallup din 2 iunie 1990.

11. Sondajul Harris din 3 ianuarie 1994.

12. „The New Deal: What Companies and Employees Owe One Another“, în „Fortune“, numărul din 13 iunie 1994, pp. 44-52.

13. Rezultat de sondaj, citat de Robert Reich, ministrul american al Muncii, într-o prezentare ţinută la Consiliul Conducerii Democratice, la Washington D.C., pe 22 noiembrie 1944. Cifra pentru cei fără bacalaureat este de 68%.

14. Kettering Foundation: *Citizens and Politics: A View from Main Street America,* (Dayton, Ohio: Kettering Foundation, 1991), pp. III-IV, aşa cum apare citat în lucrarea lui Stephen Craig: *'Fhe Malevolent leaders:*

Population Discontent in America (Boulder, Colorado: Westview Press,

1993) , p. 83.

15. Seymour Upset şi William Schneider: *The Confidence Gap: Business, Labor, and Government in the Public Mind* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1987), p. 410; *Index to International Public Opinion, 1992-1993,* editori: Elizabeth Hann Hastings şi Philip K. Hastings (Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1994).

Capitolul 2: Sfârşitul frontierei deschise

1. Societatea Regală din Londra şi Academia Naţională de Ştiinţe a Statelor Unite, *Population Growth,*

Resource Consumption, and a Sustainable World (London and Washington, D.C.: Authors, 1992), aşa cum apare citat în ‚A New Era Unfolds", de Lester R. Brown, în volumul *State of the World 1993,* de Brown, (et. al.) (New York: W.W. Norton, 1993), p. 3.

2. Herman E. Daly, „Sustainable Growth: An Impossibility Theorem", în „Development", nr. 3/4 (1990): 45.

3. Publicat iniţial în *Environmental Quality in a Growing Economy,* editată de Henry Jarrett (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1968), pp. 3-14.

4. Vezi „principiile directoare pentru crearea unor societăţi sănătoase în secolul XXI" enumerate în capitolul 21.

5. Lance Davis şi Robert Huttenback, *Mammon and the Pursuit of Empire* (New York: Cambridge University Press, 1986), aşa cum apare citat în *The Growth Illusion de Richard Douthwaite* (Tulsa, Oklahoma: Council Oak Books, 1993), p. 46.

6. Davis şi Huttenback, aşa cum apare citat lâ Douthwaite, p. 46.

7. Aceste statistici au fost compilate de William E. Rees şi Mathis Wackernagel, „Ecological Footprints and Appropriated Carrying Capacity: Measuring the Natural Capital Requirements of the Human Economy", în vol. *Investing in Natural Capital: The Ecological Economics Approach to Sustainability,* redactori A-M Jannson, M. Hammer, C. Folke şi R. Costanza (Washington, D.C.: Island Press, 1994), p. 380. Ţinând cont de faptul că 1 hectar este egal cu 2,47 acri. Pentru mai multe detalii privind teza conform căreia activităţile umane depăşesc acum multe dintre limitele naturale ale ecosistemului, vezi vol. *Population, Technology,*

and Lifestyle: The Transition to Sustainability, redactori Robert Goodland, Herman E. Daly şi Salah El Serafy, (Washington, D.C.: Island Press, 1992), pp. 3-22; *Beyond the Limits* de Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows şi Jorgen Randers (Post Mills, Vt.: Chelsea Green Publishing, 1992); *Global 2000 Revisited* de Gerald O. Barney (Arlington, Va.: Millenium Institute, 1993); „Carrying Capacity: Earth's Bottom Line", de Sandra Poştei, în *State of die World 1994* de Lester R. Brown (et al.) (New York: W.W. Norton, 1994), pp. 3-21.

8. Alan Durning: *How Much is Enough? The Consumer Society and the Future of the Earh* (New York: W. W. Norton, 1992), p. 56.

9. Vandana Shiva, „Homeless in the «Global Village»", in *Earth Ethics* 5, no. 4 (1994): 3.

10. „Aid for Profit: Japanese DDA in Leyte", *Kabalikat,* septembrie 1990: 8-10.

11. „Pollution and the Poor", *The Economist,* 15 februarie 1992,16-17.

12. „Human Appropriation of the Products of Photosynthesis" de Peter M. Vitousek (et al.), in *Bioscience* 24, no. 6 (1986): 368-73.

13. Rees şi Wackernagel, p. 382.

14. *Ibidem,* p. 374.

15. Manus van Brakel şi Maria Buitenkamp: *Sustainable Netherlands: A Perspective for Changing Northern Lifestyles* (Amsterdam: Friends of the Earth, 1992).

16. Alex Hittle, *The Dutch Challenge: A Look at How the United States' Consumption Must Change to Achieve Global Sustainability* (Washington, D.C.: Friends of the Earth, 1994).

17. Van Brakel şi Buitenkamp, p. 6.

18. David Pimentel, Rebecca Hannan, Matthew Pacenza, Jason Pecarsky şi Marcia Pimentel: „Natural Resources and an Optimal Human Population“, *Population and Environment* 15, nr. 5 (1994): 352.

19. *Ibidem,* 364.

20. *Ibidem,* 363.

Capitolul 3: Iluzia creşterii economice

1. Mahbub ul Haq, consilier special pentru publicaţia anuală „Human Development Report“ a Programului ONU de dezvoltare, la cea de-a XXI-a Conferinţă Mondială a Societăţii pentru Dezvoltare Internaţională din Mexico City, în aprilie 1994.

2. Camera Internaţională de Comerţ (ICC), *The Business Carter for Sustainable Development* (Paris: ICC, 1990), aşa cum apare citat în articolul lui Paul Ekins, „Sustainability First“, în vol. *Real-Life Economics: Understanding Wealth Creation,* de Paul Ekins şi Manfred Max-Neef (London: Routledge, 1992), p. 415.

3. „GNP and Market Prices: Wrong Signals for Sustainable Economic Succes That Mask Environmental Destruction“ de Jan Tinbergen şi Roefie Hueting, în vol. *Population, Technology, and Lifestyle: 'fhe Transition to Sustainability,* redactori Robert Goodland, Herman E. Daly şi Salah El Serafy, (Washington, D.C.: Island Press, 1992), pp. 52-62.

4. Tinbergen şi Hueting, pp. 52-62.

5. „The Growth Illusion“ de Richard Douthwaite, în vol. *Buying America Back,* redactori Jonathan Greenberg şi William Kistler (Tulsa, Oklahoma: Council Oak Books, 1992), pp. 92-96.

6. *The Living Economy,* editată de Paul Ekins, (London: Routledge, 1986), p. 8.

7. Herman E. Daly şi John B. Cobb Jr.: *For the Common Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future* (Boston: Beacon Press, 1989), pp. 401-55.

8. UNDP, *Human Development Report,* 1991 (New York: Oxford University Press).

9. Richard Douthwaite: *The Growth Illusion* (Tulsa, Oklahoma: Council Oak Books, 1993), pp. 96-119.

10. *Ibidem,* pp. 33-50.

11. Robin Groad şi John Cavanagh: *Plundering Paradise,* (Berkeley, California: University of California Press, 1993), pp. 24-31.

12. *Ibidem.*

13. Eduardo A. Morato: „Far More Destructive Non-Events amidst Us“, în *Manila Chronicle,* 18 iunie 1991.

14. Broad şi Cavanagh, pp. 61-72.

15. Morato, *ibidem.*

16. Vezi John Young: „Mining the Earth“ în vol. *State of the World 1992,* de Lester R. Brown (et al.), (New York: W.W. Norton, 1992), p. 111.

17. Edgar Cahn şi Jonathan Rowe: *Time Dollars* (Emmaus, Pa.: Rodale Press, 1992).

18. Clarence Shubert: „Creating People-Friendly Cities“, *PCDForum Column* nr. 72, 5 aprilie 1994.

19. Douthwaite, *The Growth Illusion,* pp. 33-50.

20. Edward McNall Bums: *Western Civilizations: Their History and Their Culture,* a cincea ediţie, (New York: W.W. Norton, 1958), pp. 659-60.

21. Douthwaite, 77je *Growth Illusion,* pp. 50-56.

22. Bennett Harrison: *Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility* (New York: Basic Books, 1994), pp. 191-92.

23. *Population, Technology, and Lifestyle: The Transition to Sustainability,* redactori Robert Goodland, Herman E. Daly şi Salah El Serafy, (Washington, D.C.: Island Press, 1992), p. XV.

24. Alicia Korten: „Cultivating Disaster: Structural Adjustment and Costa Rican Agriculture“, în *Multinational Monitor,* iulie/august 1993, 20-22.

25. Bruce Rich: *Mortgaging the Earth: The World Bank, Environmental Impoverisment, and the Crisis of Development* (Boston: Beacon Press, 1994), p. 155.

26. Clarence Maloney: „Environmental and Project Displacement of Population in India. Part I: Development and Deracination“, în *University Field Staff International Report,* nr. 14, (Indianapolis, Indiana: University Field Staff International, 1990-91), p. 1.

27. Rich, p. 156.

28. *Southeast Asia Regional Consultation on People's Participation in Environmentally Sustainable Development,* vol. 2, în *National & Regional Reports,* (Manila: Coaliţia ONG-urilor Asiatice, 1991), pp. 1-2.

29. Walter Hook: „Paving over Bangkok: Development Bank-Funded

Highways Will Displace Tens of Thousands“, în *Sustainable Transport* nr. 2 (septembrie 1993): 7.

Capitolul 4: Dezvoltarea puterii corporatiste în America

1. Richard L. Grossman şi Frank T. Adams: *Taking Care of Business: Citizenship and the Carter of Incorporation* (Cambridge, Mass.: Carter, Ink, 1993), p. 6.

2. *Ibidem.*

3. Douglas Dowd: *U.S. Capitalist Development since 1776: Of, by, and for*

Which People?, (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1993), p. 10.

4. Leo Huberman: *We, the People: The Drama of America* (New York: Monthly Review Press, 1960), pp. 50-52.

5. Adam Smith: *Avuţia Naţiunilor.* (1776; New York: Modern Library, 1937) p. 123.

6. Grossman şi Adams, p. 3

7. *Ibidem.*

8. *Ibidem,* pp. 8-9.

9. *Ibidem,* pp. 11-12.

10. Aşa cum este citat în cartea lui Edwin Merrick Dodd: *American Business Corporations until 1860* (Cambridge, Mass.: Harvard University'Press, 1934), p. 130, aşa cum apare citat în lucrarea lui Grossman şi Adams, p. 13.

11. Harvey Wasserman: *America Born & Reborn* (New York: Collier Books, 1983), p. 84.

12. Aşa cum este citat la Wasserman, pp. 89-90.

13. *Ibidem.*

14. Aşa cum este citat la Wasserman, p. 291.

15. Aşa cum este citat la Wasserman, p. 92-93.

16. Wasserman, p. 108.

17. Grossman şi Adams, p. 21.

18. *Ibidem.*

19. *Ibidem,* p. 18-20.

20. Wasserman, p. 110.

21. Grossman şi Adams, pp. 18-20.

22. Paul Hawken: *The Ecology of Commerce* (New York: Harper Business, 1993), p. 108.

23. Wasserman, p. 110.

24. Melvyn Dubofsky: *Industrialism and the American Worker, 1865-1920* (Arlington Heghts, Illinois: Harlan Davidson, 1975), p. 87.

25. Wasserman, pp. 110-18; Dubofsky, pp. 29-71.

26. Wasserman, pp. 110-18.

27. Wasserman, p. 108.

28. Dubofsky, pp. 72-108.

29. Wasserman, p. 124; Dubofsky, pp. 77-80.

30. Dowd, p. 157.

31. Robert L. Heilbroner, *The Worldly Philosopher* (New York: Simon and Schuster, 1992), pp. 249-50.

32. Wasserman, p. 140.

33. *Ibidem,* pp. 146-47.

34. Kevin Phillips, *The Politics of Rich and Poor* (New York: Harper Perennial, 1990), pp. 241-42.

35. Walden Bello, în colaborare cu Shea Cunningham şi Bill Rau: *Dark Victory: The United States, Structural Adjustment, and Global Poverty* (Oakland, California: Institute for Food and Development Policy, 1994), pp. 4-5.

36. Bello, p. 3.

37. *Ibidem,* p. 5.

38. *Ibidem.*

39. Cifra referitoare la 1978 este extrasă din lucrarea lui Phillips, p. 239. Cifra referitoare la 1994 provine dintr-un sondaj al miliardarilor lumii, efectuat de către *Forbes,* în numărul din 18 iulie 1994,135.

40. *Forbes,* numărul din 18 iulie 1994,135.

41. Bello, pp. 5-6.

42. Bello, pp. 3-4.

43. Pentru detalii suplimentare privind scopul autonom al corporaţiilor, vezi capitolul 7, „Corporations as Machines“, din cartea lui Jerry Mander, *In the Absence of the Sacred,* (San Francisco: Sierra Club Books, 1991).

44. William Greider: *Who Will Tell the People? The Betrayal of American Democracy* (îiew York: Simon and Schuster, 1992), p. 331.

Capitolul 5: Asaltul libertariştilor corporatişti

1. „Is Free Trade Passe?“, în *Economic Perspectives* 1, nr. 2 (1987): 131.

2. Gar Alperovitz: „Building a living Democracy“, în *Sojourners,* 16 iulie 1990.

3. Michael Pusey: „Reclaiming the Middle Ground... from Right «Economic Rationalism»“, în vol. *Economic Rationalism: Dead End or Way Forward?,* redactori: Stephen King şi Peter Lloyd, (New South Wales: Allen & Unwin, 1993), p. 18.

4. Michael Pusey: *Economic Rationalism in Canberra: A Nation-Building State Changes Its Mind,* (Sydney: Cambridge University Press, 1991).

5. *Webster's New World Dictionary,* (New York: Simon and Schuster, 1980), vezi naţionalism“.

6. David Boaz şi Edward H. Crane, *Market Liberalism: A Paradigm for the 21st Century* (Washington, D.C.: Cato Institute, 1993), p. 23.

7. Adam Smith: *Avuţia Naţiunilor.* (1776; New York: Modern Library, 1937) pp. 60-61.

8. *Ibidem,* vol. II, p. 165.

9. A. V. Krebs, *The Corporate Reapers: the Book of Agribusiness* (Washington, D.C.: Essential Books, 1992); şi o foaie informativă intitulată „America's New «Centrally Planned» Food Economy“, redactată de AY. Krebs şi distribuită de Prairie Fire Rural Action, din Des Moines, statul Iowa.

10. Paul Hawken; *The Economy of Commerce* (New York: Harper Business, 1993), p. 95.

11. Neva Goodwin: „Externalities and Economic Power“ (lucrare prezentată la reuniunea de închidere de toamnă a Asociaţiei Donatorilor Ecologici (Environmental Grantmakers Association) de la Bretton Woods, N.H., 13-15 octombrie 1994), p. 2.

12. Smith, în traducerea lui Al. Hallunga, p. 305. Trebuie menţionat că aceasta este singura dată când autorul face referinţă la celebra „mână invizibilă“, în cele aproape o mie de pagini ale manuscrisului său.

13. *Ibidem,* vol. II, p. 184.

14. Centrul ONU pentru Corporaţiile Transnaţionale (UNCTC), E/C.10/1993/2, 3 martie 1993, p. 8; aşa cum a reiatat John Cavanagh într-un memoriu de la 1 mai 1993.

15. Aceste argumente sunt dezvoltate mult mai detaliat de către Herman E. Daly şi John B. Cobb Jr., în *For the Common Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future* (Boston: Beacon Press, 1989), pp. 209-35.

16. Goodwin, p. 2.

17. James Stanford: „Continental Economic Integration: Modeling the Impact on Labor“, in *Annals of the American Academy of Political & Social Science* 526 (Martie, 1993): 92-110.

18. James Stanford: „Free Trade and the Imaginary Worlds of Economic Modelers“, în *PCD Forum Column* nr. 45, din 5 aprilie 1993.

19. Statistici citate de Richard J. Barnet în articolul „Stateless Corporations: Lords of the Global Economy“, în *The Nation,* din 19 decembrie 1994, 754.

20. Notă internă a Băncii Mondiale, redactată de Lawrence Summers, la data de 12 decembrie 1991, p. 5.

Extrasele relevante din acest memo sunt citate la p. 62 a revistei *The Economist,* din 8 februarie 1992. Summers, un adept important al raţionalismului economic, a replicat la criticile publice larg răspândite la adresa argumentului său, pretinzând că l-a inserat în infama notă mai degrabă ca un contraargument ironic, decât pa o propunere serioasă.

21. „Pollution and the Poor“, în *The Economist,* din 15 februarie 1992, pp. 16-17.

22. Aceasta este o temă preferată în seriile *World Development Report* ale Băncii Mondiale. Vezi, de exemplu, Banca Mondială: *World Development Report 1992: Development and the Environment* (New York: Oxford University Press, 1992), p. 3.

23. Acesta a fost argumentul central al unei lucrări intitulate: „Comments

on Thomas W. Pogge’s «Radical International Inequalities»“, prezentată de distinsul economist specializat in probleme de dezvoltare, Paul Streeten, la Masa Rotundă pe tema consumului şi justiţiei internaţionale din cadrul Conferinţei despre Consum, Direcţionarea Globală şi Viaţă bună, School of Public Affairs, University of Maryland, 29 septembrie-2 octombrie Î994.

Capitolul 6: Declinul pluralismului democratic

1. „Free Trade, up to a Point“, in cotidianul londonez *Times,* din 5 martie

1994, p. 18.

2. Francis Fukuyama: *The End of History and the Last Man (Sfârşitul istoriei şi ultimul om)* (New York: Avon Books, 1992).

3. Următoarele puncte sunt preluate din cartea lui Herman E. Daly şi John B. Cobb Jr.: *For the Common Good:*

Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future (Boston: Beacon Press, 1989), pp. 49-60.

4. M-am bazat pe o scrisoare personală a lui Marilyn Mehlmann, de la Institutul Suedez de Invenţii Sociale, 3 martie 1994.

5. Kenneth Hermele: „The End of the Middle Road: What Happened to the Swedish Model?“, în *Monthly Review,* numărul din martie 1993,

14-24.

6. David Vail: „The Past and Future of Swedish Social Democracy: A Reply to Kenneth Hermele“, în *Monthly Review,* numărul din octombrie 1993, 24-31.

7. Hermele: „The End of the Middle Road.“

8. *Ibidem.*

9. Vail, *ibidem.*

10. Hermele, *ibidem.*

11. *Ibidem.*

12. Vail, *ibidem.*

13. Hermele, *ibidem.*

14. *Ibidem.*

15. Vail, *ibidem.*

16. Larry Diamond: „Beyond Authoritarianism and Totalitarianism: Strategies for Democratization“, în *The Washington Quarterly* 12, nr. 1 (iama lui 1989): 141-63.

17. William M. Dugger: *Corporate Hegemony* (New York: Greenwood Press, 1989), pp. 12-15.

18. Dugger, p. 15.

19. *Ibidem.*

Capitolul 7: Iluziile locuitorilor norilor

1. Din episodul nr. 74 „The Cloud Minders“, al serialului *Star Trek,* difuzat la 28 februarie 1969. Interview

with company owner on U.S. National Public Radio, 31 august 1994.

2. Graham Hancock, *Lords of Poverty* (New York: Atlantic Monthly Press, 1989), pp. 38-40.

3. Cuvântare rostită de Barber B. Conable înaintea Consiliului Guvernatorilor Băncii Mondiale şi a Corporaţiei Internaţionale a Finanţelor, la Washington D.C., în data de 30 septembrie 1986, aşa cum apare citat la Hancock, p. 38.

4. Aşa cum se relatează în articolul lui Nancy Scheper-Hughes, „The Madness of Hunger“, în *Why,* nr. 14 (toamna anului 1993): 11.

5. Walter Hook: „Paving over Bangkok“, în *Sustainable Transport,* nr. 2,

(septembrie 1993): 7.

6. *Ibidem*: 6.

7. UNDP: *Human Development Report 1992* (New York: Oxford University Press, 1992).

8. Datele din SUA reprezintă familii şi de aceea nu sunt direct comparabile cu datele individuale folosite de UNDP.

9. Gar Alperovitz: „Building a Living Democracy“, în *Sojourners,* din iulie 1990,13.

10. „Executive Pay: The Party Ain’t over Yet“, în revista *Business Week,* nr. din 16 aprilie 1993, p. 56-64.

11. *Ibidem.*

12. „The Forbes Four Hundred“, din *Forbes,* nr. din 18 octombrie 1993, 110-11.

13. Deşi valorile activelor nete nu sunt direct comparabile cu produsul intern brut, care reprezintă o măsură a venitului, ordinele de magnitudine sunt revelatoare. Cifrele referitoare la PIB şi la populaţie sunt

luate din *The Universal Almanac, 1994,* de John W. Wright, (Kansas City, Mo.: Andrews and McMeel, 1993).

14. „The Forbes Four Hundred“, 111.

15. Lawrence Mishel şi Jared Bernstein: *The State of Working America: 1992-93* (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1993), p. 256.

16. *Ibidem*, p. 46; pe baza datelor date publicităţii în 1991 de Comitetul Mijloacelor şi Căilor Camerei Reprezentanţilor. Cifrele sunt calculate la valoarea constantă a dolarului din 1992.

17. James M. Clash: „Reversal of Fortunates“, în *Forbes* din 18 octombrie 1993, p. 105-6.

18. Eric Königsberg: „No Hassles: The Ultimate Perk of the Ruling Class Is Freedom from Pesky Details“, în revista *Utne Reader,* pe septembrie/octombrie 1993,76. ' ţ

19. James Bennet: „New Ford Chief Hasn’t Bought One, Lately“, în „New York Times“, nr. din 7 octombrie 1993, pp. D-l, D-15.

20. „CEO Disease: Egotism Can Breed Corporate Disaster-and the Malady Is Spreading“, în *Business Week,* din 1 aprilie 1991, 52-60.

21. Königsberg, 76.

22. Richard J. Barnet şi John Canagli: *Global Dreams: Imperial Corporations and the New World Order* (New York: Simon and Schuster, 1994), pp. 325-29.

23. *Ibidem:* „I don’t know that I need to know. It’s not within our scope to investigate.“ Vezi de asemenea şi Cynthia Enloe: „The Globetrotting Sneaker“, în revista Ms., numărul pe martie/aprilie 1995,10-15.

24. „Eisner Pay is 68% of Profit“, în *New York Times,* 16 aprilie 1994, p. 48.

25. The World’s Wealthiest People“, în „Forbes“, nr. din 5 iulie 1993, pp. 66-111; „The Billionaires“, în *Forbes,* nr. din 18 iulie 1994, 134-219.

26. Robert B. Reich; *The Work of Nations* (New York: Alfred A Knopf,

1991) , p. 275.

27. O documentaţie mai extinsă a acestui curent din Statele Unite o oferă cartea lui Reich, la pp. 268-81.

Capitolul 8: Visând la imperii mondiale

1. „A Survey of Multinationals: Everybody’s Favorite Monsters“, în *The Economist,* numărul din 27 martie 1993, 7.

2. Richard J. Bamet şi Ronald E. Muller: *Global Reach: The Power of the Multinational Corporation* (New York: Simon and Schuster, 1974), pp. 13,15-16. Aşa cum apare citat în lucrarea lui Howard M. Wachtel, *The Money Mandarins: The Making of a Supranational Economic Order* (Armonk, N.Y.: M. E. Sharpe, 1990), p. 6.

3. Akio Morita: „Toward a New World Economic Order“, apărut în *Atiantic Monthly,* pe luna iunie 1993, p. 88.

4. *Ibidem,* p. 92-3.

5. *Ibidem,* p. 93.

6. *Ibidem,* pp. 94-5.

7. „Cosmocorp: The Importance of Being Stateless“, în *Columbia Journal of World Business* 2, nr. 6 (noiembrie — decembrie 1967), aşa cum apare citat în lucrarea lui Jeff Frieden „The Trilateral Comission: Economics and Politics in the 1970s“, publicată în volumul *'The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management* (Boston: South End Press, 1980), pp. 63-64.

8. *GATT-The Environment and the Third World an Overview* (Berkeley, California: Environmental News Network, 1992), p. 3, aşa cum apare citat în lucrarea lui Paul Hawken, *The Ecology of Commerce: A Declaration of Sustainability* (New York: Harper Business, 1993), p. 101.

9. Rosabeth Moss Kanter: „Transcending Business Boundaries: 12 000 World Managers View Change“, apărut în *Harvard Business Review,* pe mai — iunie 1991, pp. 151-65.

10. Calculat din tabelele comerţului mondial şi al producţiei mondiale în cartea lui Lester R. Brown, Hal Kane şi Ed Ayres: *Vital Sings 1993: The Trends That Are Shaping Our Future* (New York: W.W. Norton, 1993).

11. , A Survey of Multinationals“, p. 7.

12. „The Power of the Transnationals“, în *The Ecologist* 22, nr. 4 (iulie/august 1992): p. 159.

13. Organizaţia Naţiunilor Unite: *World Investment Report* (New York: United Nations, 1993), pp. 19, 22.

14. Aşa cum apare citat în articolul lui Gerald Epstein, „Mortgaging America“, apărut în *World Policy Journal 8,* nr. 1 (iarna lui 1990-91), p. 29.

15. *Business Week,* nr. clin 14 mai 1990, p. 99.

16. Robert B. Reich: „Who Is Us?“, în *Harvard Business Review,* pe ianuarie — februarie 1990, p. 54.

17. Andrew Pollack: „G.M. to Make Toyota Cars for Sale in Japan“, apărut în *New York Times,* numărul din 16 aprilie 1993, p. D-l.

18. „The Stateless Corporation“, în *Business Week,* numărul din 14 mai 1990, p. 98.

19. *Ibidem,* pp. 99-102.

20. Michael E. McGrath şi Richard W. Hoole: „Manufacturing’s New Economies of Schale“, apărut în

Harvard Business Review, pe mai — iunie 1992, pp. 94-102.

21. „A Survey of Multinationals“, p. 8.

22. Biroul de Evaluare a Tehnologiilor al Congresului Statelor Unite: *Multinationals and the National Interest: Playing by Different Rules* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1993), pp. 1-4,10.

23. Kenichi Ohmae: *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy* (London: HarperCollins, 1990), p. XII.

24. „U.S. Companies Use Affiliates Abroad to Skirt Sanctions“, în *New York Times,* numărul din 27 decembrie 1993, pp. A-l, D-3.

25. Ohmae, pp. X-XI.

26. *Ibidem,* p. 19.

27. „Exports Will Fly High, but so Will Imports“, în *Fortune,* numărul din 25 iulie, 1994, p. 64.

28. Andrew Cohen: „The Downside of «Development»“, în *The Nation,* numărul din 4 noiembrie 1991, pp. 544-46.

29. Această discuţie are la bază lucrarea lui William Greider, *Who Will Tell the People? The Betrayal of American Democracy* (New York: Simon and Schuster, 1992), pp. 378-87; articolul lui Richard Rothstein „Continental Drift: NAFTA and Its Aftershocks“, apărut în *The American Prospect,* nr. 12 (iarna anului 1993), pp. 68-84; lucrarea lui Ross Perot şi Pat Choate, *Save Your Job, Save Our Country* (New York: Hyperion, 1993), pp. 45-57 şi articolul lui Richard J. Barnet şi John Cavanagh, „Creating a Level Playing Field“, apărut în *Technology Review,* pe mai/iunie 1994, pp. 23-9.

30. Aşa cum apare în interviul lui Greider şi este citat în cartea lui la p. 383.

31. „The Boom Belt: There's No Speed limit on Growth along the South's 1-85", în *Business Week,* în numărul din 27 septembrie 1993, 98-104.

32. Robert Reich: *The Work of Nations* (New York: Alfred A Knopf, 1991), p. 281.

33. Relatare făcută de Robert Reich într-o prezentare la Conferinţa Conducerii Democratice difuzată pe postul de televiziune C-Span, la data de 29 noiembrie 1994.

Capitolul 9: Construind consensul elitelor

1. Peter Thompson: „Bilderberg and the West", în volumul *TrUateralism: The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management,* editor Holly'Sklar, (Boston: South End Press, 1980), p. 158.

2. Felix Rohatyn: „World Capital: The Need and the Risks", apărut în *New York Review of Books,* din 14 iulie 1994, p. 48.

3. Leonard Silk şi Mark Silk: *The American Establishment* (New York: Basic Books, 1980), pp. 183-90.

4. Baza discuţiei acestor evenimente este studiul lui Laurence H. Shoup şi William Min ter, „Shaping a New World Order: The Council on Foreign Relations' Blueprint for World Hegemony", din volumul editat de Sklar, pp. 135-56.

5. Silk şi Silk, pp. 197-98.

6. Shoup şi Minter, pp. 135-56.

7. Notă internă E-B32, din 17 aprilie 1941, Consiliul pentru Relaţii Externe, War-Peace Studies, NUL, aşa cum apare citat în studiul lui Shoup şi Minter, la pp. 145-46.

8. Din Nota internă E-B34, din 24 iulie 1941, aşa cum apare citat în studiul lui Shoup şi Minter, la p. 141.

9. Shoup şi Minter, p. 141.

10. Bruce Rich: *Mortgaging the Earth* (Boston, Beacon Press, 1994), pp. 49-56.

11. Thompson, p. 157.

12. Declaraţie a lui John Pomian (secretarul lui Joseph Retinger, care a fost fondatorul grupului Bilderberg şi primul său secretar permanent), aşa cum este citat în lucrarea lui Thompson, la p. 169.

13. Thompson, p. 177.

14. Aşa cum apare citat la Thompson, pp. 177-78.

15. *TrUateralism: The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management,* editor Holly Sklar, (Boston: South End Press, 1980).

16. Din materialele descriptive oferite de Comisia Trilaterală.

17. Thompson, p. 176.

18. *Ibidem,* p. 177.

19. Dintr-o foaie informativă nedatată oferită de Comisia Trilaterală.

Capitolul 10: Cumpărând democraţie

1. Aşa cum apare citat în volumul *Justice for Sale: Shortchanging the Public Interest for Private Gain,* (Washington D. C.: Alliance for Justice, 1993), p. 1.

2. Aşa cum apare citat în volumul *Justice for Sale,* pp. 10-11.

3. *Justice for Sale,* pp. 11-12; Mark Megalli şi Andy Friedman: *Masks of Deception: Corporate Front Groups in America,* (Washington, D.C.: Essential Information, 1991), p. 153.

4. Megalli şi Friedman, p. 153.

5. Aşa cum apare citat în vol. *Justice for Sale,* p. 12.

6. *Justice for Sale.*

7. Acestea şi alte cazuri sunt dovedite cu documente în lucrarea lui Megalli şi Friedman: *Masks of Deception.*

8. Rosemary Brown: „Unveiling Corporate From Groups“, în *Co-op America Quarterly* (iarna anului 1994): 14. Pentru un registru publicat al grupurilor de acoperire sponsorizate de firme, vezi Cari Deal: *The Greenpeace Guide to Anti-Environmental Organisations,* (Berkeley, California: Odonian Press, 1993), care se poate Cumpăra de la Odonian Press, Box 7776, Berkeley, CA 94707, la un preţ de 5 dolari exemplarul plus un comision de 2 dolari pe comandă.

9. William Greider: *Who Will Tell the People? The Betrays1 of American Democracy,* (New York: Simon and Schuster, 1992), p. 48.

10. *Justice for Sale,* p. 3.

11. Greider, *ibidem.*

12. Dintr-o broşură descriptivă oferită de Masa Rotundă a cercurilor de afaceri.

13. Acest calcul are la bază compensaţia anuală medie pe 1992 de 3,84 milioane de dolari pentru directorii generali ai principalelor corporaţii americane, după cum se relatează în numărul din 16 aprilie 1993 a! periodicului *Business Week.* De vreme ce membrii Mesei Rotunde sunt directorii generali ai celor mai mari corporaţii americane, putem presupune că compensaţia lor medie este mai mare decât cea raportată de *Business Week.*

14. Sarah Anderson, John Cavanagh şi Sandra Gross: *NAFTA's Corporate Cadre: An Analysis of the USA*NAFTA State Captains,* (Washington, D.C.: Institute for Policy Studies, 1993); poate fi cumpărată de la IPS, 1601 Connecticut Ave, NW, Washington, DC 20009.

15. Greider, p. 35.

16. John Stauber: „Countering the Flack Attack“, în *Co-op America Quarterly* (iama anului 1994): 18.

17. Stauber, p. 18.

18. Greider, pp. 253-54. '

19. *Ibidem,* p. 270.

20. Pat Choate: „Political Advantage: Japan’s Campaign for America“, în numărul pe septembrie-octombrie .1990 al publicaţiei *Harvard Business Review,* p. 184-98.

Capitolul 11: Comercializând lumea

1. William Leach: *Land of Desire: Merchants, Power, and the Rise of a New American Culture,* (New York: Pantheon Books, 1993), p. XIII.

2. Richard J. Barnett şi John Cavanagh: „The Sound of Money“, apărut în numărul din 12 ianuarie 1994 al publicaţiei *Sojourners,* p. 12.

3. Paul Hawken: *The Ecology of Commerce: A Declaration of Sustainability* (New York: Harper Business, 1993), p. 132.

4. Duane Elgin: *Voluntary Simplicity,* (New York: William Morrow, 1993), pp. 50-52.

5. *Ibidem.*

6. Leach, p. XV

7. Leach, pp. 11-12.

8. Statisticile şi analiza referitoare la televiziune sunt preluate din lucrarea lui Jerry Mander: *In the Absence of the Sacred: The Failure of Technology & the Survival of the Indian Nations,* (San Francisco, California: Sierra Club Books, 1991), pp. 75-82.

9. Mander, pp. 97-98.

10. Aşa cum apare citat în cartea lui Richard J. Barnet and John Cavanagh: *Global Dreams: Imperial*

Corporations and the New World Order, (New York: Simon and Schuster, 1994), pp. 171-72.

11. ONU: *Report on the World Social Situation 1993,* (New York: United Nations, 1993), p. 48

12. Alan Thein Durning: „Can't Live without It", apărut în numărul 3 al periodicului *World-Watch* 6, nr. 3 (mai-iunie 1993), p. 13.

13. Akio Morita: „Toward a New World Economic Order", în *Atiantic Monthly,* pe iunie 1993.

14. Aşa cum apare citat în „The Sound of Money" de Bamet şi Cavanagh, p. 14.

15. Bamet şi Cavanagh: „The Sound of Money", p. 14.

16. Sarah Ferguson: „The Comfort of Being Sad: Kurt Cobain and the Politics of Damage", publicat în *Utne Reader,* pe iulie/august 1994, p. 62.

17. Programul *TV Nation,* produs de Michael Moore, difuzat de canalul de televiziune NBC la 2 august 1994.

18. Cu excepţia cazului unor altor trimiteri, informaţiile privitoare la reclamele corporaţiilor în clasele şcolare sunt preluate din articolul lui Alex Monar: „Corporations in the Classroom", din *Co-op America Quarterly* (iama lui 1994), p. 19-20.

19. Aşa cum apare citat în articolul lui Robert Pear: „Senator, Promoting Student Nutrition, Battles Coca-Cola", în numărul din 26 aprilie 1994 al ziarului *New York Times,* p. A-20.

20. ‚A B, C, D, Economics", în numărul din 26 mai 1994 al ziarului *New York Times,* p. A-23.

21. Donella Meadows: „Corporate-Run Schools Are a Threat to Our Way of Life", în numărul din 3

octombrie 1992 al publicaţiei *Valley News,*

p. 22; Monar, p. 20.

22. Aşa cum apare citat în articolul lui Monar, p. 20.

23. Hawken, p. 129.

24. „Empires of the 21st Century?“ în numărul din 21 februarie 1994 al publicaţiei *Business Week,* p. 19.

Capitolul 12: Ajustându-i pe săraci

1. Către 11 şefi africani de state, la 27 mai 1993, în Libreville, Gabon:

„They no longer use bullets and ropes. They use the World Bank and the IMF.“

2. Reclama a fost publicata de guvernul filipinez în 1975, aşa cum apare citat în „Money Flows“, de Elizabeth M. Krahmer şi Donella H. Meadows (în schiţă, la 29 martie 1994), p. 19.

3. Robin Broad: *Unequal Alliance 1979-1986: The World Bank, the International Monetary Fund, and the Philippines,* (Berkeley, California: University of California Press, 1988), p. 21.

4. Bruce Rich: „The Cuckoo in the Nest: Fifty Years of Political Meddling by the World Bank“, în periodicul *The Ecologist* 24, nr. 1 (ianuarie — februarie 1994), p. 9.

5. *Ibidem.*

6. *Ibidem.*

7. Broad, pp. 6-7.

8. *Ibidem.*

9. *Ibidem.*

10. *Ibidem,* pp. 26-7.

11. Rich, pp. 9-10.

12. *Ibidem,* p. 10.

13. Broad, p. 27.

14. Aşa cum apare citat în cartea lui Robert W. Oliver: *International Economic Cooperation and the World Bank,* (London: Macmillan Press, 1977), p. 160 şi în lucrarea lui Bruce Rich: *Mortgaging the Earth: The World Bank, Environmental Impoverishment, and the Crisis of Development,* (Boston: Beacon Press, 1994), p. 59.

15. *World Debt Tables 1992-93*: *External Finance for Developing Countries,* (Washington, D.C.: World Bank, 1992), p. 212.

16. Frances Stewart: „The Many Faces of Adjustment", în periodicul *WorldDevelopment* 19, nr. 12 (decembrie 1991), p. 1851.

17. *WorldDebtTables 1992-93,* p, 208.

18. Jonathan Cahn: „Challenging the New Imperial Authority: The World Bank and the Democratization of Development", în *Harvard Human Rights Journal* 6, pe 1993, p. 160.

19. Clay Chandler: „The Growing Urge to Break the Bank", în cotidianul *Washington Post,,*din data de 19 iunie 1994, pp. H-l, H-7.

20. Rich: *Mortgaging the Earth,* p. 77.

21. Comitetul Senatului pentru Afaceri Bancare şi Valută: *Participation of the United States in the International Monetary Fund and the International Bank for Reconstr uction and Development,* Cel de-al 79-lea Congres din 1945, prima şedinţă, S. Rpt. 452, pt. 2, „Minorities Views", p. 9, aşa cum apare citat în cartea lui Rich, *Mortgaging the Eai'th,* la p. 62.

22. *Ibidem,* aşa cum apare în volumul lui Rich, la pp. 61-62.

23. David C. Korten: *Getting to the 21st Century: Voluntaiy Action and the Global Agenda,* (West Hartford,

Connecticut: Kumarian Press, 1990).

24. Relatare a lui Pratap Chatterjee în „World Bank Failures Soar to 37,5% of Completed Projects in 1991“, publicat în periodicul *Third World Economics,* numărul din 16-31 decembrie 1992, p. 2.

25. Relatare a lui Michael Cernea, în „Farmer Organizations and Institution Building for Sustainable Development“, apărut în publicaţia *Regional Development Dialogue 8,* nr. 2 (vara anului 1987), pp. 1-19.

Capitolul 13: Garantarea drepturilor corporaţiilor

1. Prelegere de rămas bun la Banca Mondială, în ianuarie 1994: „Cosmopolitan globalism weakens national boundaries and the power of national and subnational communities, while strenghening the relative power of transnational corporations."

2. William M. Dugger: *Corporate Hegemony,* (New York: Greenwood Press, 1989), pp. IX,XIII.

3. Paul Hawken: *The Ecology of Commerce: A Declaration of Sustainability* (New York: Harper Business, 1993), pp. 99-100.

4. Informaţiile privind comitetele comerciale consultative sunt preluate din cartea lui Tom Hilliard, *Trade Advisory Committees: Privileged Access for Polluters* (Washington, D.C.: Public Citizen’s Congress Watch, 1991).

5. Ministerul American al Comerţului şi Biroul Reprezentanţilor Comerciali Americani: *Procedures and Rules for the Industry Advisory Committees for Trade Policy Matters,* (n.d.), p. 3, aşa cum apare citat în cartea lui Hilliard, p. 9.

6. Hilliard, p. 7.

7. „Government Seeks Advice from Industry on U.S. Trade Policy“, apărut în rxr. 9, din 16 ianuarie 1989 al

Publicaţiei *Business America,* aşa cum apare citat în cartea lui Hilliard, p. 7.

8. Hilliard: *Trade Advisory Committees.*

9. Aşa cum apare citat în articolul lui Mark Ritchie: „GATT, Agriculture and the Environment: The US Double Zero Plan“, apărut în nr. 6 al revistei *The Ecologist 20,* (noiembrie — decembrie 1990), p. 217.

10. Aşa cum apare citat în articolul „Power: The Central Issue“, apărut în nr. 4 al periodicului *The Ecologist* 22 (iulie — august 1992), p. 159.

11. Citat de Ritchie, la p. 216.

12. Preluat dintr-un studiu al lui Tim Lang şi Colin Hines: *The New Protectionism: Protecting the Future against Free Trade,* (New York: New Press, 1993), pp. 100-103.

13. Dintr-un interviu din 24 aprilie 1993 acordat revistei *New Scientist,* citat de Natalie Avery în articolul ei, „How Companies Influence Global Food Standards“, ştire apărută în publicaţia *Third World Network Features,* în ianuarie 1994, p. 7 (Adresă: 87 Cantonment Road, Penang, Malaysia).

14. Hope Shand: „Patenting the Planet“, în *Multinational Monitor,* nr. din iunie 1994, p. 9-13.

15. *Ibidem.,*

16. Aşa cum apare citat în cartea lui Vandana Shiva: *Monocultures of the Mind: Perspectives on Biodiversity and Biotechnology,* (London: Zed Press, 1993), p. 122.

17. *Ibidem,* p. 122.

18. *The Ecologist, Whose Common Future? Reclaiming the Commons,* (Philadelphia: New Society Publishers, 1993), pp. 55-56.

Capitolul 14: Jocul finanţelor

1. „Hot Money“, în numărul din 20 martie 1995 al

periodicului *Business Week,* p. 46.

2. Numărul participanţilor reprezintă o estimare consemmată de Henry B. Gonzales, preşedintele Comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Bancare, din cadrul Congresului SUA, la o audienţă cu privire la piaţa de derivative; citat de Thomas L. Friedman în articolul său, „International Investors Bet Everything on Anything“, publicat în numărul din 17 aprilie 1994 al cotidianului *New York Times,* sec. 4, p. 1.

3. Diana B. Henriques: „Questions of Conflict Sting Mutual Funds“, publicat în *New York Times* din 7 august 1994, p. 1.

4. .Another Year in ‘Bank Heaven’?“ apărut în numărul din 10 ianuarie 1994 al periodicului *Business Week,* p. 103.

5. Cifrele referitoare la fondurile de pensii sunt preluate din articolul lui Randy Barber şi Teresa Ghilarducci, „Pension Funds, Capital Markets, and the Economic Future“, publicat în volumul *Transforming the U.S. Financial System: Equity and Efficiency for the 21st Century,* editori: Gary A Dymski, Gerald Epstein şi Robert Pollin, (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1993), p. 288.

6. Intr-o zi obişnuită de iulie a anului 1993, s-au desfăşurat 1087 mii de miliarde de tranzacţii în dolari, majoritatea schimburilor de devize, numai în Clearing House Interbank Payments System din New York. Jay Mathews: „Putting Currency Trading on Trial“, apărut în numărul din 22 august 1993 al cotidianului *Washington Post,* p. H-l.

7. Joel Kurtzman: *The Death of Money,* (New York: Simon and Schuster,

1993), pp. 64, 149.

8. Pentru explicaţii mai detaliate pe înţelesul tuturor

privind economia financiară, vezi Kurtzman: *The Death of Money,* Howard M. Wachtel: *The Money Mandarins: .The Making of a Supranational Economic Order* (Armonk, N.Y.: M. E. Sharpe, 1990); şi Roy C. Smith: The *Money Wars: 'The Rise and Fall of the Great Buyout Boom of the 1980s* (Plume, N.Y.: Truman Talley Books, 1990).

9. Rata actuală variază, în funcţie de astfel de lucruri precum activele totale ale Băncii, dar variază în medie sub 10%.

10. *Report of the Presidential Commission on Market Mechanisms,* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1988), p.1-2, aşa cum apare citat la Wachtel, p. 251.

11. Kurtzman, p. 98.

12. *Ibidem,* p. 161.

Capitolul 15: Finanţa prădătoare

1. Comentariul a fost făcut în legătură cu o perioadă de stabilitate valutară în martie 1987, aşa cum apare citat la Hobart Rowen: „Wielding Jawbone to Protect the Dollar“, articol apărut în numărul din 15 martie 1987 al cotidianului *Washington Post,* p. H-l şi citat în cartea lui Howard M. Wachtel: *The Money Mandarins: The Making of a Supranational Economic Order,* (Armonk, New York: M.E. Sharpe, 1990), p. 269.

2. Joel Kurtzman: *The Death of Money,* (New York: Simon and Schuster,

1993), p. 128.

3. Felix Rohatyn: „World Capital: The Need and the Risks“, publicat în *New York Review of Books,* din data de 14 iulie 1994, p. 53.

4. ‚A Survey of Multinationals: Everybody’s Favourite Monsters“, apărut în numărul din 27 martie 1993 al

publicaţiei *The Economist,* p. 6.

5. Comunicare personală cu J.T. Ross Jackson, preşedinte, Gaiacorp, Copenhaga, Danemarca.

6. Carol J. Loomis: „Untangling the Derivatives Mess“, apărut în numărul din 20 martie 1995 al publicaţiei *Fortune,* p. 50.

7. „Survey: Frontiers of Finance: On the Edge“, în *The Economist,* numărul dir. 9 octombrie 1993, p. 4.

. 8. Saul Hansell: „A Primer on Hedge Funds: Hush-Hush and for the Rich“, în numărul din 13 aprilie 1994 al cotidianului *New York Times,* pp. A-l, D-15.

9. „Excerpts from Soros Testimony“, în numărul din 14 aprilie 1994 al ziarului *New York Times,* p. D-6.

10. Allan R. Myerson: „When Şoros Speaks, World Markets Listen“, în nr. din 10 iunie 1993 al cotidianului *New York Times,* p. D-l.

11. „Big Winner from Plunge in Sterling“, în numărul din 27 octombrie

1992 al cotidianului *New York Times,* p. D-9.

12. Elizabeth M. Krahmer şi Donella H. Meadows: „Money Flows“ (articol pregătit pentru reuniunea anuală a organizaţiei Environmental Grantmakers Association, din 24 martie 1994), p. 48.

13. Jay Mathews: „Putting Currency Trading on Trial“, în numărul din 22 august 1993 al cotidianului *Washington Post,* pp. H-l, H-4.

14. Felix Rohatyn: „World Capital: The Need and the Risks“, în *New York Review of Books,* din data de 14 iulie 1991, pp. 51-2.

15. Saul Hansell: „A Bad Bet for P & G.“, apărut în numărul din 14 aprilie

1994 al ziarului *New York Times,* p. D-6.

16. Rohatyn, p. 52.

17. Susan Antilla: „A Concealed Danger for Funds“, în numărul din 17 aprilie 1994 al cotidianului *New York Times,* p. 15.

18. „Today, Orange County: The Muni Mess on Wall Street: How Bad?“, în numărul din 19 decembrie 1994 al periodicului *Business Week,*

pp. 28-30.

19. Saul Ansell: „For Rogue Traders, Yet Another Victim“, în numărul din 28 februarie 1995 al cotidianului *New York Times,* pp. D-l, D-8; „The Lesson form Barings' Straits“, în numărul din 13 martie 1995 al periodicului *Business Week,* pp. 30-2; Richard W. Stevenson: „Young

, Trader's $29 Billion Bet Brings Ddwn a Venerable Firm“, în numărul din 28 februarie 1995 al ziarului *New York Time",* pp. A-l, D-9.

20. Sheryl WuDunn: „Tokyo Stocks Plunge on British Firm's Collapse“, în numărul din 27 februarie 1995 al cotidianului *New York Times,* p. D-l.

21. Aşa cum apare citat în cartea lui Joel Kurtzman: *The Death of Money,* (New York: Simon and Schuster, 1993), pp. 89-91.

22. Pe baza unui interviu cu Christopher Whalen, director financiar pentru Legal Research International, luat de Russell Mokhiber de la Corporate Crime Reporter, la 19 ianuarie 1995, difuzat prin Internet.

23. „The World's Wealthiest People“, în numărul din 5 iulie 1993 al publicaţiei *Forbes,* p. 66; „'Hie Billionaires“, numărul din 18 iulie 1994 al aceleiaşi publicaţii, pp. 194-5.

24. „One Year Later: NAFTA Disaster!“ Pachet de informaţii pregătit şi difuzat de Public Citizen's Trade

Program, în numărul de la 1 martie
1995 al publicaţiei „Public Citizen“, Washington D.C., p. 1.
25. .Austerity and Rates of 92% Fail to Perk Up the Peso“, în numărul din 16 martie 1995 al cotidianului *New York Times,* p. D-8.
26. Anthony DePlama: „Mexicans Ask How Far Social Fabric Can Stretch“, în numărul din 12 martie 1995 al cotidianului *New York Times,* p. A-l.
27. Allen R. Nyerson: „Peso’s Plunge May Cost Thousands of U.S. Jobs“, în numărul din 30 ianuarie 1995 al cotidianului *New York Times,* p. D-4.
28. Anthony DePlama: „Crisis in Mexico Deepens Damage in Latin Markets“, în numărul din 11 ianuarie 1995 al ziarului *New York Times,* pp. A-l, D-2.
29. Ralph Nader, depoziţie privind planul de salvare al guvernului mexican în faţa Comitetului Senatului pentru Activitate Bancară, din cadrul Senatului Statelor Unite, la 9 martie 1995 în Washington D.C., p. 4; David E. Sanger: „Dollar Dips as the Peso Falls Again“' în numărul din 10 martie 1995 al ziarului *New York Times,* p. D-l.
30. Harvey D. Shapiro: .After NAFTA Facing the New Global Economy“, apărut în numărul din martie 1995 al publicaţiei *Hemispheres,* pp. 74-9.
31. Paul Craig Roberts: „How Clinton Is Bashing the Buck“, în numărul din 8 august 1994 al periodicului *Business Week,* p. 14.
32. Paul Craig Roberts: „How Clinton Is Bashing the Buck“, în numărul din 8 august 1994 al periodicului *Business Week,* p. 14.
33. Thomas A. Russo: „Let Wall St. Handle

Derivatives Rules“, in nr. din 15 mai 1994, sec. 3, p. 13.

34. Aşa cum apare citat în articolul lui Mathews, p. H-4.

35. Aşa cum apare citat în articolul Sylviei Nasar: ‚Jett’s Supervisor at Kidder Breaks Silence“, în numărul din 26 iunie 1994 al cotidianului *New York Times,* pp. D-l, D-14.

36. Sylvia Nasar: „Kidder Scandal Tied to Failure of Supervision“, în numărul din 5 august 1994 al ziarului *New York Times,* pp. A-l, D-3.

37. Aşa cum apare citat în articolul lui Thomas J. Lueck: „Incentives of $ 31 Million Keep Kidder Peabody in New York“, în numărul din 30 octombrie 1993 al cotidianului *New York Times,* pp. 23-24.

Capitolul 16: Canibalismul corporatist

1. William M. Dugger: *Corporate Hegemony* (New York: Greenwood Press, 1989), p. X.

2. Înţelesul expresiei „a crea valoare“ este răstălmăcit în mod obişnuit de libertariştii corporatişti pentru a se referi la orice inflare de preţuri sau extracţie de profituri. Eu o utilizez numai cu referire la adăugarea profitului la valoarea reală a rezervei mondiale de bunuri, servicii şi mijloace de producţie.

3. Joel Kurtzman: *The Death of Money* (New York: Simon and Schuster,

1993), p. 164.

4. Date adunate de Donald L. Bartlett şi James B. Steele: .America: What Went Wrong? Part 8: The Disappearing Pensions“, în numărul din 27 octombrie 1991 al publicaţiei *Philadelphia Inquirer,* p.l-A aşa cum apare citat în „The Hidden Costs of Corporate Takeovers“ de Jonathan Greenberg, din vol. *Buying America Back,* editori:

Jonathan Greenberg şi William Kistler, (Tulsa, Oklahoma: Council Oak Books,

1992) , p. 153.

5. Aşa cum apare citat în articolul „The Power of the Transnationals“, în nr. 4 (iulie/august 1992) al publicaţiei *The Ecologist 22,* p. 159.

6. Ned Daly: „Ravaging the Redwoods: Charles Hurwitz, Michael Milken and the Cost of Greed“, în nr. din septembrie 1994 al publicaţiei *Multinational Monitor,* p. 12.

7. John Skow: „Redwoods: The Last Stand“, apărut în nr. din 6 iunie 1994

al publicaţiei *Time,* p. 59.

8. *Ibidem.*

9. Daly, p. 13.

10. Aşa cum apare citat în articolul lui Susan Faludi: „The Reckoning: Safeway LBO Yiealds Vast Profits But Exacts a Heavy Human Toll“, apărut în nr. din 16 mai 1990 al publicaţiei *Wall Street Journal,* p. 1-A, şi citat la Greenberg, p. 159.

11. Gretchen Morgenson: „The Buyout That Saved Safeway“, în nr. din 12 noiembrie 1990 al publicaţiei *Forbes,* p. 88, aşa cum apare citat la Greenberg, p. 155.

12. Greenberg, p. 159

13. Date adunate de Donald L. Bartlett şi James B. Steele, în „America:

What Went Wrong? Part 3: Shifting Taxes from Them to You“, publicat in nr. din 22 octombrie 1991 al publicaţiei *Philadelphia Inquirer,* p. 1-A, aşa cum apare citat în cartea lui Greenberg, p. 152.

14. Greenberg, p. 151.

15. Greenberg, p. 159.

16. Pe baza articolului lui Joseph Pereira, „Split Personality“, aşa cum a fost republicat de nr. din septembrie — octombrie 1993 al publicaţiei „Utne Reader“, pp. 63-66, din *Wall Street Journal.*

17. Aşa cum apare citat la Pereira, p. 64.

18. Aşa cum apare citat în cartea lui Ross Perot şi Pat Choate: *Save Your Job, Save Our Country: Why NAFTA Must Be Stopped-Now!,* (New York: Hyperion, 1993), pp. 52-53.

19. Perot şi Choate, pp. 52-53.

Capitolul 17: Concurenţa controlată

1. Bennett Harrison: *Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility,* (New York: Basic Books, 1993), p. 220.

2. „Let the Good Times Roll — and a Few More Heads“, în nr. din 31 ianuarie 1994 al periodicului *Business Week,* pp. 28-29.

3. „The Rise and Rise of America’s Small Firms“, în nr. din 21 ianuarie 1989 al publicaţiei *The Economist,* pp. 73-74, aşa cum apare citat la Harrison, p. 13.

4. Vezi Harrison, pp. 9-11.

5. „Let the Good Times Roll“, pp. 28-29

6. Harrison, p. 18.

7. Paul Hawken: *The Ecology of Commerce* (New York: Harper Collins,

1993) , p. 8.

8. „Executive Pay: The Party Ain’t Over Yet“, în nr. din 26 aprilie 1993 al periodicului *Business Week,* pp. 52-58.

9. Brian O’Reilly: „The New Deal: What Companies and Employees Owe One Another“, în nr. din 13 iunie 1994 al publicaţiei *Fortune,* p. 45.

10. John Naisbitt: *Global Paradox,* (New York: William Morrow, 1994), p. 14.

11. „Learning to Survive in the ’90s“, în numărul din 10 ianuarie 1994 al periodicului *Business Week,* p. 95.

12. „Channeling Big Stores’ Awesome Clout“, în nr. din 21 decembrie 1992 al periodicului *Business Week,* p. 98.

13. Donella Meadows: „Wal-Mart Should Come on Our Terms, Not at Our Expense“, nr. din 12 iunie 1993 al publicaţiei *Valley News,* p. 26.

14. „Clout! More and More, Retail Giants Rule the Marketplace“, în nr. din 21 decembrie 1992 al periodicului *Business Week,* pp. 66-73; „Brawls in Toyland“, în acelaşi număr al aceleiaşi publicaţii, pp. 36-7.

15. „Clout!“, p. 73.

16. Se compară datele referitoare la produsul naţional brut pentru state pe anul 1991 cu vânzările totale ale celor mai mari corporaţii ale lumii pe acelaşi an. Datele referitoare la PNB sunt preluate din *The Universal Almanac, 1994,* (Kansas City, Mo.: Andrews and McMeel, 1993), şi suplimentar din *The Economist, Book of Vital World Statistics,* (New York: Random House, 1990). Datele generale privitoare la vânzări sunt preluate din tabelele din *Hoover’s Handbook of World Business 1993,* (Austin, Texas: Reference Press, 1993) pentru cele mai mari 500 de corporaţii industriale din lume, cele mai mari 50 de servicii publice din lume, cele mai mari 50 companii detailiste din lume şi cele mai mari 50 de companii de servicii diversificate din lume. Multe surse indică faptul că numai 40 din cele 100 cele mai mari economii sunt corporaţii. Această cifră are la bază lista publicaţiei *Fortune* a celor mai mari 100 de corporaţii „industriale“, ceea ce le exclude pe cele neindustriale.

17. Hawken, p. 92.

18. *Ibidem.*

19. ‚A Survey of Multinationals: Everybody's Favourite Monsters", în suplimentul special din 27 martie 1993 al publicaţiei *The Economist,* p. 6.

20. Cifrele referitoare la active pentru băncile comerciale şi companiile financiare sunt preluate din *Hoover's Handbook of World Business,* pp. 68, 72.

21. Una dintre excepţii este cartea lui Roger Terry: *Putting the American Dream Back Together,* (San Francisco: Berrett-Koehler, în curs de apariţie).

22. Adam Smith: *Avuţia naţiunilor: Cercetare asupra naturii şi cauzelor ei* (1776; Republica Moldova, Chişinău: Universitas, 1992), p. 91.

23. „The Age of Consolidation", în nr. din 14 octombrie 1991 al periodicului *Business Week,* pp. 86-94. „Making the Perfect Connection", în *WordPerfect Report,* vara/toamna anului 1994, p. 2.

24. Aceste estimări sunt preluate din articolul ‚A Survey of Multinationals", p. 17.

25. A.V. Krebs: *The Corporate Reapers: The Book of Agribusiness* (Washington D.C.: Essential Books, 1992); A. V. Krebs: .America's New 'Centrally Planned' Food Economy" (notă distribuită de Prairie Fire Rural Action, Des Moines, Iowa).

26. Joan Dye Gussow: ‚A Nutrition Policy... That Leads to a Food Policy... That Leads to an Agricultural Policy", în numărul din vara anului 1993 al revistei *WHY Magazine,* p. 25.

27. Krebs: *The Corporate Reapers,* p. 102.

28. *Ibidem,* pp. 372-82.

29. „The Virtual Corporation", în numărul din 8 februarie 1993 al periodicului *Business Week,* p. 100.

30. *Ibidem.*

31. „The Partners“, în numărul din 10 februarie 1992 al periodicului *Business Week,* pp. 102-7.

32. *Ibidem.*

33. ‚A Survey of Multinationals“, p. 14.

34. Vezi numărul din 6 februarie 1993 al publicaţiei *'Ihe Economist,* p. 69.

Capitolul 18: Cursa spre abis

1. „What’s Wrong?“, în nr. din 2 august 1993 al publicaţiei *Business Book,* p. 59.

2. Jeremy Brecher: „Global Village or Global Pillage?“ în nr. din 6 decembrie 1993 al publicaţiei *The Nation,* pp. 685-88.

3. Laurie Udesky: „Sweatshops behind the Labels: The «Social Responsibility» Gap“, în nr. din .16 mai 1994 al publicaţiei *The Nation,* pp. 666-8.

4. Depoziţia domnişoarei Diaz în cadrul unei audieri în faţa Subcomitetului pentru Relaţii de Gestiune a Muncii, Comitetului învăţământului şi Muncii, Camerei Reprezentanţilor, care a avut loc la Wilkes-Barre, Pa., la data de 7 iunie 1994, aşa cum este citată într-un anunţ publicitar al Sindicatului Lucrătoarelor Textiliste, apărut în nr. din 19 iunie 1994 al cotidianului *New York Times,* p. A-23.

5. Bill Keller: „The Revolution Won, Workers are Still Unhappy", în nr. din 23 iulie 1994 al ziarului *New York Times,* p. 2.

6. Bill Keller: „In Mandela’s South Africa, Foreign Investors Are Few“, în nr. din 3 august 1994 al cotidianului *New York limes,* p. A-l.

7. „Damping Labor’s Fires“, în nr. din 1 august 1994 al periodicului *Business Week,* pp. 40-1.

8. *Ibidem.*

9. „The Wild, Wild East“, în nr. din 28 decembrie 1992 al periodicului *Business Week,* pp. 50-1.

10. Robert A. Senser: „Outlawing the Crime of Child Slavery“, în publicaţia *Freedom Review,* nr. pe noiembrie-decembrie 1993, pp. 29-35.

11. *Ibidem.*

12. *Ibidem.*

13. Udesky, pp. 665-68.

14. Robert Levering şi Milton Moskowitz: *The 100 Best Companies to Work for in America,* ediţie revizuită, (New York: Peţiguin Books,

1994) , p. 500.

15. „Managing by Values: Is Levi Strauss' Approach Visionary-or Flaky?“, în nr. din 1 august 1994 al periodicului *Business Week,* pp. 46-52.

16. Levering şi Moskowitz, pp. 501-2.

17. „Slash and Earn on the Continent“, în nr. din 2 mai 1994 al săptămânalului *Business Week,* pp. 45-6.

18. „Europe's Economic Agony“, în nr. din 15 februarie 1993 al săptămânalului *Business Week,* p. 49.

19. „Rage in the Streets“, în nr. din 11 aprilie 1994 al săptămânalului *Business Week,* p. 46.

20. „Dolefuf“, în nr. din 9 octombrie 1993 al săptămânalului *The Economist,* p. 17.

21. *Ibidem.*

22. *Ibidem.*

23. „Europe's Economic Agony“, pp. 48-9.

24. „Land of the Rising Jobless“, în nr. din 11 ianuarie 1993 al săptămânalului *Business Week,* p. 47.

25. Michael H. Armacost: Japan Goes to Business School, în nr. din 28 iulie 1994 al cotidianului *New York*

Times, p. A-23.

26. „A Bargain Basement Called Japan“, în nr. din 27 iunie 1994 al periodicului *Business Week,* p. 42.

27. David Sanger: „New Japan Access for Wall Street“, în nr. din 11 ianuarie 1993 al cotidianului *New York Times,* pp. A-l, D-5.

28. „Wal-Mart Jitters Reach Canada’s Stores“, în nr. din 31 ianuarie 1994 al săptămânalului *Business Week,* p. 38.

29. „Invasion of the Retail Snatchers“, în nr. din 9 mai 1994 al săptămânalului *Business Week,* p. 72.

30. „NAFTA: A Green Light for Red Tape“, în nr. din 25 iulie 1994 al săptămânalului *Business Week,* p. 48.

Capitolul 19: Sfârşitul ineficienţei

1. Jeremy Rifkin: *The End of Work,(New* York: G.P. Puttnam’s Sons, 1995) , p. XIV.

2. Richard Douthwaite: *The Growth Illusion,* (Tulsa, Oklahoma: Council Oak Publishing, 1993), p. 24.

3. William M. Dugger: *Corporate Hegemony,* (New York: Greenwood Press, 1989), p. 13.

4. Brian O’Reilly: „The New Deal: What Companies and Employees Owe One Another“, nr. din 13 iunie 1994 al publicaţiei *Fortune,* p. 50.

5. John Burgess: „Debate on Executive Pay Moves across the Adantic“, în nr. din 24 octombrie 1991 al cotidianului *International Herald Tribune,* Secţiunea Business/Finance, p. 1.

6. Derek Bok: *The Cost of Talent: How Executives and Professionals Are Paid and How It Affects America,* (New York: Free Press, 1993), pp. 108-14.

7. Lee Smith: „Burned-Out Bosses“, în nr. din 25 iulie 1994 al publicaţiei *Fortune,* pp. 44-6.

8. *Ibidem.*

9. Sarah Lyall: „Publishing Chief Is Out at Viacom“, în nr. din 15 iunie

1994 al cotidianului *New York Times,* pp. D-l, D-16.

10. Alison Leigh Cowan şi John Holusha: „Eastman Kodak Chief Is Ousted by Directors“, nr. din 7 august 1993 al ziarului *New York Times,* p. 49.

11. „Getting Rid of the Boss“, nr. din 6 februarie 1993 al publicaţiei *'The Economist,* p. 13.

12. „The Contingency Work Force“, in nr. din 24 ianuarie 1994 al publicaţiei *Fortune,* p. 31.

13. „Planning a Career in a World Without Managers“, în nr. din 20 martie

1995, pp. 72-80.

14. Jaclyn Fierman: ,,'rhe Perilous New World of Fair Pay“, în nr. din 13 iunie 1994 al publicaţiei *Fortune,* p. 64.

15. Lawrence Mishel şi Jared Bernstein: *'The State of Working America 1992-93,* (Washington, D.C.: M.E. Sharpe, 1993), pp. 131-34.

16. Jason De Parle: „Sharp Increase along the Borders of Poverty“, în nr. din 31 martie 1994 al cotidianului *New York Times,* p. A-l.

17. Aşa cum a fost rezumat în „Lifestyles of the Poor and Working“, nr. din martie/aprilie 1993 al publicaţiei *Utne Reader,* pp. 19-20.

18. „Downward Mobility“, în nr. din 23 martie 1992, al săptămânalului *Business Week,* pp. 57-8.

19. „Bellboys with B.A.“, în nr. din 22 noiembrie 1993 al publicaţiei *Time,* p. 36.

20. George J. Church: „Jobs in an Age of Insecurity“, nr. din 22 noiembrie 1993 al publicaţiei *Time,* p. 36.

21. „lifestyles of the Poor and Working“, în nr. pe martie/aprilie 1993 al publicaţiei *Utne Reader,* pp. 19-20.

22. Povestea soţilor Miller este relatată de Dirk Johnson în articolul său, „Family Struggles to Make Do after Fall from Middle Class“, publicat în nr. din 11 martie 1994 al cotidianului *New York Times,* pp. A-l, A-14.

Capitolul 20: Oameni fără loc

1. Aşa cum apare citat în articolul „Development as Enclosure: The Establishment of a Global Economy“, în nr. 4 (1992) al publicaţiei *The Ecologist22,* pp. 131-47.

2. Citatele sunt luate din articolul Helenei Norberg-Hodge: „The Psychological Road to ‘Development’“, publicat în nr. 62, din data de 8 octombrie 1993, al publicaţiei *PCD Forum Column.* O relatare mai detaliată se poate găsi în cartea ei *Ancient Futures: Learning from Ladakh,* (San Francisco: Sierra Club Books, 1991). Un excelent documentar video despre viaţa din Ladakh înainte şi după modernizare se află în vânzare la International Society for Ecology and Culture (ISEC), Adresa: 12 Victoria Square, Clifton, Bristol BS8 4ES, UK; sau P.O. Box 9475, Berkeley, CA 94709, USA.

3. Pentru o relatare mai amănunţită a procesului de îngrădire a terenurilor, vezi ediţia specială a publicaţiei *The Ecologist 22,* nr. 4 (iulie/august 1992), p. 134.

4. „Development as Enclosure: The Establishment of a Global Economy“, în nr. 4 al publicaţiei *The Ecologist22,* (iulie/august 1992), p. 134.

5. „Development as Enclosure“, p. 135.

6. *Ibidem.*

7. *Ibidem,* pp. 135,137.

8. Pentru o relatare pe deplin documentată a intervenţiilor americane clandestine de ordin politic şi militar în întreaga regiune a Sudului, vezi Jonathan Kwitny: *Endless Enemies: The Making of an Unfriendly World,* (New York: Congdon & Weed, 1984).

9. Robert D. Kaplan: „The Coming Anarchy“, nr. din februarie 1994 al revistei *Atlantic Monthly,* p. 46.

10. Kaplan, p. 48.

11. Martin van Creveld: *The Transformation of War,* aşa cum apare citat la Kaplan, p. 74.

12. Înaltul Comisar ONU pentru Refugiaţi: *The State of the World Refugees,* (New York: Penguin Books, 1993).

13. „Two Million Refugees“, in nr. din 20 iulie 1994 al cotidianului *New York Times,* p. A-18.

14. Înaltul Comisar ONU pentru Refugiaţi, Prefaţă, p. III.

15. Raplan, p. 72.

Capitolul 21: Revoluţia ecologică

1. Willis Harman: *Global Mind Change: Ihe Promise of the Last Years of*

the Twentieth Century, (Indianapolis, Indiana: Knowledge Systems, 1988).

2. Wangari Maathai: „All We Need Is Will“, in vol. *Can the Environment Be Saved Without a Radical New Approach to World Development?,* (Geneva: CONGO Planning Committee for UNCED, 1992), p. 27.

3. Mary E. Clark: „The Backward Ones“, în nr. 51, din data de 25 iunie

1993 al publicaţiei *PCD Forum Column.*

4. Următoarea discuţie se inspiră din cartea lui

Harman, pp. 34-35, cea a lui Duane Elgin, *Awakening Earth: Exploring the Evolution of Human Culture and Consciousness,* (New York: William Morrow, 1993), pp.

15- 16, şi convorbirile personale cu William Ellis.

5. Edward McNall Bums: *Western Civilizations: Their History and '¡'heir Culture,* ediţia a cincea, (New York: W.W. Norton, 1958), p. 520.

6. Harman, p. 12.

7. Bums, p. 521.

8. Jacob Needleman: *Money and the Meaning of Life,* (New York: Doubleday, 1991), pp. 40-42.

9. Joe Dominguez şi Vicki Robin: *Your Money or Your Life: Transforming Your Relationships with Money and Achieving Financial Independence,* (New York: Viking, 1992), p. 54.

10. *Ibidem.*

11. Fritjof Capra: *The Tao of Physics,* (New York: Bantam Books, 1976), de acelaşi autor: *The Turning Point: Science, Society, and Ihe Rising Culture,* (New York: Simon and Schuster, 1982), şi Harman *.Global Mind Change,* se ocupă în mod special de aceste implicaţii pentru societate.

12. Această teză este dezvoltată în cartea lui George T. Lock Land, *Grow or Die: The Unifying Principle of Transformation,* (New York: Dell, 1973).

13. Arnold Toynbee: *A Study of History,* rezumatul volumelor 1-6 de D.D. Somerwell, (New York: Oxford University Press, 1947), p. 555.

14. Herman Daly: „Toward Some Operational Principles of Sustainable Development“, in *Ecological Economics* 2 (1990), p. 1-6.

15. Această schemă e inspirată din cartea lui James Robertson, *Future Wealth: A New Economics for the 21st Century,* (London: Cassell Publishers Limited, 1989).

Capitolul 22: Bunul trai

1. Eknath Easwaran: *The Compassionate Universe: The Power of the Individual to Heal the Environment,* (Tomales, California: Nilgiri Press, 1989), pp. 73-4.

2. Mary E. Clark: „The Backward Ones“, in nr. 51 din 25 iunie 1993 al publicaţiei *PCDForum Column.*

3. Robert D. Putnam: „The Prosperous Community: Social Capital and Public Affairs“, în *The American Prospect* 13 (primăvara anului 1993), p. 2.

4. *Ibidem.*

5. Alan Duming: *How Much Is Enough: The Consumer Society and the Future of the Earth,* (New York: W.W. Norton, 1992). Termenii lui Durning pentru cele trei clase socio-ecologice sunt „consumatorii“, „cei cu venituri medii“ şi „săracii“.

6. Michael Renner: .Assessing the Militaiy’s War on the Environment“, în vol. *State of the World 1991* de Lester R. Brown şi altii, (New York: W.W. Norton, 1991), p. 139.

7. David Engwicht *Reclaiming Our Cities and Towns,* (Philadelphia: New Society Publishers, 1993), p. 17.

8. *Ibidem,* pp. 48-51.

,9. *Ibidem,* p. 45.

10. William E. Rees şi Mark Roseland: „From Urban Sprawl to Sustainable Human Communities“, în nr. 54 din 25 iunie 1993 al publicaţiei *PCDForum Column.*

11. Statisticile sunt prezentate în „Reinventing Transport“ de Marcia D. Lowe în vol. *State of the World 1994* de Lester R. Brown şi alţii, (New York: W.W.Norton, 1994), pp. 82-4, fiind preluate dintr-un studiu efectuat de Comisia Federală a Autostrăzilor din Statele Unite. Pentru o discuţie mai detaliată, vezi cartea lui Engwicht, pp. 138-44.

12. *Social Innovations: A compendium,* editori: Nicholas Albery, Matthew Mezey şi Peter Ratcliffe, (Londra: Institute for Social Innovations),

pp. 92-3.

13. Robyn Williams, prefaţă la volumul *Reclaiming Our Cities and Towns,* de Engwicht.

14. Utilizarea acestor concepte cu referire la satele din India este dezvoltată în detaliu în *Towards Green Villages: A Sti'ategy for Environmentally Sound and Participatoiy Rural Development* de Anil Agarwal şi

Sunita Narain, (New Delhi: Centre for Science & Environment, 1989).

15. Alain Thein Durning şi Ed Ayres: „The Story of a Newspaper", in nr. pe noiembrie/decembrie 1994 al publicaţiei *World Watch,* pp. 30-2.

16. Lester R. Brown, Christopher Flavin şi Sandra Postel: *Saving the Planet: How to Shape an Environmentally Sustainable Economy,* (New York: W.W. Norton, 1991), p. 65.

17. *Ibidem.*

18. *Ibidem,* p. 68.

19. *Ibidem,* p. 70.

20. *Webster's New World Dictionaiy,* 2nd college ed. (New York: Simon and Schuster, 1980). s.v. Job".

21. *Ibidem,* s.v. „livelihood".

22. Datele estimative privitoare la forţele armate şi muncitorii din domeniul apărării sunt preluate din UNDP: *Human Development Report*

1994, (New York: Oxford University Press, 1994), pp. 47, 60.

Capitolul 23: O societate civilă trezită la realitate

1. „20 Questions", nr. pe ianuarie-februarie 1995 al publicaţiei *Utne Reader,* p. 79.

2. Gustavo Esteva: *Proceso,* din 14 februarie 1994, aşa cum apare citat în articolul „Chiapas and the Americas“, în nr. din 28 martie 1994 al publicaţiei *The Nation,* la p. 404; Neil Harvey: *Rebellion in Chiapas: Rural Reforms, Campesino Radicalism, and the Limits to Salinismo,* în Transformation of Rural Mexico Series no. 5, (San Diego, California: Ejido Reform Research Project, Center for U.S.-Mexican Studies, University of California, 1994), p. 1.

3. „Goldman Environmental Prize: The First Five Years“, (San Francisco: Goldman Environmental Foundation, f.a.), p. 34.

4. Pe baza discuţiei personale avute cu Willis W. Harman, în data de 9 septembrie 1993.

5. Pot să menţionez aici numai câteva din multitudinea de exemple. Cazurile citate aici sunt preluate din surse cum ar fi cartea lui Paul Ekins, *A New World Order: Grassroots Movements for Global Change,* (London: Routledge, 1992); *Goldman Environmental Prize: The First Five Years,* (San Francisco: Goldman Environmental Foundation, 1994); lista nominalizaţilor din „We the Peoples: 50 Communities Awards“ publicaţie sponsorizată de organizaţia Friends of the United Nations, (adresă;) 1151 Wellington Crescent, Winnipeg R3N 0A1, Canada, fax: (1-204) 487-0149; Robin Broad şi John Cavanagh, *Plundering Paradise: The Struggle for the Environment in the Philippines,* (Berkeley, California: University of California Press,

1993) ; şi Julie Fisher, The *Road from Rio: Sustainable Development and the Nongovernmental Movement in the Third World* (Westport, Connecticut: Praeger, 1993). Fiecare număr al publicaţiei *The*

Ecologist are un centru de propagare excelent în

acţiunile prezente de protest din întreaga lume. Înscrierile se pot face la RED Computing, pe adresa: 29A High Street, New Malden, Surrey, KT3 4BY, United Kingdom; fax: (44-81) 942-9385. „Social Movements and the Redefinition of Democracy“ de Smitu Kothari, apărut în volumul *India Briefing,* editor: Philipp Oldenberg, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1993), oferă o analiză a mişcărilor sociale din India, la pp. 131-62; şi tot Smitu Kothari: „Incompatibility of Sustainability and Development: I»-Search of Social Justice“, în nr. pe iulie-septembrie 1993 al publicaţiei *Journal of Public Administration,* pp. 312-30.

6. Thomas H. Greco Jr.: *New Money for Healthy Communities,* (Tucson, Arizona: Thomas H. Greco Jr., 1994); Edgar Cahn şi Jonathan Rowe: *Time Dollars,* (Emmaus, Pa.: Rodale Press, 1992).

7. Toate acestea precum şi alte cracteristici ale reţelelor sunt discutate în cartea Jessicăi Lipnack şi a lui Jeffrey Stamps, *Networking: People Connecting with People, Linking Ideas and Resources,* (Garden City, New York: Doubleday, 1982), pp. 222-28.

8. Pentru o enumerare mai detaliată a resurselor mişcării pentru o agricultură viabilă în Statele Unite, vezi nr. din vara anului 1993 al revistei *WHY Magazine,* pp. 24-5.

9. Peter Rachleff: „Seeds of a l abor Resurgency“, în nr. din 21 februarie

1994 al revistei *The Nation,* pp. 226-9.

10. James L. Tyson: „Young Blacks Get Helping Hand from Chicago Marchers“, în nr. din 13 mai 1994 al publicaţiei *Christian Science Monitor,* p. 1.

11. „Hungry“, în nr. din 10 iulie 1993 al

publicaţiei *The Economist.*

12. Informaţii mai detaliate privind Citizenship Action against Misery and for Life puteţi obţine de la IBASE, la adresa: rua Vicente de Souza, 29Botafogo, 22251 Rio de Janeiro/RJ, Brazilia; fax: (55-21) 286-0541.

13. Michael H. Shuman şi Hall Harvey: *Security without War: A Post-Cold War Foreign Policy,* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1993), pp. 902; Gloria Duffy: „Transformation in the USSR — The Role of Track-Two Diplomacy“, în nr. dinjwimăvara anului 1993 al publicaţiei *Surviving Together,* pp. 3-5; David Ignatius: „Innocence Abroad: The New World of Spyless Coups“, în nr. din 22 decembrie 1991 al cotidianului *Washington Post,* vezi Secţiunea Puncte de Vedere.

14. Rachleff, pp. 226-9.

15. Alte detalii privitoare la aceste reţele se pot obţine de la IOCU, P.O. Box 1045,10830 Penang, Malaysia; fax: (604) 366-506.

16. Jeremy Brecher, John Brown Childs şi Jill Carter: *Global Visions: Beyond the New World Order,* (Boston: South End Press, 1993).

17. Noeleen Heyzer: „Women’s Development Agenda for the 21st Century: Unifem as a Vehicle of Change for Sustainable Livelihoods and Women’s Empowerment“ (adresată de directorul Fondului ONU de Dezvoltare pentru Femei, celui de-al treilea Comitet al Adunării Generale a ONU, în decembrie 1994).

18. Aceste exemple sunt inspirate dintr-o prezentare făcuta de Paul Hawken la The Learning Center din New York City.

Capitolul 24: Programul schimbării

1. Herman E. Daly şi John Cobb Jr.: *For the Common*

Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future, (Boston: Beacon Press, 1989), p. 174

2. Aşa cum apare citat în cartea lui Daly şi Cobb, la p. 209.

3. Paul Hawken: *The Ecology of Commerce: A Declaration of Sustainability,* (New York: Harper Business, 1993), p. 108.

4. *Ibidem,* p. 120.

5. Russell Baker: „Tire Big Hog Wallow“, în nr. de la 1 noiembrie 1994 al cotidianului *New York Times,* p. A 27.

6. Bishan Singh: „A Social Economy: The Emerging Scenario for Change“, în volumul *Civil Society and Sustainable Livelihoods Workshop Report,* editor: Tina Liamzon, (Roma: Society for International Development, 1994), pp. 29-37.

7. Gar Alperovitz: „Ameristroika is the Answer“, în nr. din 13 decembrie 1992 al cotidianului *Washington Post,* p. Cl.

8. Pentru un bilanţ şi o evaluare parţială a acestei experienţe, vezi cartea lui Jeff Shavelsoft, *A Ihird Way: A Sourcebook: Innovations in Community-Owned Enterprise,* (Washington, D.C.: National Center for Economic Alternatives, 1990).

9. Vezi Richard J. Barnet şi John Cavanagh: *Global Dreams,* (New York: Simon and Schuster, 1994), p. 416.

10. Herman E. Daly şi John B. Cobb Jr.: *For the Common Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future,* a doua ediţie, (Boston: Beacon Press, 1994),

pp. 414-35.

11. Vezi Barnet şi Cavanagh, pp. 415-6.

12. Hawken, p. 163.

13. James Robertson: *Benefits and Taxes: A Radical Strategy,* (Londra: New Economics Foundation, martie 1994), pp. 12-17. Daly şi Cobb propun o variantă a venitului garantat, impozitul gradat pe venitul pozitiv, în cartea lor *For the Common Good* (1989), pp. 315-23. Aceste două surse discută teoria unor asemenea propuneri şi sprijinul de care sPentru informaţii mai detaliate contactaţi-1 pe Sixto K. Roxas, preşedintele organizaţiei SKR Managers and Advisors, Inc., pe adresa: str. Hillside Loop nr. 59, Blueridge A, Quezon City, Filipine; fax: (63-2) 722-5547. Vezi de asemenea Sixto K. Roxas: „Strategies for Community Economic and Social Transformation", în volumul editat de Liamzon, pp. 41-47.

14. Vezi Patricia Adams: *Odious Debts: Loose Lending, Corruption and the Third World's Environmental Legacy,* (Londra: Earthscan, 1991).

15. James Tobin: „A Tax on International Currency Transactions", in UNDP: *Human Development Report 1994,* (New York: Oxford University Press, 1994), p. 70.

16. Vezi Tim land şi Colin Hines: *'The New Protectionism: Protecting the Future against Free Trade,* (New York: New Press, 1993), p. 127, pentru o discuţie cu privire la abordările pozitive ale protecţionismului.

Epilog: O opţiune pentru viaţă

1. „20 Questions", în nr. din ianuarie-februarie 1995 al publicaţiei *Utne Reader,* p. 79.

2. *Ibidem,* p. 81.

3. Thomas Berry: *The Dream of the Earth,* (San Francisco: Sierra Club Books, 1988).

4. Duane Elgin: *Awakening Earth: Exploring the Evolution of Human Cul*

ture and Consciousness, (New York: William Morrow,

1993), p. 18.

5. *Ibidem,* p. 312.

%

* Compania de Cherestea a Pacificului (n.t).

*

Ei nu mai folosesc gloanțe şi frânghii
ci Banca Mondială şi
Fondul Monetar Internațional
(Jesse Jackson)

„Este limpede că agonia comunismului a dat naş
unei noi ere. Lăsând statelor o singură opțiu
ECONOMIA DE PIAȚĂ, la aproape 150 de ani d
Manifestul Comunist, burghezia câştigă din nou".

- Banii, tehnologia şi piețele lumii sunt contro
şi administrate de corporații mondiale uriaşe.
- Cultura de consum aruncă oamenii într-o go
frenetică după bunuri materiale efemere.
- Corporațiile sunt libere să acționeze urmă
numai profitul, disprețuind omul.
- Nu mai există loialitate față de țara natală.

Ei nu mai folosesc gloanțe şi frângh
ci Banca Mondială şi
Fondul Monetar Internațional
(Jesse Jackson)